

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

СОЛОВЕЙ ЮЛІЯ ОЛЕКСАНДРІВНА

УДК 351.851:373.2(477)"195/200"(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗАКЛАДІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ**

(ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

(Спеціальність 011 – Освітні, педагогічні науки)

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Ю. О. Соловей

Науковий керівник

Ніколаєску Інна Олександрівна, доктор педагогічних наук, доцент

Черкаси – 2021

АНОТАЦІЯ

Соловей Ю. О. Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні (друга половина XX – початок XXI ст.).
Кваліфікаційна праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки. Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького МОН України. Черкаси, 2021.

У дисертації здійснено теоретичний аналіз проблеми та запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягає в систематизації й узагальненні питань щодо розбудови системи державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні другої половини XX – початку XXI ст. для застосування педагогічно цінної інформації в умовах сьогодення та експериментальній перевірці системи формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу на сучасному етапі розвитку вищої освіти.

У першому розділі – «Теоретичні основи державного контролю в системі управління дошкільною освітою (друга половина XX століття)» – реалізовано історико-теоретичний аналіз стану вивчення проблеми державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти України, проаналізовано базові поняття дослідження, запропоновано авторське визначення терміносполуки «державний контроль у галузі дошкільної освіти», схарактеризовано методологію дослідження, визначено тенденції дослідження генезису проблеми державного контролю в системі управління дошкільною освітою (друга половина XX століття), розкрито етапи становлення державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти другої половини XX століття.

Установлено, що державний контроль за дошкільною освітою забезпечує повноцінну роботу закладів дошкільної освіти і становить основну функцію державного управління. Окреслено історичні факти розбудови різних типів

закладів дошкільної освіти та з'ясовано, що друга половина ХХ століття (1940 – 1950 рр.) характеризувалася як епоха боротьби з безпритульністю та створенням так званих «дитячих осередків». Досліджено, що позитивним етапом у розвитку мереж закладів дошкільної освіти загалом та контролю зокрема стало проведення місцевих, республіканських і всесоюзних оглядів закладів дошкільної освіти (перший огляд ЗДО в Україні проведено у травні – червні 1960 року).

Методологічним підґрунтям дослідження проблеми державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільної освіти в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) обрано системно-хронологічний, парадигмальний, регіональний, історіографічний та джерелознавчий підходи. Дослідження процесу державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні у другій половині ХХ – початку ХХІ століття вимагало врахування принципу історизму, об'єктивності та системності.

Під час дослідження виявлено основні тенденції генезису проблеми державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільної освіти в Україні (друга половина ХХ століття). Виокремлено й схарактеризовано етапи генезису обраної проблеми відповідно до визначеного критерію (якість діяльності системи дошкільної освіти): перший етап – відбудова системи дошкільної освіти (1943–1959 рр.); другий етап – становлення системи громадського огляду ЗДО України (1960–1969 рр.); третій етап – зростання мереж ЗДО, поступове розв'язання проблеми з кількістю закладів дошкільної освіти (1970–1989 рр.); четвертий етап – радикальні зміни в системі управління дошкільною освітою (1990–2000 рр.).

У другому розділі – «Сучасна парадигма державного контролю в управлінні закладів дошкільної освіти в Україні на початку ХХІ ст.» – окреслено сучасний стан державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти України та схарактеризовано міжнародний досвід державно-громадського управління розвитком дошкільної освіти.

З'ясовано, що сучасна система управління дошкільною освітою формувалася в контексті її розвитку. Система щодо розв'язання цієї проблеми обґрунтована інтенсивними процесами формування національної гілки законодавства, зокрема законодавства в галузі економіки, дошкільної освіти і виховання та управління цими процесами.

Встановлено, що сучасна гуманізація освітнього процесу потребує підготовки не лише нового вихователя, а й нового директора, який буде вправно здійснювати внутрішній моніторинг якості дошкільної освіти та стежити за нововведеннями, які приймає держава для ефективного розвитку системи дошкільної освіти.

У процесі дослідження розкрито основні напрями розвитку державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільної освіти в Україні (початок XXI століття). Відповідно до визначеного критерію – якість діяльності системи дошкільної освіти – виокремлено й схарактеризовано етапи державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти України: перший етап – відродження дошкільної освіти як такої, що надає свої права та визначає певні обов'язки (2001–2002 рр.); другий етап – посилення уваги до розвитку управління в галузі дошкільної освіти (2003–2009 рр.); третій етап – оптимізація, узагальнення, пошук нових ідей у галузі державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО (2010–2016 рр.); четвертий етап – модернізація системи дошкільної освіти та державного контролю (нагляду) за її діяльністю (2017–2020 рр.).

Виявлено принципи організації державного контролю, що забезпечують ефективне управління діяльністю вітчизняних закладів дошкільної освіти. Серед принципів організації державного контролю виділено: принцип автономії та самоврядування, принцип поєднання зовнішнього і внутрішнього контролю, принцип соціальної детермінації контролю, принцип зворотного зв'язку, принцип наступності й перспективності, принцип науковості контролю, принцип професійності суб'єктів контролю, принцип невторчання органу державного контролю в статутну діяльність об'єкта, якщо вона здійснюється в межах закону,

забезпечує дотримання прав та інтересів об'єкта контролю, принцип плановості та принцип незалежності.

У дисертації подано докладну характеристику функціонування типів закладів дошкільної освіти; виокремлено форми державного контролю в системі функціонування та розвитку закладів дошкільної освіти в різні вікові періоди (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): перевірка діяльності закладу дошкільної освіти щодо професійної компетентності вихователів дітей дошкільного віку, інспектування діяльності ЗДО, державна атестація, моніторинг. Проаналізовано типи внутрішнього контролю в управлінні закладом дошкільної освіти, як-от: тематичний, фронтальний, оперативний та порівняльний контроль. Досліджено основні методи державного контролю (спостереження, педагогічне обстеження рівня розвитку дітей, вивчення та аналіз педагогічної документації, опитування (бесіда та анкетування педагогів, батьків; бесіди з дітьми; інтерв'ювання), тестування педагогічного персоналу, хронометраж) та методи управління освітою (економічні, організаційно-адміністративні, соціально-психологічні).

Запропоновано інноваційні методи під час проведення державного контролю в закладі дошкільної освіти, зокрема фокус-групи, мета-план, евристичну бесіду, скрайб-презентацію, комп'ютерне тестування професійної компетентності педагогічних працівників.

У дослідженні схарактеризовано міжнародний досвід державно-громадського управління розвитком дошкільної освіти (Франція, Польща, Бельгія, Великобританія, Литва, Сполучені Штати Америки, Республіка Руанда, Об'єднана Республіка Танзанія) та встановлено, що закордонні інтеграційні процеси впливають на формування нових вимог до системи функціонування національної системи державно-громадського управління, які мають стати ефективним та дієвим засобом державно-громадського управління України, сприяти відкритості та прозорості в розвитку суспільних відносин тощо.

У третьому розділі – «Ефективність здійснення внутрішнього моніторингу як чинник державного контролю в управлінні діяльністю закладом дошкільної

освіти» простудійовано навчальні плани, які дозволили схарактеризувати основні складники, що сприяють формуванню здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу в системі педагогічної освіти; запропоновано авторське визначення терміносполуки «здатність майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу»; схарактеризовано мету, завдання, методи й результати педагогічного експерименту.

У ракурсі проблематики дослідження проаналізовано навчально-методичне забезпечення, що сприяє підвищенню рівня здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу. У процесі аналізу з'ясовано, що в галузі дошкільної освіти недостатньо сучасного навчально-методичного забезпечення. Отримані результати сприяли розробленню та впровадженню дистанційного спецкурсу, який спрямовано на розкриття основних аспектів управління, контролю та моніторингу у сфері дошкільної освіти.

На констатувальному етапі експерименту за допомогою діагностичних методів (спостереження, опитування, анкетування) визначено початковий рівень сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу закладів дошкільної освіти. На формувальному етапі обґрунтовано ефективні прийоми, форми і методи формування здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу закладів дошкільної освіти, що реалізовані за допомогою впровадження дистанційного спецкурсу «Моніторинг якості дошкільної освіти».

Проведено контрольні зрізи, що допомогло вивчити ефективність системи формування здатності студентів – майбутніх директорів закладів дошкільної освіти – до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти.

Перевірка достовірності отриманих експериментальних даних за допомогою критерію Вілкоксона та критерію Стьюдента підтвердила ефективність системи формування здатності майбутніх директорів закладів дошкільної освіти до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти.

Визначено перспективні вектори формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу майбутніх директорів закладів дошкільної освіти в умовах сучасної системи вищої освіти України. Ці вектори представлено у дворівневій холістичній структурі: внутрішньоуніверситетській (на рівні кафедр, інститутів/факультетів, університету) та регіональній (обласна адміністрація, департамент освіти, об'єднання стейкхолдерів/роботодавців, заклади дошкільної освіти приватної та державної форм власності).

Першим напрямом формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу майбутніх директорів закладів дошкільної освіти в умовах сучасної системи вищої освіти України на внутрішньоуніверситетському рівні визначено поетапне виконання різних видів науково-методичної та науково-організаційної роботи закладу вищої освіти.

Другий перспективний вектор діяльності сучасного закладу вищої педагогічної освіти в контексті досліджуваної нами проблеми пов'язаний із упровадженням компетентнісного підходу через поетапне застосування інноваційних форм і методів науково-методичної роботи для розвитку вміння майбутнього директора ЗДО вирішувати проблеми, як стандартні, так і нестандартні, що виникатимуть у професійній діяльності.

Третій перспективний вектор формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти майбутніх директорів закладів дошкільної освіти – збагачення змісту певних дисциплін відповідними змістовими модулями та темами, що стосуються управління в дошкільній освіті.

Четвертий перспективний вектор діяльності закладу вищої освіти – створення, підтримка й активне функціонування освітнього інформаційно-комунікаційного середовища навчального закладу, зміст якого враховує особливості формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти майбутніх директорів закладів дошкільної освіти.

Наголошено, що для відстеження стану та динаміки результативності формування зазначеної здатності в майбутніх директорів закладів дошкільної освіти варто враховувати регіональний контекст.

Узагальнено перспективні вектори формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу майбутніх директорів закладів дошкільної освіти: опанування дисциплінами управлінського спрямування; розширення змістових модулів з тем історіографії становлення державного контролю та загальних професійних навичок директорів ЗДО; уведення сучасних дефініцій управлінського спрямування у відповідні змістові модулі; розроблення словника управлінських термінів і понять; урізноманітнення видів практик на ОС «Магістр»; організація регіональних кафедральних конференцій із залученням провідних директорів ЗДО, створення кафедральних блогів (Instagram, Facebook, Telegram тощо), інтернет-платформ; залучення здобувачів до самостійного опрацювання дистанційних спецкурсів, перегляду навчальних вебінарів; уведення до ОПП факультативних дисциплін, спецсемініарів; організація позааудиторної виховної роботи зі здобувачами (гуртки, екскурсії) тощо; систематичне забезпечення науково-методичного супроводу підготовки студентів-майбутніх директорів закладів дошкільної освіти до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти; організація освітнього процесу спільно з досвідченими управлінцями у сфері дошкільної освіти; упровадження передового педагогічного досвіду та інтенсифікації форм його впровадження; підготовка Всеукраїнських симпозіумів, конференцій, хакатонів; ініціювання майстер-класів управлінського спрямування для здобувачів вищої освіти; проведення моніторингових досліджень, що впливають на формування здатності здобувачів вищої освіти до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти.

Наголошено, що проведене дослідження не претендує на вичерпний аналіз порушеної проблеми і передбачає подальше вивчення: генезису законодавчої бази державного контролю системи дошкільної освіти щодо діяльності закладів дошкільної освіти; зарубіжної практики державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО; механізму забезпечення державно-громадського контролю як стратегії управління закладами дошкільної освіти в Україні; прогресивних ідей вітчизняного досвіду щодо формування здатності майбутніх директорів закладів

дошкільної освіти України до здійснення внутрішнього моніторингу для обґрунтування можливостей його використання в сучасних умовах реформування української освітньої системи.

Ключові слова: дошкільна освіта, контроль, державний контроль, управління, майбутній директор закладу дошкільної освіти, підготовка майбутнього директора закладу дошкільної освіти.

Solovei Y.O. State control in the management of preschool education institutions in Ukraine (second half of the 20th - beginning of the 21st century). Qualification work on the rights of the manuscript.

A dissertation submitted for the degree of Doctor of Philosophy on a specialty 011 – Educational, Pedagogical Sciences. Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National University, Ministry of Education and Science of Ukraine. Cherkasy, 2021.

The dissertation provides a theoretical analysis of the problem and proposes a new solution to the scientific problem, which is to systematize and generalize issues of building a system of state control in the management of preschool education institutions (PEI) in Ukraine in the second half of the 20th - early 21st century for the application of pedagogically valuable information in today's conditions and experimental verification of the system of forming the ability of the future PEI director to perform internal monitoring at the present stage of higher education development.

The first section “Theoretical foundations of state control in the management of preschool education (second half of the 20th century)” focuses on historical and theoretical analysis of the problem of state control in the management of preschool education in Ukraine, the analysis of the basic research concepts, the author's definition of the term “state control in the field of preschool education”, the characteristics of the research methodology, trends in the genesis of the problem of state control in the management of preschool education (second half of the 20th century), stages of state control in the management of preschool education in the second half of the 20th century.

It is established that the state control over preschool education ensures the full operation of preschool education institutions and is the main function of public administration. The historical facts of the development of different types of preschool institutions are outlined, and it is found that the second half of the 20th century (1940-1950) is characterized as an era of struggle against homelessness and the creation of so-called “children's centers”. It is investigated that a positive stage in the development of networks of preschool education institutions, in general, and control, in particular, was the local, national and all-Union inspection of preschool education institutions (the first inspection of preschool education in Ukraine was conducted in May-June 1960).

Systematic-chronological, paradigmatic, regional, historiographical and source-based approaches have been chosen as the methodological basis for the study of state control in the management of preschool education institutions in Ukraine (second half of the 20th - beginning of the 21st century). The study of the process of state control in the management of preschool education in Ukraine in the second half of the 20th - early 21st century requires consideration of the principles of historicism, objectivity and systematics.

The study reveals the main trends in the genesis of the problem of state control in the management of preschool education in Ukraine (second half of the 21st century). The stages of genesis of the chosen problem are highlighted and characterized according to the defined criterion (work quality of preschool education system): the first stage is reconstruction of preschool education system (1943–1959); the second stage is the formation of public inspection system of PEI in Ukraine (1960–1969); the third stage is the growth of PEI networks, the gradual solution of the problem with the number of preschool education institutions (1970-1989); the fourth stage is radical changes in the management system of preschool education (1990-2000).

In the second section “Modern paradigm of state control in the management of preschool education in Ukraine in the early 21st century”, the current situation of state control in the management of preschool education institutions of Ukraine is outlined, and international experience of state and public management of preschool education development is characterized. It was found that the modern system of preschool

education management was formed in the context of its development. The system for solving this problem is justified by intensive processes of formation of the national branch of legislation, in particular legislation in the field of economics, preschool education and upbringing, and management of these processes. It is found that the modern humanization of the educational process requires the training of not only a new educator, but also a new director who will skillfully control the quality of preschool education and monitor the innovations adopted by the state for effective development of preschool education.

The study reveals the main directions of development of state control in the management of preschool education in Ukraine (early 21st century). The stages of state control in the management of preschool education in Ukraine are identified and characterized according to the defined criterion of the quality of preschool education: the first stage is the revival of preschool education as one that provides its rights and defines certain responsibilities (2001-2002); the second stage is increasing attention to the development of management in the field of preschool education (2003-2009); the third stage is optimization, generalization, search of new ideas in the field of the state control in management of the PEI activities (2010–2016); the fourth stage is the modernization of the system of preschool education and state control (supervision) over its activities (2017–2020).

The principles of the organization of the state control providing effective management of domestic institutions of preschool education are revealed. The principle of autonomy and self-government, the principle of combining external and internal control, the principle of social determination of control, the principle of feedback, the principle of continuity and prospects, the principle of scientific control, the principle of professionalism of control subjects, the principle of non-interference of the state control body in the statutory activity of the object, if it is carried out within the law, ensures compliance with the rights and interests of the object of control, the principle of planning and the principle of independence are among the principles of state control.

The dissertation presents a detailed description of functioning of the PEI types, highlights the forms of state control in the system of functioning and development of

preschool education institutions in different age periods (second half of the 20th - beginning of the 21st century): inspection of preschool education institution on professional competence of educators for preschool children, the activities of PEI, state certification, monitoring. The types of internal control in the management of preschool education, namely thematic, frontal, operational and comparative control, are analyzed. The main methods of state control (observation, pedagogical assessment of the level of children's development, study and analysis of pedagogical documentation, surveys (interviews and questionnaires of teachers, parents; conversations with children; interviews), testing of teaching staff, timing) and methods of education management (economic, organizational and administrative, social and psychological) are studied.

Innovative methods during the state control in the preschool institution, including focus groups, meta-plan, heuristic conversation, scribe-presentation, computer testing of professional competence of teachers, are proposed.

The study characterizes the international experience of state and public management of preschool education development (France, Poland, Belgium, Great Britain, Lithuania, the United States, the Republic of Rwanda, the United Republic of Tanzania) and finds that foreign integration processes affect the formation of new requirements for functioning of the national system of state and public management that should become an effective and efficient means of state and public management of Ukraine, promote openness and transparency in the development of public relations, etc.

The third section "Effectiveness of internal monitoring as a factor of state control in the management of preschool education" focuses on the study of curricula, which allow to characterize the main components that contribute to the ability formation of the future PEI director to perform internal monitoring in the system of pedagogical education; the author's definition of the term combination "ability of the future PEI director to perform internal monitoring" is offered; the purpose, tasks, methods and results of pedagogical experiment are characterized.

From the perspective of the research issues, the educational and methodological support that helps to increase the level of ability of the future PEI director to perform

internal monitoring, is analyzed. The analysis shows that there is insufficient modern educational and methodological support in the field of preschool education. The obtained results contribute to the development and implementation of a distance special course, which is aimed at revealing the main aspects of management, control and monitoring in the field of preschool education.

The ascertaining stage of the experiment with the help of diagnostic methods (observation, survey, questionnaire) determines the initial level of formation of the ability of future PEI directors to perform internal monitoring of preschool education institutions. The formative stage helps to substantiate effective forms and methods of forming the ability of future PEI directors to perform internal monitoring of preschool education institutions, which is implemented through the introduction of a remote special course “Monitoring the quality of preschool education”.

Control observations, which helped to study the effectiveness of the system of forming the ability of students - future PEI directors - to perform internal monitoring of the quality of preschool education, were conducted.

Reliability verification of the obtained experimental data using Wilcoxon's test and Student's test confirmed the effectiveness of the system of forming the ability of future PEI directors to perform internal monitoring of the quality of preschool education.

Promising vectors of ability formation to perform internal monitoring of the future PEI directors in the conditions of modern system of higher education of Ukraine are determined. These vectors are represented in a two-level holistic structure: intra-university (at the level of departments, institutes/faculties, university) and regional (regional administration, education department, stakeholder/employer association, private and state preschools).

The first direction of forming the ability to perform internal monitoring of future PEI directors in the modern system of higher education of Ukraine at the intra-university level is the gradual implementation of various types of scientific-methodological and scientific-organizational activities of higher education.

The second promising vector of activities of a modern institution of higher pedagogical education in the context of our research problem is related to the introduction of a competency approach through the gradual application of innovative forms and methods of scientific and methodological work to develop the ability of future PEI director to solve problems, both standard and non-standard, that will arise in professional activities.

The third promising vector of forming the ability of future PEI directors to perform internal monitoring of preschool education quality is to enrich the content of certain disciplines with appropriate content modules and topics related to management in preschool education.

The fourth promising vector of higher education institution is the creation, support and active functioning of the educational information and communication environment of the educational institution, the content of which takes into account the peculiarities of forming the ability of future preschool directors to monitor the quality of preschool education.

It is emphasized that in order to monitor the status and dynamics of the effectiveness of the formation of this ability in future PEI directors, the regional context should be taken into account.

The promising vectors of forming the ability to perform internal monitoring of future PEI directors are generalized. They are: mastering the disciplines of management direction; enriching the content modules on the topics of historiography of state control and general professional skills of PEI directors; introducing the modern definitions of management in the relevant content modules; developing a dictionary of management terms and concepts; diversifying the types of practices at Master of Education Degree Programmes; organizing regional departmental conferences with the involvement of leading PEI directors, creating departmental blogs (Instagram, Facebook, Telegram, etc.), Internet platforms; involving applicants in independent study of remote special courses, watching educational webinars; introducing optional disciplines and special seminars to Education Degree Programme; organizing extracurricular educational activities with applicants (clubs, excursions), etc.;

providing scientific and methodological support for the preparation of students-future PEI directors to perform internal monitoring of preschool education quality; organizing educational process together with experienced managers in the field of preschool education; introducing advanced pedagogical experience and intensifying its implementation forms; preparing All-Ukrainian symposiums, conferences, hackathons; initiating master classes of management direction for applicants for higher education; conducting monitoring studies that affect the formation of the ability of higher education students to perform internal monitoring of preschool education quality.

It is emphasized that the study does not claim to be a comprehensive analysis of the problem and provides for further study: the genesis of the legislative framework of state control of the preschool education system in relation to the activities of preschool education institutions; foreign practice of state control in the management of PEI; mechanism for ensuring state and public control as a strategy for managing preschool education institutions in Ukraine; progressive ideas of domestic experience on the formation of the ability of future directors of preschool education institutions of Ukraine to perform internal monitoring in order to substantiate the possibilities of its use in the current conditions of reforming the Ukrainian educational system.

Key words: preschool education, control, state control, management, future director of preschool education institution, preparation of future director of preschool education institution.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті в наукових фахових виданнях України

1. **Соловей Ю. О.** Чинники ефективної управлінської діяльності директора закладу дошкільної освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»: зб.наук. пр., 2018. № 2 (43). С. 265–270.*

2. **Соловей Ю. О.** Зарубіжний досвід управління системою дошкільної освіти. *Освітні обрії*, 2019. № 2 (49). С.49–54.
3. **Соловей Ю. О.** Стан розроблення проблеми державного контролю за діяльністю дошкільних навчальних закладів у вітчизняній теорії й практиці управління освітою. *Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки: наук. журн.* Черкаси: Черкас. нац. ун-т, 2017. № 11. С.109–114 (*Index Copernicus*).
4. **Соловей Ю. О.** Механізм забезпечення ефективного контролю як стратегії державного управління закладами дошкільної освіти в Україні. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*, 2017. № 6. С.75–79.
5. **Соловей Ю. О.** Значення емоційної культури директора в управлінні закладом дошкільної освіти. *Bulletin of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National university. series «Pedagogical Sciences»*, 2018. № 10–11. С. 80–85.
6. Ніколаєску І. О., Степанова Н. М., **Соловей Ю. О.** Впровадження дистанційного спецкурсу «Моніторинг якості освіти: державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти». *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2020, Том 80, № 6. С. 91–112 (фахове видання категорії «А» у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка) (*Web of Science (ESCI)*)
DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v80i6.3739>.

Статті у міжнародних періодичних виданнях

7. **Соловей Ю. О.** Історіографія становлення державного контролю за діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest, 2018. № 180. С. 48–54.
DOI: <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-180VI74-12> (*Index Copernicus*).

Матеріали і тези конференцій

8. **Соловей Ю. О.** Умови організації ефективного контролю за діяльністю сучасних дошкільних навчальних закладів. *Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)*: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 22–23 вересня 2017 р.) Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота, 2017. С. 52–54.
9. **Соловей Ю. О.** Типи дошкільних навчальних закладів в Україні в історії та практиці ідей про дошкільне виховання. *Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*: збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Черкаси, 27–28 вересня, 2017 р.). Черкаси, 2017. С. 146–150.
10. **Соловей Ю. О.** Принципи державного контролю за діяльністю дошкільних навчальних закладів як основної функції управління у галузі дошкільної освіти. *International research and practice conference «Modern methods, innovations and operational experience in the field of psychology and pedagogics»*: Conference proceedings (Lublin, October 20–21, 2017). Lublin: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2017. С. 132–135.
11. **Соловей Ю. О.** Проблема впровадження державного контролю за діяльністю дошкільних навчальних закладів у працях відомих науковців. *Наукова дискусія: питання педагогіки та психології*: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 1–2 грудня 2017 р.). Київ, 2017. С. 101–103.
12. **Соловей Ю. О.** Державне управління у галузі дошкільної освіти в Україні: теоретичний аспект. *Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Черкаси 2–3 жовтня 2018 р.). Черкаси, 2018. С. 90–94.
13. **Соловей Ю. О.** Моніторинг якості дошкільної освіти як комплексна система в управлінні закладом дошкільної освіти. *Збірник наукових праць*

(за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції «Лабіринти реальності»). Монреаль: СРМ «ASF», 2018. С.115–118.

14. **Соловей Ю. О.** Державний контроль в управлінні закладами дошкільної освіти в Україні. *Розвиток професіоналізму сучасного педагога в постнекласичній парадигмі*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Черкаси, 9–10 квітня 2019 р.). Черкаси, 2019. С. 36–37.
15. **Соловей Ю. О.** Сучасні тенденції підготовки майбутніх директорів закладів дошкільної освіти України. *Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти*: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. С. 210–212.
16. **Y. Solovey** Professional development of preschool director. *Modern science and practice: the 15 th International scientific and practical conference* (Varna, 4–5 May 2020). Varna, Bulgaria, 2020. P. 50–53.
17. **Соловей Ю. О.** Підготовка магістрів спеціальності «Дошкільна освіта» до управлінської діяльності в дошкільній освіті. *«Освіта і наука: глобальні тренди і перспективи розвитку»*: заочна дискусійна панель, (м. Черкаси, 14 травня 2020 р.). Черкаси, 2020. С. 153–156. URL: http://doshkilly.at.ua/avatar/osvita/zbirnik_diskusii-na_panel-2020.pdf
18. **Соловей Ю.О.** Дистанційний спецкурс «Моніторинг якості дошкільної освіти» як засіб підвищення професіоналізму майбутніх директорів закладів дошкільної освіти. *Modern problems in science: the VIII th International scientific and practical conference* (Prague, 9–12 November, 2020). Prague, Czech Republic, 2020. С. 485–487.

Навчально-методичні посібники

19. Моніторинг якості дошкільної освіти: навчально-методичний посібник / Автор-укладач **Ю. О. Соловей**. Черкаси, 2018. 116 с.

Навчально-довідкові посібники

20. Глумачний словник для майбутніх та діючих директорів закладів дошкільної освіти / уклад.: *Ніколаєску І. О., Соловей Ю. О.* Навчально-довідковий посібник. Черкаси, 2019. 33 с.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	22
ВСТУП	23
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ДОШКІЛЬНОЮ ОСВІТОЮ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХХ століття)	36
1.1. Стан розроблення проблеми державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти у вітчизняній теорії та практиці управління освітою.....	36
1.2. Етапи становлення державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні другої половини ХХ століття.....	58
Висновки до першого розділу	87
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНА ПАРАДИГМА ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.	89
2.1. Сучасний стан державного контролю в управлінні діяльністю вітчизняних закладів дошкільної освіти України.....	89
2.2. Міжнародний досвід державно-громадського управління розвитком дошкільної освіти.....	124
Висновки до другого розділу	135
РОЗДІЛ 3. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО МОНІТОРИНГУ ЯК ЧИННИК ДЕРЖАВНОГО	

КОНТРОЛЮ В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗАКЛАДОМ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	138
3.1. Здатність майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу на сучасному етапі розвитку вищої освіти.....	138
3.2. Перспективні вектори формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу майбутніх директорів закладів дошкільної освіти в умовах сучасної системи вищої освіти України	208
Висновки до третього розділу.....	218
ВИСНОВКИ	221
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	228
ДОДАТКИ	262

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ДНЗ – дошкільний навчальний заклад (до 2017 року)

ЗДО – заклад дошкільної освіти (з 2017 року і до нині)

ЗЗСО – заклад загальної середньої освіти

ЗВО – заклад вищої освіти

НАПН України – Національна академія педагогічних наук України

МОН України – Міністерство освіти і науки України

УРСР – Українська Радянська Соціалістична Республіка

ЦК КПРС – Центральний Комітет Комуністичної партії Радянського Союзу

СРСР – Союз Радянських Соціалістичних Республік

РСФСР – Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка

КМУ – Кабінет міністрів України

ДБСТ – дитячі будинки сімейного типу

ДІНЗ України – Державна інспекція навчальних закладів України

ОПП – освітньо-професійна програма

ОС – освітній ступінь

ІКТ – інформаційно-комунікаційні технології

ІНДЗ – індивідуальні навчально-дослідні завдання

ЕГ – експериментальна група

КГ – контрольна група

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Нині в Україні відбуваються зміни в освітній, соціальній і культурній сферах, що зумовлює перегляд нових форм і методів організації освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (ЗДО), зміну жорсткого контролю над закладами освіти на більш мобільний та гнучкий.

Головним завданням реформування системи освіти України є реалізація основних напрямів державної політики в управлінні освітою. Саме тому зміни, що відбуваються в Україні з початку 90-х років минулого століття, дають можливість створити в державі демократичне суспільство, яке вимагає суттєвої перебудови системи державного управління галуззю освіти.

Проте, як свідчить аналіз сучасної літератури з проблем педагогічної освіти, її управління на рівні держави й практичної діяльності в цій галузі, значні теоретичні, методичні та практичні надбання минулого використовуються недостатньо.

Вважаємо за доцільне звернутися до теоретичних та науково-методичних досліджень державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.). Цей період характеризується переходом від нестабільності в науково-методичному забезпеченні державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні до системності.

Посутнє розроблення науково-методичних засад державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні розпочалася з 1943 р. з початку активізації та відродження системи дошкільної освіти і у зв'язку з цим появи систематичних наукових та науково-методичних розробок з проблем становлення й розвитку державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти; продукування змісту, форм і методів державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти.

Період становлення і розвитку державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти нами умовно поділений на два етапи: перший – з 1943-х рр. до 2000-х рр., коли відбувалася активізація аналізу

проблеми відродження системи дошкільної освіти, становлення системи громадського огляду ЗДО України та зростання мереж ЗДО; другий – з 2001 р. до 2020 р., під час якого відбувалася оптимізація системи державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО та пошук нових прогресивних ідей.

На першому етапі вітчизняні теоретики й практики сформували підходи до становлення сучасної системи державного управління в дошкільній освіті та контролю як його провідної функції.

На другому етапі відбувалося дослідження актуальних проблем управління дошкільною освітою; вивчення наукових засад новітньої парадигми управління та державного контролю за дошкільною освітою; впровадження нових форм такого контролю.

Історико-теоретичні положення становлення системи управління освітою України другої половини ХХ – початку ХХІ століття досліджували: О. Жабенко [62], С. Книшик [83], П. Кряжев [104], В. Лунячек [118], О. Мармаза [127], Л. Прокопенко [216] та інші вчені.

У контексті порушеної проблеми дослідницький інтерес становить науковий доробок становлення системи перевірок, громадських оглядів ЗДО та питання внутрішнього контролю в закладі дошкільної освіти.

Забезпечення наступності між попередніми дослідженнями в галузі державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні та сучасними науковими напрацюваннями є важливою умовою його поступального розвитку.

На сучасному етапі реформування державного управління освітою поставлені високі вимоги до роботи закладів дошкільної освіти. У зв'язку з цим актуальним є питання внутрішнього та зовнішнього контролю над якістю здійснюваної закладами дошкільної освіти діяльності, її відповідності новим вимогам, питання своєчасного виявлення, узагальнення й поширення передового педагогічного досвіду дошкільних установ. У цьому контексті забезпечення якості освітніх послуг є одним із вагомих критеріїв державної освітньої політики України. Держава не лише здійснює контроль діяльності закладів дошкільної

освіти, але й надає керівництву необхідні ресурси для проведення діяльності, а також забезпечує своєчасне надання інформації й матеріалів, що необхідні для різнобічного розвитку дитини дошкільного віку в системі «державна – місцева влада – керівництво закладу дошкільної освіти». Для того щоб такий процес відбувався систематично й системно, у державі мають бути створені відповідні умови передавання конкретної інформації та безпосередній контроль за виконанням тих чи тих доручень, які держава впроваджує в діяльність закладів дошкільної освіти.

Державний контроль як функція управління дає можливість систематично отримувати інформацію про стан справ у закладі дошкільної освіти з різних напрямів діяльності, проводити порівняння між установленим станом освітнього процесу, визначеним нормативними документами, і реальним. Проте безпосередньо контроль без аналізу даних є малоефективним. В аналітичних даних за результатами проведеного контролю, зазвичай, зафіксовано певні факти і явища, але при цьому не розкрито їх причини. Тож для їх виявлення необхідно провести аналітичне опрацювання отриманої інформації.

Аналіз наукової літератури з проблематики дослідження дозволяє констатувати, що питання державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільної освіти на сьогодні є актуальним, але недостатньо вивченим.

Унаслідок усебічного осмислення наукової літератури зафіксовано низку підходів до розв'язання проблеми державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні на сучасному етапі. Концептуальні засади проблеми державного управління розглядають зарубіжні й вітчизняні дослідники (О. Андрійко [6], Т. Десятов [51], З. Канівець [75], М. Кондакова [261], Н. Островерхова [162], Л. Пісоцька [173], З. Рябова [163], В. Шпак [75] та інші вчені).

Проблему забезпечення контролю в освіті в останні роки активно досліджують як функцію державного управління вітчизняні вчені, як-то: В. Афанасьєв [9], Л. Белова [16], В. Божинський [18], Д. Дзвінчук [53],

Г. Єльнікова [60], Г. Касьянов [79], С. Крисюк [100] та інші вчені. Контроль на різних рівнях державного управління в системі освіти вивчають О. Будник [21], С. Васильєва [23], Д. Дейкун [48], Л. Калініна [42], Г. Луценко [119], Л. Мартинець [129], С. Крисюк [100], М. Поташник [188], Є. Хриков [267], Г. Шамова [277] та інші науковці.

Загальні аспекти державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти розкривають Г. Атаманчук [8], Г. Єльнікова [61], Л. Карамушка [78] та інші науковці.

Проблему формування управлінських умінь у працівників галузі дошкільної освіти розглядають й зарубіжні науковці, як-от: Дж. Денгерінг [311], Ф. Каєн [305], М. Коган [314], Б. Костер [311], Р. Ньюм [314], П. Оберхюмер [315], П. Вільямс [318], С. Шерідан [317], Т. Вураєн [318] та інші.

Аналіз вітчизняної педагогічної літератури і наукових робіт останніх років дозволяє зробити висновок, що проблема державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні впродовж другої половини минулого століття не була предметом системного та ґрунтовного вивчення. Поза увагою науковців залишається цілісна характеристика методичних основ і досвіду державного контролю в системі управління дошкільною освітою другої половини ХХ – початку ХХІ століття, що значно ускладнює сучасне наукове обґрунтування основних засад процедури державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти.

Доцільність дослідження окресленої проблеми також підсилюється необхідністю подолання наявних суперечностей:

- між значною історико-педагогічною спадщиною щодо становлення системи дошкільної освіти й управління закладами дошкільної освіти другої половини ХХ – початку ХХІ століття та недостатнім її вивченням;
- між підвищеними вимогами суспільства до якості функціонування та розвитку системи дошкільної освіти і недостатнім урахуванням педагогічного досвіду її організації й змістового наповнення;

- між необхідністю вдосконалення формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу під час навчання в закладі вищої освіти та недостатньою забезпеченістю цього процесу науково-методичними матеріалами;
- між тенденціями формування здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу та сучасною практикою управління освітнім середовищем ЗДО.

Отже, актуальність вивчення проблеми державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні, необхідність урахування набутого досвіду минулих років у розробленні сучасних підходів щодо вдосконалення державно-громадського контролю як основного засобу поліпшення діяльності закладу дошкільної освіти зумовили вибір теми дослідження: **«Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.)»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до наукової теми «Шляхи вдосконалення системи професійної освіти і підготовки фахівців у вищій школі в умовах інтеграції до європейського освітнього простору» (державний реєстраційний номер 0116U003843) науково-дослідної роботи кафедри дошкільної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Тема роботи затверджена (протокол № 2 від 17 жовтня 2017 року) та уточнена Вченою радою Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького (протокол № 7 від 24 червня 2021 року), узгоджена рішенням бюро Міжвідомчої ради з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології (протокол № 2 від 27 березня 2018 року).

Мету дослідження вбачаємо в систематизації теоретичних питань й узагальненні досвіду розбудови системи державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільної освіти в Україні протягом другої половини ХХ – початку ХХІ ст. для визначення можливостей застосування нагромадженого позитивного досвіду щодо здійснення державного контролю в умовах

сьогодення та в експериментальній перевірці ефективності системи формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу в сучасних умовах функціонування закладів дошкільної освіти.

Відповідно до поставленої мети визначено такі **завдання дослідження**:

1. Проаналізувати стан розробленості проблеми, виявити й схарактеризувати витoki проблеми державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти у вітчизняній теорії та практиці управління освітою.

2. Розглянути сучасні парадигми державного контролю в управлінні вітчизняними закладами дошкільної освіти на початку ХХІ ст. та схарактеризувати міжнародний досвід державно-громадського управління розвитком дошкільної освіти.

3. Виокремити основні тенденції формування здатності майбутніх директорів закладів дошкільної освіти України до здійснення внутрішнього моніторингу на сучасному етапі розвитку вищої освіти.

4. Здійснити експериментальну перевірку ефективності системи формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу на сучасному етапі розвитку вищої освіти та спрогнозувати перспективні вектори формування такої здатності.

Об'єкт дослідження – організація державного контролю в системі управління дошкільною освітою (друга половинна ХХ – початок ХХІ ст.).

Предмет дослідження – теорія і практика розвитку системи державного контролю в управлінні закладами дошкільної освіти в Україні другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Окреслена мета й завдання наукового пошуку вмотивували вибір комплексу взаємопов'язаних **методів дослідження**:

загальнонаукові – (вивчення літератури, архівних документів і матеріалів, дисертаційних робіт, аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення, класифікація, порівняння), що вможливили розкриття передумов становлення й розвитку державного контролю в системі управління дошкільною освітою

в Україні другої половини ХХ – початку ХХІ ст., висвітлення різних підходів і позицій науковців до еволюції досліджуваної проблеми, визначення завдань, прав та обов'язків контролювальних органів, вивчення нормативно-правового забезпечення процедури державного контролю в системі управління дошкільною освітою України у визначених хронологічних межах;

історичні – (хронологічний, структурно-історичний, конструктивно-генетичний, періодизації, прогностичний), що дозволили простежити зміни в методичних засадах і досвіді організації державного контролю в системі управління дошкільною освітою України другої половини ХХ ст. відповідно до визначених етапів і тенденцій;

емпіричні – праксиметричні (вивчення та аналіз принципів, форм і методів державного контролю за діяльністю керівників і працівників закладів дошкільної освіти), обсерваційні (ретроспективний аналіз державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в історії вітчизняної педагогічної думки), прогностичний метод (визначення перспектив здійснення державного контролю в управлінні діяльністю вітчизняних закладів дошкільної освіти в сучасних умовах);

методи математичної статистики для узагальнення й представлення експериментальних даних і перевірки вірогідності результатів.

Хронологічні межі. Дослідження охоплює другу половину ХХ – початок ХХІ ст. Визначення таких меж пов'язане з тим, що саме в цей період формується власне поняття державного контролю за освітньою і виховною діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні. Відбувається усталення системи закладів дошкільної освіти, удосконалюються форми й методи державного контролю за їх діяльністю. Період, охоплений науковим дослідженням, – це період становлення дошкільної освіти в Україні, період змін та реформувань і, як результат, період пошуку науково обґрунтованих та життєво вивірених єдиних принципів, форм і методів щодо організації та здійснення державного контролю в управлінні закладів дошкільної освіти. *Нижня хронологічна межа* – 43-й р. ХХ ст. – визначається інтенсивним відновленням, становленням й активним

реформуванням державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти. *Верхня хронологічна межа* – початок ХХІ ст. – пояснюється модернізацією системи дошкільної освіти та державного контролю (нагляду) за її діяльністю.

Джерельна база дослідження. У процесі наукового пошуку використано:

1) *науково-педагогічні джерела*, що сформовані одночасно з описаною процедурою державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти та представлені в науково-методичних журналах, методичних посібниках, словниках, законодавчих документах фондів наукової бібліотеки імені М. Максимовича Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, КЗ «Обласна універсальна наукова бібліотека імені Тараса Шевченка» Черкаської обласної ради, «Обласна бібліотека для юнацтва ім. Василя Симоненка» Черкаської обласної ради, Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, методичні розробки відділу освіти Городищенської районної державної адміністрації;

2) *періодичні видання, монографічні роботи, фундаментальні праці провідних вітчизняних учених*, предметом дослідження яких стало вивчення історії дошкільного виховання та окремих аспектів розвитку теорії державного контролю в системі управління дошкільною освітою;

3) *архівні документи і матеріали* Державного архіву Черкаської області (фонд Ф.Р-2567 – Відділ народної освіти виконавчого комітету Черкаської обласної Ради народних депутатів, м. Черкаси Черкаської області; фонд Ф.Р-57 – Відділ освіти і виховання Черкаської районної управи, м. Черкаси Київської області), Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України (м. Київ) (фонд 166 – Міністерство народної освіти УРСР); Державного архіву м. Києва (фонд Р-4 – Управління народної освіти виконавчого комітету Київської міської ради народних депутатів та його профспілковий комітет. 1927–1941, 1943–1988); Центрального державного історичного архіву України (м. Київ) (фонд Ф.Р.-4 – Відділ народної освіти виконкому Київської міської ради депутатів трудящих);

4) *веб-сайти педагогічних університетів* (Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, Київського університету імені Бориса Грінченка, Львівського національного університету імені Івана Франка, Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка, Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, Ізмаїльського державного гуманітарного університету, Мукачівського державного університету, Національного університету «Чернігівській колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради, Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *уперше*: здійснено цілісний історико-педагогічний аналіз теорії й досвіду державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти (1943–2020 рр.); визначено тенденції генезису становлення державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО в межах досліджуваного періоду (з урахуванням визначеного критерію – якість діяльності системи дошкільної освіти), а саме: I етап (1943–1959 рр.) відбудова системи дошкільної освіти; II етап (1960–1969 рр.) передбачає становлення системи громадського огляду ЗДО України; III етап (1970–1989 рр.) – зростання мереж ЗДО, поступове розв’язання проблеми з кількістю закладів дошкільної освіти; IV етап (1990–2000 рр.) характеризується радикальними змінами в системі управління дошкільною освітою; V етап (2001–2002 рр.) – відродження дошкільної освіти як такої, що надає свої права та визначає певні обов’язки, утвердження безпосереднього державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО різних типів і форм власності; VI етап (2003–2009 рр.) – період посиленої уваги до розвитку управління в галузі дошкільної освіти; VII етап (2010–2016 рр.) – оптимізація, узагальнення, пошук нових ідей,

посилення розвитку системи управління та державного контролю за закладами дошкільної освіти; VIII етап (2017–2020 рр.) – модернізація системи дошкільної освіти та державного контролю (нагляду) за її діяльністю.) та відповідних їм тенденцій розвитку системи державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО в Україні (друга половина XX – початок XXI століття); схарактеризовано закономірності здійснення державного контролю в Україні впродовж другої половини XX ст.; розглянуто сучасні парадигми, модель та етапи державного контролю в управлінні вітчизняними закладами дошкільної освіти на початку XXI ст.; подано авторські визначення понять «державний контроль у галузі дошкільної освіти», «здатність майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу»; визначено основні передумови та етапи організації державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти; визначено та досліджено цілісність підготовки майбутніх директорів закладів дошкільної освіти в системі сучасної педагогічної освіти України; виокремлено критерії (когнітивний, діяльнісно-практичний, рефлексивно-оцінювальний) та рівні формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу (низький, середній, достатній, високий);

уточнено дефініції базових понять дослідження: «заклад дошкільної освіти», «державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти», «управління у галузі освіти», «система державного контролю», «державна атестація», «державна інспекція» «інституційний аудит»; про типи закладів дошкільної освіти в Україні в історії та практиці розвитку ідей про дошкільне виховання; про основні принципи, форми й методи державного контролю в системі функціонування та розвитку закладів дошкільної освіти;

удосконалено: змістові характеристики понятійно-категоріального апарату дослідження; зміст професійно-орієнтованих дисциплін сучасних освітньо-професійних програм підготовки фахівців у галузі дошкільної освіти та підвищення кваліфікації вихователів, вихователів-методистів, директорів закладів дошкільної освіти шляхом доповнення темами, що розкривають особливості основних понять державного контролю в управлінні діяльністю

закладом дошкільної освіти; методи, засоби, організаційні форми, що використовуються в процесі підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта; навчальні програми зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта» та педагогічних практик для формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу; діагностичний інструментарій для встановлення рівня формування такої здатності майбутнього директора ЗДО;

подальшого розвитку набули: системно-хронологічний, парадигмальний, регіональний, джерелознавчий та історіографічний підходи як методологічне підґрунтя досліджуваної проблеми, прогресивні ідеї вітчизняного досвіду щодо формування здатності майбутніх директорів закладів дошкільної освіти України до здійснення внутрішнього моніторингу для обґрунтування можливостей його використання в сучасних умовах реформування української освітньої системи; механізм забезпечення державного контролю як стратегії державного управління закладами дошкільної освіти в Україні.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що на основі визначення закономірностей здійснення державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільної освіти України впродовж другої половини ХХ – початку ХХІ століття, обґрунтування основних принципів, форм і методів державного контролю в системі функціонування й розвитку закладів дошкільної освіти розроблено та впроваджено в освітній процес ЗВО й інститутів післядипломної педагогічної освіти дистанційний спецкурс «Моніторинг якості дошкільної освіти» та матеріали навчально-довідкового посібника «Тлумачний словник для майбутніх та діючих директорів закладів дошкільної освіти».

Прогностичний потенціал дослідження зумовлено можливістю використання його результатів та висновків під час професійної підготовки майбутніх викладачів вищої школи, майбутніх директорів закладів дошкільної освіти, а також для підвищення кваліфікації вихователів-методистів та

директорів закладів дошкільної освіти в закладах післядипломної педагогічної освіти.

Результати дослідження *впроваджено* в освітній процес Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 123/04 від 02.07.2020 р.), Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка (довідка № 27 від 27.08.2020 р.), Мукачівського державного університету (довідка № 932 від 02.07.2020 р.), Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського (довідка № 147 від 31.12.2020 р.), Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради (довідка № 01-23/298 від 27.08.2021 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження оприлюднено на науково-практичних і науково-теоретичних конференціях та семінарах різного рівня: *міжнародних* – «Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)» (Львів, 2017 р.); «Modern methods, innovations and operational experience in the field of psychology and pedagogics»: Conference proceedings (Lublin, 2017 р.); «Наукова дискусія: питання педагогіки та психології» (Київ, 2017 р.); «Лабіринти реальності» (Монреаль, 2018 р.); «Розвиток професіоналізму сучасного педагога в постнекласичній парадигмі» (Черкаси, 2019 р.); «Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти» (Кам'янець-Подільський, 2020 р.); The 15 th International scientific and practical conference «Modern science and practice» (Varna, Bulgaria, 2020 р.); The VIII th International scientific and practical conference «Modern problems in science» (Prague, Czech Republic 9-12 November, 2020); *всукраїнських* «Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору» (Черкаси, 2017–2018 рр.); *регіональних* – «Освіта і наука: глобальні тренди і перспективи розвитку» (Черкаси, 2020 р.).

Матеріали дослідження представлено й обговорено на засіданнях кафедри дошкільної освіти навчально-наукового інституту педагогічної освіти,

соціальної роботи і мистецтва Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (2017–2021 рр).

Публікації. Результати дослідження опубліковано у 20 працях, серед яких: 5 статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у науковому фаховому виданні категорії «А» (Web of Science); 1 стаття в зарубіжному періодичному виданні, 11 – у збірниках наукових праць і матеріалах конференцій різних рівнів, видано 1 навчально-методичний посібник та 1 навчально-довідковий посібник у співавторстві.

Особистий внесок здобувача. У статті у науковому фаховому виданні, яке включено до міжнародної наукометричної бази даних Web of Science (ESCI) (категорія «А»), що написана у співавторстві з І. Ніколаєску та Н. Степановою, здобувачці належить проведення дослідно-експериментальної роботи та її інструментально-статистичний аналіз. Особистий внесок здобувачки в опублікованому у співавторстві з І. Ніколаєску навчально-довідковому посібнику полягає у здійсненні аналізу теоретичних аспектів підготовки майбутніх фахівців в умовах магістратури закладів вищої освіти. У дисертації не використовувалися ідеї і розробки, що належать співавторам.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (330 найменувань), додатків. Повний обсяг роботи становить 303 сторінки, із них 180 сторінок основного тексту. Дисертація містить 17 рисунків та 20 таблиць.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ДОШКІЛЬНОЮ ОСВІТОЮ

1. 1. Стан розроблення проблеми державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти у вітчизняній теорії та практиці управління освітою

Для об'єктивного, цілісного й адекватного наукового розгляду будь-якого явища необхідно передусім визначитися з методологічною базою дослідження: принципами, підходами, методами, формами й способами науково-пізнавальної діяльності.

Загальнонаукова основа дослідження державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття) у контексті сьогоденної парадигмальної невизначеності може бути представлена системно-хронологічним, парадигмальним, регіональним, історіографічним та джерелознавчим підходами.

Дослідження державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні окресленого нами часового періоду передбачає виокремлення хронологічних меж нашого наукового пошуку, які охоплюють другу половину ХХ – початок ХХІ століття. *Системно-хронологічний підхід* є одним із фундаментальних класичних підходів сучасного наукового пізнання, який дає змогу простежити зміни наукових підходів до тлумачення державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти, аналіз особливостей такого контролю в різні історичні періоди і є основою для розроблення періодизації розвитку дошкільної освіти та управління з боку держави закладами дошкільної освіти; дає можливість розглядати ці періоди не осібно, а у певній системі соціокультурних, психологічних і педагогічних детермінант як складний та неперервний процес.

Системно-хронологічний підхід тісно пов'язаний з *парадигмальним*, оскільки виокремлення парадигмального підходу в історико-педагогічних розвідках уможливорює науковцям та практикакам «виявити, сформулювати й описати цілісні моделі освіти, тобто внутрішню логіку розвитку досліджуваного предмета як системи бінарних опозицій» [248, с. 6–12]. Необхідність використання парадигмального підходу в наукових дослідженнях зумовлена тим, що, по-перше, застосування цього підходу дає змогу простежити зміну освітніх парадигм удосліджуваній період та їх вплив на становлення державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні, порівняти їх із попередніми та наступними освітніми парадигмами; осмислити зміни в наукових підходах до управління з боку держави сферою дошкільної освіти, простежити особливості застосування методів вивчення державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти, трансформації досліджуваного явища у різні історичні періоди; по-друге, виокремлений нами підхід дає змогу краще уявити загальні закономірності історичного розвитку феномену державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти як складника вітчизняної педагогіки в контексті ідей панівної в кожен історичний період парадигми; по-третє, досліджуваний нами процес державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні є результатом прагнення подолати невідповідність парадигмальному еталону.

У нашому дослідженні ми обстоюємо думку про те, що аналіз питання державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні у другій половині XX – початку XXI століття відбуватиметься більш ефективно за умови застосування *регіонального підходу*. Нам імпонує позиція Л. Голубничої, згідно з якою використання в історико-педагогічних розвідках регіонального підходу сприяє виявленню тенденцій розвитку національної педагогічної думки через вивчення локальних педагогічних питань та з'ясуванню процесу накопичення педагогічних знань і внеску в еволюцію педагогічної науки тих чи тих науковців регіону [36, с. 26].

На етапі теоретичного осмислення досліджуваної проблеми вважаємо за

необхідне висвітлити особливості *джерелознавчого* та *історіографічного підходів* (О. Адаменко, Л. Березівська, Н. Гупан, Н. Дічек, Н. Коляда, О. Петренко, О. Сухомлинська, В. Федяєва та ін). У контексті історіографічного підходу дослідження державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні у другій половині ХХ – початку ХХІ століття сприятиме систематизації й аналізу науково-педагогічних праць, які презентують теоретичні й практичні (процесуальні) аспекти аналізованого феномену; дозволяють сформулювати певні висновки про тенденції вивчення й застосування досліджуваного процесу й окреслення перспектив наукового пошуку.

Останнім часом провідне значення в універсалізації наукових знань має *джерелознавчий підхід*, суть якого полягає «у вірогідності відтворення істориком педагогіки педагогічної реальності минулого, уміння організувати пізнавальний діалог між теперішнім і минулим, осмислення одержаних результатів» [12, с. 6–7]. Його використання дало змогу виявити, систематизувати та проаналізувати різні типи джерел з проблеми дослідження, оцінити ті події й процеси минулого, пов'язані з процесом державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні у другій половині ХХ – початку ХХІ століття, що відбувалися у педагогічній реальності загалом і в освітньому просторі зокрема.

Акцентуємо, що в нашому дослідженні зазначені вище підходи перебувають у певній взаємодії, узгоджуються між собою та доповнюють один одного.

Аналіз окреслених підходів до проблеми нашого дослідження дозволив виокремити важливі *методологічні принципи*, які покладено в основу відтворення історико-педагогічних явищ: історизму, об'єктивності, системності.

Дослідження процесу державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні у другій половині ХХ – початку ХХІ століття вимагає врахування *принципу історизму*, завдяки якому вивчаємо виникнення власне явища державного контролю, виокремлюємо періоди його становлення та розвитку; характеризуємо зміни наукових підходів до розроблення засад державного контролю в управлінні діяльністю закладів

дошкільної освіти в конкретних умовах певного історичного періоду.

Використання *принципу об'єктивності* пояснюється тим, що накопичення зібраного дослідницького матеріалу вможливило надалі всебічно врахувати чинники та умови (позитивні й негативні), причини (суспільні, соціокультурні, психологічні, педагогічні), зміст і наслідки змін у наукових підходах до застосування, упровадження державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні в сучасних умовах становлення дошкільної освіти загалом.

Принцип системності сприяє розгляду процесу державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні у другій половині ХХ – початку ХХІ століття у вигляді динамічного й цілісного процесу, тісно пов'язаного із соціокультурним середовищем. Цей принцип забезпечує розуміння досліджуваного феномену як системи з двох головних компонентів: теоретичного (наукові підходи) і процесуального (вивчення, узагальнення і систематизація здобутих даних).

Для аналізу державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні у другій половині ХХ – початку ХХІ століття використано досить широкий набір методів дослідження, які мають найбільш повно сприяти реалізації поставленої мети та завдань.

Для цілісності та об'єктивності наукової розвідки проведено аналіз джерельної бази, що зі свого боку дозволило не лише одержати інформацію щодо дослідження певного часового періоду, але й виявити реальну ситуацію в освітньому просторі вищої школи.

Збереглося багато різних історіографічних джерел, за якими можна вивчати особливості державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні у другій половині ХХ – початку ХХІ століття: нормативні документи (закони, накази, постанови) та статистичні матеріали; джерела з історії окремих навчальних закладів та конкретних особистостей (ювілейні збірники, нариси, спогади); періодичні видання; навчальні плани та програми ЗВО; педагогічна та методична література; архівні матеріали; методична література для педагогів, що використовувалася в навчальному

процесі ЗДО в кожному з досліджуваних періодів; монографії, брошури, статті в контексті досліджуваної теми; довідкова література та сучасні підручники й посібники для вищої школи з проблематики дослідження.

Актуальними на сьогодні є такі напрями наукових розвідок:

– теоретичні основи контролю як однієї з функцій управління освітою (В. Афанасьєв [9], Л. Гаєвська [30], Л. Гінзбург [33], Т. Десятов [51], Г. Єльнікова [61], О. Касянова [80], М. Кондаков [261], В. Маслов [130], В. Никитенко [147], Н. Островерхова [162], Л. Паращенко [166], В. Пікельна [171], М. Портнов [184], М. Поташник [186] В. Сергєєва [226], Л. Фішман [263], А. Харківська [266]);

– організація та здійснення державного контролю у сфері загальної середньої освіти районними та міськими органами управління освітою в різні історичні періоди (Є. Березняк [13], О. Жабенко [62], Л. Калініна [72], З. Канівець [75], О. Капченко [77], Н. Лісова [110], В. Мануйленко [126], З. Нечипорук [146], А. Панченко [165], В. Стіуса [13], В. Стрезікозін [69], Б. Ступарик [247], О. Сухомлинська [143], М. Черпінський [14], В. Шпак [75] та інші дослідники);

– організаційно-правове забезпечення державного контролю в галузі освіти (О. Андрійко [6], М. Дарманський [47], Д. Дзвінчук [53], В. Луговий [115], Т. Лукіна [117], О. Орлова [160] та інші вчені);

– сучасні дослідження в галузі теорії управління освітою, що пов'язані з питаннями його вдосконалення відповідно до нинішніх вимог суспільства (Л. Гінзбург [33], В. Нікітенко [147], Л. Паращенко [166], М. Поташник [187], В. Сергєєва [226], О. Свідіна [228], П. Третьяков [251] та інші зарубіжні й вітчизняні науковці);

– особливості організації змісту дошкільної освіти (Г. Беленька [15], І. Ліпчевська [179], О. Коваленко [86], О. Половіна [179], Т. Степанова [245], Н. Фроленко [265], С. Чередніченко [273], Шинкар [15] та інші учені).

Отже, виокремлені напрями свідчать про наявність достатньої кількості досліджень, що входять до наукової бази проблеми державного контролю в

управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні у другій половині ХХ – початку ХХІ століття.

Характеристика виокремлених напрямів дослідження потребує звернення до історіографічних джерел і більш чіткої конкретизації проблеми розвитку та становлення системи державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні, що є актуальним в процесі формування здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти.

В контексті досліджуваної проблеми вважаємо за доречне проаналізувати історичний розвиток системи дошкільної освіти України та конкретизувати поняття «дошкільна освіта». Отож, дошкільна освіта – є провідною ланкою, на якій ґрунтується вся подальша освіта дитини. Це є беззаперечною істиною, яку слід враховувати у своїй роботі владним структурам як освітянського, так і державного управління, від найнижчого до найвищого рівнів [175, с. 1], адже дошкільний вік є важливим етапом у житті кожної людини, саме у цей період відбувається процес формування особистості дитини, що супроводжує її протягом усього життя [175; 235].

Історичний розвиток системи дошкільної освіти чітко узгоджується зі своєрідними етапами розвитку людства – становлення, відродження, стабільний розвиток та модернізація. Ретроспективний аналіз становлення системи дошкільної освіти в Україні показує, що динаміка її розвитку містить декілька етапів. Зокрема, дослідники [1; 174, с. 550; 244, с. 173; 274, с. 293] визначили, що середина ХІХ ст. – початок ХХ століття є етапом зародження дошкільного виховання і появи перших суспільних закладів для дітей. Науковець Л. Пісоцька [174] стверджує, що виникнення перших ЗДО припадає на 60-ті роки ХІХ ст. ініціаторами відкриття яких є приватні особи, благодійні та філантропічні організації. Оскільки в ті часи держава ще не брала участі в організації їх діяльності, то оплата за перебування дітей у цих закладах була досить високою, а тому їх послугами користувалися лише заможні родини [174, с. 550].

З огляду на це, можна констатувати, що державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти у ХІХ ст. як такого не існувало, а держава майже не цікавилася діяльністю дошкільних установ.

У другій половині ХХ ст. (1950–1960 рр.) дошкільне виховання в Україні набуває повноцінного розвитку. ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР видають ряд постанов (найважливішою визнано постанову «Про подальші заходи допомоги жінкам-матерям, що працюють на підприємствах і в закладах»), обов'язкові для виконання міністерствами, які на той час уже опікуються безпосередньо закладами дошкільної освіти, здійснюють їх ревізію та спрямовують свою роботу на створення сталої системи контролю за дошкільною освітою [1, с. 335; 236, с. 48–54].

У 70–80-х рр. ХХ століття розпочинається новий період розвитку дошкільної освіти, управління та контролю за діяльністю відповідних закладів. У цей час набуває чинності положення про інспектора-методиста з дошкільного виховання, у якому розкрито його управлінські та контролювальні обов'язки. Міністерство освіти УРСР наказом за № 37 від 25.02.1972 р. на основі наказу за № 103 від 31.12.1971 р. Міністерства освіти СРСР затверджує нові типові штати дитячих дошкільних закладів органів народної освіти. Здійснювати управління дошкільним вихованням за такої постановки питання на всіх ієрархічних ступенях стає набагато простіше, але водночас простежується обмеження управлінських дій керівництва дошкільної установи стосовно добору кадрів [172, с. 37].

Соціальні та економічні зміни в українському суспільстві в 90-ті роки минулого століття приводять до зменшення народжуваності, а тому демографічна ситуація «сприяє» зменшенню кількості закладів дошкільної освіти й поступовій депрофесіоналізації кадрів. Недостатня чисельність закладів дошкільної освіти для дітей породжує різні соціальні наслідки, що мають негативний характер, а саме: черги на влаштування до дитячого садка; корупцію, що супроводжує процес зниження відповідальності персоналу за зміст і якість

послуг; соціальну занедбаність дітей, коли заклад дошкільної освіти є недоступним, а батьки не приділяють уваги розвитку своїх дітей [94, с. 6].

Така ситуація привела до того, що протягом 1991–2000 років у державі припиняють функціонування 7,3 тис. ЗДО. Охоплення дітей суспільним дошкільним вихованням із 57 % (1990 р.) знижується до позначки 40 % (2001 р.), а в окремих регіонах цей показник становив 19 %. Це означає, що більша кількість українських дошкільників не мають змоги отримати необхідного для свого віку рівня освіти та належним чином бути підготовленими до школи. Проте, незважаючи на таку ситуацію, в Україні відбувається становлення національної системи законодавства в галузі дошкільної освіти, у якому враховані, проаналізовані, акумульовані найкращі надбання попередніх років у справі навчання й виховання дітей дошкільного віку [175, с. 1].

Педагогічні дослідження, що припадають на початок ХХІ ст., активізують інтерес учених до пошуку наукових ресурсів для стійкого розвитку системи дошкільної освіти та управління нею. При цьому основна увага приділяється виявленню потенційних можливостей процесів, забезпеченню умов модернізації змісту й структури дошкільної освіти та управління нею, що зорієнтовані на функціонування в режимі стійкого розвитку на засадах культурологічного підходу [73, с. 8; 236, с. 48–54].

Зазначимо, що на сучасному етапі соціально-економічного розвитку освіти, зокрема й дошкільної, відбуваються значні зміни. Нині гостро стоїть питання забезпечення якості та підвищення відповідальності кожного керівника і педагогічного працівника за виконанням поставлених перед ними завдань, покладених посадових обов'язків. Простежується необхідність зміни управління закладом дошкільної освіти, аби, як зазначає Л. Денякіна [49], набув актуальності розподіл відповідальності, створення таких умов для діяльності педагогічного працівника, забезпечення такого рівня мотивації, які передбачають вибір руху від рутинного в бік творчого, новаторського ставлення до власної діяльності [43, с. 6].

Пороте держава не стоїть осторонь розв'язання проблем дошкільної освіти, а робить певні кроки до змін, свідченням чого є розроблення Державної цільової соціальної програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року [94, с. 6]. У цьому ми вбачаємо ознаки усвідомлення того, що здорові й освічені діти – це майбутнє України, її людський потенціал, у розвиток якого слід вкладати ресурси нині, аби в майбутньому збирати плоди педагогічної праці.

Логіка наукового викладу порушеного питання спонукає нас до з'ясування дефініцій основних понять дослідження. У руслі системного аналізу базових понять державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО в Україні другої половини ХХ – початку ХХІ століття, опрацювання психолого-педагогічної літератури, а також інших наукових джерел, доцільно схарактеризувати сутність таких термінів, як: «освіта», «заклад дошкільної освіти», «контроль», «державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти», «управління в галузі освіти». Ретельно проведений опис змістової природи названих термінолексем уможливилоє правильність подальшого аналізу структури, змісту, стану, закономірностей, ролі, етапів, умов і механізму державного контролю за системою дошкільної освіти в Україні.

Наголосимо, що освіта в Україні розвивається як відкрита єдина державно-громадська система. Завдяки цьому громадяни України стають активними суб'єктами освітньої політики. Збільшення громадської участі в управлінні та контролі освітою є ключовим напрямом її модернізації, а також засобом модернізації всієї системи освіти. Не випадково в «Національній доктрині розвитку освіти» наголошено, що система контролю сферою освіти розвивається як державно-громадська, тому нова модель системи контролю освітою має бути відкритою й демократичною [98, с. 19–24].

В «Українському педагогічному словнику» (автор С. Гончаренко) поняття «освіта» витлумачене як духовне обличчя людини, що складається під впливом моральних і духовних цінностей, є надбанням її культурного кола, а також як процес виховання, самовиховання, впливу, шліфування, тобто процес формування обличчя людини загалом [255, с. 241].

Ми суголосні з думкою А. Петрова про те, що заклад дошкільної освіти будь-якого типу чи форми власності – це складник організації з певними рівнями відносин, які вимагають координації діяльності між адміністрацією закладів освіти, педагогічним, учнівським і батьківським колективами, зовнішнім середовищем, місцевою спільнотою, проте хочемо зазначити, що заклад дошкільної освіти також є організацією, яка потребує державного контролю всіх рівнів його діяльності. Координацію зв'язків, які виникають у ЗДО, варто здійснювати конструктивно, під час спільного вирішення завдань щодо реалізації демократичних засад у ході контролю за перебігом освітнього процесу, поглиблення системи управлінських знань і вмінь [169, с. 43].

Відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» заклад дошкільної освіти є закладом, що забезпечує реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти, її фізичний, розумовий і духовний розвиток, соціальну адаптацію та готовність продовжувати освіту [192]. Заклад дошкільної освіти:

- задовольняє потреби громадян відповідної території у здобутті дошкільної освіти;
- забезпечує відповідність рівня дошкільної освіти вимогам Базового компонента дошкільної освіти;
- створює безпечні та нешкідливі умови розвитку, виховання й навчання дітей, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я відповідно до санітарно-гігієнічних вимог і забезпечує їх дотримання;
- формує в дітей гігієнічні навички й основи здорового способу життя, норми безпечної поведінки;
- сприяє збереженню й зміцненню здоров'я, розумовому, психологічному й фізичному розвитку дітей;
- здійснює соціально-педагогічний патронат, узаємодіє із сім'єю;
- є осередком поширення серед батьків психолого-педагогічних і фізіологічних знань про дітей дошкільного віку;

– додержується фінансової дисципліни, зберігає матеріально-технічну базу; здійснює інші повноваження відповідно до статуту закладу дошкільної освіти [94, с. 14].

Нині громадсько-державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти регламентований законодавством України з питань освіти, зокрема:

1) Законами України «Про освіту» (ст. 24, 27, 28, 29, 62–71), «Про повну загальну середню освіту» (розділ VII «Управління у сфері загальної середньої освіти»; стаття 53–57), «Про дошкільну освіту», «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»;

2) Положенням про заклад дошкільної освіти;

3) Наказами Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти»; «Про затвердження Положення про дошкільний навчальний заклад сімейного типу»; «Про затвердження «Примірного положення про порядок звітування керівників дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів перед педагогічним колективом та громадськістю»; «Про затвердження «Нормативів наповнюваності груп дошкільних навчальних закладів (ясел-садків) компенсуючого типу, класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та Порядку поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах»; «Про затвердження «Примірного положення про батьківські комітети (раду) дошкільного навчального закладу»; «Про посилення контролю щодо проходження обов'язкових медичних оглядів працівниками дошкільних навчальних закладів»; «Про затвердження «Положення про Всеукраїнський конкурс професійної майстерності педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів «Вихователь року»; «Про затвердження уніфікованої форми акта, що складається за результатами проведення планового (позапланового) заходу

державного нагляду (контролю) щодо дотримання суб'єктом господарювання вимог законодавства у сфері дошкільної освіти»

4) Листами МОН України «Про переліки навчальної літератури та навчальних програм, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в освітньому процесі закладів освіти у 2021/2022 навчальному році»; «Щодо освітніх програм у закладах дошкільної освіти»; «Щодо організації роботи та дотримання вимог з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності у закладах дошкільної освіти»; «Щодо збереження посад фахівців з дошкільної освіти при обласних, районних, міських органах управління освітою»; «Щодо організації діяльності інклюзивних груп у дошкільних навчальних закладах»; «Щодо збереження в мережі дошкільних навчальних закладів»; «Щодо окремих питань державної атестації та рейтингового оцінювання»; «Щодо вирішення окремих питань діяльності керівників гуртків дошкільних навчальних закладів»; «Щодо процедури ліцензування фізичних осіб – підприємців у сфері дошкільної освіти»; «Щодо атестації педагогічних працівників ДНЗ, які працюють не за фахом»; «Про забезпечення в штатних розписах управлінь (відділів) освіти відділів (секторів) з питань дошкільної освіти» та іншими документами.

Ці документи визначають нормативно-правові підходи до організації самоврядування в галузі дошкільної освіти, формулюють основні завдання колегіальних органів громадського самоврядування в закладі дошкільної освіти. У названих документах наголошено, що однією з особливостей державного управління закладами дошкільної освіти на сучасному етапі є відмова від традиційних форм організаційної побудови роботи та визнання вимог високої оперативності прийняття рішень стосовно питань управління ЗДО.

Дослідниця О. Янко [283], аналізуючи проблему контролю в управлінні діяльністю ЗДО акцентує увагу на проблемі підвищення якості дошкільної освіти в Україні та вважає, що найбільш актуальною вона стала тепер, коли ця система починає виходити із затяжної кризи. За даними МОН України, нині в державі функціонує 15,1 тисяч закладів дошкільної освіти різних типів і форм власності. Відповідно збільшилася на 13 % порівняно з 2000 роками чисельність дітей

дошкільного віку, які відвідують ЗДО. У наш час вона становить 54 % від загальної кількості дошкільнят. Позитивну динаміку зростання контингенту дітей у ЗДО спричинюють зміни в демографічній ситуації й розуміння батьками важливості якісної дошкільної освіти [283, с. 3].

Як засвідчує проведений нами аналіз праць вітчизняних і зарубіжних учених і практиків, глибокі зміни розроблення проблеми державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО припадають на два останні десятиліття кінця ХХ – початку ХХІ ст.

За твердженнями науковця О. Липовецької [108], упродовж останніх 10-15 років державне управління системою освіти в Україні на регіональному рівні здійснюється через структури, які не адаптовані до перехідних умов і нинішнього ринку освітніх послуг. Водночас у процесі державного управління системою освіти на регіональному рівні не повністю врахована регіональна специфіка, а місцеві органи самоврядування зазвичай відмежовані від процесу управління й контролю, зокрема. Крім того, законодавчо не внормовано участь органів місцевого самоврядування в удосконаленні закладів дошкільної освіти та навчально-виховних комплексів. За таких обставин важливим є те, що в процесі зміщення акцентів з державного на громадське управління виявляється потужний стимул розвитку, послідовної гармонізації державно-громадського управління й контролю в галузі дошкільної освіти [108, с. 248].

Отже, функціонування системи освіти й управління нею здійснюється переважно на демократичних засадах, про що свідчать такі принципи, як:

– рівність усіх громадян у здобутті освіти незалежно від расової чи національної належності, статі, ставлення до релігії, майнового і соціального стану;

- обов'язковість освіти для всіх дітей;
- державно-громадський характер управління освітніми закладами;
- свобода вибору мови навчання;
- безплатність всіх видів навчання;

- єдність системи народної освіти й наступність усіх типів навчальних закладів, що забезпечує можливість переходу від нижчих ступенів навчання до вищих;
- єдність навчання і національного виховання;
- співробітництво закладу дошкільної освіти, сім'ї й громадськості у вихованні дітей і молоді;
- зв'язок навчання й виховання з практикою;
- науковий, гуманістичний, високоморальний характер освіти і виховання;
- спільне навчання осіб обох статей;
- світський характер освіти [229, с. 6–8].

Місце та роль контролю в управлінні закладом дошкільної освіти як цивілізаційного, культурного та управлінського феномена, а також зміст, форми, методи, засоби, технології формування різних видів культури в управлінській діяльності керівників належать до малодосліджених проблем у науці, зокрема в педагогіці [73, с. 10].

Важливим у нашому дослідженні є поняття «контроль». Український тлумачний словник подає таке визначення цього поняття: 1) перевірка, звіт діяльності кого- або чого-небудь; 2) нагляд за кимось або чимось [151, с. 318].

За «Словником іншомовних слів» [133] поняття «контролю» тотожне попередньому: установи, особи, які перевіряють діяльність будь-якої іншої організації або відповідальної особи, звітність, заключна функція управління. Також у цьому словнику подано трактування поняття «контролювати» у значенні перевіряти, спостерігати за правильністю чийось дій, здійснювати контроль [133].

В англійсько-українському словнику термінів і понять із державного управління [5] знаходимо більш широке і конкретне визначення поняття «контроль»: будь-яка перевірка відповідності конкретного об'єкта (у нашому дослідженні об'єктом постає заклад дошкільної освіти), засоби впливу організації на досягнення необхідних результатів [5].

З огляду на зазначене вище, можна стверджувати про єдність поглядів науковців на трактування концепту «контроль». На нашу думку, поясненням цього слугує єдиний вектор позицій авторів, які ґрунтуються на положенні про те, що контроль є спостереженням, здійснюваним для перевірки. Отож, аналіз довідкової та наукової літератури дозволяє констатувати, що термін «контроль» – відомий та ґрунтовно вивчений. Проте досить важливим залишається вивчення дефініції «державний контроль».

У наукових дослідженнях учених НАПН України наголошено, що поняття «державний контроль в галузі освіти» передбачає пошук нових відкритих, демократичних моделей управління освітою, що враховують регіональні особливості, тенденції зростання автономності навчальних закладів, конкурентність освітніх послуг, забезпечують науковий супровід управлінських рішень, поєднання державного й громадського управління, упровадження нової етики управління тощо [38, с. 186].

Результати теоретичного аналізу наукових праць [46; 128; 140; 168], науково-методичних розробок [242] дослідників свідчать про неоднозначні підходи до трактування поняття «державний контроль у галузі дошкільної освіти». Найважливіші трактування поняття представлено в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

**Наукові позиції з висвітлення сутності дефініції
«державний контроль у галузі дошкільної освіти»**

Учений	Основні положення його тверджень
Т. Чала [272]	«Державний контроль як функція управління, що орієнтована на ознайомлення зі станом певного ЗДО та результативність його роботи».
Л. Даниленко [46]	«Державний контроль за дошкільною освітою як процедура систематичних спостережень та перевірки ЗДО на відповідність до поставлених державою норм».
Т. Мунтьян [140]	«Порядок управлінських дій, які повинні виявити відповідність чи не відповідність перебігу освітнього процесу».

Продовження таблиці 1.1

М. Мартиненко [128]	«Державний контроль в галузі дошкільної освіти – це певний стан діяльності людини, який покликаний встановити користь від проведеного контролю в управлінні діяльністю ЗДО».
В. Пекельна [168]	«Державний контроль як конкретна перевірка конкретного ЗДО на відповідність нормам, планам, законам, інструкціям, положенням».
Н. Ситечко [227]	«Державний контроль є одним з основних функціональних етапів управління та спрямований на отримання інформації про стан освітнього процесу».
В. Стадник, М. Йохна [242]	«Контроль – підвид управлінської діяльності (оцінка та аналіз результатів діяльності, корекція роботи ЗДО)».

Отже, аналіз трактування вищезазначеного поняття дозволяє зробити висновок, що державний контроль необхідний на всіх етапах управлінської діяльності, а його роль в управлінні й удосконаленні освітнього процесу загально визнана [234, с. 36–37].

Неоднозначність у трактуванні поняття «державний контроль у галузі дошкільної освіти», які представлені у таблиці 1.1., дозволила запропонувати *авторське визначення досліджуваного терміна*: державний контроль у галузі дошкільної освіти – це систематичний комплексний процес спостереження та перевірки діяльності закладу дошкільної освіти відповідно до загальноприйнятих норм та законів, що проводять для попередження відхилень від норм та надання закладу подальшого права на провадження своєї діяльності.

Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні здійснюють МОН України, інші центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані заклади дошкільної освіти, Державна інспекція навчальних закладів, Київська міська державна адміністрація, обласні, районні державні

адміністрації та підпорядковані їм органи управління освітою, органи місцевого самоврядування [181, с. 18].

Зважаючи на зазначене вище, необхідно дати конкретне трактування й поняттю «управління», адже контроль є однією з його основних функцій.

Так, у філософському енциклопедичному словнику термін «управління» розкрито як елемент, функцію організованих систем різної природи (біологічних, соціальних, технічних), що забезпечує збереження їх певної структури, підтримання режиму діяльності, реалізацію програми й мети [262, с. 674].

Науковець М. Поташник [188] акцентує увагу на тому, що управління – це цілеспрямована діяльність усіх суб'єктів, яка забезпечує становлення, стабілізацію, оптимальне функціонування та обов'язково розвиток дошкільної установи [188; 95]. Водночас «державне управління освітою» визначене як цілеспрямований, планомірний процес, що пов'язаний із розробленням, прийняттям, упровадженням у практичну діяльність навчальних закладів і органів державного управління рішень, спрямованих на реалізацію політики забезпечення якості освіти та задоволення потреб ринку праці на міжнародному, національному, регіональному й місцевому рівнях. Метою державного впливу є сприяння суб'єкту управління ЗДО (директору або заступнику) у розробленні системи заходів, метою яких є стабільний розвиток колективу ЗДО (об'єкта управління), іншого його ресурсного потенціалу через функції планування, організації, контролю, регулювання. У цьому аспекті «контроль» – це багатовимірне методологічне поняття, що різнобічно характеризує всі життєво значущі для розвитку ЗДО напрями його діяльності, сприяє прийняттю формальних і неформальних управлінських рішень [165, с. 8; 238, с. 109–114].

Поняття «державне управління» у словнику-довіднику [50] визначено як практичний, організований і регулювальний вплив держави на суспільну життєдіяльність людей для її впорядкування, зберігання або перетворення, що спирається на її владну силу [50, с. 63]. Відомі дослідники Т. Шамова [277], П. Третьяков [252], Н. Капустін [76] визначають «управління» як

«цілеспрямовану взаємодію керівної та керованої підсистем з досягнення запланованого результату (цілей)» [277, с. 33]. Натомість Г. Ділян [57] розглядає управління як «певну функцію, що властива організованим (цілісним, складним) систем», і як «цілеспрямовану взаємодію суб'єкта й об'єкта управління для підтримки системи в заданому режимі функціонування і розвитку» [57, с. 12].

Варто зауважити, що питанням управління дошкільною освітою та контролю за діяльністю ЗДО у другій половині ХХ ст. почав займатися учений М. Вебер, який створив ідеальну на той час систему управління дошкільною освітою та контролю за діяльністю відповідних закладів. Ця модель передбачала жорсткий контроль закладів освіти і мала здійснюватися за чіткою ієрархічною структурою. В основі моделі управління М. Вебера було покладено «формальну знеосібленість» працівників і зосередженість на вдосконаленні операцій їхньої роботи. Проте така система зазнала різкої критики, адже «формальна знеосібленість» не дає змогу максимально успішно розв'язати проблему підвищення продуктивності праці за рахунок звичайних перевірок. Використання цієї моделі на практиці показало, що лише завдяки чіткій управлінській ієрархії та дотриманню жорстких правил не можна очікувати значного підвищення ефективності управління.

На подальший розвиток науки управління та контролю як основної його функції значно впливає поведінкова теорія, яка надає велике значення вагомості людського чинника в управлінні. Представниця цієї школи, – американка М. Фоллетт, – визначає управління і контроль за діяльністю освітніх установ як «мистецтво виконувати роботу через інших людей» [20, с. 21].

У Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ ст. [189] акцентовано, що сучасна система управління галуззю освіти утверджується як державно-громадська. Нова модель управління має бути відкритою і демократичною. У ній повинні органічно поєднуватися засоби державного управління з громадським впливом. Доктрина пропонує створення системи управління освітою, котра була б інтегрованою в усю галузь і повсякчас забезпечувала систему управління інформацією для покращення якості процесу

прийняття рішень на всіх рівнях. Вона також закликає до створення такої системи управління, яка була б підпорядкована місцевим потребам і була б гнучкою в задоволенні цих потреб [89, с. 67].

Контроль як обов'язкова функція державного управління є елементом зворотного зв'язку, що дає змогу вчасно відреагувати на будь-які відхилення від запланованого шляху досягнення поставлених цілей розвитку ЗДО, а також основних напрямів та видів діяльності закладу [165, с. 9]. Водночас контроль є процесом перевірки й зіставлення фактичних результатів із запланованими або встановленими стандартами [63, с. 135].

Функція контролю в системі дошкільної освіти підпорядковується певній ієрархії зв'язків освітньої системи, тому оцінюванню результатів діяльності підлягають усі суб'єкти й об'єкти управлінського впливу. Особливо важливою є реалізація контролю у формі атестації, ліцензування, інспектування та інституційного аудиту на рівні районних, міських і обласних відділів освіти, які безпосередньо взаємодіють із ЗДО [165, с. 9].

Вимоги, які ставлять до різних типів закладів дошкільної освіти, відображені в нормативних правових документах органів управління та регламентовані нормативними правовими документами дошкільної установи (Закон України «Про освіту», Закон України «Про дошкільну освіту», «Про затвердження Нормативів наповнюваності груп закладів дошкільної освіти (ясел-садків) компенсаторного типу, класів спеціальних-загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів), груп подовженого дня і виховних груп загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів та порядку поділу класів на групи під час вивчення окремих предметів загальноосвітніх навчальних закладів, «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», «Положення про дошкільний навчальний заклад затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 р. №305», «Типовий перелік обов'язкового обладнання, навчально-наочних посібників та іграшок в дошкільних навчальних закладах, затверджений наказом Міністерства освіти України від 11 вересня 2002 р. №509», «Планування роботи в дошкільних

навчальних закладах (лист Міністерства освіти і науки України від 03.07.2009 р. №1/9-455)» та інші) [43, с. 10].

Науковець В. Авер'янов [3] обстоює думку про те, що проблеми державного управління в галузі освіти не можна розв'язати лише в межах правової науки. Вони мають не тільки юридичний, але й політичний, економічний, організаційно-технічний, психологічний та інші аспекти. Тому теорію державного управління не можна вважати суто правовою наукою: вона є комплексною, міждисциплінарною [3, с. 36–38].

Нагадаємо, що функціонування системи управління передбачає взаємодію всіх її підсистем та елементів, найважливішим серед яких є дитина. Тож ефективність функціонування системи управління та сутність цієї системи виявляється через її функції, у яких визначено коло діяльності, її зміст, види, призначення й роль. Функції державного управління, на думку В. Малиновського [124], зумовлені цілями (завданнями) управління, мають об'єктивний характер, є складниками змісту управлінської діяльності та відносно самостійними й однорідними, вони безпосередньо виражають владно-організаторську сутність виконавчої влади, реалізуються у процесі управлінських відносин і спрямовані на забезпечення життєво необхідних потреб об'єкта управління [124, с. 222]. Це здебільшого залежить від якості функціонування керівної системи, яка впливає на керовану систему для досягнення бажаного стану останньої. Ефективність керівної системи становить результат її діяльності щодо забезпечення досягнення передбачених цілей за найменших витрат людських, матеріальних і організаційних ресурсів [3, с. 38]. Як слушно зауважує Є. Хриков [267], контроль в управлінні діяльністю закладу дошкільної освіти має здійснюватися не як диктат і владні повноваження, а як навчання педагогів за допомогою різноманітних форм методичної роботи [267, с. 43]. Беззаперечним є те, що така методична робота має відповідати новітнім тенденціям освіти, спрямовувати свою роботу на вдосконалення й розроблення інноваційних технологій у практиці ЗДО.

Не становить несподіванку той факт, що в сучасній системі дошкільної освіти відбувається значний розрив між розвитком, навчанням і вихованням: створюються заклади дошкільної освіти, метою яких задекларовано саме навчання дітей. Справді, навіть сама назва закладу дошкільної освіти орієнтує на навчання як пріоритет діяльності цього типу закладу. Слушно погодитися з думкою О. Кононко [93], яка стверджує, що заклад дошкільної освіти нині перетворюється на заклад форсованого навчання, «на свого роду тренувальний майданчик із підготовки 6-7-річних дітей до вступу в елітні школи та інші престижні навчальні заклади» [93, с. 5]. Відповідно до цього ЗДО, як це зазначено в Базовому компоненті дошкільної освіти, не є «школою для маленьких», де дитину вправляють у знання математики, читання й письма. Він відповідальний за процес соціального розвитку особистості, покликаний полегшити її входження у широкий світ і розвинути внутрішні сили [170, с. 65].

Досліджуючи чинну в Україні систему контролю, І. Михайлик [138] наголошує, що ця система за якістю та ефективністю освітньої діяльності залишає значну владу в руках центральних керівних органів. Держава зберігає за собою монополію, натомість у світі все більше усвідомлюють, що навчальні заклади повинні бути відповідальними не стільки перед вищими керівними структурами, скільки перед громадськістю й споживачами. Механізм упровадження такої відповідальності вже опрацьований у багатьох країнах [138, с. 355].

Необхідно констатувати, що проблему державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО учені [1; 2; 3; 6; 18; 43; 48; 75] розглядають у контексті забезпечення високої якості освіти, задоволення освітніх потреб дітей, формування цінностей особистості як значущого для неї соціуму особистісно-ціннісних відносин у системі «сім'я – ЗДО – громадськість», адже тільки з допомогою контролювальної функції управління ми можемо спостерігати, у яких умовах розвивається й навчається сучасний дошкільник.

Отже, стан розроблення проблеми державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО у вітчизняній теорії та практиці управління освітою

не можна вважати достатнім. Як зазначають науковці [43; 76; 78; 79; 94; 100], державний контроль в управлінні діяльністю ЗДО є елементом системи управління освітою, що забезпечує зворотний зв'язок у ній для отримання об'єктивної та конкретної інформації про стан реалізації дошкільними установами державної освітньої політики.

Проведений нами аналіз наукової літератури слугує підставою для витлумачення поняття «державний контроль в управлінні закладами дошкільної освіти» як основної функції управління, що здійснюється МОН України, центральними органами виконавчої влади, яким підпорядковані заклади дошкільної освіти, Державною інспекцією навчальних закладів, районними державними адміністраціями та підпорядкованими їм органами управління освітою, органами місцевого самоврядування [181, с. 18], що забезпечує систематичну перевірку діяльності ЗДО як структурного підрозділу для визнання спроможності провадити освітню діяльність [234, с. 36–37].

Системний аналіз базових понять виструктурує термінологічне поле досліджуваного процесу, дає змогу максимально точно схарактеризувати сутнісний бік наукового знання щодо ключової проблеми державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти, що функціонували в Україні впродовж другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Здійснений нами аналіз науково-педагогічної літератури виявив окремі теоретичні положення, які дають можливість визначити етапи становлення державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні другої половини ХХ – початку ХХІ століття.

1. 2. Етапи становлення державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні другої половини ХХ століття

Аналіз науково-педагогічних та історичних джерел підтверджує, що освіта залишається важливою сферою людської життєдіяльності, стратегічним чинником соціально-економічного, інтелектуального і духовного розвитку суспільства [100, с. 13]. Освіта є пріоритетним напрямом державної політики України, стратегічним ресурсом культурного розвитку країни та створення умов для самореалізації кожної особистості [156, с. 46].

Проводжується дошкільна освіта через ЗДО різних типів, які забезпечують реалізацію права дитини на здобуття дошкільної освіти. Систему дошкільної освіти складають заклади дошкільної освіти незалежно від упорядкування, типів і форм власності, наукові та методичні установи, органи управління освітою, освіта і виховання в сім'ї [271, с. 65].

Для з'ясування проблеми становлення сучасної системи закладів дошкільної освіти розглянемо поняття «тип», окреслимо історичні факти розбудови різних типів закладів дошкільної освіти та їхнє функціонування на сьогодні.

У науковій літературі поняття «тип» роз'яснюється як дійсна теоретична модель, що фіксує важливі структурні чи функціональні особливості об'єктів, які досліджуються, а поняття «типи закладів дошкільної освіти» у педагогічній науці розглядається як модель теоретико-практичної спрямованості, у якій вже визначені структурні та функціональні особливості її існування як об'єкта [24].

На основі історіографічного аналізу наукових і законодавчо-нормативних джерел з'ясовано, що проблема становлення сучасної системи закладів дошкільної уперше була порушена XVIII – початку XIX століття в Європі (Роберт Оуен). Створення «школи для найменших» відбулося у Шотландії в 1816 році. У своєму місті Р. Оуен організував цілу систему шкіл для дітей віком від 12 років. Проте і до створення школи такого типу, і після цього педагоги

приділяють чималу увагу вихованню дітей та створенню рекомендацій щодо методів правильного виховання.

Велику роль у розвитку системи виховання і навчання дітей дошкільного віку відіграли погляди німецького педагога Ф. Фребеля, який у 1837 році в німецькому місті Бланкенбурзі відкрив власну школу, яку названо дитячим садочком (по-німецьки – «кіндергартен»). Школа Ф. Фребеля стала першим дитячим садком, а сам Ф. Фребель вважає, що діти в іграх самовиражаються. Для свого дитячого садка він розробив цілий набір ігор та іграшок, які діти отримували у подарунок. На додаток до подарунків діти в дитячому садочку Ф. Фребеля співали пісні, грали усі разом у різні ігри або слухали історії, які їм розповідали вихователі [4, с. 4].

Актуальні питання проблеми становлення закладів дошкільної освіти в Україні розглядають в наукових працях С. Амбрамсон [2], Л. Батліна [11], З. Нагачевська [141], С. Попиченко [183], І. Улюкаєва [259] та інші учені.

Дослідник С. Амбрамсон у своїх працях вивчає становлення дошкільної освіти початку ХХ століття (до 1917 року) та здійснює аналіз діяльності громадсько-педагогічних товариств [2, с. 1–10]. Натомість учена Л. Батліна [11] розглядає розвиток дошкільного виховання в Україні в період 1917–1941 р.р. (аналіз діяльності Київського товариства народних дитячих садків, яке активно виступало за включення дитячих садків в систему народної освіти і державного фінансування) та Одеського товариства сприяння дошкільному вихованню найбільш вразливих дітей) [11]; становлення та розвиток суспільного дошкільного виховання (1869–1939 р.р.) досліджує у своїй роботі науковець З. Нагачевська [141], яка також ґрунтовно описала діяльність державних органів, національних культурноосвітніх і педагогічних товариств; учена І. Улюкаєва [257] схарактеризувала періодизацію розвитку дошкільної освіти та описала актуальність проблеми підготовки вихователів закладів дошкільної освіти (1905–1941 р.р.).

У контексті вищезазначеного варто зауважити, що в контексті історіографічного та системно-хронологічного підходів виокремлення й

характеристика етапів становлення державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні другої половини ХХ століття має здійснюватися відповідно до визначених критеріїв. На думку дослідників [268], такі критерії є необхідними для ретельного аналізу досліджуваного явища. У теорії педагогічної думки під поняттям «критерій» розуміють «ті якості досліджуваного явища, що підлягають вивченню та віддзеркалюють його істотні особливості і саме тому підпадають оцінці» [268]. На думку авторського колективу проаналізованої монографії [268], дані критерії повинні відповідати певним вимогам, а саме: «...повинні відбивати суттєві характеристики системи освіти і педагогічної думки; мають відбивати не окремі характеристики, а всю сукупність суттєвих характеристик системи освіти і педагогічної думки, забезпечувати їх багатомірний аналіз і оцінку; мають являти собою теоретично і логічно обґрунтовану систему взаємопов'язаних характеристик системи освіти і педагогічної думки; повинні давати змогу оцінити як процес розвитку системи освіти і педагогічної думки, так і його поточні та кінцеві результати; враховувати можливість отримання необхідної для оцінки того чи іншого явища інформації; враховувати головні існуючі підходи до аналізу історико-педагогічних явищ; система критеріїв має бути перевіреною на практиці; обґрунтований комплекс критеріїв можна було застосовувати для оцінки подібних історико-педагогічних явищ» [268].

На основі аналізу запропонованих Є. Хриковим [268], О. Адаменко [268], С. Савченко [268] критеріїв нами схарактеризовано критерій, що дозволяє виокремити та схарактеризувати етапи становлення державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні другої половини ХХ століття: I етап – 1943–1959 рр.; II етап – 1960–1969 рр.; III етап – 1970–1989 рр.; IV етап – 1990–2000 рр.; рр.. Отож таким критерієм є – якість діяльності системи дошкільної освіти.

Перший етап – відбудова системи дошкільної освіти (1943–1959 рр.), визначається нами як початок активізації та відродження системи дошкільної освіти.

Досліджено, що для другої половини ХХ ст. характерні серйозні глобальні зміни, які визначають роль, функції та способи функціонування освіти в усьому світі [100, с. 20]. Досить важливим історичним підґрунтям формування сучасних підходів до державного управління в дошкільній освіті та контролю як його провідної функції є звичаєве право Київської Русі, магдебурзьке право, військово-адміністративне самоврядування часів Української козацької держави, II Універсал Центральної Ради та Конституція УНР від 29 квітня 1918 року [42, с. 59].

Із перших днів звільнення України від німецьких загарбників, зокрема з осені 1943 року, розпочинається відбудова системи дошкільної освіти, яка фактично була повністю зруйнована в роки війни. До цієї роботи залучаються підприємства й установи. Трудові колективи з власної ініціативи своїми силами розпочинають ремонт зруйнованих у роки війни закладів дошкільної освіти. 5 червня 1945 року Рада Народних Комісарів УРСР приймає постанову «Про розширення мережі дитячих садків і покращення їх роботи», якою передбачається не лише відбудова, а й суттєве розширення мережі ЗДО за рахунок будівництва нових дитячих садків. Ураховуючи, що значна частина дітей була ослабленою, мала певні захворювання, в Україні відкриваються санаторні дитячі садки й санаторні групи [85, с. 245].

Варто зауважити, що у 1945 р. у заклади дошкільної освіти Радою Народних Комісарів УРСР введено «обов'язкові заняття для дітей дошкільного віку», які вихователь повинен проводити згідно до заздалегідь продуманого плану, що свідчить про посилення контролювальної функції з боку держави та врахування освітніх потреб дітей.

Паралельно з розв'язанням проблеми впровадженн обов'язкових занять для дітей дошкільного віку, в цей історичний період, гостро поставало питання безпритульності дітей та прослідковувалася тенденція підсилення опіки з боку держави над безпритульними дітьми та дітьми-сиротами. Для надання права таким дітям всебічно розвиватися, у Києві розбудовано мережу дитячих закладів, в яких здійснювався процес навчання та виховання безпритульних дітей та дітей-

сиріт за рахунок коштів державного бюджету. Подальшою долею таких дітей займався міський відділ народної освіти [324].

Характеризуючи цей етап вважаємо за необхідне наголосити, що одним із структурних підрозділів міського відділу народної освіти став сектор дошкільного виховання (з 1949 р. – сектор дитячих садків), функціями якого схарактеризовано: контроль за реалізацією урядових постанов і наказів Міністерства освіти; проведення заходів, що сприяють покращенню педагогічної майстерності вихователів; методична підтримка педагогічного колективу; підбір та заміна директорів, завідуючих закладами дошкільної освіти; контроль за реалізацією освітнього процесу в ЗДО; матеріально-технічне забезпечення ЗДО; контроль за виконанням бюджету [325].

Основною формою державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО впродовж 1940–1995 р.р. була перевірка діяльності закладу дошкільної освіти щодо професійної компетентності вихователів дітей дошкільного віку, яку здійснювали спеціальні відділи – методичні бюро, які пізніше (1959 р.) перейменовано на методичні кабінети [224, с. 12].

Аналізуючи питання становлення системи державного контролю, варто зазначити, що 25 березня 1946 року Президією Верховної ради видано указ «Про перетворення Ради Народних Комісарів Української РСР на Раду Міністрів Української РСР і Народних Комісаріатів Української РСР на Міністерства Української РСР» (указ був затверджений законом від 30 серпня 1946 року).

За дослідженнями науковця Д. Дзвінчука [54], розвиток освіти в СРСР підпорядковується, насамперед, державним впливам, а тому цілком залежить від тієї політичної й економічної ситуації, яка складається в країні [54, с. 110].

У ракурсі нашого дослідження варто зацентувати увагу на тому що впродовж 1946–1959 рр. відбувалося масове скорочення управлінського апарату, що передбачало зменшення штатного персоналу по центральному апарату міністерств і відомств, по підприємствам, установам і організаціям. Такі заходи проведено з метою зменшення витрат на заробітну плату та адміністративні видатки [321].

Ситуація зі скорочення управлінського апарату стабілізувалася на початку 50-х років, коли відбулося упорядкування діяльності центральних та регіональних органів виконавчої влади, партійних осередків та покращення сфери комунікаційного обміну інформацією.

Водночас, у 50-ті рр. ХХ ст. перед державою постає питання щодо характеру та обсягу знань, якими повинні оволодіти діти, а також побудова навчальних програм для ЗДО, оскільки саме дитячі садки були зорієнтовані на виконання соціального замовлення суспільства щодо підготовки дітей до навчання в школі [244, с. 173]. Досить вагому роль в цей період відіграє постать директора закладу дошкільної освіти, який систематично має здійснювати внутрішній контроль за діяльністю ЗДО.

В контексті зазначеного вище, слід зауважити, що протягом 1950–1953 років почали працювати 297 новозбудованих дитячих садка на 24650 місць (в Києві протягом 1950–1953 років започатковано 17 дитячих садків на 3500 місць; у м. Дніпропетровську побудовано 35 дитячих садків). У 1951-1955 роках у столиці України введено в дію 63 нових дитячих садки [71, с. 7–9].

У 1952 р. науковець Г. Ващенко [25] пропонує власну структуру системи дошкільної освіти в Україні, яка б забезпечувала всебічний розвиток, а головне догляд за дитиною – передшкільне і шкільне виховання: материнський догляд або ясла (до 3-х років), дитячий садок (від 3-х до 6-ти років) [264, с. 522; 25, с. 377–391].

З інформаційних джерел стало відомо, що на початку 1954 року в Україні налічувалося 3400 дитячих садків з контингентом 182000 дітей; у 1955 році діяло 3713 дошкільних закладів з контингентом 215700 дітей; у 1957 році – 3956 дошкільних закладів із контингентом 235956 дітей. Найбільше дитячих садків збудовано в індустріальних центрах – на Донбасі, у Дніпропетровській і Запорізькій областях, у містах Києві, Харкові [71, с. 7–9].

Наступною знаменною датою в історії державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні стає 4 січня 1955 р. у зв'язку з посиленням централізації в управлінні освітою та видачею постанови «Про

усунення серйозних недоліків в організаційній структурі і надмірностей в штатах адміністративно-управлінського апарату Міністерства освіти УРСР» (постанова № 47 від 4 січня 1955 р.) [322]. Згідно постанови затверджено новий кадровий склад міського відділу народної освіти, сектори переформатовано на відділи та скорочено їх чисельність [323].

Велике значення для розвитку дошкільного виховання та керівництва ним має Постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про заходи щодо подальшого розвитку дитячих дошкільних установ, поліпшенню виховання та медичного обслуговування дітей дошкільного віку» від 21 травня 1959 р. Цією постановою передбачено цілу систему заходів матеріального і педагогічного характеру. Як зазначено в документі: «Доручити Академії педагогічних наук РСФСР разом з Академією медичних наук СРСР розробити єдину програму виховання дітей переддошкільного і дошкільного віку» [273, с. 293].

Починаючи з 1959 р. відбувається масове створення нових типів дошкільних закладів, серед них – ясла-садок, що забезпечує виховання дитини від народження до 7-ми років. У 1960 р. у системі Академії педагогічних наук СРСР засновано Науково-дослідний інститут дошкільного виховання, який очолює відомий український психолог О. Запорожець. Цей інститут стає центром полідисциплінарних досліджень проблем виховання, навчання, психічного, психофізіологічного і фізичного розвитку дитини дошкільного віку [182, с. 103].

Опрацювання науково-теоретичних джерел дає підстави стверджувати, що 1940–1950 роки можна схарактеризувати як епоху боротьби з безпритульністю – міські організації (благодійні товариства) створюють такі заклади, які мають назву дитячих осередків. У цих закладах створюються сприятливі умови для виховання дітей дошкільного віку. Дитячі осередки класифікують за такими критеріями:

1. За призначенням і віком дітей:

а) осередки для дітей дошкільного віку (догляд за дітьми, проведення занять (малювання, креслення, гра на музичних інструментах і т.д.));

б) дитячі осередки для дітей молодшого шкільного віку (забезпечують умови для організації виконання дітьми домашніх завдань, дозвілля школярів (шиття, вишивка, плетіння, малювання і т.д.));

в) різновікові осередки (об'єднання дітей задля корисного проведення дозвілля : виховні, навчальні бесіди, організація екскурсій до музеїв, вулицями міста, до річки, лісу і т.д.);

2. За режимом роботи:

а) денні – з 8⁰⁰ год. ранку до 17⁰⁰–18⁰⁰ год. вечора;

б) вечірні – з 15⁰⁰ год. дня до 19⁰⁰-20⁰⁰ год. вечора.

У другій половині ХХ ст. в Україні починають діяти різноманітні заклади опіки для сиріт і безпритульних дітей: сирітські будинки, будинки опіки і дитячі притулки, що мають найдовшу історію розвитку з усіх інституцій для дітей дошкільного віку (перші установи для сиріт почали відкриватися в Україні з ініціативи церкви, приватних осіб ще на початку ХVІІІ ст. Державний період функціонування сирітських установ почався в Україні після поділу її на губернії в 1872 році) [183, с. 279–281].

Одним із найперших «іменних» дитячих закладів, тобто названих на честь приватної особи, на території українських земель став притулок для дітей, відкритий графінею Амалією Максиміліанівною Адлерберг у Сімферополі (ідея створення дитячого притулку у Сімферополі виникла ще у грудні 1848 р.) [97, с. 178–188].

Означений етап завершує постанова ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР, у якій визначено основні типи закладів дошкільної освіти: ясла, дитячий садок і ясла-дитячий садок. Як бачимо, відбулося об'єднання ясел та дитячих садків у єдиний дошкільний заклад, що зумовило їхнє підпорядкування Міністерству освіти України [209, с. 17–20].

Узагальнюючи викладене вище варто систематизувати та схематично окреслити структуру органів державного управління та контролю в Українській РСР впродовж 1943–1959 рр. (рис. 1.1).

З огляду на зазначене, можемо зробити висновок, що за період 1943–1959 рр. утвердилася командно-адміністративна система управління освітою як організаційна основа тоталітарного режиму, посилювався бюрократичний централізм.

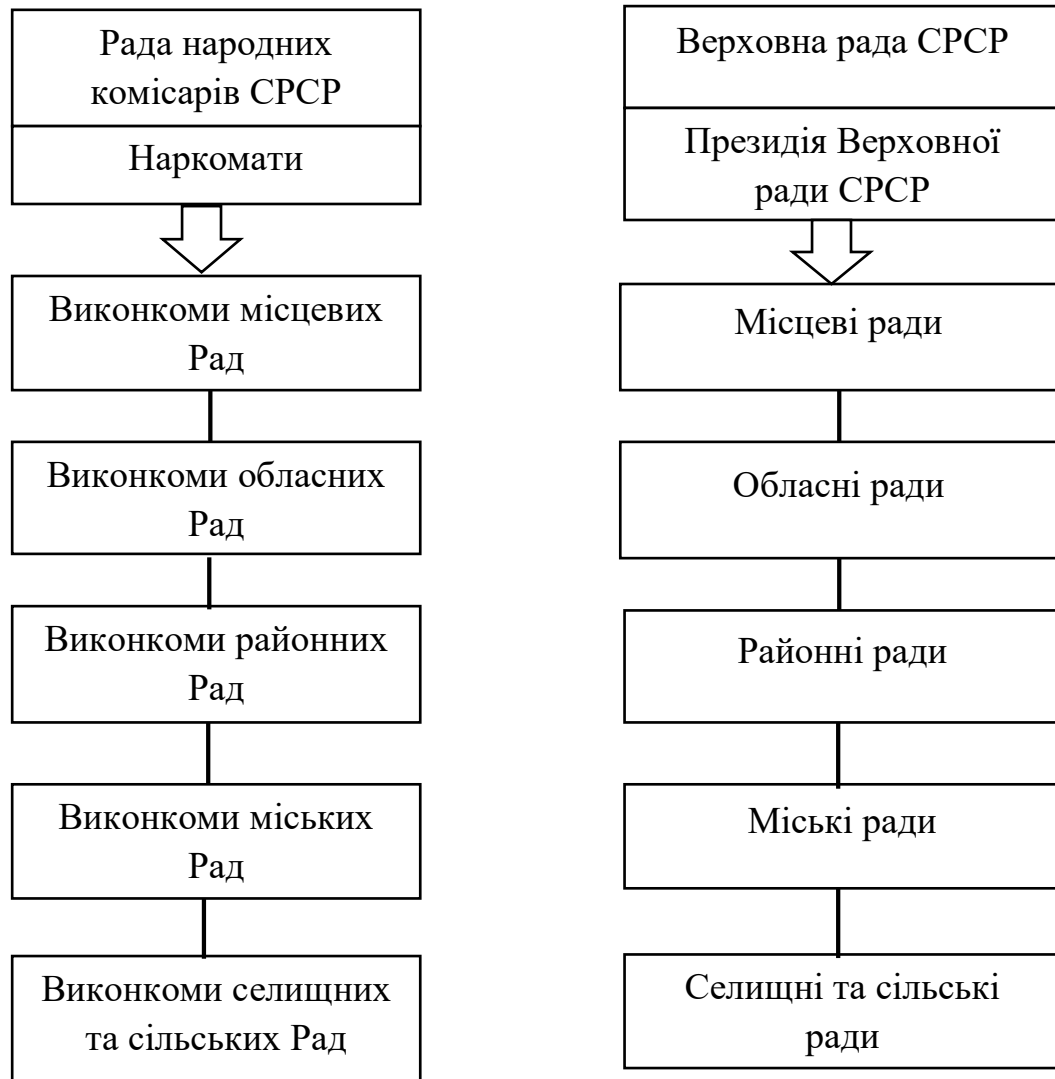

Рис. 1.1. Узагальнена схематична структура органів державного управління та контролю в Українській РСР впродовж 1943 – 1959 рр.

Впродовж *другого етапу – становлення системи громадського огляду ЗДО України (1960–1969 рр.)* актуальним стає проведення місцевих, республіканських і всесоюзних оглядів ЗДО, участь ЗДО у Виставках досягнень народного господарства СРСР і УРСР.

Перший громадський огляд ЗДО України проведено у травні–червні 1960 року. У наказі Міністерства освіти УРСР «Про підсумки громадського огляду дошкільних установ Української РСР» від 25.10.1960 р. зазначено про значне зростання мережі дитячих садків, зміцнення їх матеріальної бази, поліпшення стану виховної роботи з дітьми. Під час огляду виявлено і певні недоліки: недостатня увага до сенсорного розвитку дітей, захоплення заняттями за рахунок прогулянок, невміння керувати творчими іграми дітей, відсутність фахової підготовки у значної кількості завідувачів ЗДО і вихователів. Крім того, були зафіксовані недостовірні дані щодо кількості ЗДО у певних областях та інші проблеми дошкільної освіти. На колегії Міністерства освіти УРСР розглянуто матеріали про підсумки громадського огляду та окреслено низку заходів, що спрямовані на подолання цих недоліків [85, с. 246; 236, с. 48–54].

Оглядаючи ЗДО і підбиваючи підсумки, велику увагу звертали на матеріально-технічне забезпечення, план побудови ЗДО (згідно з новими архітектурними проектами дитячих садків), забезпечення освітнього процесу дидактичними матеріалами, а також на склад працівників ЗДО, які повинні бути зі спеціальною педагогічною освітою [236, с. 48–54]. Відповідальність за дотримання усіх вимог, що пропонує Міністерство освіти УРСР покладено на директора закладу дошкільної освіти.

У 1963 році прийняте «Положення про дитячі дошкільні заклади у колгоспах Української РСР», в якому чітко простудійовано особливості діяльності ЗДО в селі. Це положення є цінним для нашого дослідження, адже в ньому прописано основи контролю за дошкільною освітою: до оглядів ЗДО активно залучалася громадськість – відділи народної освіти, охорони здоров'я, партійні, комсомольські і профспілкові організації [258, с. 332].

Варто зауважити, що у 1965 р. у структуру міських відділів народної освіти внесено зміни – відділи було переформатовано на сектори (рис. 1.2) [327]. Аналіз інформаційних джерел засвідчує, що у підпорядкуванні міського відділу народної освіти були районні відділи народної освіти.

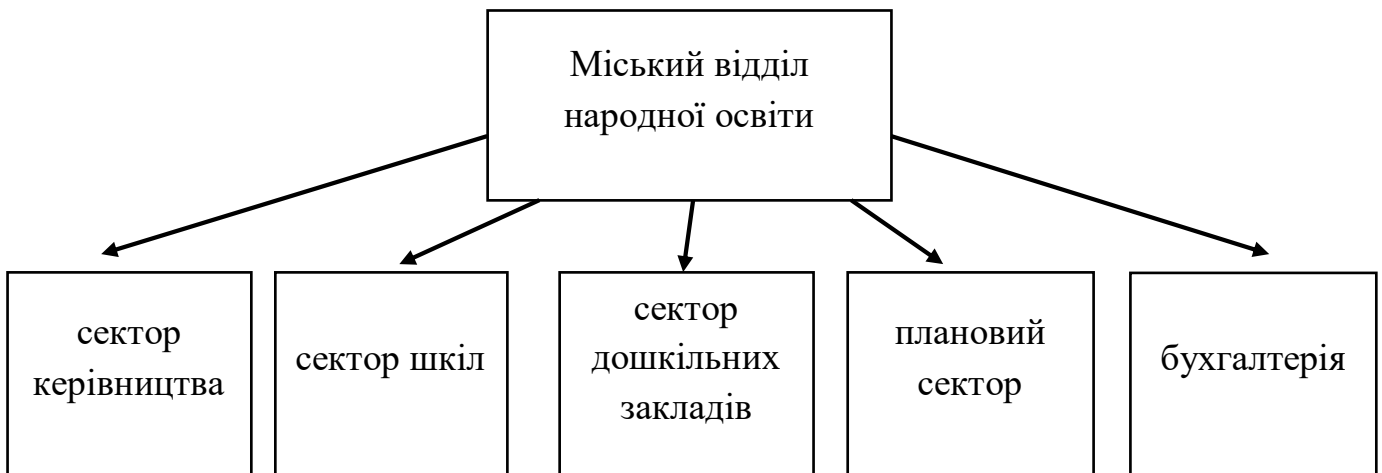

Рис. 1.2. Структура міського відділу народної освіти

У 1969 р. постановою Ради Міністрів СРСР від 7 січня затверджено Положення про Міністерство освіти СРСР, у якому чітко окреслено основні його завдання, які стосуються контролю, управління та сприяння розвитку дошкільного виховання: подальшого розвитку і вдосконалення системи дошкільного виховання, мережі ЗДО; організації та вдосконалення системи підготовки й підвищення кваліфікації вихователів; оснащення ЗДО обладнанням і навчально-наочними посібниками [254, с. 9].

Отож з 1969 року управління системою освіти СРСР здійснювало Міністерство освіти СРСР. Мережа місцевих органів управління освітою нараховувала 8 відділів народної освіти автономних областей, 6 крайових, 10 окружних, 121 обласних та близько 4 тис. районних і міських відділів народної освіти [261, с. 37].

На той час в Україні існувала трирівнева структура органів управління освітою: Міністерство народної освіти, обласний відділ народної освіти, районний (міський) відділ народної освіти (рис. 1.3) [13, с. 6].

**Рис. 1.3. Структура органів управління освітою
впродовж 1960–1969 рр.**

Опрацювання науково-теоретичних та архівних джерел [329; 328] дало змогу пересвідчитися, що міські відділи народної освіти систематично здійснювали перевірку ЗДО про що свідчать опрацьовані нами звіти про роботу закладів дошкільної освіти, статистичні звіти, плани розгортання мережі, протоколи нарад, акти перевірок дошкільних закладів, доповідні записки завідувачів закладами дошкільної освіти [329; 328].

Варто зауважити, що впродовж означеного періоду урядом конкретизовано вимоги щодо державного нагляду (контролю) за закладами дошкільної освіти – основою для перевірки стала організація освітнього та виховного процесу, а також наявність відповідного дидактичного забезпечення.

Третій етап – зростання мереж ЗДО, поступове розв’язання проблеми з кількістю закладів дошкільної освіти (1970–1989 рр.) визначає помітний динамічний розвиток дошкільного виховання, коли мережа закладів дошкільної освіти постійно зростає. Поступове розв’язання проблеми з кількістю ЗДО дозволяє приділяти все більше уваги якості їх роботи. Державні органи влади

тримають питання розширення мережі ЗДО і покращення їх діяльності на постійному контролі [114, с. 120].

Починаючи з 70-х років минулого століття зміст діяльності районних відділів освіти зазнав певних змін. Якщо раніше основна увага при інспектуванні акцентувалася на роботі педагога, за якою оцінювали й ефективність внутрішнього керівництва і контролю, то тепер акцент змістився на аналіз роботи директора ЗДО. Інспектор відтепер повинен перевіряти стан внутрішнього контролю, виявляти рівень діяльності директора ЗДО. Так, основними питаннями перевірки ЗДО стають вивчення рівня внутрішнього керівництва та оцінювання діяльності директора ЗДО. Показниками ефективності внутрішнього керівництва визначено такі:

- організація контролю за виконанням партійних і урядових рішень у галузі народної освіти, наказів і розпоряджень Міністерства освіти, органів народної освіти, нормативних документів про дошкільну освіту;

- планування роботи ЗДО;

- розстановка кадрів;

- внутрішній контроль та ін. [13].

Підсумкова інформація про роботу навчальних закладів за рік практично не містила аналітичної інформації роботи закладів дошкільної освіти. Так, інформація про підсумки роботи установ народної освіти м. Київ у 1972/73 н.р. висвітлювала такі питання: охоплення всіх дітей району навчанням та їхня успішність [326].

Важливим кроком реформування дошкільного виховання в 70-х роках стає реорганізація мережі малокомплектних ЗДО. В областях держави вводяться в дію нові приміщення ЗДО. На відділи народної освіти покладається контроль із питань забезпечення дітей місцями в ЗДО на території їхнього проживання. При районних відділах освіти створюють спеціальні комітети, які регулюють обмін путівками в ЗДО між відомствами, надають місця в ЗДО дітям із багатодітних сімей, матерів-працівниць і молодих матерів [153, с. 5–7; 236, с. 48–54].

Вагомим аспектом діяльності Міністерства освіти УРСР у 70-х рр. ХХ ст. стає посилена увага до організації освітньої роботи в ЗДО та керівництва роботою педагогічних кадрів. Управління з дошкільного виховання спільно з республіканським навчально-методичним кабінетом і кабінетом гри та іграшки щорічно розробляють план контролю, керівництва і надання методичної допомоги ЗДО, що попередньо узгоджувався з відділами народної освіти [27, с. 27].

У 1972 році Міністерство освіти УРСР (наказом № 37 від 25.02.1972 р. на основі наказу № 103 від 31.12.1971 р. Міністерства освіти СРСР) затверджує нові типові штати ЗДО органів народної освіти. Здійснювати управління дошкільним вихованням за такої постановки питання на всіх ієрархічних щаблях стає дещо простіше, але простежується обмеження управлінських дій керівництва ЗДО стосовно добору кадрів [172, с. 37].

Проаналізувавши інформаційні джерела ми з'ясували, що в означений нами період актуальним стало питанням підвищення рівня професійної майстерності педагогів (професійної кваліфікації), що реалізовувалося відповідно до постанов та освітніх реформ 1958 р., 1978 р. ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР [249]. Згідно розпорядження ЦК КПРС та Ради Міністрів СРСР підвищення професійної кваліфікації педагогів мало відбуватися при інститутах післядипломної освіти педагогічних працівників. Відповідно, вважалося, що успішне проходження курсів підвищення професійної кваліфікації стане позитивним моментом при проходженні атестації педагогів, яку введено у дію у 1972 році як елемент стимулу професійної діяльності педагогів.

Наступним етапом у розвитку та водночас позитивним чинником розширення мереж дошкільних закладів у 60–80-х роках стало проведення місцевих, республіканських і всесоюзних оглядів дошкільних закладів (перший огляд ЗДО в Україні проведено у травні–червні 1960 року). Під час огляду ЗДО значну увагу приділено виховній роботі з дітьми, сенсорному розвитку, чергуванню занять та прогулянок, вправності вихователя керувати діяльністю дітей, спеціальній фаховій підготовці завідувачів та вихователів. У підсумку,

колегія, яка здійснювала огляд ЗДО окреслила побажання та пропозиції стосовно покращення роботи дошкільної установи [85, с. 246].

Протягом 70–80-х років постійно зростає кількість дошкільних установ: у 1970 р. їх було 16,5 тис., 1987 р. – 23,1 тис., 1990 р. – 24 тис. У 1975 р. запроваджено нову «Програму та методичні настанови виховання дітей у дошкільних закладах», яку в 1986 р. замінено на «Програму навчання і виховання в дитячому садку» [182, с. 103].

З січня 1978 р. до січня 1981 р. з ініціативи Міністерства охорони здоров'я УРСР, Міністерства освіти УРСР, Президії Республіканського комітету профспілки медичних працівників і Республіканського комітету профспілки працівників освіти, вищої школи та наукових установ набуває чинності рішення «Про проведення Всесоюзного огляду дитячих дошкільних установ з поліпшення охорони здоров'я і зниження захворюваності дітей». Метою цього огляду є покращення освітньої роботи ЗДО, виявлення й поширення передового досвіду роботи ЗДО з охорони здоров'я і життя дітей [213, с. 27–32].

Вважаємо за доцільне також зауважити, що у 70-ті роки, окрім дошкільних виховних установ, у колгоспах працювало 17200 сезонних дитячих установ, які охоплювали 706000 дітей, що становило 30, 3 % від загальної кількості дітей дошкільного віку [259, с. 31].

Слід зауважити, що вагому роль у вихованні й навчанні дітей дошкільного віку в 1970-ті роки відігравали дитячі майданчики, що працювали виключно в літній період і сприяли згуртуванню дітей під час перебування на свіжому повітрі [51, с. 282] (перший майданчик було відкрито у 1887 р. у м. Одеса; у Києві перший дитячий майданчик був відкритий у 1892 р.) [183, с. 280].

Варто зазначити, що протягом 70-80-х років розпочався новий за своїм змістом етап розвитку дошкільного виховання, а також управління й державного контролю за його станом. Вступає в дію положення про інспектора-методиста з дошкільного виховання [28, с. 57–59], де прописано його основні управлінські функції. Інспектор-методист повинен був надавати кваліфіковану методичну допомогу вихователям ЗДО, дбати про створення реальних умов для творчої

роботи керівників ЗДО, вихователів, розвиток їхньої ініціативи і самостійності, залучення до трудових колективів і широкої громадськості до здійснення реформ, технічне переоснащення ЗДО, усунення відомчих перешкод [48, с. 48–54].

На інспектора з дошкільного виховання покладена відповідальність щодо здійснення державного контролю за виконанням ЗДО й органами народної освіти партійно-урядових постанов і рішень у галузі освіти, основ законодавства про народну освіту. Він має організовувати реалізацію рішень і рекомендацій як центральних, так і місцевих державно-громадських органів народної освіти, проводити аналіз багатогранної діяльності ЗДО. Інспектор не тільки контролює, а й надає практичну допомогу педагогам і керівникам ЗДО в усуненні недоліків, у вивченні й поширенні передового педагогічного досвіду, упровадженні в практику досягнень психолого-педагогічної науки. Увага інспектора-методиста спрямована насамперед на вдосконалення стилю внутрішнього управління [48, с. 10–11; 236, с. 48–54]. Водночас, задля дотримання основних вимог інспекторів-методистів з дошкільного виховання на директорів закладів дошкільної освіти покладено вагому відповідальність щодо здійснення внутрішнього контролю якості дошкільної освіти.

Результати інспектування оформлювалися у вигляді внормованих на той час документів, а саме: аналітична довідка, довідка про результати перевірки, службова записка або доповідь про стан справ з питання, яке перевіряється. В означених документах інспектор мав чітко та лаконічно проаналізувати факти, які довелося виявити, зробити висновки та внести власні пропозиції [330].

Одним із важливих обов'язків інспектора визначено встановлення зв'язку з місцевими організаціями, їх залучення до участі в покращенні справи народної освіти. Саме інспектор проводить систематичну роботу з роз'яснення працівникам ЗДО чергових завдань у галузі освіти. Водночас значну увагу він має надавати роботі опорних ЗДО та ЗДО передового досвіду [75, с. 18].

Проведений аналіз науково-педагогічної літератури з питань державного управління в галузі дошкільної освіти [29, с. 158; 43; 105, с. 225–227; 116, с. 171–

172; 132; 159, с. 309; 220; 221, с. 82–85; 278] свідчить, що перевірка діяльності закладів дошкільної освіти, яка поєднується з наданням необхідної допомоги, вивченням і поширенням позитивного досвіду, усуненням виявлених недоліків має назву «інспектування» і проводиться інспекторами міністерства освіти та відділів (управлінь) освіти. Відповідно інспектор – це службова особа в районних (міських), обласних відділах освіти і в міністерстві освіти, який здійснює державний нагляд і контроль за станом освітньої роботи в закладах дошкільної освіти, школах і позашкільних закладах. Інспектор узагальнює і поширює кращий педагогічний досвід і знайомить педагогів із досягненнями педагогічної науки [75, с. 20].

Як цілком слушно зауважує З. Онишків [158], що інспектування – це система державного контролю за виконанням освітніми закладами будь-яких форм власності постанов, законів Верховної Ради, указів і розпоряджень Президента України, рішень уряду в галузі освіти, директивних і нормативних документів інших керівних органів з одночасним наданням їм необхідної допомоги [158, с. 120].

Інспектування забезпечує спостереження за тим, наскільки чітко керівництво закладів дошкільної освіти дотримується державних нормативних вимог і передбачає оцінювання діяльності ЗДО (директора, педагогічного колективу, господарської частини) на підставі загальноприйнятих норм [80, с. 34]. При цьому директор закладу дошкільної освіти повинен спрямовувати свої зусилля на створення належних умов для повноцінного всебічного розвитку дітей дошкільного віку та систематично проводити внутрішній контроль за дотриманням нормативних вимог у ЗДО [214, с. 22].

Зазначимо, що Міністерство освіти у 80-х рр. об'єднує керівництво дошкільним, шкільним, позашкільним вихованням та освітою [56, с. 92]. Саме на ці роки припадає розквіт державного управління та, відповідно, основної його функції – державного контролю за діяльністю закладів дошкільної освіти. У цей історичний період система органів державного управління має таку структуру: головним органом влади визначено Верховну Раду та Раду Міністрів, яка

спрямовує роботу міністерств і державних комітетів як таких, що базуються на управлінні народною освітою. У 1980-х роках в областях починають функціонувати обласні відділи, а в районах – районні відділи народної освіти. Ці відділи організовують роботу інспекторів із системи дошкільного виховання, сприяють повноцінному розвитку ЗДО [236, с. 48–54].

У 1984 році було прийнято «Типове положення про районний (міський) методичний кабінет», у якому були зазначені інноваційні форми роботи з педагогами, а саме проведення методичних об'єднань для педагогічних працівників закладів дошкільної освіти [113, с. 46].

У 1985 році в дію вступає положення «Про дитячий дошкільний заклад». Цей документ сприяв трансформації дошкільних закладів і утворенню дитячих дошкільних закладів, які поділяються на основні типи: дитячі ясла-садки, дитячі ясла, дитячі садки, дитячі дошкільні заклади спеціального та іншого призначення, а також спеціалізовані групи в дитячих дошкільних закладах загального призначення [23, с. 170].

У 1988 році Указом Президії Верховної ради Української РСР було утворене Міністерство народної освіти УРСР/України, що стало основним державним органом управління освітою.

Варто зауважити, що розподіл контролю в 1970–1989-х роках також відбувався між директорами ЗДО, інспекторами районних, обласних відділів народної освіти та Міністерства освіти та мав такі функціональні особливості:

- директори ЗДО мали здійснювати контроль за діяльністю педагогічного колективу;
- інспектори районних, міських відділів народної освіти перевіряли роботу директора та педагогічного персоналу закладу;
- інспектори обласних відділів народної освіти перевіряли діяльність районних (міських) відділів народної освіти;
- інспектори Міністерства освіти перевіряли діяльність обласних та районних відділів народної освіти [72].

Проаналізувавши інформативні джерела з питань розвитку системи дошкільного виховання та державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО за 1970–1989 роки, ми дійшли висновку, що система управління та контролю за діяльністю ЗДО в цей період стабілізується та піднімається на більш високий рівень, що і сприяє набуттю стійкого характеру.

Узагальнюючи викладене вище варто систематизувати та схематично окреслити структуру органів державного управління та контролю в Україні впродовж 1970–1989 рр. (рис. 1.4).

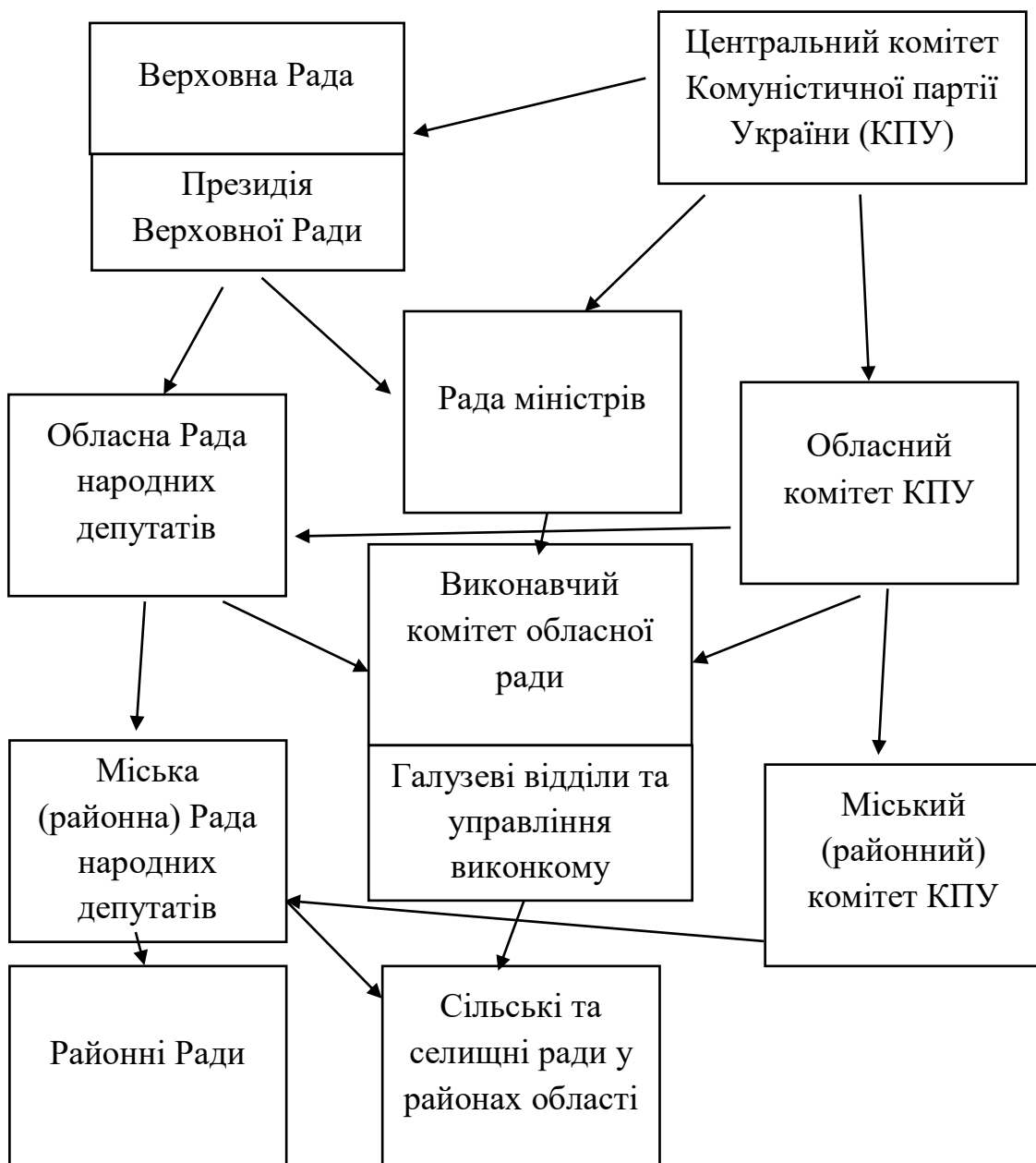

Рис. 1.4. Узагальнена схематична структура органів державного управління та контролю в Українській РСР впродовж 1970 – 1989 рр.

Четвертий етап – радикальні зміни в системі управління дошкільною освітою (1990–2000 рр.) – визначається скороченням кількості ЗДО, упровадженням нових типів ЗДО, розробленням альтернативних програм виховання дітей, вдосконаленням засад науково-методичного забезпечення педагогічного процесу в умовах ЗДО [114, с. 122].

Визначений історичний період характеризується вивченням шляхів здійснення особистісно орієнтованого підходу в дошкільному вихованні, аналізом особливостей розвитку в дитини дошкільного віку духовності як домінуючої у структурі особистості, виокремленням проблеми роботи з обдарованими дітьми, започаткуванням дослідження педагогічних умов повноцінного фізичного й психічного розвитку дитини в дошкільні роки [114, с. 122].

В контексті досліджуваної проблеми, ми з'ясували, що такі зрушення виникли у зв'язку з визнанням прав людини та проголошенням України демократичною правовою державою. Громадяни отримують можливість відстоювати, виборювати свою свободу і незалежність, захищати власні права. Держава перестає бути всеосяжною структурою та контролювати й регулювати все [42, с. 60].

Також у цей історичний період переходу від командно-адміністративної до ринково орієнтованої системи управління економікою й дошкільною освітою стара система управління дошкільною освітою засвідчує свою повну неспроможність, на відміну від системи управління загальною середньою освітою, яка виявилася більш стійкою. Це свідчить про необхідність розроблення нових підходів до управління й державно-громадського контролю розвитком дошкільної освіти в державі загалом та в кожному регіоні зокрема. Незважаючи на те, що вищий законодавчий орган України Верховна Рада приймає Закони України «Про освіту» (1991 р., 1996 р.), «Про дошкільну освіту» (2001 р.), у яких дошкільна освіта визначена як первинна обов'язкова ланка у структурі загальної системи освіти, її розвиток від цього не покращується. Щоб забезпечити розвиток дошкільної освіти, її законодавчий статус повинен бути підкріплений

адекватним рівнем розвитку системи управління цією галуззю [175, с. 13–14; 236, с. 48–54].

Можна стверджувати, що розвиток функції державного контролю як елемента управління в 90-х роках ХХ століття призупиняється, але система управління ЗДО не перестає функціонувати, а навпаки – усталюється.

Слід також констатувати, що сучасна система управління дошкільною освітою була створена в 90-ті роки минулого століття і фактично являє собою радянську модель, що адаптована до потреб перехідного періоду. Вона побудована на принципах вертикальної ієрархії, у якій кожний нижчий рівень відтворює організаційні схеми та моделі дії вищого. Водночас природа взаємин, розподілу повноважень і відповідальності між різними рівнями освітньої ієрархії сформована так, що унеможлиблює реальну відповідальність за конкретні дії чи то бездіяльність. Ця система допускає і навіть заохочує функціонування цілої підсистеми неформальних зв'язків і відносин між різними її складниками на всіх рівнях ієрархії. У цій системі відсутні індикатори вимірювання ефективності, що мають бути орієнтовані на оцінювання результатів управлінських рішень. Ефективність вимірюється здатністю управлінських інститутів забезпечити документообіг і вчасну звітність [79, с. 9].

На початку 90-х років ХХ ст. у системі дошкільної освіти відбуваються значні зміни: скорочується кількість ЗДО, відкриваються заклади нового типу, розробляються альтернативні програми виховання дітей дошкільного віку [182, с. 104].

У 1991 р. в Україні діє близько 24500 дитячих садків. Проте вже в 1992 р. розширення й будівництво мережі ЗДО призупиняється. Кабінет Міністрів України приймає Постанову за №143 від 23 березня 1993 р., у якій проголошено принципи покращення та припинення занепаду системи дошкільної освіти, але ця Постанова не покращує стан дошкільної освіти – ситуація і далі виходить з-під контролю органів влади. Протягом 1992–2002 років мережа дошкільних установ зменшується на 8800 одиниць і досягає 15700 одиниць (мережа ЗДО за десять років зменшується на третину) [260, с. 37–38].

У той самий час, 1991 рік позначений стрімким розвитком різних типів дошкільних установ, а саме: дошкільні виховні заклади поділено на дитячі ясла, дитячі ясла-садки, школи-дитячі садки, сімейні, прогулянкові та дошкільні заклади і групи спеціального призначення (профілю) для дітей із відхиленнями в розумовому або фізичному розвитку. У 1992 році додаються заклади дошкільної освіти компенсуючого типу (для дітей, які потребують корекції фізичного чи психічного розвитку) та комбіновані (загального типу з компенсуючими або сімейними групами) дитячі садки інтернатного типу: дитячі будинки, школи-садки та інші. У 1993 році затверджено «Положення про дошкільний виховний заклад України», яке вносить зміни до класифікації закладів дошкільної освіти. За цим положенням визнано: дитячі ясла, дитячі садки, дитячі ясла-садки як такі які можуть діяти в комплексі з іншими навчальними закладами (школи-дитячі садки) [23, с. 171].

Після 1991 р. на пострадянському просторі формується принципово інша соціальна ситуація, відбувається зміна ціннісних орієнтирів. Радикальні зміни в суспільстві висвітлюють і суперечності в системі управління дошкільною освітою. Кардинальні зміни потребують перебудови управлінських функцій, іншої спрямованості, інших відносин у системі управління. Старі нормативні вимоги втрачають свою актуальність, а нові ще не склалися, тому в науці й практиці виникає природний інтерес до наукового осмислення педагогічної реальності, до пошуку нових управлінських підходів. У цей час розвиток управління освітніми системами спрямований на технологізацію керування ЗДО, державно-громадський контроль за цими закладами, поліпшення якості освіти, оцінювання управлінської праці та підвищення рівня внутрішнього контролю за діяльністю закладів дошкільної освіти [118].

Варто зацентувати увагу на тому, що з грудня 1991 року, після проголошення України суверенною і незалежною державою спродуковано нову нормативно-правову базу управління освітою та відбулися структурні та змістові зміни – на базі Міністерства народної освіти України й Міністерства вищої освіти утворено Міністерство освіти України, натомість обласні, районні та

міські відділи освіти залишилися [72].

1991 рік є роком «удосконалення апарату відділу управління народною освітою» та «впорядкування мережі закладів народної освіти», зокрема видозмінено структуру управлінського апарату (1992–1994 рр.), де сектор управління та контролю за дошкільною освітою мав нову назву – «Управління кадрів, педагогічних навчальних закладів, соціального захисту, дошкільного та позашкільного виховання» (рис. 1.5) [115].

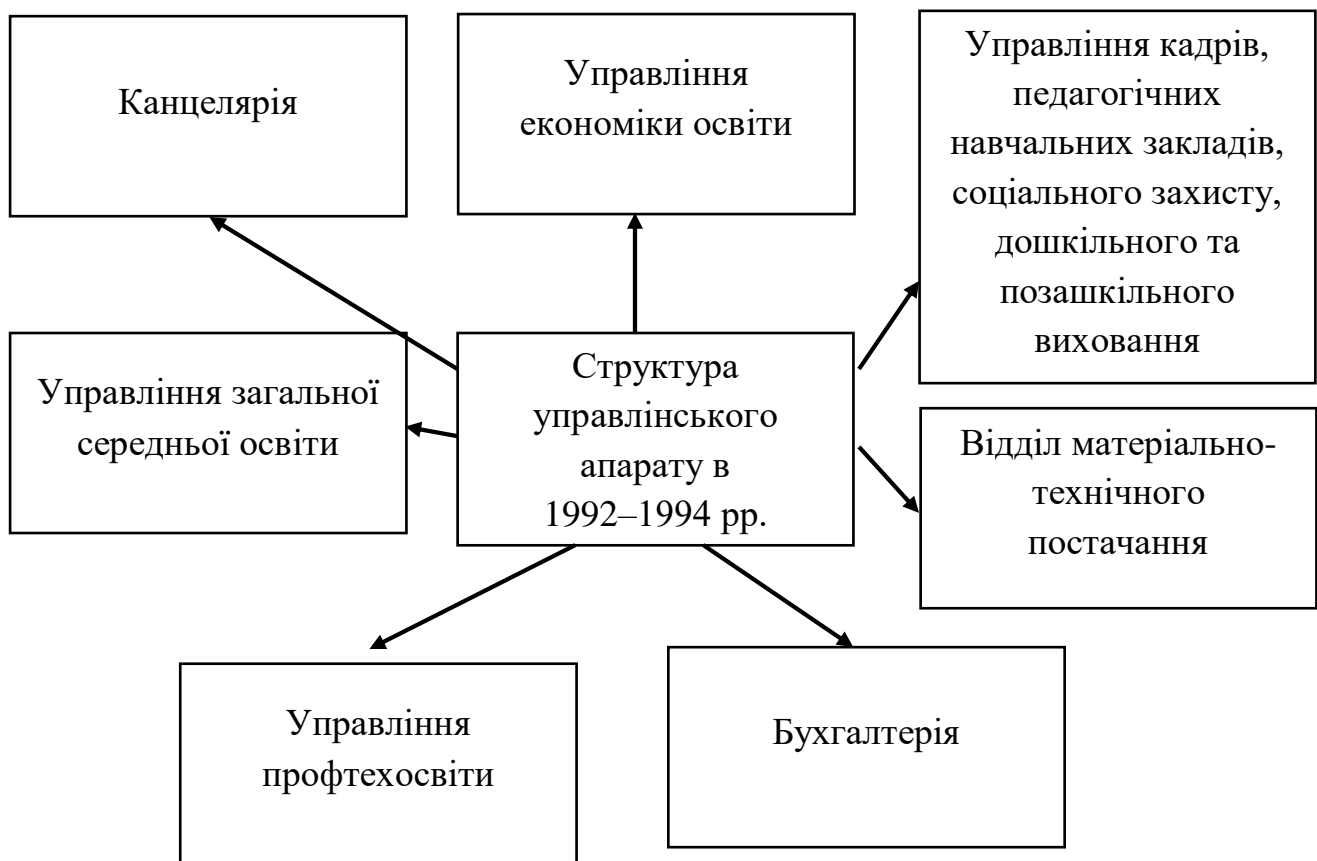

Рис. 1.5. Структура управлінського апарату в 1992–1994 рр.

У травні 1992 року відбулися зміни в назвах регіональних органів управління освітою, створено управління освіти обласних державних адміністрацій, відділи освіти районних державних адміністрацій та міських рад. Перелічені органи влади здійснювали державний контроль в управлінні діяльністю ЗДО.

1992 р. – рік, коли з метою реалізації завдань державної оцінки якості освітнього процесу при Міністерстві освіти України створено Державну

інспекцію закладів освіти (ДІНЗ) [180].

Варто зацентувати увагу на тому, що у 1992 році в Україні зініційовано «Всеукраїнський проєкт з атестації загальноосвітніх навчальних закладів», який очолила доктор педагогічних наук, професор Г. Єльнікова. Згідно проєкту атестації підлягали всі загальноосвітні навчальні заклади, в тому числі і ЗДО. Проєкт тривав до 1994 року та став поштовхом до масової атестації загальноосвітніх навчальних закладів згідно до «Типового положення про атестацію середніх загальноосвітніх, позашкільних, дошкільних закладів освіти і закладів освіти для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації» (1996 р.).

Варто зауважити, що модернізація форм державного контролю сприяє пошуку нових більш ефективніших форм. Зокрема, з'являється така форма контролю, як державна атестація. Основні завдання державної атестації представлено на рис. 1.6 [18, с. 41].

Рис. 1.6. Основні завдання державної атестації

У 1993 році Урядом на виконання постанови Верховної Ради про введення в дію Закону України «Про освіту» створено Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») [120, с. 18], що спрямована на забезпечення розвитку освіти як пріоритетного засобу розбудови Української Держави.

Головною метою в програмі сформульовано визначення стратегії розвитку дошкільної освіти в Україні, створення життєздатної системи безперервного навчання й національного виховання, досягнення високих освітніх рівнів, постійного духовного самовдосконалення особистості, формування інтелектуального й культурного потенціалу як найвищої цінності нації.

Наказом Міністерства освіти України № 34 від 11 лютого 1993 року ухвалено «Положення про Державну інспекцію закладів освіти при Міністерстві освіти України» [196] та обгрунтовано такі її завдання:

– перевірка навчальних закладів, незалежно від їх підпорядкування, з метою результативного використання педагогічних можливостей педагогічного персоналу, покращення якості освітнього процесу та підготовки висококваліфікованих працівників;

– атестація навчальних закладів, незалежно від їх підпорядкування, для визначення їх здатності здійснювати освітню діяльність;

– забезпечення організаційно-методичного супроводу атестації державних навчальних закладів та контроль об'єктивності її проведення;

– координація поліпшення відповідальності педагогічних кадрів за стан виконавчої дисципліни, навчання та виховання.

Відповідно до Положення, Державна інспекція має розробляти та здійснювати систематичну перевірку дотримання навчальними закладами актів законодавства і постанов уряду України в галузі освіти, нормативних документів Міністерства освіти України, державних завдань, договірних зобов'язань; організувати та здійснювати інспектування навчальних закладів з питань: добору керівних, науково-педагогічних і педагогічних кадрів, стану і розвитку матеріально-технічної бази, соціальної інфраструктури; проводити періодичну атестацію державних навчальних закладів; систематично аналізує рівень навчання і виховання [196].

У «Положенні про Державну інспекцію закладів освіти при Міністерстві освіти України» чітко визначено головні види державного контролю за

діяльністю навчальних закладів, що здійснювала Державна інспекція, саме атестація навчальних закладів державної форми власності та їх інспектування.

У 1995 році органи управління освітою та педагогічні колективи ЗДО спрямовують свої зусилля на створення належних умов для повноцінного розвитку дітей дошкільного віку, поліпшення виховної роботи з ними. При цьому вагомим є роль директора закладу дошкільної освіти, який регулярно проводить внутрішній контроль якості дошкільної освіти.

У цей період в Україні вже функціонують 22,3 тис. ЗДО, де виховується 1,7 млн. дітей, зокрема й закладів системи Міністерства освіти 10,2 тис. з контингентом 1,0 млн. дітей. Сім'я отримує змогу обирати ЗДО з урахуванням особистісних якостей, природних задатків, стану психічного й фізичного здоров'я дітей. Відкриваються різні за змістом і профілем роботи типи закладів дошкільної освіти [55, с. 22].

Водночас упродовж 1997 р. чисельність ЗДО зменшується на 1,7 тисячі. Такий стан із дошкільним вихованням боляче позначається на розвитку системи дошкільної освіти. Державний контроль в управлінні дошкільною освітою в ці роки практично не здійснюється, але все ж держава намагається опосередковано контролювати діяльність ЗДО [67, с. 2; 236, с. 48–54].

Варто зауважити, що у 1997 році Міністерства освіти України оприлюднено «Положення про районний (міський) методичний кабінет», працівники якого мали здійснювати методичний супровід педагогічного колективу та проводити інспектування діяльності ЗДО, що пізніше дозволило районним методичним кабінетам здійснювати науково-методичний та інформаційно-методичний супровід системи дошкільної освіти, що і нині прослідковується в даній галузі [113, с. 64].

У 1998 році прийнято Базовий компонент дошкільної освіти України, який проголошує впровадження в практику особистісно орієнтованих технологій. У центрі новацій постає дитина дошкільного віку та її потреби, створення в ЗДО умов, що забезпечують гармонійний розвиток особистості кожної дитини й співробітника, мотивація на ефективну діяльність. Виконання вимог Базового

компонента дошкільної освіти мають забезпечувати заклади дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типів і форм власності, а відповідальність за здобуття дітьми дошкільної освіти покладено на їхніх батьків і навчальні заклади, де вони утримуються. Відтак успішна життєдіяльність ЗДО в нових умовах покладена на керівний апарат у галузі дошкільної освіти, а це можливо лише тоді, коли керівник виконує свої управлінські функції, що ґрунтуються на науковій основі [185, с. 87]. Базовий компонент дошкільної освіти став головним нормативним документом, який регламентує основні вимоги до змісту та обсягу дошкільної освіти в Україні [256, с. 47]. Зокрема, відповідно до його вимог експертиза діяльності закладів дошкільної освіти мала базуватися на з'ясуванні рівня всезагального розвитку дошкільника на етапі завершення періоду перебування дитини в закладі і вступу до школи з мінімальними елементарними знаннями [82, с. 58].

Отже, аналіз історіографічних джерел з проблеми становлення й розвитку державного контролю в управлінні дошкільною освітою в Україні другої половини ХХ століття дозволяє нам визначити етапи та знаменні дати в історії становлення державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО в Україні (рис. 1.7):

– *перший етап (1943–1959 рр.)* відбудова системи дошкільної освіти, який охоплює активізацію проблеми відродження системи дошкільної освіти (1943 р.), розширення мережі ЗДО й покращення їх роботи (1945 р.), розроблення програм для дітей дошкільного віку, що покладено на Академію педагогічних наук РСФСР та Академію медичних наук СРСР (1959 р.);

– *другий етап (1960–1969 рр.)* передбачає становлення системи громадського огляду ЗДО України і включає: зародження державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО різних типів (1960 р.), розроблення перших нормативно-правових документів, що регламентують діяльність Міністерства освіти СРСР з управління й контролю за ЗДО різних типів (1969 р.);

– *третій етап (1970–1989 рр.)* є етапом зростання мереж ЗДО, поступового розв'язання проблеми з кількістю закладів дошкільної освіти, він

охоплює: реорганізацію ЗДО (1970 р.), надання відділу народної освіти права контролювати діяльність закладів дошкільної освіти різних типів (1978–1979 рр.), упровадження положення про інспектора-методиста з дошкільного виховання (1980 р.), зростання рівня розвитку державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО (1989 р.);

– *четвертий етап (1990–2000 рр.)* характеризується радикальними змінами в системі управління дошкільною освітою, що охоплює: кризовий стан і занепад розвитку системи державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти (1990–1992 рр.), пошук нових управлінських підходів (1993–2000 рр.).

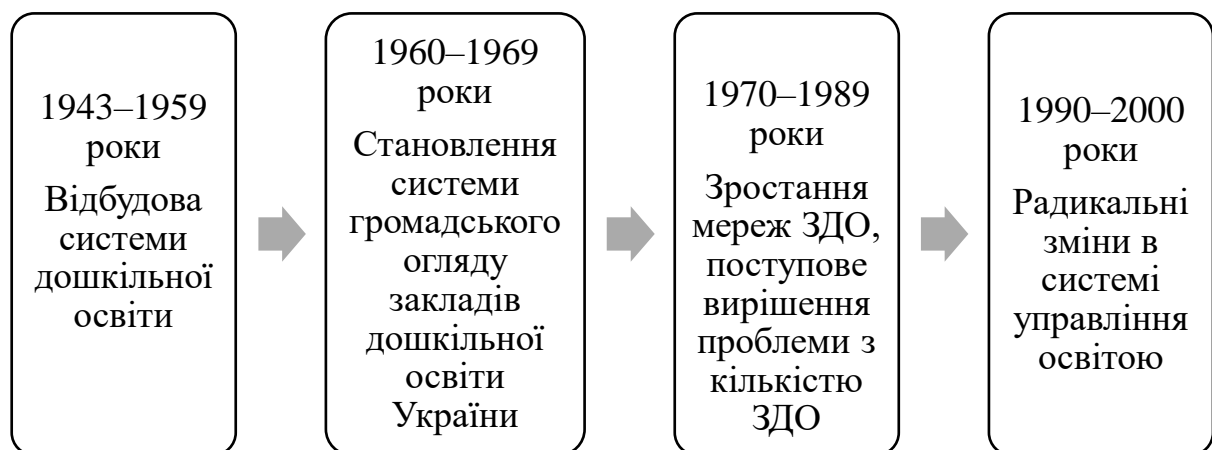

Рис. 1.7. Етапи становлення та розвитку державного контролю в управлінні дошкільною освітою в Україні другої половини ХХ ст.

Визначення вищенаведених етапів ґрунтувалося на аналізі значної за обсягом і різноаспектної джерельної бази дослідження. Відповідно до проаналізованих інформативних джерел, ми дійшли висновку про комплексний вплив ідеологічних, політичних і соціально-економічних чинників на становлення та розвиток державного контролю в управлінні дошкільною освітою в Україні другої половини ХХ століття.

Запропонована періодизація є до певної міри умовною, однак може стати структурним фундаментом досліджень, спрямованих на розгляд історичних аспектів становлення державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО.

Отже, система розвитку державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО другої половини ХХ століття має свої злети й падіння. Ця система то стрімко розвивається, то зазнає регресивних змін. Друга половина ХХ століття характеризується як час, що позначений труднощами, надбаннями, досягненнями і позитивними перспективами подальшого розвитку галузі дошкільної освіти. У цьому контексті особливий інтерес становлять сучасні парадигми державного контролю в управлінні закладами дошкільної освіти в Україні на початку ХХІ ст.

ВИСНОВКИ ДО ПЕРШОГО РОЗДІЛУ

У розділі здійснено ґрунтовний аналіз базових понять системи державного контролю в управлінні закладами дошкільної освіти в Україні, досліджено й визначено етапи розвитку державного контролю в управлінні закладами дошкільної освіти другої половини ХХ століття.

Методологічним підґрунтям дослідження проблеми державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО в Україні обрано системно-хронологічний, парадигмальний, регіональний, джерелознавчий та історіографічний підходи, що є фундаментальними класичними підходами сучасного наукового пізнання та дають змогу краще уявити загальні закономірності історичного розвитку феномену державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти як складника вітчизняної педагогіки в контексті ідей панівної в кожен історичний період парадигми.

Аналіз окреслених підходів до проблеми нашого дослідження дозволив виокремити важливі методологічні принципи, які покладено в основу відтворення історико-педагогічних явищ: історизму, об'єктивності, системності.

На основі систематизованих історичних даних констатовано, що початок ХХ століття є етапом зародження дошкільного виховання й появи перших суспільних закладів для дітей.

Неоднозначність у трактуванні поняття «державний контроль у галузі дошкільної освіти» дозволила запропонувати авторське визначення досліджуваного терміна: державний контроль у галузі дошкільної освіти – це систематичний комплексний процес спостереження та перевірки діяльності закладу дошкільної освіти відповідно до загальноприйнятих норм та законів, що проводять для попередження відхилень від норм та надання закладу подальшого права на провадження своєї діяльності.

У процесі дослідження виявлено основні тенденції генезису проблеми державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільної освіти в Україні другої половини ХХ століття. Виокремлення й характеристика етапів

генезису обраної проблеми здійснено відповідно до визначеного критерію (якість діяльності системи дошкільної освіти): перший етап (1943–1959 рр.) – відбудова системи дошкільної освіти; другий етап (1960–1969 рр.) – передбачає становлення системи громадського огляду ЗДО України; третій етап (1970–1989 рр.) – зростання мереж ЗДО, поступове розв’язання проблеми з кількістю закладів дошкільної освіти; четвертий етап (1990–2000 рр.) –радикальні зміни в системі управління дошкільною освітою.

Установлено, що освітні процеси у другій половині ХХ ст. значною мірою підпорядковувалися державним впливам і залежали від тих політичних подій, які в той час відбувалися в країні.

Основні результати розділу опубліковано в працях автора [234, с. 36–37; 235, с. 137; 236, с. 48–54; 238, с. 109–114].

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНА ПАРАДИГМА ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

2.1. Сучасний стан державного контролю в управлінні діяльністю вітчизняних закладів дошкільної освіти України

Процес формування української незалежної держави в новітні часи позитивно впливає на стан наукового пошуку, визначає відродження історичної науки і водночас приводить до неоднозначності в поглядах і суб'єктивних методологічних позиціях дослідників, утрати звичних методологічних критеріїв [269, с. 140].

Нині в наукових джерелах державний контроль у галузі дошкільної освіти розкрито як: багатовимірне методологічне поняття (функція управління, вид управлінської діяльності, процес, результат, «дія та протидія», управлінська послуга, засіб адміністративного впливу), що різнобічно характеризує всі життєво значущі для розвитку закладу дошкільної освіти напрями його діяльності, сприяє прийняттю неформальних управлінських рішень [165, с. 16–17].

Варто зауважити, що зародження цілісної концепції управління освітою вперше запропоноване Ю. Конаржевським у 1991 р. Проте це питання і наразі залишається досить актуальним, потребує подальшого теоретико-методологічного обґрунтування. Необхідно зазначити, що вповільнення розвитку вітчизняної теорії й методики управління освітою в ХХ ст. є результатом впливу політичних процесів на розвиток суспільства. Водночас, наукові праці українських і зарубіжних авторів, опубліковані в кінці ХХ ст. і на початку ХХІ ст., суттєво поліпшують ситуацію, що склалася [118].

Сучасний розвиток техногенної цивілізації, що характеризується виникненням глобальних проблем, по-новому ставить питання про місце і роль

освіти в житті суспільства. З урахуванням викликів ХХІ століття вагомої значущості набуває парадигмальний аналіз нинішньої дійсності, під яким розуміють сходження до певної сукупності граничних основ, які є регулятором наукового пізнання й перетворення педагогічної дійсності. Таким аксіоматичним базисом постає певне бачення дитини у світі, тобто розуміння її природи і місця у Всесвіті, сутності освіти й змісту життєдіяльності [275].

Сучасна гуманізація освітнього процесу потребує підготовки не лише нового вихователя, а й нового директора, який буде вмiло здійснювати внутрішній моніторинг якості дошкільної освіти та вправно стежити за нововведеннями, які приймає держава для ефективного розвитку системи дошкільної освіти. Сучасний директор ЗДО повинен бути діалогістом. Поняття «керівник-діалогіст» є тим дієвим елементом, що здатний трансформувати освітній простір України відповідно до вимог ХХІ століття. Назриває питання виховання лідерів освіти нового типу. Це передусім особистість, яка здатна працювати в команді, робити акценти на партнерстві й співпраці. Лідери сучасного ЗДО, якщо їхньою метою є довготривалий успіх, мають зосереджуватися не лише на результатах, але й на самому процесі. Сучасні дослідження Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти України Національної академії педагогічних наук України доводять, що складниками успіху будь-якої організації є результат, процес і відносини.

Результат або ж підсумок варто трактувати як кінцевий процес діяльності, що відображає наслідок проведених управлінських дій чи операцій. Поняття «процес» ми розуміємо як систему взаємодії суб'єктів для досягнення поставленої мети, де вагому роль відіграють відносини. Вони впливають як на результат, так і на процес успіху будь-якої організації.

Відповідно до зазначеного, два останні аспекти мають об'єктивне значення, але протягом багатьох років не удосконалюються або сприймаються як другорядні. Утримання рівноваги між указаними трьома складниками успіху дає можливість адміністрації ЗДО досягти організаційних цілей і водночас

створити творче продуктивне середовище і для вихователів, і для дітей [246, с. 124].

Зазначимо, що різновекторні зусилля в галузі дошкільної освіти створюють досить невиразну картину цілісності всього освітнього процесу, який повинен функціонувати в контексті освітньої парадигми [70, с. 82]. Нинішній стан дошкільної освіти в Україні, зміна її парадигми (перехід від авторитарної до особистісно орієнтованої моделі виховання), орієнтація на освітні потреби дітей і батьків визначають низку важливих векторів роботи ЗДО, а саме:

- 1) сталу діяльність закладу дошкільної освіти;
- 2) покращення позицій розвитку усіх сфер діяльності ЗДО;
- 3) удосконалення (модернізація) змісту дошкільної освіти шляхом відмови від тотальної регламентації буття педагогічних працівників;
- 4) задоволення потреб держави й населення.

Забезпеченню реалізації означених векторів роботи в закладі дошкільної освіти сприяє директор – керівник, який уміє організувати колектив, володіє знаннями основ освітнього менеджменту, має сформовані основи проектного мислення, досвід продуктивної управлінської діяльності щодо планування, організації й розвитку ЗДО [176, с. 64].

Варто зазначити, що в кожному закладі дошкільної освіти постійно діє педагогічна рада, до якої мають входити не менше ніж три педагогічні працівники, медичні працівники та інші спеціалісти, а головою такої ради вважається директор ЗДО. Також до складу ради можуть входити голови батьківських комітетів [94, с.17].

Педагогічна рада ЗДО розглядає питання організації освітнього процесу в ЗДО та приймає відповідні рішення, організує роботу щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників та приймає рішення з інших питань професійної діяльності педагогічних працівників [206, с. 12].

Відтак педагогічна рада ЗДО становить колегіальний орган управління, що має вагомий вплив на якість освітнього процесу та рівень роботи закладу дошкільної освіти зокрема.

Основою новітньої парадигми управління та державного контролю за дошкільною освітою, нині є позиція орієнтації на потреби дитини, що сприяє створенню та підтриманню належних умов для всебічного розвитку особистості. Відповідно, щоб процес управління був результативним, директор ЗДО повинен мати ґрунтовні знання щодо законодавчо-нормативних актів України, дотримуватися та виконувати їх [230].

Сучасна система управління дошкільною освітою формувалася в контексті її розвитку. Система щодо розв'язання цієї проблеми обґрунтована інтенсивними процесами формування національної гілки законодавства, зокрема й законодавства в галузі економіки, дошкільної освіти і виховання та управління цими процесами.

Ґрунтуючись на раніше виокремленому критерію (п. 1.2 дис.), ми схарактеризували етапи становлення та розвитку державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні на початку ХХІ століття: I етап – 2001–2002 рр.; II етап – 2003–2009 рр.; III етап – 2010–2016 рр.; IV етап – 2017–2020 рр.

Перший етап – відродження дошкільної освіти як такої, що надає свої права та визначає певні обов'язки (2001–2002 рр.) – визначає утвердження безпосереднього державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО різних типів і форм власності.

Починаючи з 2001 року, коли було введено в дію Закон «Про дошкільну освіту», у процес розвитку дошкільної освіти було внесено як позитивні, так і негативні тенденції. Позитивною тенденцією було те, що дошкільну освіту визнано як обов'язковий елемент системи безперервної освіти України, негативним був той факт, що внормовані аспекти виконувалися частково. Така тенденція простежувалася під час аналізу контингенту дітей дошкільного віку, які мали відвідувати ЗДО – кількість дітей зменшилася (майже вдвічі в міських населених пунктах і втричі – у сільських). Причиною цього була некомпетентна система підходів влади до модернізації дошкільної освіти та до її проблем зокрема. Унаслідок цього, посади директорів ЗДО займали особи, які були

недостатню компетентними в управлінських питаннях системи дошкільної освіти [173, с. 180].

У Законі «Про дошкільну освіту» (2001 р.) чітко зазначено, що вихователі закладів дошкільної освіти повинні мати диплом педагогічного університету, а контроль за дотриманням цієї умови покладено на директора ЗДО.

Порівняно з 90-ми роками минулого століття, коли ЗДО масово закривалися, початок XXI століття вирізняється тим, що органи державного управління поступово уповільнюють цей процес і, навпаки, намагаються відкривати все більше ЗДО різних типів та підпорядковувати їх діяльність собі, здійснювати контроль за їх роботою.

У цьому контексті доцільно наголосити, що для задоволення потреб громадян України, відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту» (2001 р.), створено такі типи закладів дошкільної освіти:

- 1) дитячі ясла – для дітей віком від двох місяців до трьох років;
- 2) дитячі садки – від трьох до шести (семи) років;
- 3) дитячі ясла-садки – для дітей віком від двох місяців до шести (семи) років;
- 4) дошкільні навчальні заклади сімейного типу (виховання дітей віком від двох місяців до шести (семи) років, які перебувають у родинних стосунках);
- 5) дошкільні навчальні заклади (ясла-садки) комбінованого типу для дітей віком від двох місяців до шести (семи) років (діють групи загального розвитку, компенсувального типу, сімейні, прогулянкові, з урахуванням стану здоров'я, розумового, фізичного і психічного розвитку дітей);
- б) дошкільні навчальні заклади (дитячі будинки) інтернатного типу (відбувається всебічний розвиток, виховання, навчання та соціальна адаптація дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського спілкування, дітей дошкільного і шкільного віку, які перебувають у родинних стосунках і утримуються за рахунок держави);
- 7) спеціальні та санаторні дошкільні навчальні заклади компенсувального типу для дітей віком від двох до семи (восьми) років (призначені для виховання

дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, тривалого лікування й реабілітації);

8) центри розвитку дітей (забезпечують фізичний, розумовий, психологічний розвиток і його корекцію, оздоровлення дітей, які відвідують інші навчальні заклади чи виховуються вдома);

9) будинки дитини (призначені для медико-соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, віком від народження до трьох років);

10) дитячі будинки сімейного типу (де виховують дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, віком від двох до вісімнадцяти років) [182, с. 122–123].

Аналіз управлінського досвіду в галузі дошкільній освіті доводить, що нині значно ускладняється процес управління. Адже численні завдання, що поставлені різноманітними державними установами і громадськістю, до цього часу ще не систематизовані й не впорядковані. Це приводить до того, що окрема важлива їх частка випадає з поля уваги керівника, що також негативно впливає на функціонування дошкільної освіти, не сприяє її розвитку. Крім того, це спричиняє різні переключення – другорядні завдання ставляться як пріоритетні, а важливі складники управлінської діяльності, які мають законодавче підґрунтя, не розуміють і не переносять у площину практичної діяльності. Досі не здійснено роботи щодо переведення більшості положень Закону України «Про дошкільну освіту» у статус конкретних завдань [177, с. 9; 238, с. 109–114].

У 2001 році Міністерством освіти і науки України видано наказ за № 553 від 24.07.2001 р. «Про затвердження Порядку державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів», у якому визначено порядок державної атестації закладів дошкільної освіти, аргументовано основні завдання й принципи проведення атестації. У наказі зазначено, що атестація є основною формою державного контролю та здійснюється не рідше одного разу на десять років. Департаменту розвитку

загальної, середньої, дошкільної та позашкільної освіти, Державній інспекції навчальних закладів доручено розробити орієнтовні критерії оцінювання діяльності закладів дошкільної освіти [202].

Ураховуючи основні розділи оцінювання діяльності закладу дошкільної освіти, що зазначені в наказі Міністерства освіти та науки України «Про затвердження Порядку державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів» (2001 р.), визначено основні об'єкти моніторингу освітнього процесу в закладі дошкільної освіти та показники, за якими здійснюється контроль:

- діти;
- батьки;
- педагогіка;
- облаштування життєдіяльності вихованців;
- створення освітнього середовища;
- організація освітнього процесу;
- організація управлінської діяльності [220, с. 129].

У вищезгаданому документі контроль поділяється на внутрішній та зовнішній. Внутрішній контроль розуміється як керівна функція директора, а зовнішній – як огляд ЗДО органами влади. Внутрішній контроль є особливою частиною системи адміністративних заходів з організації та керівництва діяльності закладу дошкільної освіти, за благополуччя якого директор несе повну відповідальність [220, с. 82].

Атестація фактично замінила інспектування закладів освіти, спочатку її проводили один раз на п'ять років, а пізніше (згідно з наказом Міністерства освіти і науки України «Порядок державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів» (2001 р.)) – один раз на десять років. Позачергова атестація ЗДО здійснювалася як виняток лише за рішенням Міністерства освіти і науки України за поданням органу громадського самоврядування навчального закладу або відповідного органу управління освітою [19, с. 7].

29 листопада 2001 р. Кабінетом Міністрів України удосконалив Постанову «Про затвердження Положення про Державну інспекцію навчальних закладів» № 1614 від 29 листопада 2001 р. [197]. Відповідно до цього документа, Державна інспекція повинна здійснювати перевірку роботи й органів управління освітою обласного та районного рівнів, відтак забезпечувати участь в реалізації державної політики у галузі освіти шляхом проведення державного контролю за діяльністю навчальних закладів.

Простежується поступова оптимізація державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільної освіти. Державні установи намагаються все більше контролювати ЗДО для всебічного вивчення їхньої освітньої діяльності, для корекції проблем, які можуть виникати під час роботи таких закладів.

У 2002 році сформовано «Коментар до Базового компонента дошкільної освіти», у якому узагальнено положення, що сформульовані раніше, чітко прописано логіку структурування компонента та описано проблеми його впровадження у практику. Однією з важливих проблем виділено питання управління та контролю, що базувалося на координації педагогічної діяльності різних соціальних інституцій з урахуванням типу та форми власності закладу. Також гостро поставала проблема підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, зокрема звернено увагу на те, що підготовка фахівців у галузі дошкільної освіти відбувалася за застарілою тематикою, яка не збігалася з Базовим компонентом. Виділено провідні завдання покращення підготовки майбутніх фахівців, а саме оновлення навчальних планів, упровадження зарубіжних освітніх технологій, підсилення уваги до експериментів у педагогічній творчості [82, с. 147–148].

Завершується 2002 р. ухвалою Національної доктрини розвитку освіти, до якої увійшов розділ, присвячений управлінню й контролю за освітою (розділ 10). Цей документ стимулював майбутні наукові досягнення у сфері управління освітою. У цьому документі серед нагальних завдань виокремлено налагодження високопрофесійного наукового, аналітичного, інформаційного супроводу управлінських рішень тощо [118].

Другий етап – посилення уваги до розвитку управління в галузі дошкільної освіти (2003–2009 рр.) – визначається затвердженням цінних нормативно-правових документів та нововведеннями до уже чинних.

Досить важливим документом, що регулював мінімальні нормативи навчально-методичного, матеріально-технічного, кадрового та інформаційного забезпечення у сфері дошкільної освіти був затверджений у 2003 році Наказ Міністерства освіти і науки України «Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері дошкільної освіти» [112].

Аналізуючи нормативно-правові документи, варто зауважити, що до прийняття Положення «Про дошкільний навчальний заклад» (2003 р.) [198] у 90-ті роки використовувався термін «дошкільний виховний заклад» на позначення закладу освіти і виховання дітей віком від двох місяців до семи років, основним завданням якого було задоволення потреб у догляді, оздоровленні, вихованні та навчанні дітей дошкільного віку [131].

У 2004 році МОН України затверджує зміни до порядку державної атестації загальноосвітніх, дошкільних і позашкільних навчальних закладів (наказ за № 658 від 16.08.2004 р.), але змін, які б стосувалися контролю в управлінні діяльністю системи дошкільної освіти, тут не зафіксовано [201].

Варто зауважити, що з 2001 року освітня парадигма поступово переходить від авторитарної до демократичної, а відносини між учасниками освітнього процесу та керівництвом переводять в нову площину від суб'єкт-об'єктивної взаємодії до суб'єкт-суб'єктивної.

Необхідно зазначити, що етап удосконалення системи контролю в управлінні діяльністю ЗДО в Україні розпочинається саме з 2001 року. На цьому етапі відбувається правове закріплення системи, поліпшення співпраці контролювальних органів, формування правових гарантій ефективності державного контролю, а також затвердження норм утручання держави в діяльність освітніх установ.

Протягом 2002–2005 рр. чисельність закладів дошкільної освіти в Україні зменшилася, у зв'язку з недостатнім фінансуванням та низьким попитом, адже в

ці роки населення України переживало кризу безробіття і тому менше потребувало послуг закладів дошкільної освіти. Для порівняння, у 1990 році в Україні працювало 24500 закладів дошкільної освіти, а вже у 2004 році їх було не більше 14900. Проте до 2010 року кількість ЗДО України почала зростати [218, с. 7].

Варто зауважити, що зростання чисельності ЗДО в українському суспільстві розпочинається у 2005 році (14900 дитячих навчальних закладів: у містах – 6700, на селі – 8200); у 2006 р. загальна кількість ЗДО збільшується на 200 (у місті – 6700, у селі – 8400); 2007 рік відзначився стабільністю та збільшенням кількості вихованців у ЗДО [260, с. 38].

Окремі питання контролю за освітою були врегульовані в указах Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні» від 4 липня 2005 р. за № 1013/2005, «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні» від 20 березня 2008 р. за № 244/2008, «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні» від 30 вересня 2010 р. за № 926/2010 [118].

Важливим в контексті нашого дослідження є затверджений Міністерством освіти і науки наказ № 1116 від 12.12.2007 р. «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за діяльністю навчальних закладів», який у 2008 році скасовано для покращення результативності управління освітою, неупередженості оцінки реалізації навчальними закладами єдиної державної політики в галузі освіти та впроваджено інший дотичний наказ № 34 від 25.01.2008 р. «Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за діяльністю навчальних закладів» [203]. Згідно з вищезазначеним Порядком, функції проведення державного контролю за діяльністю навчальних закладів покладено на: Міністерство освіти і науки України, Державну інспекцію навчальних закладів, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, які мають у своєму підпорядкуванні навчальні заклади, органи управління освітою обласних, Київської міських, районних державних адміністрацій та

органи місцевого самоврядування (органи державного контролю). Основними формами державного контролю визначено атестацію, інспектування, комплексні та тематичні перевірки [203].

У 2008 році дитячі будинки сімейного типу (ДБСТ) відокремлено від системи дошкільних навчальних закладів, у зв'язку з тим, що цей тип установи має створюватися подружжям або окремою особою, які беруть на виховання та проживання не менше ніж 5 дітей-сиріт або дітей, що позбавлені батьківського піклування. У ДБСТ діти перебувають до досягнення ними повноліття, а в тому разі, якщо дитина продовжує навчання чи то у ЗВО I-IV рівня акредитації, чи то у професійно-технічному училищі, період піклування за дитиною збільшується до 23 років [131].

Завершується означений нами етап Листом Міністерства освіти і науки України № 1/9-455 від 03.07.2009 р. «Планування роботи в дошкільних навчальних закладах» [178], у якому сформульовано основні засади планування роботи ЗДО, а саме: методична робота з кадрами, організаційно-педагогічна робота, робота методичного кабінету, адміністративно-господарська діяльність, планування освітньої роботи з дітьми та календарне планування для вихователів. У процесі планування роботи в ЗДО велику роль відіграє директор, який координує діяльність та здійснює внутрішній контроль за дотриманням нормативно-правових вимог.

Третій етап – оптимізація, узагальнення, пошук нових ідей у галузі державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО (2010–2016 рр.) – визначає посилення розвитку системи управління та державного контролю за закладами дошкільної освіти.

Відтак у 2010 році Міністерство освіти і науки України видало наказ «Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників» від 08.10.2010 р. за № 930, у якому конкретно описано процес атестації працівників освіти, зокрема й дошкільної (вихователів ЗДО) [208].

Етапним кроком стає прийняття постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти» від

14 грудня 2011 р. за № 1283, якою визначено механізм організації та проведення моніторингу якості дошкільної освіти. Основними завданнями моніторингу передбачено: отримання об'єктивної інформації про якість освіти, стан системи освіти, а також прогнозування її розвитку; оцінювання стану системи освіти відповідно до завдань державної політики в галузі освіти; забезпечення органів державної влади статистичною й аналітичною інформацією про якість освіти. Моніторинг проводиться на локальному, регіональному та загальнодержавному рівнях [118].

Моніторинг якості освіти може бути внутрішній та зовнішній. Внутрішній проводять заклади освіти (інші суб'єкти освітньої діяльності), а зовнішній можуть проводити будь-які органи, підприємства, установи, організації, інші юридичні особи, що здійснюють незалежне оцінювання якості освіти та освітньої діяльності.

Центральним органом виконавчої влади із забезпечення якості освіти залишалася Державна інспекція навчальних закладів. Її діяльність спрямовує і координує КМУ через міністра освіти і науки України. Служба реалізує державну політику у сфері освіти, зокрема з питань:

- забезпечення якості освіти;
- забезпечення якості освітньої діяльності;
- здійснення державного нагляду (контролю) за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства.

Проводити моніторинг якості освітньої діяльності та якості освіти – повноваження Державної інспекції навчальних закладів. Окрім моніторингу, вона має право проводити інституційний аудит закладів загальної середньої освіти та державний нагляд (контроль) за діяльністю закладів освіти. Служба здійснює повноваження безпосередньо та через територіальні органи [155].

Відтак для убезпечення ефективності контролю його функції рівномірно розподілені між різними рівнями управління: директори закладів дошкільної освіти реалізують внутрішній контроль; інспектори районних (міських) відділів освіти ревізують директорів і методистів закладів дошкільної освіти; інспектори

обласних відділів освіти перевіряють роботу районних (міських) відділів освіти; інспектори МОН досліджують діяльність обласних відділів з певної проблеми [165, с. 9].

Важливим кроком у розвитку освітньої системи України, зокрема дошкільної, в аспекті управління нею та державного контролю за її діяльністю є оприлюднення в 2012 році Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки, де окремим питанням винесено пункт про модернізацію системи управління та контролю освіти. У цьому пункті велику увагу приділено інноваційним стратегіям, створенню сучасних систем освітніх проєктів і моніторингу, розвитку моделі державно-громадського управління, посилення ролі та взаємодії всіх суб'єктів освітньої політики, у якій особистість, суспільство й держава стають рівноправними суб'єктами й партнерами [144].

У травні 2012 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову «Про затвердження Порядку державного інспектування навчальних закладів», що визначала механізм здійснення державного інспектування навчальних закладів та реалізацію ДІНЗ шляхом проведення комплексної або вибіркової перевірки. Проте ця постанова втратила свою чинність у березні 2018 року [199].

Інспектування закладу проходилося в міжтестатаційний період, що тривав 10 років, коли робота уже проатестованого закладу освіти контролювалася менше.

Аналізуючи зміст поняття «інспектування», дослідник Я. Здир [68] звертає увагу на ознаки ефективного інспектування закладів дошкільної освіти:

- оперативність (контроль і надання допомоги під час виконання вказівок владних органів);
- досвід, знання та повноваження інспектора;
- швидке вирішення виявлених недоліків;
- участь громадськості у роботі з вирішення недоліків [68, с. 15–16].

Наведений перелік свідчить, що форма контролю була дієвим засобом перевірки діяльності закладів. Ми вважаємо, що інспектування є базовою формою контролю, від якої походять наступні форми, які розширюють

повноваження уповноважених органів, а отже, забезпечують ефективніший контроль за якістю дошкільної освіти.

Характеризуючи цей етап, вважаємо за доцільне зацентрувати увагу на листі Міністерства освіти і науки України «Про методичні рекомендації для проведення державної атестації та внутрішнього контролю навчальних закладів» (2013 р.), який містив такі структурні компоненти:

- орієнтовний перелік та форми документів для оформлення справи за результатами державної атестації дошкільного, загальноосвітнього, позашкільного навчального закладу;

- орієнтовну програму здійснення внутрішнього контролю в ЗДО;

- орієнтовну програму здійснення внутрішнього контролю в загальноосвітньому навчальному закладі;

- методичні рекомендації щодо здійснення атестаційної експертизи та внутрішнього контролю діяльності професійно-технічного навчального закладу [210].

У листі чітко прописано мету проведення внутрішнього контролю в ЗДО, умови підвищення ефективності управлінської діяльності директорів ЗДО, а також зазначено, що внутрішній контроль є обов'язковою частиною системи адміністративних заходів з організації та управління діяльністю ЗДО, що передбачає окреслення методичних, психолого-педагогічних, соціально-психологічних чинників досягнення або недосягнення обраної мети, їх аналіз, розроблення програм корегувальних дій та їх впровадження для досягнення бажаного результату [210].

Вважаємо, що внутрішній контроль є невід'ємним складником діяльності директора закладу дошкільної освіти і сприяє системному аналізу інформації та надає змогу відстежувати систему роботи ЗДО, зміни, які відбуваються в процесі роботи, і перспективи його розвитку [210].

Наступною знаменною датою в історії розвитку державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО стає 30 січня 2015 року у зв'язку із затвердженням в Міністерстві освіти і науки України Наказу зі змінами «Про затвердження

порядку державної атестації дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних закладів», у якому описано основні положення щодо державного контролю в управлінні діяльністю навчальних закладів, зокрема й закладів дошкільної освіти, і правила поведження атестаційної комісії у стінах освітніх установ [202]. Наказ містив розширені завдання державної атестації, вносив зміни до складу комісії (з 2015 року до складу комісії мали входити представники громадськості) тощо.

Відповідно до наказу «Про затвердження Порядку державної атестації дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів» державна атестація навчальних закладів здійснювалася Міністерством освіти і науки України, іншими центральними органами виконавчої влади, у сфері управління яких є навчальні заклади, що підлягали атестації [200]. Контроль за дотриманням закладом дошкільної освіти державних вимог щодо змісту, рівня та обсягу дошкільної освіти здійснювався місцевими органами виконавчої влади [206, с. 12–15].

Ураховуючи те, що державна атестація була дієвою формою контролю протягом тривалого часу, доцільно розглянути детальніше зміст цього поняття. Так, дослідник Д. Шулікін [280] визначає державну атестацію як допоміжний аспект у поліпшенні якості надання освітніх послуг закладом дошкільної освіти [280, с. 10].

На наш погляд, заслуговує на увагу і трактування поняття «державна атестація», яке пропонує В. Божинський – керівник експертної групи з питань нормативно-правового забезпечення (2016 р.). Зокрема, експерт вважає, що державна атестація – основна форма державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти незалежно від їх підпорядкування, типів і форм власності, що спрямована на визначення відповідності навчального закладу державним стандартам певного освітнього рівня, дотримання ним вимог цих державних стандартів і забезпечення надання якісної освіти та надання організаційно-методичної допомоги ЗДО, який атестується [18, с. 52].

Для проведення державної атестації ЗДО, органи виконавчої влади (на регіональному рівні – відділ освіти) створювали атестаційну комісію, до складу якої входили працівники відділу освіти, спеціалісти з інших закладів дошкільної освіти, організацій і представники громадськості (профспілок, освітніх громадських організацій) – (за згодою), кількість уповноважених не мала перевищувати 15 осіб [200].

Атестаційна експертиза навчального закладу полягала в проведенні відкритої публічної презентації діяльності навчального закладу його керівником і заслуховуванні інформації від органу управління освітою, у сфері управління якого перебуває навчальний заклад, щодо створення ним умов для забезпечення функціонування навчального закладу, вивченні атестаційною комісією напрямів (питань) діяльності ЗДО, що визначені робочою програмою [19, с. 7].

Атестаційна комісія здійснювала експертизу діяльності ЗДО за такими напрямками (питаннями):

- відповідність документації вимогам законодавства;
- дієвість внутрішнього моніторингу розвитку вихованців;
- організація роботи щодо професійного розвитку педагогічних працівників;
- практика використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі;
- загальний стан території, будівель і приміщень закладу;
- державну політику децентралізації;
- створення безпечних умов для учасників освітнього процесу;
- організація розвивального освітнього середовища;
- організація харчування дітей;
- забезпечення соціально-психологічного супроводу вихованців;
- забезпечення якості управлінської діяльності (дієвість) внутрішнього контролю за організацією освітнього процесу (стан ліквідації порушень вимог законодавства і недоліків у роботі, виявлених під час попередніх заходів контролю; відкритість і публічність у діяльності навчального закладу);

– роль закладу дошкільної освіти в діяльності територіальної громади та його загальна характеристика батьківською громадськістю, громадськими об'єднаннями [280, с. 10].

Також у 2015 році фінансування державних закладів дошкільної освіти стало обов'язком органів місцевої влади (до цього органи центральної влади переказували кошти до місцевих бюджетів). У цьому ж таки 2015 році майже всі вихователі мали педагогічну освіту (40% – випускники педагогічних коледжів, 59% – випускники університетів) [218, с. 10].

Аналіз обраного хронологічного періоду, дозволяє зробити висновок, що в типології закладів дошкільної освіти закладено глибинну історичну діяльність, яка в ході різних подій стрімко і бурхливо розвивається.

Третій етап завершується листом МОНУ «Лист МОНУ від 16.06.2016 № 1/9-315 «Щодо організації освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах у 2016/2017 навчальному році» [281] та наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24.03.2016 р. № 234 «Про затвердження Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів» [207].

В листі МОНУ «Щодо організації освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах у 2016/2017 навчальному році» зазначено основні положення організації освітнього процесу в ЗДО, а саме:

– освітня робота в ЗДО має відбуватися відповідно до Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базового компонента дошкільної освіти (2012 р.), Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, Положення про дошкільний навчальний заклад (затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 12.03.2003 р. № 305), нового Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів (затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24.03.2016 р. № 234), інших нормативно-правових актів;

– зацентровано увагу на оптимізації управлінської діяльності, самоконтролі і відповідальності за результати, виправленні недоліків;

– наголошено про зростання ролі місцевих органів управління освітою, їхніх методичних служб та підкреслено їхню відповідальність за створення відповідних умов для якнайкращого надання освітніх послуг дітям дошкільного віку.

У наказі Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів» провідну роль відведено санітарно-епідеміологічні вимогам до ЗДО усіх форм власності. У наказі схарактеризовано основні санітарно-гігієнічні вимоги до улаштування території, гігієнічні вимоги до будівель та приміщень ЗДО, санітарно-гігієнічні вимоги до освітлення, вимоги до організації харчування, санітарно-гігієнічні вимоги до особистої гігієни персоналу, вимоги до медичного обслуговування, оцінки стану здоров'я дітей, вимоги до розпорядку дня і навчання, організації життєдіяльності, рухової активності дітей, санітарно-гігієнічні вимоги до організації фізичного виховання, санітарно-гігієнічні вимоги до особистої гігієни дітей [207].

Четвертий етап – модернізація системи дошкільної освіти та державного контролю (нагляду) за її діяльністю, що припадає на 2017–2020 роки – визначає позитивні зрушення щодо організації дошкільної освіти та контролю за її діяльністю, які прослідковано в змінах, що було введено на той час.

У вересні 2017 року внесено зміни до Закону України «Про дошкільну освіту» (Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII), а саме змінено словосполучення «дошкільний навчальний заклад» на «заклад дошкільної освіти», «навчально-виховний процес» – на «освітній процес», посада керівника (завідувача) закладу дошкільної освіти – на «директор». Крім того, у змінах зазначено, що державну атестацію закладів не проводитимуть, натомість обов'язковим стане власне державний нагляд (контроль) у сфері дошкільної освіти.

У новому Законі «Про дошкільну освіту» зафіксовано зміни до системи атестації та професійного розвитку вихователів, вихователів-методистів та

директорів. Відповідно до законодавства, методисти з місцевих управлінь мали працювати з усіма закладами дошкільної освіти для надання останнім методичної підтримки. Натомість місцеві органи управління освітою повинні організувати практико-зорієнтовані конференції, дискусійні панелі, семінари та інші заходи для підвищення професійної компетентності педагогічних працівників ЗДО. Директори закладів дошкільної освіти мали систематично проводити внутрішній контроль реалізації освітнього процесу ЗДО для успішного проходження державного нагляду (контролю) [218, с.13–14].

У процесі дослідження виявлено, що на початку XXI ст. спостерігається стрімке продукування демократичного суспільства та розширення участі громадськості в розвитку освіти, дошкільної зокрема [111, с. 89]. Такі метаморфозні процеси сприяють активному впливу інститутів громадянського суспільства на функціонування органів державної влади та безпосередньо здійснення публічного управління [92]. Відтак одним із способів залучення суспільства до контролю за діяльністю влади в освіті є державно-громадське управління. У вищезгаданому нами Законі України «Про освіту» від 05.09.2017 р. зацентровано на функціонуванні саме державно-громадського управління та контролю в освітній сфері [92]. Вважаємо, що впровадження державно-громадського управління та контролю в дошкільній освіті сприяло зародженню демократичного управління.

За О. Зайченко [65], «державно-громадське управління» – це управління, яке поєднує у собі діяльність суб'єктів державних і громадських інституцій, базованих на добровільному встановленні державою та громадянами певних обов'язків в управлінні освітою в інтересах особистості, соціуму, влади».

Слід зазначити, що такі зміни позитивно вплинули на специфіку організації дошкільної освіти та контролю за її діяльністю. Тож, опрацювавши літературні джерела, ми встановили, що прогрес розвитку управління в галузі дошкільної освіти розпочинається з 2010 року та триває донині, адже МОН України постійно ініціює зміни, намагаючись удосконалити систему контролю в управлінні дошкільною освітою.

Варто зауважити, що Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.03.2018 р. № 244 «Порядок державної атестації дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів» (від 30 січня 2015 року № 67) визнано таким, що втратив чинність [190], а державну атестацію було скасовано.

На нашу думку, державна атестація закладу дошкільної освіти – це складна внормована системна процедура, що проводилася для всебічного аналізу діяльності ЗДО, щоб вони ефективно надавали освітні послуги громадянам України.

Протягом тривалого періоду процес державної атестації удосконалювався, покращувався та ставав більш ефективним. Проте з часом змінюються вимоги до державного контролю, до перевірок закладів дошкільної освіти та, власне, до управлінської діяльності директорів, що сприяє виникненню нових форм державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти України.

У 2018 році уряд прийняв рішення про реорганізацію та перетворення Державної інспекції навчальних закладів у Державну службу якості освіти [52].

У листопаді 2018 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову «Про утворення територіальних органів Державної служби якості освіти», згідно з якою в кожному обласному центрі утворено територіальні органи управління якості освіти: відділ освіти в місті обласного підпорядкування – це міський відділ освіти, що є структурним підрозділом виконавчого комітету міської ради; у малих містах районного значення – це районний відділ освіти, що є структурним підрозділом районної державної адміністрації; органи управління освітою – структурні підрозділи органу місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад [109, с. 99].

З 2019 року МОН України акцентує увагу на впровадженні такої форми державного контролю, як інституційний аудит (Наказ МОН України «Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти» від 9.01.2019 №17) [204]. Інституційний аудит проводить Державна служба якості освіти України та її територіальні органи в межах своїх

повноважень. Даючи коментар офіційному друкованому виданню Міністерства освіти і науки України «Освіта України» [96, с. 4], голова Державної служби якості освіти Р. Гурак зауважує, що державна атестація була не досить ефективною, адже уповноважені органи виконували невідповідні для них функції, тому що вони могли одночасно призначати директорів, учителів та бути представниками засновників закладів освіти, а також здійснювати зовнішній, незалежний контроль. Інституційний аудит мають проводити територіальні органи Державної служби якості освіти, а не місцеві органи управління освітою [96, с. 4]. Інституційний аудит закладів загальної середньої освіти у плановому порядку здійснюється не частіше одного разу на 10 років відповідно до перспективних і річних планів [204].

Інституційний аудит трактуємо як форму проведення експертизи, яка є процесом дослідження закладу освіти в системі управління. Сутність такого аудиту вбачаємо в аналізі усіх напрямів роботи закладу. Інституційний аудит призначено для впровадження у закладах загальної середньої освіти, проте вважаємо доречним директору закладу дошкільної освіти проводити внутрішній аудит ЗДО у своїх внутрішніх цілях для виявлення внутрішніх порушень та пошуку можливих варіантів вирішення цих порушень. Також доцільним буде проведення внутрішньої педагогічної діагностики професійної компетентності педагогів ЗДО, що включає в себе перевірку рівня педагогічної підготовки, умови протікання освітнього процесу тощо. За твердженням О. Касьянкової [80], поняття «діагностика» становить процес, за допомогою якого можна отримати інформацію про певні відхилення в роботі закладу дошкільної освіти (з використанням допоміжних перевірених на практиці методів, що є простими і доступними всім педагогам та дозволяють зробити висновки й рекомендації щодо вдосконалення освітньої роботи – спостереження, аналіз діяльності, анкетування, тестування, бесіда, консилиум тощо) [80, с. 19; 222, с. 19].

Опрацювавши інформаційні джерела для фахівців у галузі теорії та методики дошкільної освіти, директорів, педагогічних працівників закладів дошкільної освіти, знаходимо твердження про те, що вагомим складником

реалізації державного контролю в управлінні ЗДО є методи. Так, методи державного контролю – це комплекс засобів, що сприяють реалізації форм державного контролю та гарантують досягнення запланованих цілей і результатів [276, с. 25].

Отже, ми структурували простудійований матеріал та виокремили специфічні методи державного контролю:

- спостереження (організоване, цілеспрямоване та планомірне сприйняття досліджуваного об'єкта, головним завданням якого є збір фактів, детальна фіксація їх суттєвих ознак та яке може проводитися у формі заслуховування звітів, повідомлень тощо);

- педагогічне обстеження рівня розвитку дітей (визначення рівня розвитку, вихованості та уміння застосовувати здобуті знання в практичній діяльності; аналіз продуктів дитячої творчості);

- вивчення та аналіз педагогічної документації (отримання інформації про хід виконання завдань Державної базової програми та додаткових програм; аналіз перспективних та календарних планів);

- опитування (бесіда та анкетування педагогів, батьків; бесіди з дітьми; інтерв'ювання);

- тестування педагогічного персоналу;

- хронометраж (вивчення педагогічного процесу в часі) [220, с. 61–64].

Вважаємо вищепераховані методи дієвими, проте стандартними, а у зв'язку з майбутньою модернізацією системи державного контролю ЗДО України пропонуємо уповноваженим органам влади під час проведення державного контролю також використовувати такі інноваційні методи:

- фокус-групи (педагогічні працівники під час обговорення проблеми діляться на групи (8-10 осіб) та по черзі висловлюються щодо окресленої проблеми, відповідаючи на питання уповноваженої особи й одночасно постійно перебуваючи у процесі обговорення) [205];

- мета-план (метод аналізу конкретної ситуації, який відбувається в груповій формі. Учасники групи мають у вигляді схеми відповісти на

запропоновані на плакаті питання: 1) Реальний стан справ; 2) Як повинно бути?; 3) Чому насправді саме так, а не як повинно бути?; 4) Пропозиції) [37, с. 23];

– евристична бесіда (метод, який передбачає, що уповноважена особа з допомогою компетентно поставлених питань скеровує директора ЗДО та педагогічних працівників на формування нових питань, висновків тощо);

– скрайб-презентація (використання паралельно з поясненням візуального комп'ютерного супроводу);

– комп'ютерне тестування професійної компетентності педагогічних працівників (рекомендуємо проводити під час впровадження законодавчих змін, нових форм та методів роботи тощо).

Використання інноваційних методів у процесі проведення державного контролю буде сприяти модернізації перевірки, створюватиме гуманну, довірливу атмосферу та підвищить якість такого контролю.

Окремо вирізняють методи управління освітою та методи керівництва освітою. Для кожної з цих груп методів є окреме визначення. Методи управління освітою – це способи за допомогою яких суб'єкти управління впливають на об'єкти управління для досягнення цілеспрямованих процесів системи управління, а методи керівництва освітою характеризують як способи, за допомогою яких керівники органів управління можуть безпосередньо впливати на працівників, що мають на меті реалізувати заздалегідь визначені цілі [100].

На нашу думку, методи управління є дієвим способом у системі управління освітою, що завдяки вмілому використанню з боку керівництва забезпечують упровадження в освітню систему принципів та форм державного контролю, а ключовим елементом методів управління постає вплив на діяльність учасників освітнього процесу, задля досягнення поставлених цілей шляхом організації різносторонньої мотивації їх потреб [139].

Серед методів управління освітою виокремлюють:

– економічні (матеріальне стимулювання (підвищення зарплати за результатами перевірок тощо), економічне планування та ін. Під час

використання економічних методів важко визначити кінцевий результат, адже вони мають непрямий характер управлінського впливу);

– організаційно-адміністративні (інструктаж, нормування, різні розпорядчі акти. Усі регламентуючі чи адміністративні акти підлягають обов'язковому виконанню);

– соціально-психологічні (анкетування, інтерв'ю, тестування, застосування різноманітних соціометричних методик, методи впливу на педагогічних працівників).

Використання таких методів сприятиме підвищенню рівня усвідомлення сформованості громадської думки, рівня задоволення роботою [123, с. 283].

Натомість науковець С. Крисюк [100] виокремлює такі методи управління освітою:

– методи прямого впливу (вплив суб'єкта управління на поведінкові характеристики керованих);

– методи непрямого управлінського впливу (вплив суб'єкта управління на інтереси об'єкта).

Також учений поділяє методи керівництва освітою на такі групи: методи організаційного впливу (адміністрування) і методи стимулювання (матеріального, соціального, морального) [100, с. 137].

Вважаємо, що наведені вище методи сприяють реалізації контрольної-наглядової функції держави. Проте зауважимо, що під час перевірки закладів дошкільної освіти варто не обмежуватися описаними методами, а постійно впроваджувати нові методи роботи, що сприятимуть реалізації однієї з основних функцій держави.

У наукових доробках В. Кременя, а саме в «Енциклопедії освіти» [99] зазначено, що контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти буде ефективним лише тоді, коли уповноважений орган управління освітою чітко наперед визначить специфіку роботи об'єкта управління, виділить основну інформацію для прийняття управлінського рішення та окреслить механізми реалізації цього рішення, корекцію подій, що відхиляються [99].

У довідковій літературі державний контроль розглядають як функцію державного управління, що спрямована на встановлення відповідності реального стану справ в закладі дошкільної освіти, діяльності його підрозділів, співробітників вимогам нормативних правових актів, норм, стандартів, локальних актів, прийнятих управлінських рішень [43, с. 10]. Метою такого контролю є діагностування, надання інформації про стан об'єкта, а також спонукання до активної творчої діяльності, попередження негативних тенденцій. Змістом державного контролю є вивчення стану справ об'єкта, використання державних програм, перевірка виконання нормативних актів [270, с. 103].

Система (Додаток Б) і модель (Додаток В) контролю в ЗДО є невід'ємною, органічною частиною управлінського циклу, що передбачає отримання інформації про результативність проведеної роботи [122, с. 529]. Водночас директор повинен уміти прогнозувати шляхи розвитку ЗДО, ставити мету на майбутнє. Це можливо тільки під час оперативного отримання та аналізу інформації про соціально-педагогічну та демографічну ситуацію в мікрорайоні, а також про роботу працівників ЗДО. Контроль застосовується під час відстеження об'єкта, що перебуває в стані стабільного функціонування [270, с. 103].

Як і будь-яка структурна одиниця системи державного управління, державний контроль потребує певних принципів, які будуть спрямовувати роботу в правильне русло і забезпечуватимуть ефективне управління діяльністю закладів дошкільної освіти. Принципами державного контролю є закономірності, відносини, узаємозв'язки, керівні засади, на яких ґрунтуються його організація та здійснення, які можуть бути сформульовані в певні правила. [132, с. 37; 139].

Як зауважує І. Орехова [159], принципи державного контролю надають внутрішньої стрункості системі ЗДО, і якщо дотримуватися цих принципів, то заклад буде працювати ефективніше [159, с. 309].

Розглянемо принципи контролю, яких має дотримуватися директор закладу дошкільної освіти, для провадження успішної управлінської діяльності.

Так, до основних принципів контролю, на які має опиратися у своїй роботі директор, зараховують [221, с. 83–85]:

– принцип позитивних моральних орієнтирів (полягає в позитивному погляді директора на діяльність педагогів, ставленні до них як до самостійних суб'єктів, які здатні діяти за власним вибором, бажаннями, переконаннями, з урахуванням отриманих психолого-педагогічних знань та досвіду);

– принцип особистісно-диференційованого підходу та довіри (основне завдання – підтримка намагань педагогічних працівників до самореалізації, віра в їхні можливості);

– принцип самоактуалізації, творчості та успіху педагога (має базуватися на знаннях директора про те, що в кожній людині існує потреба в актуалізації своїх інтелектуальних, комунікативних, художніх і фізичних здібностей);

– принцип законності (директор має керуватися принципами законодавства, що визначають його повноваження, порядок прийняття відповідних управлінських рішень, вимоги щодо заходів, які він має розробляти для забезпечення ефективної реалізації управлінських рішень, раціонального використання трудових ресурсів);

– принцип об'єктивності (означає, що оцінювання результатів освітньої діяльності педагогічного працівника повинно відповідати дійсності й відбуватися незалежно від методів і засобів контролювання та того, хто здійснює контроль із певного питання (директора, вихователя-методиста);

– принцип своєчасності (полягає у вчасній та коректній перевірці діяльності педагогічного персоналу та зіставленні висновків попередніх перевірок із нинішніми);

– принцип прозорості та зворотного зв'язку (право педагогічних працівників бачити повну інформацію щодо механізму формування й реалізації на них управлінського впливу);

– принцип економічності (контроль має відповідати потребам і можливостям усіх осіб, хто взаємодіє із системою контролю і хто її реалізує);

– принцип гнучкості (полягає в тому, що директор повинен уміти пристосуватися до змін, відчувати актуальність питань, що виникають у діяльності ЗДО);

– принцип дієвості, комплексності (для директора важливіше проаналізувати характер і причини відхилень від норми, з'ясувати реальний вплив конкретної педагогічної практики на особистісне зростання дошкільника і на цій основі поради, у який спосіб краще поліпшити справу, попередити помилки і самому взяти участь у виправленні та подоланні недоліків);

– принцип методичної підтримки і допомоги, психологічного супроводу (створення найкращих умов для цілеспрямованого особистісного й професійного розвитку кожного педагогічного працівника, збагачення його знаннями і досвідом, керівництво цим процесом у злагоді з потребами внутрішніх сил, урахування його професійні та особистісні позиції й інтереси);

– принцип професійної компетентності (усі педагогічні працівники ЗДО повинні мати достатній і високий рівень професійної підготовки) [221, с. 83–85].

На підставі наведеного переліку стверджуємо, що кожен директор закладу дошкільної освіти повинен намагатися дотримуватися зазначених принципів здійснення контролю для ефективного керівництва закладом дошкільної освіти, зокрема педагогічними працівниками. Ці принципи, на нашу думку, є об'єктивними та раціональними для використання.

Зупинимось детальніше на принципах державного контролю в управлінні закладами дошкільної освіти (такий контроль здійснюють МОН України, центральні органи виконавчої влади, Державна інспекція навчальних закладів, районні державні адміністрації та підпорядковані їм органи управління освітою, органи місцевого самоврядування).

Базуючись на результатах наукового пошуку А. Гуза [43], ми обстоюємо виділені ним принципи державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти:

– стратегічна спрямованість контролю (основні зусилля педагогів, контрольованих і контролерів, повинні бути зосереджені на головних напрямках

удосконалення й оновлення освітнього процесу, що пов'язані з річними завданнями);

– цільова, предметна, персональна і тимчасова визначеність контролю (діяльність його суб'єктів буде здійснюватися успішно, якщо будуть точно визначені: а) мета і завдання контролю; б) предмет контролю; в) склад контролюваної та контрольованої груп; г) терміни контролю);

– системність контролю (розгляд освітнього процесу як цілісної системи, а об'єкт діяльності контролю як невід'ємну частину цієї системи);

– демократичність і толерантність (передбачає зміщення центру ваги з адміністративного контролю, здійснюваного переважно єдиноначально, на колективні форми контрольної діяльності, розподіл прав, повноважень і відповідальності між усіма учасниками процесу управління, його децентралізацію);

– об'єктивність (інформація, що отримана в результаті цілеспрямованих спостережень і як підсумок продуманої системи контролю, повинна бути реальною й об'єктивною);

– сприяння позитивному результату здійснюваної перевірки (основне призначення контролю полягає в тому, щоб сприяти створенню позитивних результатів в освітньому процесі, підвищенню якості, поліпшенню діяльності всього педагогічного колективу і кожного педагога окремо) [43, с. 11–13].

Алгоритмізуючи процес державного контролю в управлінні закладами дошкільної освіти академік М. Фіцула [264] виокремлює такі принципи державного контролю:

– принцип державотворення – урахування спрямованості закладу на утвердження та розвиток державності України;

– принцип наукового підходу – урахування під час здійснення контролю організації освітнього процесу (досягнень педагогіки, психології, фізіології, гігієни та інших наук);

– принцип цілеспрямованого підходу – установа чітких перспектив та вирішення конкретних завдань;

- принцип компетентнісного підходу – урахування рівня професійної підготовки педагогічних працівників;
- принцип оптимізації – урахування відповідних умов для провадження педагогічними працівникам ефективної професійної діяльності;
- принцип неупередженості в оцінюванні виконання працівниками закладу дошкільної освіти своїх обов'язків (систематичність контролю, об'єктивна оцінка, транспарентність);
- принцип єдності колективної та персональної відповідальності – директор несе повну відповідальність за діяльність ЗДО перед державними органами, проте, вирішуючи вагомі питання має враховувати думку членів колективу, якщо вона не суперечить законам України [264, с. 395–396].

Узагальнюючи зазначене вище, виокремимо ще невелику низку принципів державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти:

- принцип автономії та самоврядування (збагачує масштаб управлінських, науково-методичних та організаційних питань, що піднімаються на рівні закладу дошкільної освіти) [29, с. 158];
- принцип поєднання зовнішнього і внутрішнього контролю (характеризується контролем не тільки з боку держави, а й з боку керівництва ЗДО) [8, с. 252];
- принцип соціальної детермінації контролю (вимагає від органів управління покладатися на ті положення, правила, завдання, які характерні для конкретного історичного періоду) [116, с. 171];
- принцип зворотного зв'язку (повинен простежуватися взаємозв'язок системи «державна – керівництво ЗДО (директор) – персонал ЗДО», у такий спосіб контролювальним органам дається більше інформації про той чи той ЗДО);
- принцип наступності й перспективності (передбачає аналіз минулих здобутків ЗДО та його педагогічних працівників);
- науковість контролю (базується на науці психології, характеризується використанням різних методик для згуртування колективу, коригування керівних дій і т. ін.) [116, с. 171–172];

– професійність суб'єктів контролю (передбачає високу фахову підготовку педагогічного колективу ЗДО);

– принцип невтручання органу державного контролю в статутну діяльність об'єкта, якщо вона здійснюється в межах закону, забезпечує дотримання прав та інтересів об'єкта контролю;

– обмін досвідом суб'єктами контролю, зокрема й на міжнародному рівні;

– принцип плановості;

– принцип незалежності (характеризується тим, що суб'єкт та об'єкт контролю повністю незалежні та захищені одне від одного) [105, с. 225–227].

Узагальнюючи зазначене вище, варто зауважити, що використання та впровадження принципів державного контролю в систему дошкільної освіти сприятиме якійсь роботі закладів дошкільної освіти, що має відповідати прогнозованим цілям, узгодженими з державними вимогами й стандартами, а також потребам та очікуванням суб'єктів освітнього процесу (дітей, педагогів, батьків) [283, с. 10].

Необхідно акцентувати, що описані вище принципи державного контролю являють собою цілісну систему, де кожен новий принцип не може існувати без іншого. Принципи державного контролю в управлінні закладом дошкільної освіти мають об'єктивний характер та повинні підкріплюватися ефективною роботою досвідчених фахівців із цієї галузі.

Організація контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти чітко визначена законодавчими документами, у яких прописані її завдання та особливості діяльності. На нашу думку, такий чіткий перелік завдань, обов'язків і осіб, які провадять цю діяльність, і гарантує ефективний контроль, який зі свого боку забезпечує гармонійний розвиток, виховання та безпеку для дітей.

Варто наголосити, що головним завданням системи управління дошкільною освітою є контроль за якістю надання освітніх послуг закладом дошкільної освіти, що передбачає покращення ефективності роботи сучасного закладу дошкільної освіти на основі забезпечення матеріального благополуччя,

фінансової стабільності та створення сукупності ефективних умов контролю в управлінні діяльністю ЗДО [283, с. 11].

Для нашого дослідження важливим є наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти», що втдано у січні 2020 року. У наказі врегульовано механізм підготовки та проведення моніторингу якості освіти, зокрема і дошкільної, визначено його мету, принципи, об'єкти, суб'єкти, види тощо. Відтак суб'єктами моніторингу якості дошкільної освіти виступають Міністерство освіти і науки України, Державну службу якості освіти України, її територіальні органи, наукові організації, наукові, науково-методичні установи, інші установи, які належать до сфери управління Міністерства освіти і науки України, заклади освіти, їх засновники або уповноважені ними особи, інші юридичні особи, що здійснюють незалежне оцінювання якості освіти та освітньої діяльності [205].

Отож у порядку зазначено, що моніторинг проводиться для виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості освіти в Україні, на окремих її територіях [205]. Про необхідність проведення моніторингових досліджень якості дошкільної освіти також вказано у відповідних нормативно-правових документах, а саме: у Законі України «Про дошкільну освіту»; Указ Президента України від 04.7.2005 р. № 1013 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти і України»; в Указі Президента України від 20.03.2008 р. № 244 «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні»; Наказі Міністерства освіти і науки України від 11.04.2008 р. № 309 «Про проведення моніторингу стану дошкільної освіти»; в Указі Президента України від 30.09.2010 р. № 926 «Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні»; у Постанові Кабінету Міністрів України від 14.12.2011 р. № 1283 «Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти»; у Наказі МОН України від 17.06.2013 р. №772 «Про затвердження орієнтовних критеріїв оцінювання діяльності дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладів»; у Додатку 1 до наказу МОН №772 від 17.06.2013 р. «Орієнтовні критерії оцінювання діяльності дошкільних

навчальних закладів»; у Наказі МОН України від 03.11.2014 р. № 1255 «Про утворення робочої групи з розроблення критеріїв визначення рівня розвитку дитини за Базовим компонентом дошкільної освіти та інструментарію їх практичного застосування».

У своїх працях науковець А. Майоров [121] дає конкретне визначення поняттю «моніторинг» та трактує його як процес, що відображає новітні вимоги управлінських дій, які стосуються якості та термінів інформації для прийняття управлінських рішень і відповідають реальному стану справ [121, с. 58–60].

Вважаємо, що моніторинг як форма державного контролю є обов'язковим комплексом оцінювання роботи ЗДО та спрямування його діяльності на розвиток та підвищення якості освітніх послуг. Упровадження моніторингу в практику ЗДО передбачає попереднє визначення дієвих методів та форм роботи (безпосереднє або опосередковане одержання інформації від учасників дослідження, одержання інформації без залучення учасників дослідження [205]), що будуть сприяти досягненню цілей.

Під час наукового пошуку з'ясовано, що нині постає необхідність проведення моніторингу якості дошкільної освіти, адже така процедура дозволяє проаналізувати досягнення та результативність освітнього процесу відповідно до державних стандартів, сприяє підвищенню професійної компетентності педагогічних працівників, передбачає можливості процвітання ЗДО та підіймає його імідж [241, с. 116].

Визначальним документом цього етапу стає затверджений Наказ Державної служби якості освіти України «Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти» [134], у якому сформульовано чіткі принципи управління якістю, які слугують основою для формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти; схарактеризовано етапи формування внутрішньої системи (визначення компонентів внутрішньої системи, забезпечення функціонування компонентів внутрішньої системи, самооцінювання освітніх і управлінських процесів ЗДО для їх подальшого вдосконалення); названо

компоненти внутрішньої системи тощо. Окремим пунктом у Наказі є «Самооцінювання», де внутрішній контроль схарактеризовано як важливий складник дієвості внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Закцентовано увагу на тому, що директор ЗДО має регулярно здійснювати внутрішній контроль та оцінювати рівень дієвості внутрішньої системи.

Відповідно до «Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти» самооцінювання має здійснюватися щорічно, а інформацією, яка потребує системного аналізу, можуть бути результати внутрішніх моніторингів освітніх і управлінських процесів ЗДО, а також зовнішніх моніторингів, проведених органами управління у сфері освіти, міжнародними установами, громадськими організаціями тощо [134].

Результати самооцінювання освітніх і управлінських процесів ЗДО, які зазначено в рекомендаціях, мають бути розглянуті на засіданні педагогічної ради та обговорені з представниками батьківської громади [134].

Під час опрацювання інформаційних джерел встановлено, що система управління дошкільною освітою безпосередньо залежить від змін у владі та інтересів політичних груп, які змагаються за цю владу чи за її (пере)розподіл. Зокрема, зміни в Конституції та постійне змагання між гілками влади, виборчі кампанії були і залишаються чинниками, що дестабілізують систему управління дошкільною освітою [79, с. 10].

У цьому контексті гостро постає проблема не тільки підтримки діяльності дошкільної освіти, а й відновлення в низці регіонів держави її позитивних надбань. У зв'язку з цим значно зростає роль такого управління та контролю в галузі освіти, яке б ураховувало нові соціально-економічні реалії суспільства [175, с. 1].

На центральному рівні, згідно із Законом України «Про дошкільну освіту» (редакція 2019), управління галуззю здійснюють центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику в галузі освіти; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері

освіти; інші центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані заклади дошкільної освіти; органи місцевого самоврядування [192].

За формування державної політики в освіті відповідальний Кабінет Міністрів України, який визначає перспективи і пріоритети розвитку галузі, установлює державні стандарти освіти, визначає мінімальні нормативи матеріально-технічного й фінансового забезпечення освітніх закладів, виконує регулятивні функції у сфері нормативно-правового і методичного забезпечення навчальних закладів, державного замовлення у сфері підготовки кадрів, умов прийому до ЗДО, формування положень про різні типи ЗДО [79, с. 10].

Організаційно-структурна схема контролю в управлінні діяльністю ЗДО різних типів і форм власності розпочинається саме з Кабінету Міністрів України, якому підпорядковуються всі інші вертикальні та горизонтальні відомства України (Додаток Г).

Міністерство освіти і науки України (МОН) є центральним органом виконавчої влади, який відповідає за реалізацію державної політики у галузі освіти. У Законі України «Про освіту» визначено 17 сфер компетенцій / відповідальності МОН України, у яких прописані також контрольно-наглядові компетенції (дотримання законодавства закладами освіти, перевірки освітньої та господарчої діяльності, матеріально-технічний стан і якість навчально-методичного та кадрового забезпечення, інспектування закладів освіти); регулятивно-контрольні компетенції (акредитація та ліцензування закладів освіти, атестація кадрів); аналітично-моніторингові (аналіз і вивчення діяльності закладів освіти та органів управління освітою) та координаційно-управлінські компетенції; окремо виділено компетенції, що стосуються безпосередньо керівництва ЗДО [79, с. 10].

Аналіз історіографічних джерел з проблеми становлення й розвитку державного контролю в управлінні закладами дошкільної освіти в Україні початку ХХІ століття дозволяє нам визначити етапи та знаменні дати в історії становлення державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО в Україні (рис. 2.1):

– *перший етап (2001–2002 рр.)* – відродження дошкільної освіти як такої, що надає свої права та визначає певні обов’язки, утвердження безпосереднього державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО різних типів і форм власності (затверджено наказ про порядок державної атестації);

– *другий етап (2003–2009 рр.)* – період посиленої уваги до розвитку управління в галузі дошкільної освіти;

– *третій етап (2010–2016 рр.)* – оптимізація, узагальнення, пошук нових ідей, посилення розвитку системи управління та державного контролю за закладами дошкільної освіти;

– *четвертий етап (2017–2020 рр.)* – модернізація системи дошкільної освіти та державного контролю (нагляду) за її діяльністю.

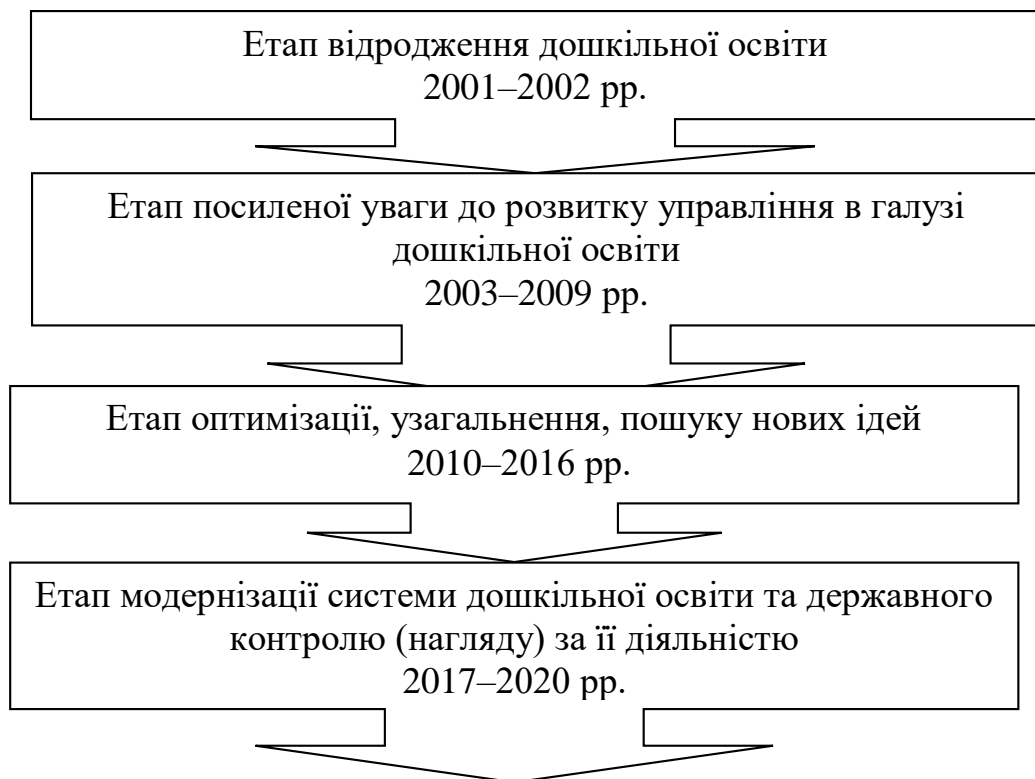

Рис. 2.1. Етапи розвитку державного контролю в управлінні дошкільною освітою в Україні початку XXI століття

Проведений у процесі дослідження огляд і вивчення інформаційних джерел і наказів МОНУ дозволяє стверджувати, що розвиток державного

контролю в управлінні ЗДО в Україні припадає на початок нового тисячоліття й триває донині. Починаючи саме з 2001 року органи державної влади посилюють увагу до освітньої діяльності ЗДО і безпосередньо контролюють їхню роботу. Процес державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти України пройшов крізь низку ряд випробувань і на початку XXI століття утвердився як закономірний невід'ємний складник освітнього процесу, без якого не можуть провадити діяльність заклади дошкільної освіти [235, с. 137].

Вважаємо, що контроль буде ефективним лише тоді, коли уповноважені члени органів управління освітою під час перевірки діяльності закладів дошкільної освіти чітко будуть дотримуватися правил, нормативних актів, законів, положень, алгоритму дій, принципів.

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що діяльність сучасного закладу дошкільної освіти має бути зорієнтована на особистість дитини, а для того, щоб ця діяльність набувала прогресивного характеру, органи державної влади мають систематично контролювати діяльність ЗДО, аналізуючи у такий спосіб стан системи дошкільної освіти. Не менш важливим є внутрішній контроль, за допомогою якого також легко можна відстежити рівень надання освітніх послуг в закладі дошкільної освіти та попередньо підготуватися до зовнішнього контролю.

2.2. Міжнародний досвід державно-громадського управління розвитком дошкільної освіти

Дошкільна освіта є обов'язковим складником системи безперервної освіти. Дошкільне виховання – органічна частина, що спрямована забезпечити різнобічний розвиток особистості дитини-дошкільника, спираючись на дитячі задатки, здібності, індивідуальні особливості [271, с. 62]. Тож, дошкільна освіта є важливою ланкою освіти в розвитку, навчанні й вихованні дітей, а її надбання – неоціненним внеском у суспільне буття [106]. Це підтверджено Законом

України «Про дошкільну освіту» та коментарем до «Базового компонента дошкільної освіти в Україні», у яких дошкільна освіта визначена як одна з перших ланок культурного та соціального розвитку дитини [101, с. 8–9].

Нині українське суспільство та держава, зокрема, планомірно переходять до європейського освітнього простору, де існує широкий спектр апробованого досвіду, який може бути цінним для закладів освіти в Україні. Доречно зазначити, що в сучасних умовах життя зростає роль громадських організацій, органів місцевого самоврядування, асоціацій батьків тощо [109, с. 99]. Зокрема, сьогодні розвиток державного управління освітою характеризується розширенням прав і можливостей суспільства шляхом децентралізації та шляхом створення територіальних громад. Сьогодні, територіальні громади є основою місцевого самоврядування в Україні. Питання об'єднання територіальних громад – нова форма політики місцевого та регіонального розвитку, що особливо актуально для місцевого самоврядування та процесу децентралізації влади. Необхідність створення територіальних громад відповідає вимогам нашого часу.

У цьому контексті варто наголосити на тому, що поступово утверджується нова система управління – державно-громадська, яка передбачає врахування громадської думки [144, с. 20; 219].

Питання державно-громадського управління освітою стало об'єктом для студіювання видатних науковців, а саме: Л. Гаєвської [31], В. Гамаюнова [32], Я. Гречки [40], Л. Грицяка [42], Г. Єльнікової [59], Л. Калініної [42], О. Михайленка [137], В. Новака [150], Л. Паращенкої [167], Л. Юрчука [282] та інші.

Цінним для нашого дослідження є досвід зарубіжних дослідників, роботи яких присвячено аналізу процесів залучення громадськості до управління освітою: Е. Ахо [308], М. Барбера [10], Дж. Геррарда [309], Б. Гурне [44], В. Гусарова [45], Р. Джонса [310], Л. де Калуве [74], К. Моррісона [313], М. Петрі [74], Б. Саймона [223] та інші.

Принагідно зазначимо, що державно-громадське управління освітою – це симбіоз державного та громадського управління, де пріоритетом визначено врахування думки громади [39, с. 27].

Як зазначає Я. Гречка, «державно-громадське управління освітою є цілеспрямованим процесом, що включає у свою діяльність громаду, що спрямовано на надання автономії закладам освіти» [40].

Державно-громадське управління дошкільною освітою передбачає залучення до процесу управління батьків, педагогів, членів громадських організацій, бізнесменів [279].

У контексті досліджуваного феномену варто зацентувати увагу на тому, що при центральних органах влади України свою діяльність здійснюють громадські ради з питань дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої освіти та громадські колегії. При закладах освіти створено «раду навчального закладу», членами якої є батьки та активні громадяни, що намагаються покращити якість освітньої системи [279, с. 173].

У зарубіжній практиці накопичено значний досвід із питання, яке нами досліджується. Зупинимося детально на міжнародному досвіді державно-громадського управління розвитком дошкільної освіти. Вважаємо, що аналіз міжнародного досвіду стане цінним для впровадження найкращих надбань зарубіжних країн у систему державно-громадського управління дошкільною освітою України [240, с. 49–54].

У процесі аналізу інформативних джерел з'ясовано, що переважно у країнах зарубіжжя управління дошкільною освітою здійснюється на центральному, регіональному та місцевому рівнях. Зокрема, у Франції спостерігається суттєве реформування функціональних можливостей місцевих органів влади, а саме перехід від оперативного управління до стратегічного перспективного управління (планування, оцінювання, розроблення планів та програм, інформування громадськості про результати, отримання зворотного зв'язку). Такий процес пояснюється урахуванням потреб суспільства країни [319, с. 2–16]. Державно-громадське управління французького закладу дошкільної

освіти реалізується через співпрацю із сім'ями дітей дошкільного віку, створення асоціацій батьків, які мають вступати в офіційні відносини з державою [107, с. 9–13]. Децентралізація системи освіти Франції передбачає зменшення державного контролю й розширення участі представників громадськості. Державно-громадське управління у Франції вирізняється насамперед тим, що до процесу управління освітою залучається громадськість [279, с.176].

Узагалі, у Франції відповідальність за дошкільну освіту розподілена між Міністерством соціальних справ та охорони здоров'я, сім'ї та інвалідів (Ministère des Affaires sociales et de la Santé), Міністерством національної освіти (Ministère de l'Éducation nationale), Національним фондом допомоги сім'ям, департаментами та муніципалітетами (комуни). Ліцензування закладів дошкільної освіти здійснює Агентство із захисту матері та дитини (Protection Maternelle et Infantile або PMI), акредитує ЗДО Франції національний уряд у співпраці з місцевою владою, моніторинг якості дошкільної освіти відбувається на національному рівні. Для перевірки та самооцінки якості освітніх послуг у Франції створено інспекторські служби, основним завданням яких є аналіз відповідності установи чинним нормам, моніторинг якості персоналу, можливості професійного розвитку та характеристика якості матеріалів, які використовуються в освітньому процесі. Під час перевірки інспектори використовують такі методи роботи: спостереження, контрольні зрізи, інтерв'ю, опитування та аналіз документації закладу. У проведенні інспекторської перевірки досить вагомим є співпраця інспекторів з батьками дітей дошкільного віку, яка реалізується через опитування батьків, результати яких використовують для інформування уповноважених осіб про рівень якості дошкільної освіти.

Державно-громадське управління розвитком дошкільної освіти у Франції скоординовано в «колективах дитячих ясел», які розташовані в центрах, що підпорядковуються муніципалітетам, департаментам або некомерційним організаціям. «Колективи дитячих ясел» – це батьківські кооперативи, які систематично залучаються до повсякденної діяльності ЗДО Франції.

У Франції створено так звані «комуни» – громадські об'єднання, які відповідають за фінансування, будівництво, обслуговування будівель ЗДО та, власне, матеріальні витрати (*écoles maternelles*). Окрім цих вимог, такі громадські об'єднання відіграють важливу роль для субсидіювання та функціонування їдалень для дітей. На місцевому рівні у Франції є координатори раннього дитинства, які працюють у комунах для полегшення зв'язків між службами та надають підтримку окремим службам [307, с. 9–12].

Цікавим для нашого дослідження є досвід державно-громадського управління розвитком дошкільної освіти Республіки Польща. Переважно в цій країні дослідженнями у галузі дошкільної освіти займаються Університети та громадські організації, зокрема «Фонд розвитку дітей»; дослідницький інститут освіти проводить міждисциплінарні проекти щодо функціонування та ефективності системи освіти в Польщі. В інституті є розділ, присвячений дошкільній освіті, де дослідження зосереджені на наступності та перспективності дошкільної та початкової освіти [316].

Варто зауважити, що у Польщі 16 провінцій (або регіонів), майже 400 повітів і понад 2400 муніципалітетів (або місцевих органів влади). Більшість великих міст одночасно є повітами і муніципалітетами. На кожному рівні уряду є різні сфери відповідальності:

- регіональний орган управління освітою контролює всі школи в регіоні, зокрема ЗВО, проводить інспекції та реалізує національну політику в галузі освіти;

- повіти несуть відповідальність за управління середніми школами, зокрема професійно-технічними школами, і школами для дітей з особливими потребами;

- муніципалітети здійснюють управління закладами дошкільної освіти та спостерігають за приміщеннями, вирішують, коли відкривати і закривати ЗДО, устанавлюють бюджети, наймають і звільняють директорів, а також визначають укомплектування ЗДО персоналом.

Також слід зазначити, що функцію управління закладами дошкільної освіти в Польщі покладено ще й на місцеві громади, що фінансуються за рахунок коштів державного бюджету. Основним принципом роботи місцевих громад (комун) є принцип доступності – забезпечення можливості отримання дошкільної освіти для дітей. Цей принцип переважно реалізується шляхом управління установами місцевого самоврядування контролем діяльності закладів дошкільної освіти. Місцеві громади, крім того, мають організувати безкоштовний транспорт для дітей, які проживають далеко від ЗДО [312, с. 122].

До того ж варто конкретизувати, що державне управління системою дошкільної освіти в Польщі, як зазначає Я. Гречка, здійснюють: міністр освіти, куратори освіти, керівники закладів освіти. На керівників закладів освіти покладено функцію внутрішнього контролю. Досить широке коло повноважень покладено на органи місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування Польщі містить у собі ради воєводств та повітів, основною функцією яких є задоволення потреб місцевої громади в галузі дошкільної освіти. Внутрішній контроль та управління діяльністю ЗДО здійснюють громадські та колегіальні органи управління, до складу яких входять батьківські ради та органи самоврядування [40].

У Польщі функціонує «Закон про освіту», у якому є розділ «Громадські органи у системі освіти», що дає можливість функціюванню Державній раді освіти, освітній раді, раді школи, раді батьків, учнівському самоврядуванню [41, с. 294–303].

Заслуговує на увагу досвід Республіки Руанда, країни в східній Африці, де Міністерство освіти розробило конкретну політичну систему щодо догляду за дитиною, її освітою (2011 р.). Цю систему в 2014 році вдосконалило Міністерство гендерної політики та підтримки сім'ї. Зокрема, зацентровано увагу на розширенні «підрозділів» уповноважених органів управління дошкільною освітою та на громадянському суспільстві як носієві обов'язків щодо виховання й навчання дітей. Наприклад, у стратегічному плані Міністерства освіти на 2018/19-2024/25 рр. зазначено, що «підрозділи» та села, у

яких розташовані ЗДО, відповідають за оцінку та визначення пріоритетів освітніх потреб, мобілізацію громади, зміцнення суспільства та солідарність між членами спільноти. До функціональних обов'язків «підрозділів» включено будівництво, утримання ЗДО шляхом залучення громадськості, збирання внесків з громади, підвищення обізнаності батьків про необхідність отримання дітьми дошкільної освіти, моніторинг якості дошкільної освіти. Функцію управління закладами дошкільної освіти виконує так звана «адміністративна «одиниця» [304, с. 20].

В Об'єднаній Республіці Танзанія розгорнута широка кампанія щодо загального розвитку дитини, що охоплює освіту, охорону здоров'я, харчування, соціальну сферу та захист дітей. У цій країні існують Міністерство розвитку громад, гендерів та дітей, що має координаційні центри, які містять такі структурні підрозділи, як: освіта, професійна підготовка, фінанси, охорона здоров'я, соціальне забезпечення та Офіс прем'єр-міністра, який опікується регіональним та місцевим самоврядуванням. Існує також національний керівний комітет, національний технічний комітет та національний секретаріат із питань розвитку дитини, які тісно співпрацюють з громадськістю [304, с. 21].

У Бельгії державне управління системою дошкільної освіти, відповідальність за освіту, добробут та культуру покладаються на громади. Оскільки Бельгія децентралізувала багато аспектів управління, із 1980-х років громади відповідають за всі питання, що стосуються освіти, добробуту та культури. Це означає, що контроль за діяльністю ЗДО у Бельгії перебуває під егідою фламандської спільноти (приблизно шість мільйонів мешканців), французької громади (приблизно чотири мільйони жителів) та (невеликої) німецької громади (приблизно 70 тисяч жителів). Цікавою є форма контролю за системою дошкільної освіти, яку використовують у Бельгії, а саме урядове агентство «Kind en Gezin» упровадило інструмент самопостереження, моніторингу та залучення громад до перевірки якості дошкільної освіти. Таку форму контролю використовують приватні та державні ЗДО Бельгії. Досить велику увагу приділено кваліфікації персоналу закладів дошкільної освіти.

Якість дошкільної освіти є пріоритетним завданням уряду Бельгії, що зафіксовано у виданих наказах. До прикладу, рішення уряду від 3 квітня 1999 р. (переглянуте у 2004 р.) вимагає, щоб кожне відділення з догляду за дитиною (державне чи приватне, включно із сімейними закладами) розробляло разом із сім'ями педагогічну програму, у якій мають бути визначені основні педагогічні настанови. Бельгійці вважають, що визначальним критерієм якості (*désubstantialisée*) дошкільної освіти є множинна участь небайдужих громадян, у цьому випадку батьків, у діяльності ЗДО. Відповідно до нового законодавства, з 2001 р. функції тих, хто відповідає за контроль, глибоко змінилися та переорієнтувалися на консультативний супровід керівництва з педагогічних питань. У Бельгії вважають, що поєднання контролю та супроводу, розуміння усіх норм виглядає більш виразно, а контроль менш ієрархічний [320, с. 412–415].

Державно-громадське управління розвитком дошкільної освіти у Великобританії характеризується процесом демократизації управління освітою та поєднується з підвищеною увагою держави до моніторингу, якості освіти, демократизації оцінювання. У Великобританії функціонує Агентство із забезпечення якості освіти (QAA), яке готує інспекторам нормативні документи для оцінки кваліфікації педагогів, забезпечуючи у такий спосіб високий рівень останніх. Департамент освіти Великобританії моніторинг встановив обов'язковим для усіх навчальних закладів (перевірка державних закладів проводиться кожні 6 років, приватних – кожні три роки). У Великобританії існують такі автономні органи, як: асоціації, ради, комітети, установи, які є спеціалізованими органами-агентами, що здійснюють непрямий державний контроль; у всіх регіонах діють комісії з питань рівності, загальні педагогічні ради [306, с. 80–85]. Варто зауважити, що у Великобританії функціонує положення «Про батьківське право», згідно з яким батьки впливають на розвиток освіти, здійснюють контроль за умовами навчання дітей [161, с. 18–21].

Цікавим також є досвід Литви, де головним напрямом децентралізації управління освітою визначено «демократизацію діяльності органів влади;

розвиток самоврядних асоціацій усіх учасників педагогічних відносин чи секторів академічної спільноти (професійних асоціацій педагогів, органів учнівського й батьківського самоврядування всіх рівнів); залучення до управління освітою представників громадськості, безпосередньо не пов'язаних з освітніми правовідносинами, насамперед, роботодавців» [84, с. 58]. У Литві визначено конкретні органи громадсько-державного управління: органи державної виконавчої влади та органи місцевого самоврядування; органи самоуправління, що представляють усі сектори академічної спільноти; інші суб'єкти, які безпосередньо не вступають в освітні правовідносини [84, с. 68].

У Литві існують інституції самоврядування (*savivaldybe*), до складу яких входять: виборний представницький орган – Рада самоврядування; виконавчий орган – директор адміністрації самоврядування, його заступники; орган контролю – контролер самоврядування [152].

Варто зауважити, що для оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти України цінним став досвід Сполучених Штатів Америки (США) – ECERS-3 (Early Childhood Environment Rating Scale), що вперше було створено саме у США у 1980 р. (автори Тельма Хармс та Річард Кліфорд). ECERS-3: шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти, що являє собою інструмент, призначений для оцінки загальної якості програм для дітей дошкільного віку [142].

Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти ECERS-3 є зарубіжною методикою оцінювання освітнього середовища ЗДО, що містить у собі: 6 підшкал (предметно-просторове середовище, догляд та піклування за дітьми, мовлення та грамотність, види пізнавальної діяльності, взаємодію, структурування програми), 35 параметрів (Додаток Д), 468 індикаторів. Кожен із параметрів оцінюється від 1 (незадовільно) до 7 (відмінно) відповідно до індикаторів. Середній бал за підшкалою обчислюється відповідно до оцінок параметрів.

В Україні реалізацію вищезгаданої методики здійснює Український інститут розвитку освіти у партнерстві з Командою підтримки реформ МОН,

Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» та за підтримки ЮНІСЕФ в Україні. Відповідно до наказів МОН України «Про організацію та проведення у 2020 році моніторингового дослідження якості дошкільної освіти з використанням міжнародної методики ECERS (Early Childhood Environment Rating Scale)» [211] і «Про затвердження календарного плану організації та проведення дослідження якості дошкільної освіти з використанням методики Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS)» [194] запроваджено організацію й поширення методики ECERS-3 до департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій.

Уповадження методики в українські ЗДО поки відбувається у формі пілотного дослідження, що триватиме впродовж 2020–2021 рр. У процесі пілотного дослідження здійснюється відбір та навчання експертів, які будуть безпосередньо впроваджувати методику в дію. Слід зауважити, що експерти мають пройти валідацію сертифікованими тренерами Інституту ERSI (США) та зможуть готувати регіональних експертів для впровадження ECERS-3 в ЗДО.

В контексті вищезазначеного варто зауважити, що шкали ECERS-3 можуть бути використані на різних рівнях управління:

- закладом дошкільної освіти для рефлексії й визначення подальших цілей щодо поліпшення якості освіти;
- керівниками для проведення досліджень і прийняття управлінських рішень;
- різними інституціями незалежної оцінки якості освіти (МОН та ін.) для експертизи й моніторингу якості дошкільної освіти в Україні загалом [22].

Отож європейські інтеграційні процеси висвітлюють нові вимоги до системи функціонування національної системи державно-громадського управління, що має стати ефективним та дієвим засобом державно-громадського управління освітою України та сприяти відкритості, прозорості у розвитку суспільних відносин тощо.

Зі свого боку, спираючись на вивчення досвіду закордонних країн, можемо зробити висновок, що розвиток державно-громадського управління дошкільною

освітою має базуватися на одночасно якісному вдосконаленні усіх аспектів, пов'язаних з цією сферою. Насамперед йдеться про вдосконалення законодавчого регулювання як про головну умову ефективності.

ВИСНОВКИ ДО ДРУГОГО РОЗДІЛУ

Здійснене дослідження системи державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти початку XXI століття дає підстави стверджувати, що дошкільна освіта є невід'ємним складником безперервної освіти українського суспільства, що спрямована на забезпечення гармонійного розвитку дитячої особистості. В Україні систему дошкільної освіти формують заклади дошкільної освіти незалежно від упорядкування, типів і форм власності, наукові та методичні установи, органи управління освітою.

Установлено, що державний контроль за дошкільною освітою забезпечує повноцінну роботу закладів дошкільної освіти і вважається основною функцією державного управління. Virізняють внутрішній і зовнішній контроль. Внутрішній контроль за дошкільною освітою проводить керівник закладу (директор), а зовнішній – безпосередньо вповноважений орган управління освіти.

Проаналізовано основні методи державного контролю та методи управління освітою. Запропоновано інноваційні методи проведення державного контролю в закладі дошкільної освіти.

Установлено, що в законодавчих документах чітко визначено етапи, завдання й принципи організації контролю в управлінні закладами дошкільної освіти України.

Аналізована нова наукова парадигма дозволяє розглядати державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти як поняття, яке включає в себе такі структурні елементи: процес, результат, дію, протидію, послугу, вплив та власне систему, яка впливає на розвиток закладів дошкільної освіти. В основі цієї наукової парадигми лежить також трактування державного контролю як основної функції державного управління, що реагує на будь-яке порушення закладом дошкільної освіти певних нормативів, які висунуті державою.

Під час дослідження виявлено основні тенденції генезису проблеми державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО. Виокремлення й характеристика етапів генезису обраної проблеми здійснено відповідно до визначеного критерію (якість діяльності системи дошкільної освіти): перший етап (2001–2002 рр.) – відродження дошкільної освіти як такої, що має свої права та визначає певні обов'язки, утвердження безпосереднього державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО різних типів і форм власності (затверджено наказ про порядок державної атестації); другий етап (2003–2009 рр.) – період посиленої уваги до розвитку управління в галузі дошкільної освіти; третій етап (2010–2016 рр.) – оптимізація, узагальнення, пошук нових ідей, посилення розвитку системи управління та державного контролю за закладами дошкільної освіти; четвертий етап (2017–2020 рр.) – модернізація системи дошкільної освіти та державного контролю (нагляду) за її діяльністю.

З'ясовано, що державний контроль у сфері дошкільної освіти є важливим складником діяльності закладу дошкільної освіти будь якого типу і служить як ефективний засіб підкріплення позитивного досвіду педагогів у галузі дошкільної освіти. Проведене дослідження показує, що державний контроль як соціальне явище, його форми, методи, принципи та специфічні механізми визначаються наявними потребами та соціально-економічним розвитком.

У дослідженні схарактеризовано міжнародний досвід державно-громадського управління розвитком дошкільної освіти. Закордонні інтеграційні процеси висвітлюють нові вимоги до особливостей функціонування національної системи державно-громадського управління, що мають стати ефективним та дієвим засобом державно-громадського управління України, сприяти відкритості та прозорості в розвитку суспільних відносин тощо. Аналіз систем державно-громадського управління розвитком дошкільної освіти за кодомом показав, що сучасна система державно-громадського управління в Україні повинна ґрунтуватися на якісному вдосконаленні законодавчої бази.

Досвід закордонних країн може позитивно вплинути на сучасний стан розвитку державно-громадського управління розвитком дошкільної освіти та допоможе уникнути непоправних помилок у реформуванні управління ЗДО.

Основні результати розділу опубліковано в працях автора [139; 236, с. 48–54; 237, с. 75–79 ; 241, с. 115–119; 240, с. 49–54].

РОЗДІЛ 3

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗДІЙСНЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО МОНІТОРИНГУ ЯК ЧИННИК ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗАКЛАДОМ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

3.1. Здатність майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу на сучасному етапі розвитку вищої освіти

Якість освіти є актуальним питанням передового розвитку інтелектуального потенціалу України в XXI столітті [102, с. 66]. Зміни, що відбуваються в освітній системі України проходять з урахуванням світових тенденцій глобалізації та інтеграції. У контексті цих тенденцій постає питання покращення якості вищої освіти, спрямованої на підготовку висококваліфікованої, конкурентоспроможної особистості, що отримала ґрунтовну мовну підготовку, володіє знаннями комп'ютера, має реалістичний світогляд і високі моральні якості людини.

Питання підготовки майбутнього педагога загалом і фахівця дошкільної освіти зокрема як одне з ключових у педагогічній науці постає об'єктом студіювання багатьох дослідників (Н. Абашкіної, О. Браславської, А. Грітченка, І. Зязюна, В. Коваля, Г. Троцько, Т. Яцули). У наукових дослідженнях останніх десятиліть приділялась увага щодо:

– вивчення проблеми удосконалення змісту підготовки фахівців дошкільної освіти (Г. Беленька, А. Богущ, А. Залізник, А. Богущ, Н. Гавриш, Л. Загородня, І. Луценко, М. Машовець, Т. Поніманська, І. Рогальська-Яблонська);

– особливості сфер управлінської діяльності та діяльності з кадрами (О. Куліш, Л. Пісоцька);

– проблеми підготовки педагогічних працівників та керівників освітніх закладів (В. Бондар, В. Воронцова, Л. Даниленко, Г. Єльнікова, Л. Калініна, Н. Кузьміна, М. Мартиненко, В. Мельник, Т. Сорочан, Т. Сущенко, Ф. Хміль);

– управління у сфері освіти, зокрема наукові основи управлінської діяльності керівника та підвищення його управлінської кваліфікації (Є. Березняк, В. Бегей, Л. Карамушка, Н. Коломінський, Ю. Конаржевський, В. Крижка, Н. Острроверхова, Є. Павлютенков, В. Пікельна, В. Пуцов, Є. Тонконога).

В сучасних умовах функціонування системи дошкільної освіти досить важливим складником діяльності директора є здійснення внутрішнього моніторингу як чиннику державного контролю в управлінні діяльністю закладом дошкільної освіти, який є засобом отримання важливої інформації під час прийняття управлінських рішень [7]. Питання здійснення внутрішнього моніторингу на сучасному етапі стали об'єктом дослідження багатьох науковців:

– Є. Антосенков, А. Ахмадєєв, А. Бичков, І. Вавілов, І. Галяміна, С. Горбатков, Л. Грибанова, В. Гудкова, М. Гузаїров, Т. Козлова досліджували питання проведення моніторингу в різних сферах діяльності; -

– І. Бестужева-Лада, І. Герасимов, Т. Заславська, Ю. Левада, О. Майоров, Н. Пішулин, А. Савельєв, Н. Селезньова, Л. Семушина, А. Субетто схарактеризували методологічні й теоретичні проблеми моніторингу;

– П. Анісімов, А. Ковальов, Л. Майоров розглядають моніторинг як засіб удосконалення системи інформаційного забезпечення управління закладом освіти;

– Т. Боровкова, І. Морєв узагальнюють питання моніторингу розвитку системи освіти в цілому.

Сучасному директору ЗДО досить складно досягти високого рівня освітньої діяльності без проведення певних контролювальних дій. Контроль в управлінні закладом дошкільної освіти потребує перевірки освітнього середовища (ресурсне забезпечення, навчально-методичне забезпечення, науково-методичне забезпечення), освітнього процесу (зміст і методи освітнього діяльності, впровадження освітніх інновацій, психологічний супровід освітнього

процесу) та результатів освітнього процесу (розвиток пізнавальної сфери дітей, результати педагогічної просвіти батьків). Відповідно, недосвідчений директор потребує додаткових знань та умінь, які він може здобути в межах вищої освіти.

На сучасному етапі змін в управлінні закладом дошкільної освіти усе більшої актуальності набуває питання проведення досконалої системи контролювальних дій, що спрямована на діяльність закладу дошкільної освіти. Проконтролювати – означає продіагностувати продуктивний стан об'єкта та результати його діяльності. Особливого значення проблема управління якістю освіти набуває для директора ЗДО, який систематично здійснює внутрішній контроль, водночас важливим стає педагогічний аналіз діяльності педагогічних працівників, без якого неможливо визначити мету й завдання, а також планувати та здійснювати контроль. Варто зауважити, що в структурі управління ЗДО контроль за його діяльністю є нелегкою справою, оскільки необхідно виділити в об'єкті частини, оцінити роль і місце кожної та вміло встановити зв'язки між частинами цілісної системи [278, с. 4; 241, с. 75].

Загальні концепції організації сучасної вищої педагогічної освіти, її цілі, завдання та вимоги до структури містить редакція Закону України «Про вищу освіту» 2017 року, з доповненнями 2019 року [191; 215].

Необхідно зазначити, що нормативною основою моніторингу оцінки якості освітнього процесу є Конституція України, Закон України «Про освіту», Закон України «Про загальну середню освіту», інші закони, Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо підвищення якості освіти в Україні», «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти», акти Президента України, Кабінету Міністрів України, накази МОН, розпорядження голів обласної, міської, районної держадміністрацій тощо.

Відповідно до затверджених Державною службою якості освіти України «Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти» [195] пріоритетним напрямом роботи директора визначено формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти ЗДО. Поняття «внутрішня система» трактується як

комплекс умов, процедур та заходів у закладі дошкільної освіти, які покликані забезпечити результативність освітніх та управлінських процесів, що практично здійснюють вплив на якість освітнього процесу, формування ключових компетентностей дітей раннього та дошкільного віку, сприяють всебічному розвитку особистості.

Внутрішні перевірки ЗДО здійснюються за розробленою орієнтовною програмою (Додаток Е) та поділяються на тематичні, фронтальні, оперативні й порівняльні внутрішні контрольні перевірки:

- метою тематичного контролю є залучення уваги колективу до окремих завдань дидактичного, методичного, виховного характеру, які в ЗДО розв'язуються не досить успішно, вивчення виконання програм за конкретними розділами для виявлення рівня роботи ЗДО за завданнями, визначеними в річному плані. План тематичної перевірки повідомляється вихователям за 1-2 місяці до здійснення цього заходу. Це повинно спонукати їх до самоаналізу та самооцінки своєї діяльності;

- фронтальний контроль являє собою всебічну перевірку діяльності як вихователя окремо, так і ЗДО загалом. Підсумки фронтальної та тематичної перевірок щодо стану діяльності ЗДО обговорюються на педагогічних радах, нарадах, а деякі питання виносяться на наради за участю завідувача, засідання профспілкового комітету. Під час організації фронтальної перевірки створюється комісія, яка надає допомогу в проведенні перевірки;

- оперативний контроль спрямований на виявлення стану роботи педагогічного колективу та окремих вихователів на певному етапі. Завдання оперативного контролю – попередження недоліків. Мета його реалізації – попередити можливі недоліки, порушення; дібрати найраціональніші методи роботи; підвищити рівень управління;

- порівняльний контроль має за мету порівняння результатів роботи вихователів за різними напрямками програми. Порівняльний контроль дозволяє побачити різницю в роботі вихователів паралельних вікових груп, а також зіставити роботу двох вихователів однієї групи. Відмінною особливістю

взаємоконтролю (узаємовідвідування) є те, що аналіз та оцінювання педагогічного процесу здійснюються вихователем у паралельній групі чи в будь-якій іншій віковій групі за рішенням адміністрації. Це спонукає до самоаналізу й самооцінки одного вихователя на основі порівняння з досвідом роботи іншого. Порівняльний контроль допомагає поширенню ефективного досвіду, поліпшенню освітнього процесу [270, с. 106–113].

У контексті сказаного вище варто зазначити, що внутрішні перевірки є не менш важливими за зовнішні. Вивчення рівня підготовки педагогічних працівників, аналіз внутрішніх порушень та їхнє усунення становить обов'язкову умову підготовки до зовнішнього контролю.

Обґрунтованою дією директора закладу дошкільної освіти є диференційований підхід до самої процедури проведення внутрішнього контролю, адже в кожному колективі працюють педагоги з різним рівнем професійної компетентності. Тож варто визначити тип контролю. Він являє собою визначення інтенсивності та діапазону здійснення процедури вивчення стану освітнього процесу [220, с. 127].

У теорії та практиці управління освітою виділяють такі типи контролю:

– частковий контроль передбачає здійснення вивчення роботи досвідчених педагогів: які мають певні труднощі з окремих питань педагогічної діяльності; які працюють у старших групах (адже формування шкільної зрілості є актуальним питанням вивчення роботи закладу); які працюють у спеціальних групах для дітей із вадами мови, іншими вадами;

– повному контролю підлягатимуть: малодосвідчені педагоги; педагоги, які впроваджують певну педагогічну технологію або методику; педагоги, які атестуються в поточному році [220, с. 127].

У контексті зазначеного вище постає питання формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу на сучасному етапі розвитку вищої освіти.

Доцільно наголосити, що слово «здатність» походить від слова «здатний», тобто який уміє здійснювати, виконувати, робити що-небудь [26, с. 453].

У тлумачному словнику російської мови подано таке визначення: «Здатність – це уміння, а також можливість виконувати які-небудь дії» [154].

У психологічній науці діфініція «здатність» схарактеризована як уміння, досвід та якість здійснювати конкретні дії та вчинки за певний час, а також готовність особистості до виконання певних дій чи вчинків. Також під поняттям «здатність» розуміють уміння виконувати які-небудь дії або ж вміння досконало діяти в межах певної професійної діяльності [35, с. 25].

В академічному тлумачному словнику української мови термін «здатність» витлумачено як «природне обдаровання, здібність» [231, с. 532].

Узагальнюючи наведені тлумачення, можна стверджувати, що здатність – це уміння людини здійснювати певні вчинки, що базується на знаннях та готовності особистості до тієї чи тієї діяльності.

Відповідно до Закону України «Про освіту» (Стаття 48. Моніторинг якості освіти) терміносполуку «Моніторинг якості освіти» схарактеризовано як «планомірну та систематичну систему заходів, що проводяться з ціллю виявлення та відстеження тенденцій у розвитку якості освіти в країні, на окремих територіях, у закладах освіти (інших суб'єктах освітньої діяльності), встановлення відповідності фактичних результатів освітньої діяльності її заявленим цілям, а також оцінювання ступеня, напряму і причин відхилень від цілей» [212].

Поняття «моніторинг» в перекладі означає – контроль, нагляд, виникло ще в кінці ХХ ст. і використовувалося як елемент планових досліджень за ознаками навколишнього середовища в просторі і часі [90, с. 75].

На наш погляд, заслуговує на увагу визначення змісту поняття «моніторинг» в Енциклопедії освіти як «спеціальної системи збору, обробки, зберігання і поширення інформації про стан освіти, прогнозування на підставі об'єктивних даних динаміки й основних тенденцій її розвитку та розроблення науково-обгрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень стосовно підвищення ефективності функціонування освітньої галузі» [58, с. 519].

Вважаємо, що акцент у цьому визначенні зроблено на підвищенні ефективності функціонування освітньої галузі.

Згідно із Законом України «Про освіту» (Стаття 48. Моніторинг якості освіти) моніторинг якості освіти може бути внутрішній та зовнішній. Відповідно, внутрішній моніторинг є передумовою ефективного розвитку закладу дошкільної освіти та вагомим складником під час проходження ЗДО державного контролю. Зовнішній моніторинг проводиться управлінськими структурами освіти або незалежними спеціальними установами [90, с. 75].

Узагальнюючи наведені тлумачення, можна стверджувати, що моніторинг – це система заходів, що містить у собі: контроль, спостереження, прогнозування, збір, оброблення, зберігання й поширення інформації щодо освітнього процесу закладу дошкільної освіти.

Грунтуючись на проаналізованому матеріалі пропонуємо *авторське визначення терміносполуки «здатність майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу»*. Отож таку здатність майбутнього директора ЗДО ми розуміємо як вміння особистості виконувати функціональні обов'язки щодо систематичного внутрішнього спостереження, прогнозування, виявлення недоліків та сприяння покращенню номенклатури справ у закладі дошкільної освіти. Вважаємо, що здатність майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу опосередковано має формуватися під час здобуття ОС «бакалавр» спеціальності 012 «Дошкільна освіта» і безпосередньо, під час здобуття ОС «магістр» спеціальності 012 «Дошкільна освіта», а також на етапі проходження виробничої практики в ЗДО здобувачами вищої освіти під керівництвом вихователів-методистів. На нашу думку, здатність майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу формується також в процесі практичної професійної діяльності чинних директорів та вихователів-методистів ЗДО, які перебувають в постійному професійному русі – «освіта впродовж життя».

Сьогодні підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти в системі педагогічної освіти України передбачена за двома напрямками: бакалаврат

(термін навчання 4 роки), магістратура (1,6 роки і 2 роки). Під час здобуття освітнього ступеня «бакалавр», наприклад, у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького студенти мають можливість здобути спеціальність «Бакалавр дошкільної освіти. Вихователь закладу дошкільної освіти» з додатковими кваліфікаціями «Асистент вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти» та «Асистент педагога з іноземної мови у закладі дошкільної освіти», а навчання в магістратурі дає їм змогу отримати спеціальність «Дошкільна освіта» з кваліфікацією «Магістр з дошкільної освіти. Методист з дошкільного виховання. Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти. Викладач закладу вищої освіти». Для порівняння, у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського під час здобуття освітнього ступеня «бакалавр» студенти мають змогу отримати кваліфікацію (2020 р.) «Бакалавр дошкільної освіти. Вихователь дітей раннього та дошкільного віку. Вчитель початкової школи», відповідно навчання за освітнім ступенем магістр завершується здобуттям спеціальності «Магістр дошкільної освіти. Організатор дошкільної освіти. Вихователь дітей раннього та дошкільного віку, вчитель початкової школи».

Закономірність наступності дошкільної та початкової освіти простежується і у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника, де випускник-магістрант після закінчення ЗВО отримує кваліфікацію «Вихователь дітей дошкільного віку, вчитель початкової школи, викладач педагогіки і психології (дошкільної)» / «Вихователь дітей дошкільного віку, логопед закладів освіти, викладач педагогіки і психології (дошкільної)».

Убачаємо у такій підготовці позитивні зрушення, адже простежується наступність та перспективність між дошкільною та початковою освітою. Зауважимо, до прикладу, у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького (2009–2014 рр.) студент-випускник бакалаврату мав змогу отримати лише спеціальність «Вихователь дітей дошкільного віку. Методист дошкільного навчального закладу», а починаючи з 2015 р.

«Вихователь дітей дошкільного віку. Методист дошкільного навчального закладу. Вчитель дітей початкової школи», а вже з 2020 р. – «Бакалавр дошкільної освіти. Вихователь закладу дошкільної освіти» з додатковими кваліфікаціями «Асистент вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти» та «Асистент педагога з іноземної мови у закладі дошкільної освіти».

Варто зазначити, що особа, яка має освітній ступінь «магістр» за спеціальністю «Дошкільна освіта», згідно з чинною редакцією Національного класифікатора України «Класифікатор професій (ДК 003:2010) із змінами, затвердженими наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 15.09.2019 року № 259» може займати такі посади: 1210 Керівники підприємств, установ та організацій сфері освіти; 1210.1 Директор дошкільного виховного закладу; 1229.1 Завідувач відділу (у складі управління освітою); 1229.4 Завідувач дитячого садка (дитячих ясел, ясел-садка); 1493 Менеджер (управитель) систем якості (012 Дошкільна освіта); 2332 Методист з дошкільного виховання; 2351.2 (20305) Вихователь-методист; 2352 (22595) Інспектор з дошкільного виховання; 2352 (22568) Інспектор-методист; 3320 Фахівці з дошкільного виховання [193; 145]. Згідно з International Standard Classification of Occupation 2008 (ISCO-08) магістр може обіймати такі посади: 1341 Child Care Services Managers; 1345 Education Managers; 2351 Education Methods Specialists [64, с. 23].

Процес підготовки майбутнього директора закладу дошкільної освіти до здійснення внутрішнього моніторингу на сучасному етапі розвитку вищої освіти повинен формувати такі компетенції у студентів-магістрантів:

- реалізація культурологічного, системно-структурного, комплексного, діяльнісного, полісуб'єктивного, середовищного підходів;
- реорганізацію системи освітнім закладом;
- своєчасний та якісний моніторинг результатів діяльності ЗДО;
- удосконалення матеріально-технічної бази;
- зміцнення зв'язків із сім'єю, школою, громадськістю;

– доцільне поєднання основної та додаткової освіти тощо [103, с. 7–14].

Майбутній директор закладу дошкільної освіти має бути обізнаним як у галузі управління, так і в різних специфічних галузях та вміти на практиці застосовувати свої знання, уміння й навички. Цілком зрозуміло, що для ефективної управлінської діяльності майбутній директор закладу дошкільної освіти повинен уміти організовувати педагогічний колектив, колектив батьків та дітей (тобто виявляти свої ораторські, організаторські та комунікативні навички), уміти проводити внутрішній контроль, досконало добирати новітню, конкретну інформацію, мати здатність творчо, швидко та обдуманно приймати нестандартні управлінські рішення, виявляти ініціативу в управлінській діяльності, спроможність заохочувати педагогічний колектив тощо [239, с. 267].

До того ж у 2020 році затверджено стандарт вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для другого (магістерського) рівня вищої освіти [243], де означено важливі фахові компетентності випускників щодо провадження управлінської діяльності:

- здатність працювати в команді;
- здатність виявляти, ставити й вирішувати проблеми;
- здатність здійснювати методичний супровід освітньої діяльності закладу дошкільної освіти;
- готовність до організації фінансово-господарської діяльності закладів дошкільної освіти;
- здатність здійснювати нормативно-правове регулювання діяльності закладу дошкільної освіти [243, с. 13–15].

Окрім зазначених фахових компетентностей, стандарт вищої освіти за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» для другого (магістерського) рівня вищої освіти містить нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, у якому сформульовано основні результати навчання. Серед широкого спектру нормативного змісту ми виокремили найбільш вагомі для нашого дослідження складники:

- знати і використовувати в практичній діяльності законодавчу базу дошкільної освіти;
- володіти уміннями й навичками аналізу, прогнозування, планування, організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти з урахуванням принципів дитиноцентризму, здоров'язбереження, інклюзії, розвивального навчання, особистісно орієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії;
- уміти планувати та координувати фінансово-господарську діяльність закладів дошкільної освіти.

Відтак особа (випускник), яка прагне займати керівну (управлінську) посаду, повинна вміти логічно мислити, мати стійку емоційну сферу (культуру), систематично поновлювати словниковий запас новими термінами, володіти інформацією про зміни, що відбуваються в освіті. Варто також зауважити, що управління закладом дошкільної освіти є планомірною системою впливу на педагогічних працівників та на освітній процес загалом, що здійснюється для досягнення максимальних результатів розвитку ЗДО.

Щоб з'ясувати рівень здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу на сучасному етапі розвитку вищої освіти, нами були проаналізовані освітньо-професійні програми (ОПП), навчальні плани, робочі програми дисциплін низки закладів вищої освіти України, що здійснюють підготовку ОС магістр за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта». За результатами аналізу, ми виокремили дисципліни, які спрямовані на формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу.

Для контент-аналізу ми скористалися освітньо-професійними програмами (ОПП) освітнього ступеня «магістр», які розміщено у відкритому доступі мережі Internet на сайтах українських закладів вищої освіти, а саме: Мукачівського державного університету [292], Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького [303], Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка [293], що паралельно слугували експериментальними майданчиками нашого дослідження, а також Київського університету імені Бориса Грінченка [289], ДВНЗ Прикарпатського

національного університету імені Василя Стефаника [298], Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка [302], Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка [287], Львівського національного університету імені Івана Франка [291], Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка [300], Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини [301], Ізмаїльського державного гуманітарного університету [288], що обрано як дослідно-експериментальні майданчики для інформаційної та порівняльної бази дослідження (Табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Характеристика освітньо-професійних програм закладів вищої освіти України спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ОС «магістр»: дисципліни управлінського спрямування (2020 р.)

№ п/п	Заклад вищої освіти	Спеціальність/кваліфікація	Дисципліни, які спрямовані на формування управлінської компетентності майбутніх директорів ЗДО	Год./кред. ECTS
1.	ДВНЗ Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника	012 Дошкільна освіта галузь знань 01 Освіта/Педагогіка Кваліфікація: Вихователь дітей дошкільного віку, вчитель початкової школи, викладач педагогіки і психології (дошкільної) / Вихователь дітей дошкільного віку, логопед закладів освіти, викладач педагогіки і психології (дошкільної)	1. Педагогічний менеджмент	90/3

Продовження таблиці 3.1

2.	Київський університет імені Бориса Грінченка	012 Дошкільна освіта галузь знань 01 Освіта/Педагогіка Кваліфікація: Магістр з дошкільної освіти. Професійна кваліфікація: менеджер систем якості в дошкільній освіті; додаткова спеціалізація: управління електронним навчанням; професійна кваліфікація: менеджер електронного навчання; або додаткова спеціалізація: педагогіка вищої школи; професійна кваліфікація: викладач вищого навчального закладу	1. Освітній менеджмент в галузі дошкільної освіти:	300/10
			1.1. Управління освітнім процесом	60/2
			1.2. Моніторинг якості освіти	60/2
			1.3. Інтегроване тематично-проектне навчання	60/2
			1.4. Інноваційні технології	120/4
2. Організація та управління в дошкільній освіті:	300/10			
2.1. Охорона праці в галузях	30/1			
2.2. Правові аспекти управління	90/3			
2.3. Управління адміністративно-господарською діяльністю	60/2			
2.4. Управління фінансово-економічною діяльністю	60/2			
2.5. Кадровий менеджмент	60/2			
3. Педагогічне партнерство з різними соціальними інституціями:	180/6			
3.1. Взаємодія з батьківською спільнотою та педагогічний патронаж	60/2			
3.2. Зв'язки з громадськістю	60/2			
3.3. Комунікація в управлінській діяльності	60/2			
4. Управління ІТ-інфраструктурою освітньої установи	120/4			

Продовження таблиці 3.1

3.	Львівський національний університет імені Івана Франка	012 Дошкільна освіта галузь знань 01 Освіта/Педагогіка Кваліфікація: Магістр дошкільної освіти, викладач дошкільної педагогіки і психології; практичний психолог у дошкільних навчальних закладах	1. Чинники успішного працевлаштування	90/3
			2. Менеджмент в освіті	90/3
4.	Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка	012 Дошкільна освіта галузь знань 01 Освіта/Педагогіка Кваліфікація: Магістр освіти. Менеджер дошкільної освіти. Вихователь дітей раннього та дошкільного віку. Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти.	1. Етнопедагогічна компетентність менеджера в освіті	120/4
			2. Комунікативна компетентність менеджера в освіті	105/3,5
			3. Актуальні питання управління в сучасній початковій освіті	120/4
			4. Менеджмент початкової освіти	120/4
5.	Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка	012 Дошкільна освіта галузь знань 01 Освіта/Педагогіка Кваліфікація: Викладач педагогіки та психології дошкільної. Організатор дошкільної освіти.	1. Педагогіка: педагогіка вищої школи, менеджмент освіти, дистанційна освіта	90/3
			2. Управління діяльністю дошкільного навчального закладу	120/4
			3. Імідж дошкільного навчального закладу	90/3
6.	Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	012 Дошкільна освіта галузь знань 01 Освіта/Педагогіка	1. Організація і управління в дошкільній освіті	90/3

Продовження таблиці 3.1

		Кваліфікація: Магістр дошкільної освіти, організатор дошкільної освіти, вихователь дітей раннього і дошкільного віку	2. Організація успішної діяльності	120/4
			3. Організація та керівництво методичною роботою в дошкільній освіті	90/3
7.	Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	012 Дошкільна освіта галузь знань 01 Освіта/Педагогіка Кваліфікація: Організатор дошкільної освіти. Психолог	1. Організація і керівництво дошкільною освітою	90/3
			2. Психологія управління	90/3
			3. Моніторинг якості дошкільної освіти	90/3
			4. Управління педагогічною взаємодією з батьками у дошкільній освіті	90/3
			5. Методична робота в дошкільному закладі	90/3
			6. Менеджмент дошкільної освіти	120/4
			7. Психологія менеджменту дошкільної освіти	120/4
8.	Ізмаїльський державний гуманітарний університет	012 Дошкільна освіта галузь знань 01 Освіта/Педагогіка Кваліфікація: Магістр дошкільної освіти. Менеджер дошкільної освіти. Організатор інклюзивної освіти	1. Організаційно- управлінська діяльність у дошкільній освіті	150/5
			2. Організація і керівництво інноваційною діяльністю в закладі дошкільної освіти	150/5
			3. Організаційно- методичні засади діяльності проектної команди в закладах освіти	90/3
			4. Управління соціально- педагогічними проектами в закладах освіти	90/3
			5. Професійна підготовка педагогів закладів дошкільної та початкової освіти до проектної діяльності	90/3

Продовження таблиці 3.1

9.	Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького	012 Дошкільна освіта галузь знань 01 Освіта/Педагогіка Кваліфікація: Магістр дошкільної освіти. Викладач вищого навчального закладу. Вчитель початкової школи	1. Планування та організація освітнього процесу ЗДО/Організаційно-управлінська діяльність у дошкільній освіті	90/3
			2. Організація та керівництво методичною роботою в дошкільній освіті	120/4
10.	Мукачівський державний університет	012 Дошкільна освіта галузь знань 01 Освіта/Педагогіка Кваліфікація: Магістр з дошкільної освіти	1. Організаційно-управлінська діяльність у дошкільній освіті	120/4
11.	Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка	012 Дошкільна освіта галузь знань 01 Освіта/Педагогіка Кваліфікація: Викладач дошкільної педагогіки та психології. Організатор дошкільної освіти. Керівник гуртка з іноземної мови (англійської) дошкільного навчального закладу / Музичний керівник дошкільного навчального закладу.	1. Організація та керівництво процесом дошкільної освіти	3/90

Аналіз ОПП, які представлено у таблиці 3.1 свідчить, що найбільше дисциплін, які сприяють формуванню здатності майбутнього директора ЗДО до

здійснення внутрішнього моніторингу в освітньому процесі, представлено в ОПП Київського університету імені Бориса Грінченка (780 годин / 26 кредитів). До того ж дисципліни у цьому закладі поділені на 4 окремі блоки, які містять змістові модулі:

1 блок «Освітній менеджмент в галузі дошкільної освіти»:

1.1. «Управління освітнім процесом»

1.2. «Моніторинг якості освіти»

1.3. «Інтегроване тематично-проектне навчання»

1.4. «Інноваційні технології»

2 блок «Організація та управління в дошкільній освіті»

2.1. «Охорона праці в галузях»

2.2. «Правові аспекти управління»

2.3. «Управління адміністративно-господарською діяльністю»

2.4. «Управління фінансово-економічною діяльністю»

2.5. «Кадровий менеджмент»

3 блок «Педагогічне партнерство з різними соціальними інституціями»

3.1. «Взаємодія з батьківською спільнотою та педагогічний патронаж»

3.2. «Зв'язки з громадськістю»

3.3. «Комунікація в управлінській діяльності»

4. «Управління ІТ-інфраструктурою освітньої установи»

Такий підхід до організації освітнього процесу студентів-магістрів, добір дисциплін управлінського спрямування, на нашу думку, сприятиме якісній підготовці сучасного фахівця-управлінця (директора) у галузі дошкільної освіти.

Доцільним в освітньому процесі є змістовий модуль «Управління ІТ-інфраструктурою освітньої установи», адже сучасне суспільство вимагає ІТ-освіченого директора, який буде пропагувати та використовувати новітні технології співпраці.

Зазначимо, що саме в цьому закладі вищої освіти випускник отримує кваліфікацію «Магістр з дошкільної освіти», професійну кваліфікацію «Менеджер систем якості в дошкільній освіті» з додатковою спеціалізацією

«Управління електронним навчанням», де також надається професійна кваліфікація «Менеджер електронного навчання» або додаткова спеціалізація «Педагогіка вищої школи», професійна кваліфікація «Викладач вищого навчального закладу».

У Київському університеті імені Бориса Грінченка для кваліфікації «Магістр з дошкільної освіти» на базі освітнього ступеня «бакалавр» (термін навчання 1 рік 4 місяці) усі дисципліни навчального плану згруповано за обов'язковою та вибірковою частиною. При цьому обов'язкова частина містить три цикли: навчальні дисципліни (6 дисциплін), практика та атестація. Вибіркова частина містить два цикли з вибором спеціалізації: вибір спеціалізації «Управління електронним навчанням» (4 дисципліни, практика та атестація) та вибір спеціалізації «Педагогіка вищої школи» (2 дисципліни, практика та атестація).

Основними формами навчання під час підготовки «Магістра з дошкільної освіти» є аудиторна робота (лекції, практичні заняття, семінарські, лабораторні), самостійна робота, а також виробнича (організаційна / управлінська) та переддипломна практика.

Формами оцінювання рівня знань здобувачів вищої освіти визначено семестрові заліки, екзамени та практику. Державну атестацію проводять у формі захисту магістерської роботи за спеціальністю або кваліфікаційного екзамену зі спеціалізації.

В Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини випускник отримує кваліфікацію «Організатор дошкільної освіти. Психолог». У закладі вищої освіти дисципліни управлінського спрямування займають 690 годин / 23 кредити, що розділені між навчальними дисциплінами, а саме:

1. «Організація і керівництво дошкільною освітою» – 90 годин / 3 кредити.
2. «Психологія управління» – 90 годин / 3 кредити.
3. «Моніторинг якості дошкільної освіти» – 90 годин / 3 кредити.

4. «Управління педагогічною взаємодією з батьками у дошкільній освіті» – 90 годин / 3 кредити.
5. «Методична робота в дошкільному закладі» – 90 годин / 3 кредити.
6. «Менеджмент дошкільної освіти» – 120 годин / 4 кредити.
7. «Психологія менеджменту дошкільної освіти» – 120 годин / 4 кредити.

Вважаємо, що такий спектр дисциплін сприяє підготовці висококваліфікованого фахівця в галузі управління дошкільною освітою. Випускник, який опанував управлінські дисципліни, зможе вправно співпрацювати з педагогічним колективом, батьками, громадою та керівними органами.

В Ізмаїльському державному гуманітарному університеті на дисципліни управлінського спрямування, що сприяють формуванню здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу, виділено 570 годин / 19 кредитів, що також, на нашу думку, є допустимим для подальшої професійної самореалізації майбутніх управлінців. У процесі опанування дисциплін управлінського спрямування, які представлено в таблиці 3.1, здобувачі матимуть змогу засвоїти основні навички роботи з педагогічним колективом. Ми вважаємо, що особи, які прослухають такі дисципліни, зможуть зайняти посаду директора чи то методиста закладу дошкільної освіти. Проте майбутній професіонал повинен мати творчий розум, любити дітей та виявляти здатність адаптуватися до несподіваних ситуацій.

У Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка простежується наступність та перспективність між дошкільною та початковою освітою, адже введено такі навчальні дисципліни, як «Актуальні питання управління в сучасній початковій освіті» (120 годин / 4 кредити) та «Менеджмент початкової освіти» (120 годин / 4 кредити). Окрім цих дисциплін, у закладі вищої освіти в освітньо-професійній програмі зазначені ще дві дисципліни: «Етнопедагогічна компетентність менеджера в освіті» та «Комунікативна компетентність менеджера в освіті». Вважаємо, що вищеназвані дисципліни певною мірою забезпечать формування в студентів розуміння засад

системного підходу до управління закладом дошкільної освіти, розуміння сучасних тенденцій управління та сприятимуть формуванню здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу. Зазначимо, що після закінчення Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка випускник отримує кваліфікацію «Магістр освіти. Менеджер дошкільної освіти. Вихователь дітей раннього та дошкільного віку. Учитель початкових класів закладу загальної середньої освіти».

У Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка дисципліни управлінського спрямування займають 300 годин / 10 кредитів, серед них: «Педагогіка: педагогіка вищої школи, менеджмент освіти, дистанційна освіта» (90 годин / 3 кредити), «Управління діяльністю дошкільного навчального закладу» (120 годин / 4 кредити), «Імідж дошкільного навчального закладу» (90 годин / 3 кредити). Випускник освітнього ступеня «магістр» отримує кваліфікацію «Викладач педагогіки та психології дошкільної. Організатор дошкільної освіти». Досить важливим, на нашу думку, є вивчення дисципліни «Управління діяльністю дошкільного навчального закладу», адже саме навчальні дисципліни такого спрямування забезпечують формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу.

Так само, як і в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка, у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка дисципліни управлінського спрямування становлять 300 годин / 10 кредитів («Організація і управління в дошкільній освіті» – 90 годин / 3 кредити; «Організація успішної діяльності» – 120 годин / 4 кредити; «Організація та керівництво методичною роботою в дошкільній освіті» – 90 годин / 3 кредити). Вважаємо, що саме такі дисципліни сприяють підготовці висококваліфікованого управлінця, який надалі зможе працювати директором закладу дошкільної освіти та успішно здійснювати внутрішній моніторинг у ЗДО. Доречно зауважити, що студент-випускник після

закінчення цього ЗВО отримує кваліфікацію «Магістр дошкільної освіти, організатор дошкільної освіти, вихователь дітей раннього і дошкільного віку». Вбачаємо у цьому позитивні зрушення щодо підготовки управлінців у галузі дошкільної освіти. Варто зауважити, що кваліфікація, яку отримує випускник, зобов'язує ЗВО до надання конкретної інформації студентам щодо здійснення внутрішнього моніторингу та провадження управлінської діяльності в закладі дошкільної освіти.

У Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького студенти-магістранти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» вивчають дві дисципліни управлінського спрямування (210 годин / 7 кредитів):

1. «Планування та організація освітнього процесу ЗДО» / «Організаційно-управлінська діяльність у дошкільній освіті» – 90 годин / 3 кредити.
2. «Організація та керівництво методичною роботою в дошкільній освіті» – 120 кредитів / 4 години.

Вважаємо доцільним впровадити в освітній процес Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького дисципліни управлінського спрямування або ж, як альтернативу, дистанційний спецкурс відповідного змісту для ознайомлення студентів з основами моніторингу якості дошкільної освіти, питанням становлення державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти України; здобуття практичних рекомендацій щодо системи заходів збирання, оброблення, аналізу та поширення інформації, щоб відстежувати стан й прогнозування розвитку закладів дошкільної освіти.

У процесі аналізу з'ясовано, що мало навчальних годин відведено на дисципліни управлінського спрямування у Львівському національному університеті імені Івана Франка, а саме: 1. «Чинники успішного працевлаштування» (90 годин / 3 кредити); 2. «Менеджмент в освіті» (90 годин / 3 кредити).

Варто зауважити, що випускник після закінчення цього ЗВО (спеціальність 012 «Дошкільна освіта») здобуває кваліфікацію «Магістр дошкільної освіти,

викладач дошкільної педагогіки і психології; практичний психолог у дошкільних навчальних закладах». Ми вважаємо, що кількість годин для дисциплін управлінського спрямування, у межах яких відбувається формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу, є достатньою для кваліфікації, яку отримують випускники цього ЗВО. Проте було б доречним упровадження в освітній процес навчальних дисциплін, які висвітлюють питання моніторингу якості дошкільної освіти та сучасні проблеми методичної роботи в ЗДО.

У Мукачівському державному університеті, де випускники ОС «магістр» можуть здобути кваліфікацію «Магістр з дошкільної освіти», в освітній процес впроваджена одна дисципліна управлінського спрямування «Організаційно-управлінська діяльність у дошкільній освіті» (120 год / 4 кредити). Вважаємо доцільним впровадити в навчальний процес магістрантів більше дисциплін управлінського спрямування, що сприяють формуванню здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу, а саме: «Моніторинг якості дошкільної освіти», «Методична робота в закладі дошкільної освіти», що допоможуть структурувати управлінські знання в єдину систему методології постановки цілей, делегуванню повноважень та надання фідбеку.

Випускники ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» мають змогу отримати кваліфікацію «Вихователь дітей дошкільного віку, вчитель початкової школи, викладач педагогіки і психології (дошкільної) / Вихователь дітей дошкільного віку, логопед закладів освіти, викладач педагогіки і психології (дошкільної)» та опрацювати навчальні дисципліни управлінського характеру, на які виділено лише 90 годин /3 кредити.

У контексті нашого дослідження варто зазначити, що в освітньому процесі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» недостатньо дисциплін управлінського спрямування, що сприяють формуванню здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу та підготовки висококваліфікованого управлінця, який надалі зможе працювати директором закладу дошкільної освіти.

В освітньому процесі Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка студенти мають змогу вивчити також лише одну дисципліну управлінського характеру – «Організація та керівництво процесом дошкільної освіти» (90 годин / 3 кредити). На нашу думку, ця дисципліна є пріоритетною для формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу, проте вважаємо, що варто було б впровадити більше дисциплін такого типу.

Акцентуємо, що під час підготовки майбутнього директора закладу дошкільної освіти особливо важливим компонентом освітнього процесу ЗВО є дисципліни управлінського характеру, що сприяють формуванню здатності до здійснення внутрішнього моніторингу, адже наразі відчувається «кадровий голод» через брак молодих фахівців з управлінською підготовкою та досвідом.

Здійснивши контент-аналіз ОПП та з'ясувавши, у яких ЗВО в освітньому процесі виділено найменше годин на дисципліни управлінського спрямування, що сприяють формуванню здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу, ми дійшли висновку, що доречно впровадити в освітній процес Мукачівського державного університету, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка та Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського, Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради авторський дистанційний спецкурс «Моніторинг якості дошкільної освіти» та навчально-довідковий посібник «Тлумачний словник для майбутніх та діючих директорів закладів дошкільної освіти», що допоможе надати студентам необхідні знання щодо державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО та сприятиме формуванню здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу. Проведений аналіз освітньо-професійних програм (ОПП), навчальних планів низки закладів вищої освіти України, що здійснюють підготовку ОС «магістр» за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта», уможливили

дійти до висновку, що опанування студентами дисциплінами управлінського спрямування сприятиме оволодінню фундаментальними компетенціями в галузі управління дошкільної освіти та формуванню здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу.

Проаналізувавши систему підготовки майбутніх директорів ЗДО до формування здатності здійснювати внутрішній моніторинг, вважаємо що необхідною і найважливішою передумовою визначення ефективності формування такої здатності є обґрунтування відповідних критеріїв, показників та рівнів сформованості досліджуваної якості.

Поняття «критерій» (від грец. *kriterion* – засіб судження) у словнику С. Гончаренка [217] узагальнено як «ознака, на підставі якої дається оцінка якого-небудь явища, дії; ознака, взята за основу класифікації» [217], показник же – це ступінь сформованості того чи того критерію [250].

На підставі теоретично обґрунтованої сутності формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу у ЗВО України нами виділено три основні критерії та показники ефективності цього процесу, а саме: когнітивний, діяльнісно-практичний та рефлексивно-оцінювальний (Табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Критерії і показники сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу

<i>Критерій</i>	<i>Показник</i>
Когнітивний	а) рівень засвоєння базових знань (теоретико-методичні, управлінські, правові, документознавчі, методичні, інформаційно-комунікаційні); б) здатність аналізувати, абстрагувати, класифікувати та узагальнювати інформацію.
Діяльнісно-практичний	а) рівень сформованості базових управлінських умінь та навичок; б) наявність досвіду педагогічної діяльності.

Продовження таблиці 3.2

Рефлексивно-оцінювальний	а) сформованість рефлексивних знань та умінь; б) уміння здійснити об'єктивний критичний аналіз власної діяльності.
--------------------------	---

На основі критеріїв та показників визначено змістові характеристики рівнів сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу: низький, середній, достатній, високий. Поняття «рівень сформованості» здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу ми розглядаємо як ступінь підготовки здобувачів вищої освіти спеціальності «Дошкільна освіта» до здійснення внутрішнього моніторингу.

Низький рівень сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу передбачає інтуїтивний характер знань, умінь та навичок. Здобувач вищої освіти має приблизне уявлення про майбутню професійну діяльність. Теоретична та практична підготовка є поверхневою. Здобувач неправильно визначає основні дефініції. Здобувач вищої освіти з низьким рівнем сформованості майже не прагне до професійного зростання та самовдосконалення.

Середній рівень сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу передбачає посередній характер знань, умінь та навичок – здобувач майже правильно визначає основні дефініції, знає деякі нормативні документи, частково уміє використовувати набуті знання на практиці. Здобувач вищої освіти з середнім рівнем сформованості докладає зусилля для професійного зростання та самовдосконалення.

Достатній рівень сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу передбачає задовільний характер знань, умінь та навичок. Здобувач вищої освіти має конкретне уявлення про майбутню професійну діяльність. Здобувач з достатнім рівнем сформованості відчуває постійну потребу в самовдосконаленні та прагне до професійного зростання.

Здобувач знає основні нормативні документи, проте може неправильно визначати деякі дефініції. Здобувач може назвати фактори, що впливають на ефективну роботу закладу дошкільної освіти.

Високий рівень сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу передбачає ґрунтовний характер знань, умінь та навичок. Здобувач правильно називає базові поняття та визначення, розуміє їхній зміст. Здобувач називає основні умови проходження державного контролю закладом дошкільної освіти, фактори, що впливають на ефективне проходження закладом дошкільної освіти перевірки, вправно називає фактори проведення внутрішнього моніторингу, знає форми державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти. Здобувач вищої освіти з високим рівнем сформованості постійно прагне до професійного зростання та самовдосконалення.

Виділені нами критерії, показники та рівні сформованості досліджуваної якості дають можливість провести діагностику стану підготовленості майбутніх директорів закладів дошкільної освіти до здійснення внутрішнього моніторингу.

Авторські матеріали дослідження з проблематики підготовки майбутнього директора закладу дошкільної освіти в системі педагогічної освіти України були запропоновані для використання в освітньому процесі як дистанційна форма навчання викладачам закладів вищої освіти, які безпосередньо здійснюють підготовку; здобувачам першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта»; здобувачам другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Крім того, спродуковані матеріали запропоновано для використання викладачам інститутів післядипломної педагогічної освіти під час занять на курсах підвищення кваліфікації вихователів, вихователів-методистів та директорів закладів дошкільної освіти України.

У процесі роботи найактуальнішого застосування набули такі методи емпіричного дослідження, як метод педагогічного експерименту та методи бесіди, опитування, вивчення документації. Обираючи названі методи, ми

керувалися теоретичними положеннями Е. Панасенко про те, що «педагогічний експеримент повинен базуватися на значному комплексі методів, цей арсенал методів дозволить досліднику зібрати увесь необхідний фактичний матеріал та здійснити перехід від звичайного спостереження до глибокого пізнання сутності педагогічних явищ» [164, с. 213].

Для вирішення завдань науково-педагогічного дослідження застосовано природний експеримент. Природний експеримент передбачав упровадження в звичний освітній процес авторських матеріалів, а саме:

– використання матеріалів дистанційного спецкурсу «Моніторинг якості дошкільної освіти» та «Глумачного словника для майбутніх та діючих директорів закладів дошкільної освіти» у професійно-практичній підготовці майбутніх вихователів, директорів закладів дошкільної освіти та у ракурсі варіативної частини курсів;

– подання матеріалів, що увійшли до складу дистанційного спецкурсу «Моніторинг якості дошкільної освіти» та «Глумачного словника для майбутніх та діючих директорів закладів дошкільної освіти», на курсах підвищення кваліфікації теперішніх вихователів, вихователів-методистів та директорів закладів дошкільної освіти в закладах післядипломної педагогічної освіти.

Педагогічний експеримент як комплекс наукових, методичних та організаційних заходів містив констатувальний, формувальний та контрольний етапи.

Мета *аналітико-синтетичного етапу* полягала в отриманні оперативної інформації про реальний стан проблеми здійснення внутрішнього моніторингу як чинника державного контролю в управлінні діяльністю закладом дошкільної освіти на сучасному етапі розвитку в закладах вищої та післядипломної педагогічної освіти, які становили експериментальні майданчики дослідження; проведення анкетування для виявлення готовності майбутніх вихователів та педагогів до фахового самовдосконалення в умовах упровадження дистанційного навчання.

Завданнями цього етапу визначено аналітичну інтерпретацію результатів експериментальної роботи: порівняння даних, отриманих завдяки педагогічному моніторингу (методами бесіди, опитування, вивчення документації); аналізу та виявлення динаміки досліджуваного процесу [149, с. 91–112].

Формувальний експеримент визначено як провідний метод дослідження обізнаності респондентів щодо питання здійснення внутрішнього моніторингу як чинника державного контролю в управлінні діяльністю закладом дошкільної освіти.

Для систематизації, поглиблення та практичного використання знань про особливості державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільної освіти України, здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти, історіографії становлення державного контролю в управлінні дошкільною освітою розроблено та упроваджено в освітній процес закладів вищої освіти матеріали, які увійшли до навчально-методичного посібника «Моніторинг якості дошкільної освіти». Крім того, спродуковано й апробовано навчально-довідковий посібник «Глумачний словник для майбутніх та діючих директорів закладів дошкільної освіти».

Формувальний етап експерименту передбачав:

- упровадження й апробацію в системі вищої педагогічної та післядипломної педагогічної освіти матеріалів навчально-методичного посібника «Моніторинг якості дошкільної освіти» та навчально-довідкового посібника «Глумачний словник для майбутніх та діючих директорів закладів дошкільної освіти» для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» та вихователів, вихователів-методистів та директорів закладів дошкільної освіти курсів підвищення кваліфікації в інститутах післядипломної педагогічної освіти;
- проведення аналізу й узагальнення результатів дослідно-експериментальної роботи та формулювання пропозицій щодо підвищення якості підготовки майбутніх директорів закладів дошкільної освіти у закладах вищої освіти, й покращення методики проведення начальних занять для слухачів курсів підвищення кваліфікації закладів післядипломної педагогічної освіти.

Вважаємо за доцільне коротко описати перебіг формувального етапу педагогічного експерименту та схарактеризувати особливості впровадження в освітній процес розробленого нами дистанційного спецкурсу та навчально-довідкового посібника, що пов'язані з формуванням здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу.

Загальна мета роботи полягала у формуванні комплексу знань з теоретичних основ проблеми становлення державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти України (друга половина ХХ – початок ХХІ століття), проблеми моніторингу якості дошкільної освіти. Розгляд таких питань є необхідним для вирішення фахових завдань та поглиблення аналізу проблем дошкільної освіти, управління в галузі дошкільної освіти, організації освітнього процесу в закладах вищої школи й інститутів післядипломної педагогічної освіти на сучасному етапі реформування вітчизняної освіти.

Важливою та дієвою формою співпраці з інститутами післядипломної освіти педагогічних працівників, на нашу думку, є науково-організаційні заходи, а саме науково-практичні онлайн-конференції та науково-практичні семінари (онлайн-навчання). До прикладу, однією з форм співпраці з Полтавським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського була онлайн-участь здобувачів вищої освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького ОС «бакалавр» та ОС «магістр» спеціальності 012 «Дошкільна освіта» в науковому семінарі «Управлінські рішення: сучасні аспекти розроблення, прийняття і реалізації у педагогічному менеджменті». Участь у такому заході сприяла підвищенню рівня теоретичних знань студентів та мотивації до навчання. У процесі онлайн-зустрічі здобувачі мали змогу ознайомитися з науковим та практичним досвідом учасників семінару, новими напрацюваннями та методиками. Цікавою формою співпраці було залучення здобувачів вищої освіти Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка ОС «бакалавр» та ОС «магістр» спеціальності 012 «Дошкільна освіта» до онлайн-участі у науково-практичному семінарі «Компетентнісний підхід в управлінні закладом дошкільної освіти», де

розглянуто дискусійні питання готовності індивідуума діяти в складних ситуаціях, схарактеризовано складники компетентностей директорів ЗДО, проаналізовано питання впровадження інноваційних технологій у діяльність закладів дошкільної освіти тощо.

Дієвим інструментом співпраці з Херсонською академією неперервної освіти було ініціювання участі здобувачів вищої освіти ОС «бакалавр» та ОС «магістр» Мукачівського державного університету в онлайн-заходах академії як слухачів. Здобувачі Мукачівського державного університету взяли участь у V Всеукраїнській науково-методичній конференції «Теоретико-методологічні основи розвитку освіти й управління закладами освіти», що сприяло підвищенню рівня їхньої обізнаності в галузі управління дошкільною освітою.

Натомість, слухачам курсів підвищення кваліфікації Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського було запропоновано онлайн-навчання на платформі EDERA (<https://www.ed-era.com/courses/>). Зокрема, слухачі курсів підвищення кваліфікації (директори, вихователі-методисти та вихователі ЗДО) мали змогу опанувати онлайн-курс «Ефективні комунікації для освітніх управлінців».

Серед різнобічного діапазону навчальних курсів ми запропонували цей курс слухачам підвищення кваліфікації, адже саме в ньому респонденти мали змогу на високому рівні ознайомитися з основними принципами планування та головними аспектами комунікації з педагогічним колективом, органами управління освітою на різних рівнях та мас-медіа в умовах сучасного інформаційного простору.

Після завершення курсу «Ефективні комунікації для освітніх управлінців» кожен може отримати електронний варіант сертифіката. Курс містить відеолекції та тести після кожної теми, за які можна отримати бали.

Перший модуль курсу ознайомлює респондентів зі стратегічними комунікаціями. Цей модуль зосереджено на питанні репутації, принципах планування та доповнено темами «Візуальні комунікації. Як бути помітним та

сучасним», «Сучасний інформаційний простір. Як долати бар'єри. Як презентувати свою команду».

Другий модуль пропонованого курсу навчає правильно співпрацювати з мас-медіа. Для цього обрано доречні теми, як-от: «Донесення повідомлення. Невербальна комунікація», «Сучасні тенденції в мас-медіа».

Після проходження курсу респонденти виокремили основні твердження, яких варто дотримуватися кожному директору чи методисту ЗДО:

- фокусом комунікацій мають бути інтереси людей (батьків, педагогічного колективу), на яких впливають рішення та діяльність установи (ЗДО);
- основна мета офіційних інтернет-сторінок – отримання зворотного зв'язку та формування знання про діяльність закладу, залучення до співпраці;
- планування комунікацій починається з аналізу ситуації та формування мети комунікацій.

Після опанування зазначеного курсу кожен мав змогу отримати сертифікат.

Додатковим ресурсом отримання й закріплення наявних знань та вироблення практичних умінь і навичок у професійній діяльності чинних директорів закладів дошкільної освіти ми виокремили навчальні вебінари на освітній платформі «Всеосвіта» (<https://vseosvita.ua/>). Слухачам курсів підвищення кваліфікації Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського та Херсонської академії неперервної освіти запропоновано переглянути такі вебінари: «Атестація педагогів в умовах оновленого змісту освіти», основою цього вебінару є ознайомлення зі змінами в освітньому законодавстві; «Номенклатура справ: правила складання та зразки» – інформування слухачів щодо основних питань про нормативно-правові акти та стандарти, які сприяють досконалії організації закладу освіти зі складання індивідуальної номенклатури справ; останній вебінар, який ми рекомендуємо, «Документування управлінської діяльності закладу освіти по-новому: зразки документів», що має практичне спрямування, адже сприяє набуттю директорами та методистами ЗДО вмінь щодо організації документування управлінської

діяльності, а саме оформлення наказів, протоколів, листів та актів за новими правилами діловодства.

Після опрацювання вебінарів респонденти зауважили, що така форма роботи є дієвою та не обмежує їх у часі, і це позитивно впливає на вивчення того чи того матеріалу.

Щоб сприяти професійному зростанню та підвищенню рівня сформованості здійснення внутрішнього моніторингу слухачів курсів підвищення кваліфікації (директори, вихователі-методисти та вихователі ЗДО) розроблено й упроваджено в освітній процес системи післядипломної педагогічної освіти авторський дистанційний спецкурс «Моніторинг якості дошкільної освіти».

Вважаємо, що ті матеріали, які увійшли до навчально-методичного посібника, авторського дистанційного спецкурсу, зацікавлять і здобувачів третього рівня вищої освіти.

У навчально-методичному посібнику до спецкурсу «Моніторинг якості дошкільної освіти» (Додаток Ж) проаналізовано питання якості освітнього процесу як загальної наукової проблеми, становлення та розвитку моніторингу якості освіти, контролю в системі якості освіти, організації та проведення моніторингу в освітньому процесі. Особливою темою є питання державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти України.

Видання призначено для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта», магістрантів та слухачів закладів післядипломної педагогічної освіти.

Розроблення спецкурсу ґрунтувалося на таких загальнодидактичних принципах:

– *особистісно орієнтованого підходу* (враховано індивідуальні особливості здобувачів вищої освіти та слухачів курсів підвищення кваліфікації);

– *науковості* (усі відомості, запропоновані здобувачам вищої освіти та слухачам курсів підвищення кваліфікації, засновані на науковому фактичному матеріалі);

- *доступності* (наукова інформація була адаптована до сприймання здобувачами вищої освіти та педагогами-практиками);
- *наочності* (інформація здобувачам вищої освіти та слухачам курсів підвищення кваліфікації супроводжувалася демонстрацією наочного матеріалу);
- *системності* (нові знання базовані на загальних знаннях, які вже мали здобувачі вищої освіти та слухачі курсів підвищення кваліфікації);
- *соціокультурності* (створення інформаційно-педагогічного поля та суспільно-комунікативного середовища для саморозвитку);
- *гнучкості* та *варіативності* змісту навчального матеріалу.

Пропонований дистанційний спецкурс містить два змістові модулі «Загальні основи моніторингу якості освіти» та «Організація і проведення освітнього моніторингу дошкільної освіти».

До кожної теми сформовано такі складники: глосарій, питання для самоперевірки знань, список рекомендованої літератури за окремими темами та загальний, практичне заняття до кожної теми, підсумковий тест для самоконтролю та додатки.

Навчання учасників дистанційного спецкурсу за модулем «Загальні основи моніторингу якості освіти» спрямовано на засвоєння базових лексем, а також більш глибоке розуміння поняття якості освітнього процесу як загальної наукової проблеми (поняття і підходи); розширення знань про критерії якості освіти, вимірювання якості, відносності критеріїв оцінки якості освіти, узагальнення критеріїв визначення якості освіти в закладі дошкільної освіти; аналіз умов забезпечення якості сучасної дошкільної освіти. Окрім ознайомлення з основами моніторингу якості освіти, зміст модулю передбачає опрацювання нормативно-правових документів, що стосуються організації управлінської діяльності та підтримання контролювальної функції у галузі дошкільної освіти, зокрема Закон України «Про дошкільну освіту», «Базовий компонент дошкільної освіти», «Національна доктрина розвитку освіти України XXI ст.», «Порядок проведення моніторингу якості освіти» тощо.

Змістовий модуль також містить перелік питань, що стосуються становлення та розвитку моніторингу якості освіти; він включає основні питання загальних принципів та організаційних засад моніторингу як засобу управління якістю освіти на різних рівнях; описує основні функції, типи та види освітнього та педагогічного моніторингу. Досить важливою та інформаційно наповненою в цьому змістовому модулі є тема «Контроль у системі якості освіти», до якої увійшли такі питання:

- етапи становлення державного контролю за діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні;
- організація контролю в закладі дошкільної освіти;
- модель вертикальної системи контролю в закладі дошкільної освіти;
- умови організації контролю;
- види контролю;
- алгоритм організації контролю;
- орієнтовне положення про посадовий контроль у закладі дошкільної освіти;
- контроль і моніторинг;
- контроль у системі якості освіти;
- ведення документації щодо контролю в закладі дошкільної освіти.

Після кожної опрацьованої теми було проведене практичне заняття, яке проводилося у вигляді евристичної бесіди чи то дискусії з використанням інтерактивних форм взаємодії, таких як мозковий штурм, вправа «Джерело енергії», творча вправа «Визнання конкретних дій і результатів діяльності», рольова гра «Мистецтво взаємодії», вправа «Дует», «Узгоджені дії», рольова гра «Знайди вихід».

Отож після вивчення описаного модуля здобувачі вищої освіти та слухачі курсів підвищення кваліфікації поповнили власний словниковий запас термінами управлінського спрямування, підвищили рівень обізнаності щодо моніторингу якості дошкільної освіти, поповнювати свій професійно-педагогічний арсенал інтерактивними формами та методами навчання.

Наступний тематичний модуль «Організація і проведення освітнього моніторингу дошкільної освіти» містить у собі опрацювання лекційного матеріалу щодо впливу моніторингу на якість освіти, основних напрямів моніторингу якості освіти, об'єктів моніторингу якості освіти, етапів організації та проведення моніторингу в освітньому процесі, загальних вимог до моніторингу, взаємозалежності факторів моніторингового дослідження, функцій організаторів та учасників моніторингу. Окрім перерахованого лекційного матеріалу, респонденти мали змогу ширше ознайомитися з поняттям «державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти», проаналізувати етапи становлення та розвитку державного контролю в управлінні дошкільною освітою в Україні другої половини ХХ – початку ХХІ століття, виокремити форми державного контролю, опрацювати інформацію щодо алгоритму дій проведення державної атестації закладу дошкільної освіти; ознайомитися з поняттям «інституційний аудит закладів освіти», вивчити методи та принципи державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО, проаналізувати положення про атестацію педагогічних працівників та порядок державного інспектування навчальних закладів.

Можна констатувати, що опрацювання цього змістового модуля сприяло:

- поглибленню знань щодо організації та проведення освітнього моніторингу в галузі дошкільної освіти;
- аналізу відмінностей між поняттями «державна атестація», «інституційний аудит» та «моніторинг»;
- підготовці та спільному розв'язанні нестандартних задач/ситуаційних вправ з тем «Прийняття управлінських рішень» та «Організація та проведення моніторингу в освітньому процесі», що позитивно вплинуло на набуття практичних умінь та навичок, пов'язаних з управлінською діяльністю директора ЗДО.

Після завершення вивчення спецкурсу здобувачам вищої освіти та слухачам курсів підвищення кваліфікації запропоновано пройти контрольне

тестування, яке дало можливість узагальнити знання та визначити ті питання, які потребують більш ретельного опрацювання (посилання на тест:

https://docs.google.com/forms/d/1VFRte5JObMVsoCc3oepOVZG1nJcWpxPf9izql_slesk/edit).

Варто зауважити, що, окрім лекційних та практичних занять, важливе місце відведено завданням для самостійної роботи (до прикладу, сформувані відмінні характеристики освітнього моніторингу, педагогічного моніторингу та якості освіти; виокремити ключові аспекти якості дошкільної освіти тощо) та індивідуальним навчально-дослідним завданням (до прикладу, сформувані три проблемні теми щодо організації моніторингу якості дошкільної освіти; створити до запропонованих тем («Процесуальний підхід в управлінні», «Керівник закладу дошкільної освіти», «Моніторинг: що і як?», «Якість дошкільної освіти як глибока проблема») навчальне відео, використовуючи довільне програмне забезпечення та інші).

Дієвою формою роботи також було створення міні-проєкту за обраною в контексті дослідження темою на основі схеми SWOT-аналізу. Після створення такого проєкту учасники дослідно-експериментальної роботи легко могли назвати сильні та слабкі аспекти, можливості та загрози в управлінні закладом дошкільної освіти та, зокрема, здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти.

Резюмуючи вище викладений матеріал, вважаємо, що дистанційний спецкурс «Моніторинг якості дошкільної освіти» сприяє не лише засвоєнню та систематизації теоретичного матеріалу і набуття практичних умінь, а й сприяє поліпшенню рівня мислинневих операцій, пізнавальних інтересів та розширення прагнення до самоосвіти.

Отож зауважимо, що пропоновані матеріали спецкурсу стануть у пригоді здобувачам вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» у процесі підготовки до практичних/лабораторних занять, слухачам курсів підвищення кваліфікації в процесі їхньої самоосвіти та викладачам ЗВО України під час підготовки до лекційних занять з дисциплін управлінського спрямування.

Матеріали дистанційного спецкурсу, беззаперечно, знадобляться слухачам курсів підвищення кваліфікації в закладах післядипломної педагогічної освіти. Упровадження в освітній процес для вихователів, вихователів-методистів та директорів закладів дошкільної освіти науково-методичних розробок мало за мету формування в них комплексу знань з теоретичних основ проблеми внутрішнього моніторингу як чинника державного контролю в управлінні діяльністю закладом дошкільної освіти для вирішення фахових завдань та поглиблення аналізу проблем підготовки майбутніх директорів закладів дошкільної освіти.

Навчально-методичний посібник може застосовуватися під час викладання студентам спеціальності 012 «Дошкільна освіта» ЗВО таких навчальних курсів, як: «Планування та організація освітнього процесу ЗДО», «Організація та керівництво методичною роботою в дошкільній освіті», «Організація і керівництво інноваційною діяльністю в закладі дошкільної освіти», «Організаційно-управлінська діяльність у дошкільній освіті», «Менеджмент дошкільної освіти», «Організація і керівництво дошкільною освітою», «Управління освітнім процесом», «Моніторинг якості освіти», а також під час проходження курсів підвищення кваліфікації вихователів, вихователів-методистів та директорів закладів дошкільної освіти в закладах післядипломної педагогічної освіти.

Завданнями впровадження матеріалів дистанційного спецкурсу в освітній процес визначено:

- ознайомлення здобувачів різних рівнів вищої освіти й слухачів курсів підвищення кваліфікації в закладах післядипломної педагогічної освіти з теоретичними основами моніторингу якості дошкільної освіти та основними типами й видами моніторингу якості дошкільної освіти;
- засвоєння теоретичних знань про загальні вимоги до моніторингу;
- формування в студентів чіткого уявлення про форми, методи та принципи державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти;

- кристалізування в студентів обґрунтованого розуміння місця й ролі дисциплін управлінського спрямування в системі загальнолюдських знань;
- формування уміння спроможності систематизувати педагогічні погляди та індивідуальний стиль діяльності;
- вироблення в слухачів навичок професійної рефлексії під час моделювання навчальних занять, перегляду матеріалів (фото, відео) про організацію підготовки майбутнього директора закладу дошкільної освіти;
- розвиток у студентів навичок самоосвіти та самоконтролю, що необхідні в процесі виконання завдань для дослідницької діяльності.

У результаті вивчення матеріалів навчально-методичного посібника здобувачі вищої освіти й слухачі курсів підвищення кваліфікації в закладах післядипломної педагогічної освіти мають оволодіти:

- основними педагогічними поняттями «професіоналізм», «професійна компетентність», «моніторинг», «якість освіти», «технологія», «державний контроль»; «державна атестація», «інституційний аудит»;
- знаннями про історичні передумови проблеми становлення державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільної освіти України (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.);
- теоретичними основами моніторингу якості дошкільної освіти; основними типами та видами моніторингу якості дошкільної освіти; особливостями алгоритму проведення моніторингу якості дошкільної освіти; загальними вимогами до моніторингу;
- формами, методами та принципами державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти.

Увесь цей комплекс знань сприятиме формуванню здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу, навичок реалізації управлінської діяльності в закладі дошкільної освіти та сформує в нього такі вміння:

- самостійно й вільно орієнтуватися в науково-теоретичних засадах здійснення моніторингу якості дошкільної освіти;

- обґрунтовувати власну думку щодо дискусійних проблем розробки та застосування моніторингових технологій у практиці роботи закладів дошкільної освіти;
- формувати систему педагогічних поглядів та індивідуального стилю діяльності;
- узагальнювати дидактичні й методичні знання і вміння, проводити контроль і оцінку та синтезувати їх в інтегративну цілісність професійної компетентності;
- аналізувати науково-методичні джерела психолого-педагогічного та методичного змісту для виконання завдання в процесі дослідницької діяльності: створювати реферативні повідомлення, виконувати випускні кваліфікаційні роботи та випускні магістерські роботи.

Для ґрунтовного ознайомлення й загальної систематизації знань респондентів в освітній процес ЗВО та інститутів післядипломної освіти педагогічних працівників нами впроваджено навчально-довідковий посібник «Глумачний словник для майбутніх та діючих директорів закладів дошкільної освіти». Доцільно коротко схарактеризувати структуру цього навчально-довідкового посібника. Навчально-довідковий посібник містить визначення та опис основних термінів і понять, найбільш уживаних у теорії та практиці управління дошкільною освітою.

Запорука успіху впровадження дистанційного спецкурсу та навчально-довідкового посібника в освітній процес полягає у вдалому їхньому використанні, а саме так, щоб матеріал органічно поєднувався з фактичним матеріалом курсів, які вивчають студенти. При цьому не йдеться про впровадження в навчальний план нового спецкурсу чи то матеріалів навчально-довідкового посібника. Достатньою є така організація навчання, у якій контекст вивчення тієї чи тієї теми викладач повніше й глибше розкриватиме її зміст.

Для систематизації, поглиблення та практичного використання дистанційного спецкурсу «Моніторинг якості дошкільної освіти» студенти та слухачі курсів підвищення кваліфікації можуть працювати з його матеріалами як

онлайн, так і в паперовому варіанті. Матеріали дистанційного спецкурсу «Моніторинг якості дошкільної освіти» розміщено на онлайн-платформі кафедри дошкільної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (<http://surl.li/alecz>) у рубриці «Наукова робота аспірантів кафедри».

З'ясовано що, опрацювання та вивчення матеріалів дистанційного спецкурсу «Моніторинг якості дошкільної освіти» і «Тлумачного словника для майбутніх та діючих директорів закладів дошкільної освіти» створює можливість для систематизації й поглиблення знань студентів і слухачів курсів підвищення кваліфікації про теоретичні основи моніторингу якості дошкільної освіти та державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільної освіти України.

Завершальним етапом експерименту був перехід від емпіричного вивчення до оброблення одержаних даних, здійснення логічних узагальнень, аналізу й теоретичної інтерпретації фактичного матеріалу.

Контрольний етап експериментального дослідження охоплював підготовку зібраних даних до оброблення; аналіз результатів статистично одержаної інформації; формулювання висновків та визначення перспектив подальших наукових розвідок.

Щоб перевірити ефективність системи формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу, проведено педагогічний експеримент. Для цього визначено зміст та розроблено діагностичний інструментарій дослідно-експериментальної роботи (п. 3.1 дисертації) (Додаток К, Додаток К. 1, Додаток К.2); окреслено критерії й показники сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу (п. 3.2 дисертації); на основі критеріїв і показників визначено змістові характеристики рівнів сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу (низький, середній, достатній, високий); сформовано контрольну та експериментальну групи: КГ – 251 осіб (120 осіб бакалаврів та 131 особа магістрів), ЕГ – загалом 249 осіб (123

особи бакалаврів та 126 осіб магістрів). Отже, в експерименті брали участь 243 особи бакалаврів та 257 осіб магістрів.

Аналіз результатів констатувального та формувального експериментів здійснюємо на основі емпіричних розподілів за такою схемою.

1. Перевірка якісної однорідності досліджуваних груп (критерій Вілкоксона [34, с. 247]).

Під час дослідження однорідності контрольної й експериментальної груп користуємося методикою, яку подано в [34, с. 247–250]. Критичні точки критерію, визначення яких передбачається цією методикою, знаходимо для рівня значущості $\alpha = 0,05$ і обсягів вибірок $n_1 = 120$, $n_2 = 123$ (першою є вибірка меншого обсягу).

Нижню критичну точку двосторонньої критичної області (для КГ-ЕГ) знаходимо за формулою:

$$w_{\text{ниж.кр.}} = \left[\frac{(n_1 + n_2 + 1)n_1 - 1}{2} - z_{\text{кр.}} \sqrt{\frac{n_1 n_2 (n_1 + n_2 + 1)}{12}} \right],$$

де $z_{\text{кр.}}$ визначаємо за таблицею функції Лапласа за допомогою рівності $\Phi(z_{\text{кр.}}) = (1 - \alpha) / 2$; знак $[a]$ означає цілу частину числа a . У нашому випадку маємо: $\Phi(z_{\text{кр.}}) = 0,475$; $z_{\text{кр.}} = 1,96$ [2, с. 390].

$$\text{Отримаємо: } w_{\text{ниж.кр.}} = \left[\frac{(120 + 123 + 1) \cdot 120 - 1}{2} - 1,96 \cdot \sqrt{\frac{120 \cdot 123 \cdot 244}{12}} \right] = 13565,74.$$

2. Верхня критична точка:

$$w_{\text{верх.кр.}} = (n_1 + n_2 + 1)n_1 - w_{\text{ниж.кр.}} = 244 \cdot 120 - 13565,74 = 15714,26.$$

Аналогічно знаходимо інші значення (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Критичні точки критерію Вілкоксона (для бакалаврів)
($\alpha = 0,05$; $n_1 = 120$; $n_2 = 123$)

критичні точки	КГ – ЕГ $n_1 = 120, n_2 = 123$	КГ – КГ $n_1 = n_2 = 120$	ЕГ – ЕГ $n_1 = n_2 = 123$
нижня	13565,74	13405,46	14096,25
верхня	15714,26	15514,54	16284,75

Аналогічні значення критичних точок критерію Вілкоксона знаходимо і для магістрантів з ЕГ та КГ, $n_1 = 126$, $n_2 = 131$ (першою є вибірка меншого обсягу) (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

Критичні точки критерію Вілкоксона (для магістрів)
($\alpha = 0,05$; $n_1 = 126$; $n_2 = 131$)

критичні точки	ЕГ – КГ $n_1 = 126, n_2 = 131$	ЕГ – ЕГ $n_1 = n_2 = 126$	КГ – КГ $n_1 = n_2 = 131$
нижня	15085,89	14804,54	16023,97
верхня	17422,11	17073,46	18429,03

2. Знаходження основних числових характеристик вибірок:

- 1) середнє вибіркоче (\bar{x});
- 2) дисперсія (D_x) і середнє квадратичне відхилення (σ_x);
- 3) поправлена дисперсія (S_x^2) і стандартне відхилення (S_x);
- 4) точність оцінки середнього арифметичного (δ_x);
- 5) довірчий інтервал ($\bar{x} - \delta_x$; $\bar{x} + \delta_x$).

Відповідно до методики із [34, с. 181–187], знаходимо значення основних числових характеристик, зазначених вище.

У контексті дослідження вважатимемо середнє арифметичне як узагальнений показник досягнутого групою рівня в середньому, у вигляді одного числа як міри центральної тенденції, а стандартне відхилення як показник варіації, що використовується для розрахунку міри точності середнього арифметичного і для знаходження довірчого інтервалу [34, с. 174–176].

3. Порівняння середніх вибіркових у досліджуваних групах (критерій Стьюдента [34, с. 215]). Цей критерій дозволяє встановити значущість різниці середніх вибіркових експериментальної й контрольної груп, що і є показником ефективності упровадження в освітній процес відповідного діагностичного інструментарію.

Аналіз статистичних даних сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу для бакалаврів і магістрів здійснюється окремо.

I. Бакалаври (констатувальний експеримент).

Дослідження сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу проведено за допомогою діагностичних методів (спостереження, опитування, анкетування) (Додаток К). Зокрема, в анкеті подається перелік базових понять, якими повинен володіти майбутній фахівець й пропонується 32-бальна шкала оцінювання їх значущості для учасників експерименту. Розподіл балів подано в таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Запитання	а)	б)	в)		Максимум
4	2 бали	0 балів	1 бал		2 бали
5	2 бали	0 балів	1 бал		2 бали
6	2 бали	1 бал	0 балів		2 бали
7	2 бали	1 бал	0 балів		2 бали
8 (1-8)	2 бали	1 бал	0 балів	3 бали	3 бали
					Всього: 32 бали

Відповідно до шкали оцінювання рівня навчальних досягнень у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького виділяємо чотири рівні сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу: низький, середній, достатній, високий (табл. 3.6) та відповідно до шкали оцінювання в аналогічному процентному співвідношенні визначаємо кількість балів для кожного рівня.

Таблиця 3.6

Рівень	Низький	Середній	Достатній	Високий
Бали	1 – 17	18 – 22	23 – 27	28 – 32

Експериментальні дані, що стосуються рівнів сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу на етапі вхідного контролю, подано в таблиці 3.7 і відображено на діаграмі (рис. 3.1).

Таблиця 3.7

Рівні сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу на етапі констатувального експерименту

Рівень		Низький	Середній	Достатній	Високий
Бали		1 – 17	18 – 22	23 – 27	28 – 32
		9	20	25	30
Кількість студентів	КГ(x) $n_1 = 120$	24	58	20	18
	ЕГ(y) $n_2 = 123$	27	61	19	16
	Σ	51	119	39	34
		51	170	209	243

Далі наведено аналіз результатів констатувального експерименту, проведеного на основі емпіричних розподілів за вищезазначеною схемою.

1. Однорідність вибірок

1) загальний варіаційний ряд:

1 ... 51 52 ... 170 171 ... 209 210 ... 243;

2) спостережуване значення критерію Вілкоксона: сума порядкових номерів варіант першої вибірки в загальному варіаційному ряду, складеному із варіант обох вибірок. За такої умови враховуємо, що ранги варіант різних вибірок, які збігаються, дорівнюють середньому арифметичному порядкових номерів варіант у загальному варіаційному ряду. Отже, отримаємо:

$$W_{\text{стост.}} = \frac{1+51}{2} \cdot 24 + \frac{52+170}{2} \cdot 58 + \frac{171+209}{2} \cdot 20 + \frac{210+243}{2} \cdot 18 = 14939.$$

Це значення не виходить за межі критичної області (табл. 1), а тому досліджувані групи якісно однорідні.

2. Числові характеристики.

Основні числові характеристики КГ та ЕГ.

1) КГ (x):

а) вибіркоче середнє:

$$\bar{x} = \frac{1}{n_1} \sum x_i n_i = \frac{9 \cdot 24 + 20 \cdot 58 + 25 \cdot 20 + 30 \cdot 18}{120} \approx 20,13;$$

б) вибіркова дисперсія:

$$\begin{aligned} D_x &= \frac{1}{n_1} \sum (x_i - \bar{x})^2 n_i = \\ &= \frac{(9 - 20,13)^2 \cdot 24 + (20 - 20,13)^2 \cdot 58 + (25 - 20,13)^2 \cdot 20 + (30 - 20,13)^2 \cdot 18}{120} \approx \\ &\approx 43,35 \end{aligned}$$

вибіркоче середнє квадратичне відхилення:

$$\sigma_x = \sqrt{D_x} = \sqrt{43,35} \approx 6,58;$$

в) поправлена дисперсія: $S_x^2 = \frac{n_1}{n_1 - 1} D_x = \frac{120}{110} \cdot 43,35 \approx 43,71;$

стандартне відхилення: $S_x = \sqrt{S_x^2} = \sqrt{43,71} \approx 6,61;$

г) точність оцінювання середнього вибіркового обчислюємо так:

$$\delta_x = \frac{t_\gamma S_x}{\sqrt{n_1}}, \text{ де } \gamma = 0,95, \quad t_\gamma = 1,96, \quad \delta_x = \frac{1,96 \cdot 6,61}{\sqrt{120}} \approx 1,183;$$

д) довірчий інтервал:

$$(\bar{x} - \delta_x; \bar{x} + \delta_x) = (20,13 - 1,183; 20,13 + 1,183) = (18,947; 21,313).$$

2) ЕГ (y):

а) вибіркоче середнє:

$$\bar{y} = \frac{1}{n_2} \sum y_i n_i = \frac{9 \cdot 27 + 20 \cdot 61 + 25 \cdot 19 + 30 \cdot 16}{123} \approx 19,66;$$

б) вибіркова дисперсія:

$$D_y = \frac{1}{n_2} \sum (y_i - \bar{y})^2 n_i =$$

$$= \frac{(9 - 19,66)^2 \cdot 27 + (20 - 19,66)^2 \cdot 61 + (25 - 19,66)^2 \cdot 19 + (30 - 19,66)^2 \cdot 16}{123} \approx$$

$$\approx 43,31;$$

вибіркове середнє квадратичне відхилення:

$$\sigma_y = \sqrt{D_y} = \sqrt{43,31} \approx 6,58 ;$$

в) поправлена дисперсія: $S_y^2 = \frac{n_2}{n_2 - 1} D_y = \frac{123}{122} \cdot 43,31 \approx 43,67 ;$

стандартне відхилення: $S_y = \sqrt{S_y^2} = \sqrt{43,67} \approx 6,61 ;$

г) точність оцінювання середнього вибіркового обчислюємо так:

$$\delta_y = \frac{t_\gamma S_y}{\sqrt{n_2}}, \text{ де } \gamma = 0,95, \quad t_\gamma = 1,96, \quad \delta_y = \frac{1,96 \cdot 6,61}{\sqrt{123}} \approx 1,168;$$

д) довірчий інтервал:

$$(\bar{y} - \delta_y; \bar{y} + \delta_y) = (19,66 - 1,168; 19,66 + 1,17) = (18,492; 20,828).$$

Наявність спільної частини довірчих інтервалів КГ і ЕГ підтверджує, що різниця в показниках середніх вибірок є несуттєвою. Тож упевнено $\gamma = 0,95$ можна стверджувати, що принцип однаковості показників контрольної та експериментальної груп на етапі констатувального експерименту дотримано.

3. Порівняння середніх вибірок у КГ та ЕГ.

Спостережуване значення критерію обчислюється так:

$$T_{\text{спост.}} = \frac{\bar{x} - \bar{y}}{\sqrt{(n_1 - 1) \cdot S_x^2 + (n_2 - 1) \cdot S_y^2}} \cdot \sqrt{\frac{n_1 n_2 (n_1 + n_2 - 2)}{n_1 + n_2}}.$$

Підставивши дані, отримані експериментальним шляхом, матимемо:

$$T_{\text{спост.}} = \frac{20,13 - 19,66}{\sqrt{119 \cdot 43,71 + 122 \cdot 43,67}} \cdot \sqrt{\frac{120 \cdot 123 \cdot 241}{243}} \approx 0,554 .$$

Критичне значення критерію знаходимо за таблицею відповідних значень [2, с. 393] : $T_{\text{кр.}}(\alpha; n_1 + n_2 - 2) = T_{\text{кр.}}(0,05; 241) = 1,96 .$

Оскільки $0,554 < 1,96$, тобто $T_{спост.} < t_{кр}$, то можна стверджувати, що середні вибіркові відрізняються несуттєво (випадково).

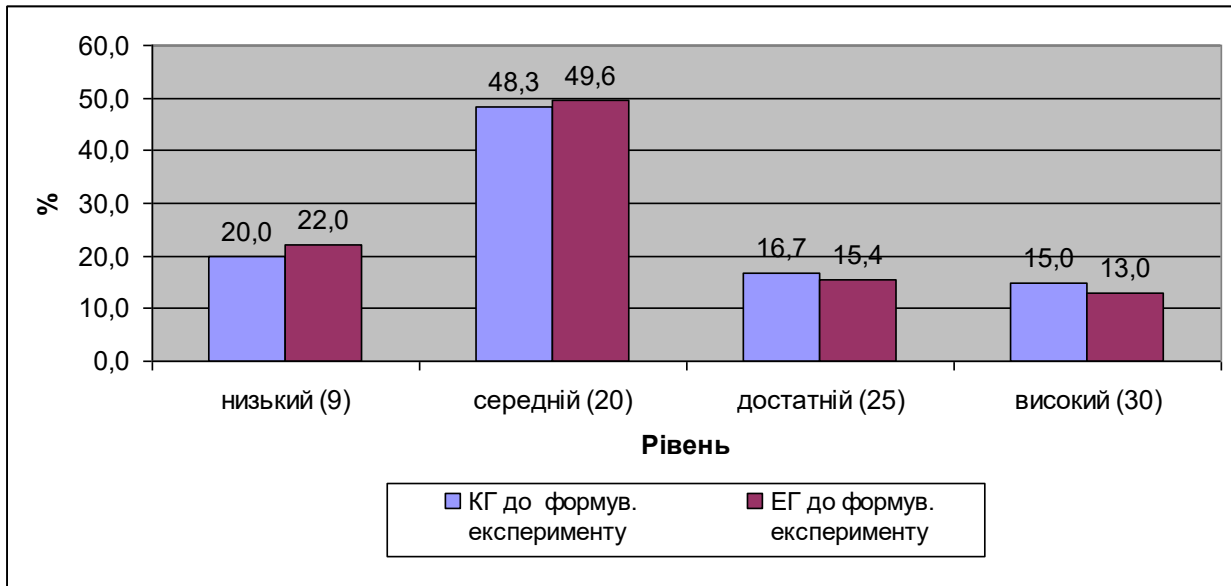

Рис. 3.1. *Діаграма рівнів сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу на початку експерименту*

На етапі констатувального експерименту високий рівень сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу зафіксовано у 15% (КГ) та 13% (ЕГ) досліджуваних, достатній рівень сформованості цього компонента виявлено у 16,7% (КГ) та 15,4% (ЕГ) учасників експерименту, середній рівень – у 48,3% (КГ) та 49,6% (ЕГ) учасників експерименту, а на низькому рівні сформованості вказаного компонента перебуває 20% (КГ) та 22% (ЕГ) учасників експерименту.

Аналіз показників цих груп засвідчив, що досліджувані групи якісно однорідні, а їхні числові показники не відрізняються значуще.

II. Магістри (констатувальний експеримент).

Аналіз сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу реалізуємо за допомогою діагностичних методів (спостереження, опитування, анкетування) (Додаток К.1); шкала оцінювання – від 1 до 44 балів. Розподіл балів подано в таблиці 3.8

Таблиця 3.8

Запитання	а)	б)	в)	г)	д)	Максимум
5	2 бали	0 балів	1 бал			2 бали
6	2 бали	0 балів	1 бал			2 бали
7	2 бали	1 бал	0 балів			2 бали
8	2 бали	1 бал	0 балів			2 бали
9	2 бали	1 бал	0 балів			2 бали
10	2 бали	1 бал	0 балів			2 бали
11	2 бали	1 бал	0 балів			2 бали
12	2 бали	1 бал	0 балів			2 бали
13	4 бали	3 бали	2 бали	1 бал	0 балів	4 бали
14 (1-8)	2 бали	1 бал	0 балів	3 бали		3 бали
						<i>Усього: 44 бали</i>

Відповідно до шкали оцінювання рівня навчальних досягнень у Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького виділяємо чотири рівні сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу: низький, середній, достатній, високий (табл. 3.9) та відповідно до шкали оцінювання в аналогічному процентному співвідношенні визначаємо кількість балів для кожного рівня.

Таблиця 3.9

<i>Рівень</i>	Низький	Середній	Достатній	Високий
<i>Бали</i>	1 – 25	26 – 32	33 – 39	40 – 44

Інтегральні показники успішності учасників експерименту на етапі вхідного контролю подано у таблиці 3.10 та відображено на діаграмах (рис. 3.2).

Таблиця 3.10

**Рівні сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення
внутрішнього моніторингу
магістрантів – майбутніх директорів закладів дошкільної освіти
на етапі констатувального експерименту**

Рівень		Низький	Середній	Достатній	Високий
Бали		1 – 25	26 – 32	33 – 39	40 – 44
		12	29	36	42
Кількість студентів	ЕГ(x) $n_1 = 126$	21	57	27	21
	КГ(y) $n_2 = 131$	19	61	30	21
	Σ	40	118	57	42
		40	158	215	257

1. Однорідність вибірок

1) загальний варіаційний ряд:

1 ... 40 41 ... 158 159 ... 215 216 ... 257;

2) спостережуване значення критерію:

$$w_{\text{спост.}} = \frac{1+40}{2} \cdot 21 + \frac{41+158}{2} \cdot 57 + \frac{159+215}{2} \cdot 27 + \frac{216+257}{2} \cdot 21 = 16117,5.$$

Це значення не виходить за межі критичної області (табл. 3.3). Досліджувані групи якісно однорідні.

2. Числові характеристики

1) ЕГ (x):

$$\bar{x} = 29,83; D_x = 86,14; \sigma_x = 9,28;$$

$$S_x^2 = 86,83; S_x = 9,31;$$

$$\delta_x = 1,627;$$

довірчий інтервал:

$$(\bar{x} - \delta_x; \bar{x} + \delta_x) = (29,83 - 1,627; 29,83 + 1,627) = (28,203; 31,457).$$

2) КГ (y):

$$\bar{y} = 30,22; D_y = 78,74; \sigma_y = 8,87;$$

$$S_y^2 = 79,34; S_y = 8,91;$$

$$\delta_y = 1,525;$$

довірчий інтервал:

$$(\bar{y} - \delta_y; \bar{y} + \delta_y) = (30,22 - 1,525; 30,22 + 1,525) = (28,695; 31,745).$$

3. Порівняння середніх

1) спостережуване значення критерію:

$$T_{\text{спост.}} = \frac{30,22 - 29,83}{\sqrt{125 \cdot 86,83 + 130 \cdot 79,34}} \cdot \sqrt{\frac{126 \cdot 131 \cdot 255}{257}} \approx 0,343;$$

2) критичне значення критерію:

$$t_{\text{кр}}(0,05; 255) = 1,96.$$

Оскільки $T_{\text{спост.}} < t_{\text{кр}}$, тому середні вибірок відрізняються незначуще.

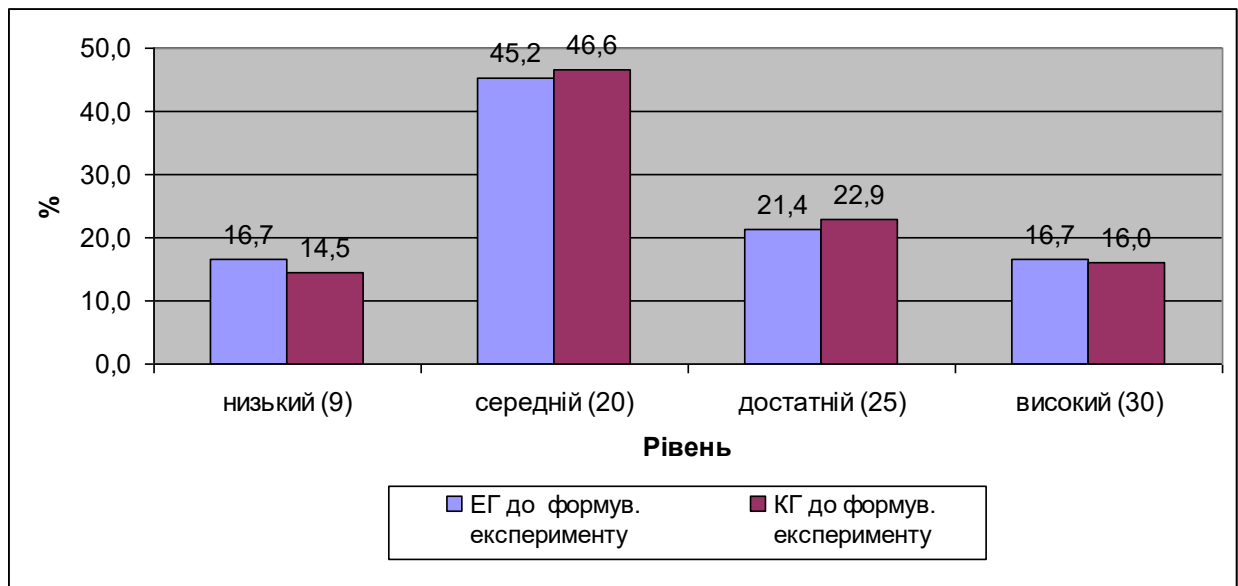

Рис. 3.2. Діаграма рівнів сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу (магістрантів) на етапі констатувального експерименту.

На етапі констатувального експерименту високий рівень сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу виявлено у 16,7% учасників експерименту із ЕГ та 16% – із КГ; достатній рівень – у 21,4% студентів з ЕГ та 22,9% студентів з КГ; середній рівень сформованості

цього компонента зафіксовано в 45,2% – із ЕГ та 46,6% – із КГ; а на низькому рівні сформованості перебуває 16,7% учасників експерименту із ЕГ та 14,5% студентів із КГ.

Як засвідчив аналіз зазначених показників, досліджувані групи виявились якісно однорідними, а кількісні показники цих груп не відрізняються значуще.

Аналіз результатів формувального експерименту проводимо за тією ж методикою, що й у констатувального експерименту. Використовуємо ті ж статистичні критерії й технології обрахунків. Крім цього, порівнюємо результати в КГ та ЕГ, отримані на етапі констатувального та формувального експериментів.

I. Бакалаври (формувальний експеримент).

Дані щодо сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу, що отримані за результатами оцінювання учасників КГ та ЕГ подано в таблиці 3.11 та на рисунку 3.3.

Таблиця 3.11

Рівні сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу в КГ та ЕГ після формувального експерименту

Рівень		Низький	Достатній	Середній	Високий
Бали		1 – 17	18 – 22	23 – 27	28 – 32
		9	20	25	30
Кількість студентів	КГ(x) $n_1 = 120$	20	55	28	17
	ЕГ(y) $n_2 = 123$	11	35	53	24
		31	90	81	41
		31	121	202	243

1. Однорідність вибірок.

1) загальний варіаційний ряд:

1 ... 31 32 ... 121 122 ... 202 203 ... 243;

2) спостережуване значення критерію:

$$w_{\text{сност.}} = \frac{1+31}{2} \cdot 20 + \frac{32+121}{2} \cdot 55 + \frac{122+202}{2} \cdot 28 + \frac{203+243}{2} \cdot 17 = 12855.$$

Це значення виходить за межі критичної області (табл. 3.3), тому після проведення формувального експерименту вибірки не однорідні.

2. Числові характеристики

1) КГ (x):

$$\bar{x} = 20,98; D_x = 39,65; \sigma_x = 6,3;$$

$$S_x^2 = 39,99; S_x = 6,32;$$

$$\delta_x = 1,131;$$

довірчий інтервал:

$$(\bar{x} - \delta_x; \bar{x} + \delta_x) = (20,98 - 1,131; 20,98 + 1,131) = (19,849; 21,111).$$

2) ЕГ (y):

$$\bar{y} = 23,12; D_y = 31,36; \sigma_y = 5,6;$$

$$S_y^2 = 31,61; S_y = 5,62;$$

$$\delta_y = 0,994;$$

довірчий інтервал:

$$(\bar{y} - \delta_y; \bar{y} + \delta_y) = (23,12 - 0,994; 23,12 + 0,994) = (22,126; 24,114).$$

Довірчі інтервали контрольної та експериментальної груп не мають спільної частини. Тож з надійністю $\gamma = 0,95$ можна стверджувати, що рівень сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу, визначений за даними, що отримані згідно з оцінюванням учасників експериментальної групи, значно вищий, аніж той, що визначений за даними оцінювання учасників контрольної групи. Такий результат пояснюється впровадженням навчально-методичного інструментарію, а не випадковими впливами.

3. Порівняння середніх.

1) спостережуване значення критерію:

$$T_{\text{сност.}} = \frac{\bar{x} - \bar{y}}{\sqrt{(n_1 - 1) \cdot S_x^2 + (n_2 - 1) \cdot S_y^2}} \cdot \sqrt{\frac{n_1 n_2 (n_1 + n_2 - 2)}{n_1 + n_2}}$$

$$T_{\text{сност.}} = \frac{23,12 - 20,98}{\sqrt{119 \cdot 39,99 + 122 \cdot 31,61}} \cdot \sqrt{\frac{120 \cdot 123 \cdot 241}{243}} \approx 2,789 ;$$

2) критичне значення критерію: $t_{\text{кр}}(0,05; 241) = 1,96$.

Оскільки $2,789 > 1,96$, тобто $T_{\text{сност.}} > t_{\text{кр}}$, то це означає, що середні вибірки в ЕГ та КГ відрізняються значущо, не випадково.

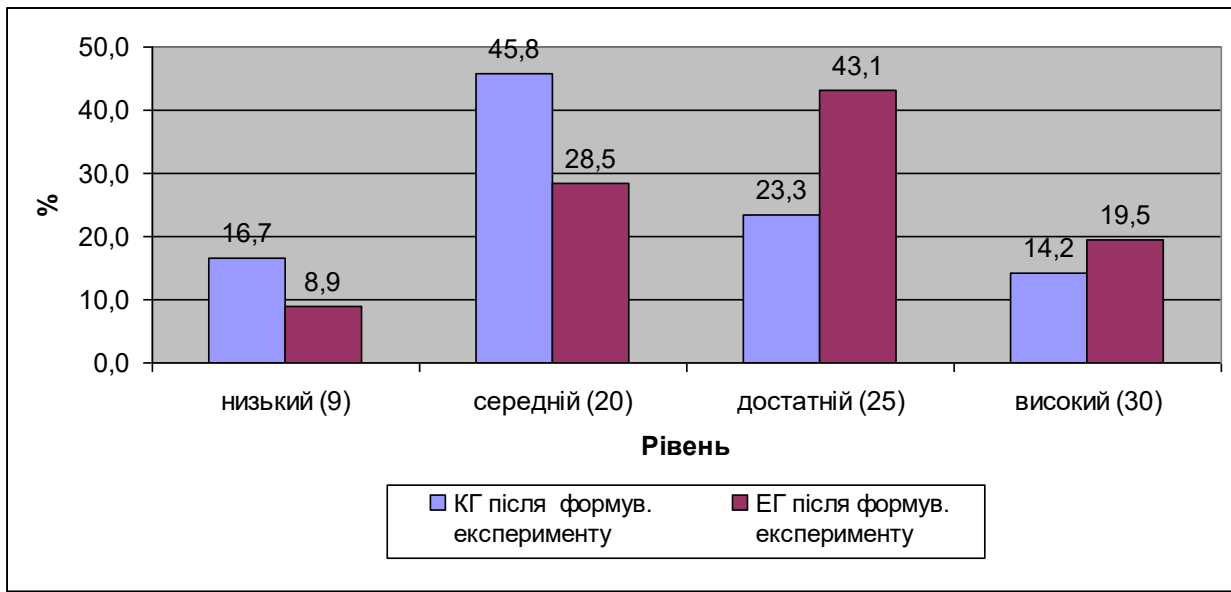

Рис. 3.3. Діаграма рівнів сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу в КГ та ЕГ після формувального експерименту.

Після формувального експерименту високий рівень сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу зафіксовано в 19,5% досліджуваних з ЕГ та 14,2% – із КГ; достатній рівень виявлено в 43,1% учасників експерименту з ЕГ та 23,3% – із КГ; середній рівень – у 28,5% учасників експерименту з ЕГ та 45,8% – із КГ; а на низькому рівні сформованості перебуває всього 8,9% учасників експерименту з ЕГ та 16,7% – із КГ.

Після формувального експерименту досліджувані групи стали якісно неоднорідними, а кількісні показники експериментальної групи суттєво перевищують відповідні показники контрольної групи, що свідчить про ефективність авторського навчально-методичного інструментарію.

Порівняння показників сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу в експериментальній групі (ЕГ) до і після формувального експерименту (табл. 3.12, рис. 3.4).

Таблиця 3.12

**Рівні сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення
внутрішнього моніторингу в ЕГ
до і після формувального експерименту**

Рівень		Низький	Достатній	Середній	Високий
Бали		1 – 17	18 – 22	23 – 27	28 – 32
		9	20	25	30
Кількість студентів	ЕГ (до експ.) $n_2 = 123$	21	57	27	21
	ЕГ (після екс.) $n_2 = 123$	7	31	55	33
	Σ	28	88	82	54
		28	116	198	246

1. Однорідність вибірок

1) загальний варіаційний ряд:

1 ... 38 39 ... 134 135 ... 206 207... 246;

2) спостережуване значення критерію: $w_{\text{спост.}} = 12667$.

Це значення виходить за межі критичної області (табл. 3.3). Це означає, що вибірки неоднорідні.

2. Числові характеристики

1) ЕГ (до експерименту): $\bar{y}_1 = 19,66$; $S_1^2 = 43,67$;

2) ЕГ (після експерименту): $\bar{y}_2 = 23,12$; $S_2^2 = 31,62$.

3. Порівняння середніх вибірових:

1) спостережуване значення критерію:

$$T_{\text{спост.}} = \frac{23,12 - 19,66}{\sqrt{122 \cdot (43,67 + 31,62)}} \cdot \sqrt{\frac{113 \cdot 123 \cdot 244}{246}} \approx 4,423;$$

2) критичне значення критерію: $t_{кр}(0,05; 244) = 1,96$.

Оскільки $4,423 > 1,96$, тобто $T_{спост.} > t_{кр}$, то середні вибіркві в експериментальній групі на початку і наприкінці експерименту відрізняються значуцо (не випадково).

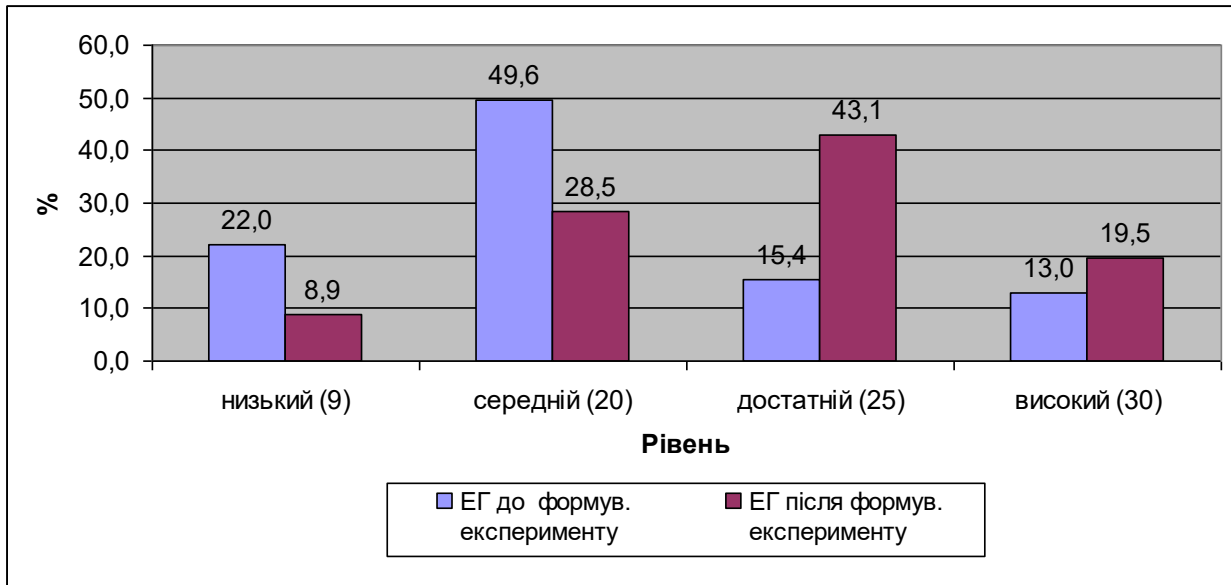

Рис. 3.4. Діаграма рівнів сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу в ЕГ до і після формувального експерименту.

Після формувального експерименту в ЕГ зросла кількість досліджуваних з високим і достатнім рівнями сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу на 6,5% та на 27,7% відповідно; водночас зменшилась на 21,1% та 13,1% кількість студентів цієї групи із середнім й низьким рівнями сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до проведення такого моніторингу.

Отже, в експериментальній групі відбулись позитивні якісні зміни, а кількісні показники суттєво поліпшились.

Порівняння показників сформованості ціннісно-мотиваційного компонента в контрольній групі (КГ) до і після формувального експерименту (табл. 3.13, рис.3.5).

Таблиця 3.13

Рівні сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу в КГ до і після формульовального експерименту

Рівень		Низький	Достатній	Середній	Високий
Бали		1 – 17	18 – 22	23 – 27	28 – 32
		9	20	25	30
Кількість студентів	КГ (до експ.) $n_2 = 120$	24	58	20	18
	КГ (після експ.) $n_2 = 120$	20	55	28	17
	Σ	44	113	48	35
		44	157	205	240

1. Однорідність вибірок:

1) загальний варіаційний ряд:

1 ... 44 45 ... 157 158 ... 205 206 ... 240;

2) спостережуване значення критерію: $w_{\text{спост.}} = 14042$. Це значення не виходить за межі критичної області (табл. 3.3). Вибірki однорідні.

2. Числові характеристики:

1) КГ (до експерименту): $\bar{x}_1 = 20,13$; $S_1^2 = 43,71$;

2) КГ (після експерименту): $\bar{x}_2 = 20,98$; $S_2^2 = 39,99$.

3. Порівняння середніх вибірових:

1) спостережуване значення критерію:

$$T_{\text{спост.}} = \frac{20,98 - 20,13}{\sqrt{119 \cdot (43,71 + 39,99)}} \cdot \sqrt{\frac{120 \cdot 120 \cdot 238}{240}} \approx 1,018;$$

2) критичне значення критерію:

$$t_{\text{кр}}(0,05; 238) = 1,96.$$

$1,018 < 1,96$, тобто $T_{\text{спост.}} < t_{\text{кр}}$, тому середні вибірки в КГ до і після експерименту відрізняються незначуще.

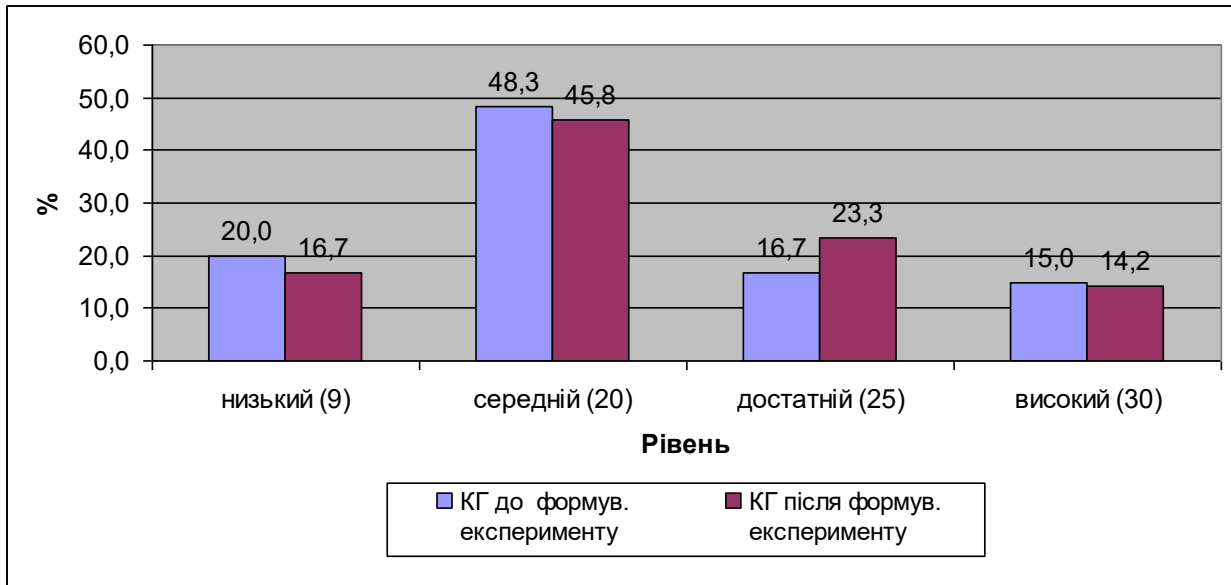

Рис. 3.5. Діаграми рівнів сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу в КГ до і після формувального експерименту.

Після формувального експерименту в КГ зросла кількість досліджуваних з достатнім рівнем сформованості здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу на 6,6%. Водночас зменшилась на 2,5% й 3,3% кількість учасників КГ з середнім та низьким рівнями сформованості здатності до здійснення внутрішнього моніторингу. Однак ці позитивні зміни виявилися незначущими.

II. Магістранти (формувальний експеримент).

Дані щодо сформованості здатності до здійснення внутрішнього моніторингу магістрантів – майбутніх директорів закладів дошкільної освіти, отриманих за даними оцінювання учасників ЕГ та КГ, подано у таблиці 3.14 та на рисунку 3.6.

Таблиця 3.14

**Рівні сформованості здатності до здійснення внутрішнього моніторингу
магістрантів – майбутніх директорів закладів дошкільної освіти
в ЕГ та КГ після формувального експерименту**

Рівень		Низький	Достатній	Середній	Високий
Бали		1 – 25	26 – 32	33 – 39	40 – 44
		12	29	36	42
Кількість студентів	ЕГ(x) $n_1 = 126$	7	31	55	33
	КГ(y) $n_2 = 131$	13	62	33	23
		20	93	88	56
		20	113	201	257

1. Однорідність вибірок.

1) загальний варіаційний ряд:

1 ... 20 21 ... 113 114 ... 201 202 ... 257;

2) спостережуване значення критерію:

$$W_{\text{спост.}} = \frac{1+20}{2} \cdot 7 + \frac{21+113}{2} \cdot 31 + \frac{114+201}{2} \cdot 55 + \frac{202+257}{2} \cdot 33 = 18386,5.$$

Це значення виходить за межі критичної області (табл. 3.4), тому після проведення формувального експерименту вибірки неоднорідні.

2. Числові характеристики

1) ЕГ (x):

$$\bar{x} = 34,52; D_x = 51,28; \sigma_x = 7,16;$$

$$S_x^2 = 51,69; S_x = 7,19;$$

$$\delta_x = 1,255;$$

довірчий інтервал:

$$(\bar{x} - \delta_x; \bar{x} + \delta_x) = (34,52 - 1,255; 34,52 + 1,255) = (33,265; 35,775).$$

2) КГ (y):

$$\bar{y} = 30,84; D_y = 65,40; \sigma_y = 8,09;$$

$$S_y^2 = 65,90; S_y = 8,12;$$

$$\delta_y = 1,390;$$

довірчий інтервал:

$$(\bar{y} - \delta_y; \bar{y} + \delta_y) = (30,84 - 1,39; 30,84 + 1,39) = (29,45; 32,23).$$

Довірчі інтервали контрольної та експериментальної груп не мають спільної частини. Тож з надійністю $\gamma = 0,95$ можна стверджувати, що рівень сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу, визначений за даними, отриманими згідно з оцінюванням учасників експериментальної групи, значно вищий, аніж той, що визначений за даними оцінювання учасників контрольної групи. Такий результат пояснюється впровадженням авторського навчально-методичного інструментарію, а не випадковими впливами.

3. Порівняння середніх.

1) спостережуване значення критерію:

$$T_{\text{сност.}} = \frac{\bar{x} - \bar{y}}{\sqrt{(n_1 - 1) \cdot S_x^2 + (n_2 - 1) \cdot S_y^2}} \cdot \sqrt{\frac{n_1 n_2 (n_1 + n_2 - 2)}{n_1 + n_2}}$$

$$T_{\text{сност.}} = \frac{34,52 - 30,84}{\sqrt{125 \cdot 51,69 + 130 \cdot 65,9}} \cdot \sqrt{\frac{126 \cdot 131 \cdot 255}{257}} \approx 3,842;$$

2) критичне значення критерію: $t_{\text{кр}}(0,05; 255) = 1,96$.

Оскільки $3,842 > 1,96$, тобто $T_{\text{сност.}} > t_{\text{кр}}$, то це означає, що середні вибірки в ЕГ та КГ відрізняються значущо, не випадково.

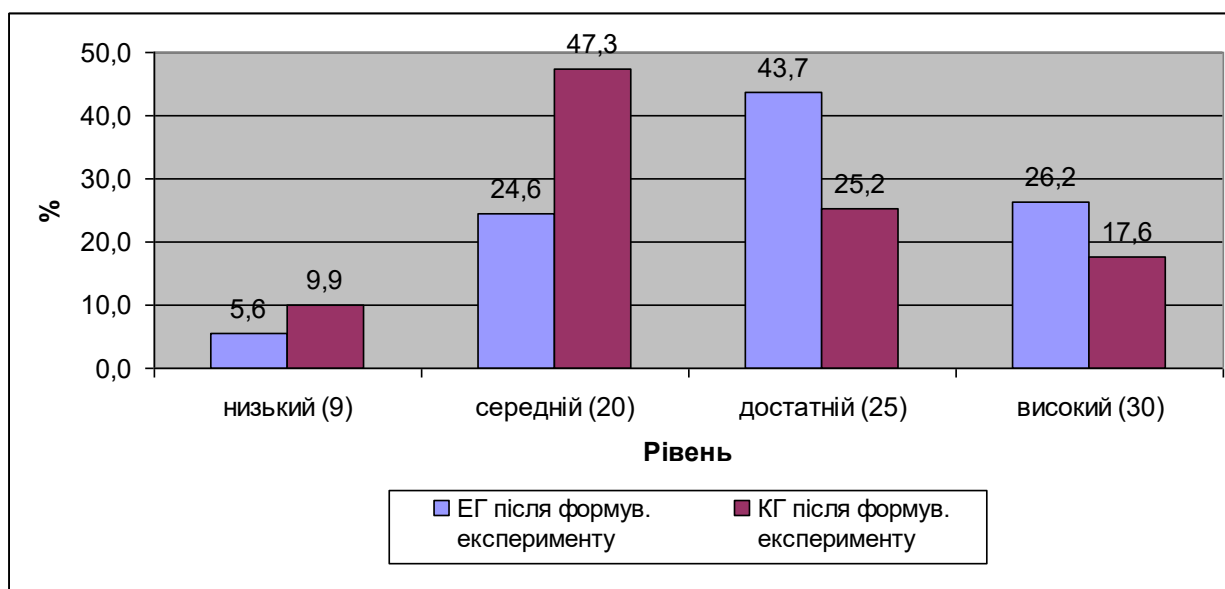

Рис. 3.6. Діаграма рівнів сформованості здатності до здійснення внутрішнього моніторингу магістрантів – майбутніх директорів закладів дошкільної освіти в КГ та ЕГ після формувального експерименту.

Після формувального експерименту високий рівень сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу зафіксовано у 26,2% досліджуваних з ЕГ та 17,6% – із КГ; достатній рівень виявлено у 43,7% учасників експерименту з ЕГ та 25,2% – із КГ; середній рівень – у 24,6% учасників експерименту з ЕГ та 47,3% – із КГ; а на низькому рівні сформованості перебуває всього 5,6% учасників експерименту з ЕГ та 9,9% – із КГ.

Після формувального експерименту досліджувані групи стали якісно неоднорідними, а кількісні показники експериментальної групи суттєво перевищують відповідні показники контрольної групи, що свідчить про ефективність авторського навчально-методичного інструментарію.

Порівняння показників сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу в експериментальній групі (ЕГ) до і після формувального експерименту (табл. 3.15, рис.3.7).

Таблиця 3.15

**Рівні сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення
внутрішнього моніторингу (магістрантів)
в ЕГ до і після формувального експерименту**

Рівень		Низький	Достатній	Середній	Високий
Бали		1 – 25	26 – 32	33 – 39	40 – 44
		12	29	36	42
Кількість студентів	ЕГ (до експ.) $n_2 = 126$	21	57	27	21
	ЕГ (після екс.) $n_2 = 126$	7	31	55	33
	Σ	28	88	82	54
		28	116	198	252

1. Однорідність вибірок

1) загальний варіаційний ряд:

1 ... 28 29 ... 116 117 ... 198 199... 252;

2) спостережуване значення критерію:

$$w_{\text{спост.}} = \frac{1+28}{2} \cdot 21 + \frac{29+116}{2} \cdot 57 + \frac{117+198}{2} \cdot 27 + \frac{199+252}{2} \cdot 21 = 13425.$$

Це значення виходить за межі критичної області (табл. 3.4). Це означає, що вибірки неоднорідні.

2. Числові характеристики

1) ЕГ (до експерименту): $\bar{x}_1 = 29,83$; $S_1^2 = 86,83$;

2) ЕГ (після експерименту): $\bar{y}_2 = 34,52$; $S_2^2 = 51,69$.

3. Порівняння середніх вибірових:

1) спостережуване значення критерію:

$$T_{\text{спост.}} = \frac{34,52 - 29,83}{\sqrt{125 \cdot (86,83 + 51,69)}} \cdot \sqrt{\frac{126 \cdot 126 \cdot 250}{252}} \approx 4,473;$$

2) критичне значення критерію: $t_{\text{кр}}(0,05; 250) = 1,96$.

Оскільки $4,473 > 1,96$, тобто $T_{\text{стат.}} > t_{\text{кр}}$, то середні вибірки в експериментальній групі на початку і наприкінці експерименту відрізняються значущо невипадково.

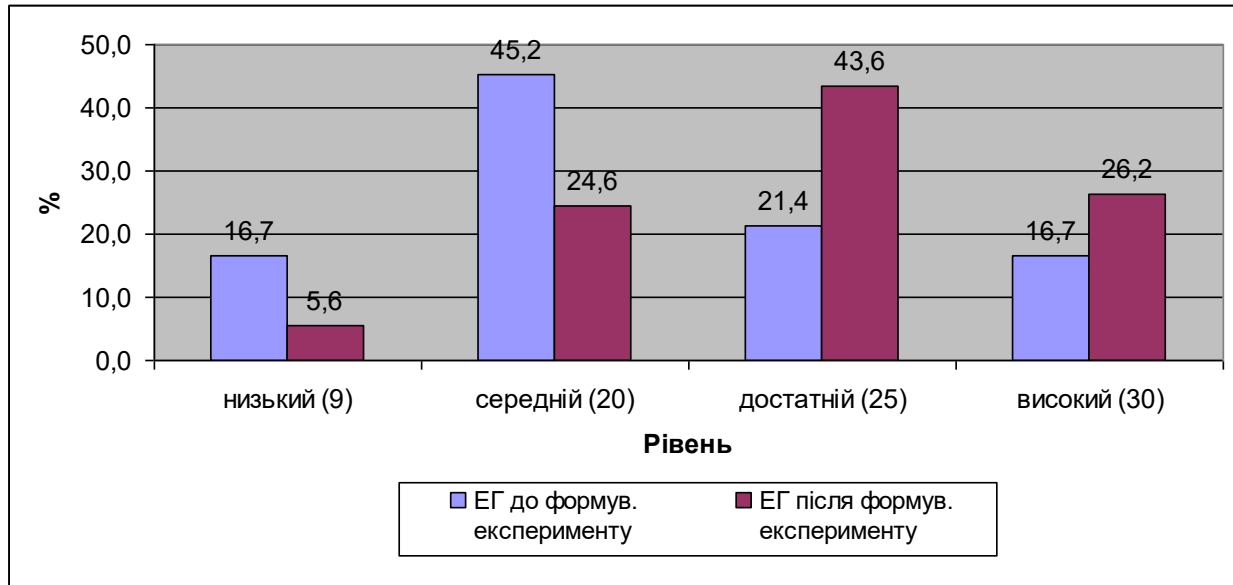

Рис. 3.7. Діаграма рівнів сформованості здатності до здійснення внутрішнього моніторингу магістрантів – майбутніх директорів закладів дошкільної освіти в ЕГ до і після формувального експерименту.

Після формувального експерименту в ЕГ зросла кількість досліджуваних магістрантів з високим і достатнім рівнями сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу на 9,5% та на 22,2% відповідно; водночас зменшилась на 20,6% та 11,1% кількість студентів цієї групи з середнім й низьким рівнями сформованості здатності до здійснення внутрішнього моніторингу.

Експериментальна група зросла якісно, її кількісні показники значуще перевищують відповідні показники на етапі констатувального експерименту.

На етапі вихідного контролю переважна більшість учасників ЕГ (68,2%) має середні здібності й особистісні якості щодо засвоєння матеріалу та оволодіння практичними навичками спеціальності. Значна частина ЕГ (26,2%) за своїми здібностями й особистісними якостями, успішністю навчання, за легкістю

засвоєння матеріалу та практичних навичок спеціальності істотно відрізняється від середнього рівня студентів. Це – найкращі студенти в групі.

Частина студентів ЕГ (орієнтовно 6%) має здібності й особистісні якості нижчі середнього, засвоєння матеріалу та оволодіння практичними навичками спеціальності повільне та вимагає більшої уваги, ніж у більшості, через низьку ефективність і віддачу.

Отже, в експериментальній групі відбулись позитивні якісні зміни, а кількісні показники суттєво поліпшилися.

Порівняння показників сформованості здатності до здійснення внутрішнього моніторингу майбутніх директорів закладів дошкільної освіти – магістрантів з контрольної групи (КГ) – до і після формувального експерименту (табл. 3.16, рис. 3.8).

Таблиця 3.16

Рівні сформованості здатності до здійснення внутрішнього моніторингу магістрантів – майбутніх директорів закладів дошкільної освіти в КГ до і після формувального експерименту

Рівень		Низький	Достатній	Середній	Високий
Бали		1 – 25	26 – 32	33 – 39	40 – 44
		12	29	36	42
Кількість студентів	КГ (до експ.) $n_2 = 131$	19	61	30	21
	КГ (після екс.) $n_2 = 131$	13	62	33	23
	Σ	32	123	63	44
		32	155	218	262

1. Однорідність вибірок:

1) загальний варіаційний ряд:

1 ... 32 33 ... 155 156 ... 218 219 ... 262;

2) спостережуване значення критерію:

$$w_{\text{сност.}} = \frac{1+32}{2} \cdot 19 + \frac{33+155}{2} \cdot 61 + \frac{156+218}{2} \cdot 30 + \frac{219+262}{2} \cdot 21 = 16708.$$

Це значення не виходить за межі критичної області (табл. 3.4), тому дані вибірки однорідні.

2. Числові характеристики:

1) КГ (до експерименту): $\bar{y}_1 = 30,22$; $S_1^2 = 79,34$;

2) КГ (після експерименту): $\bar{y}_2 = 30,84$; $S_2^2 = 65,9$.

3. Порівняння середніх вибірових:

1) спостережуване значення критерію:

$$T_{\text{сност.}} = \frac{30,84 - 30,22}{\sqrt{130 \cdot (79,34 + 65,9)}} \cdot \sqrt{\frac{131 \cdot 131 \cdot 260}{262}} \approx 0,589;$$

2) критичне значення критерію:

$$t_{\text{кр}}(0,05; 260) = 1,96.$$

$0,589 < 1,96$, тобто $T_{\text{сност.}} < t_{\text{кр}}$, тому середні вибірові в КГ до і після експерименту відрізняються незначуще.

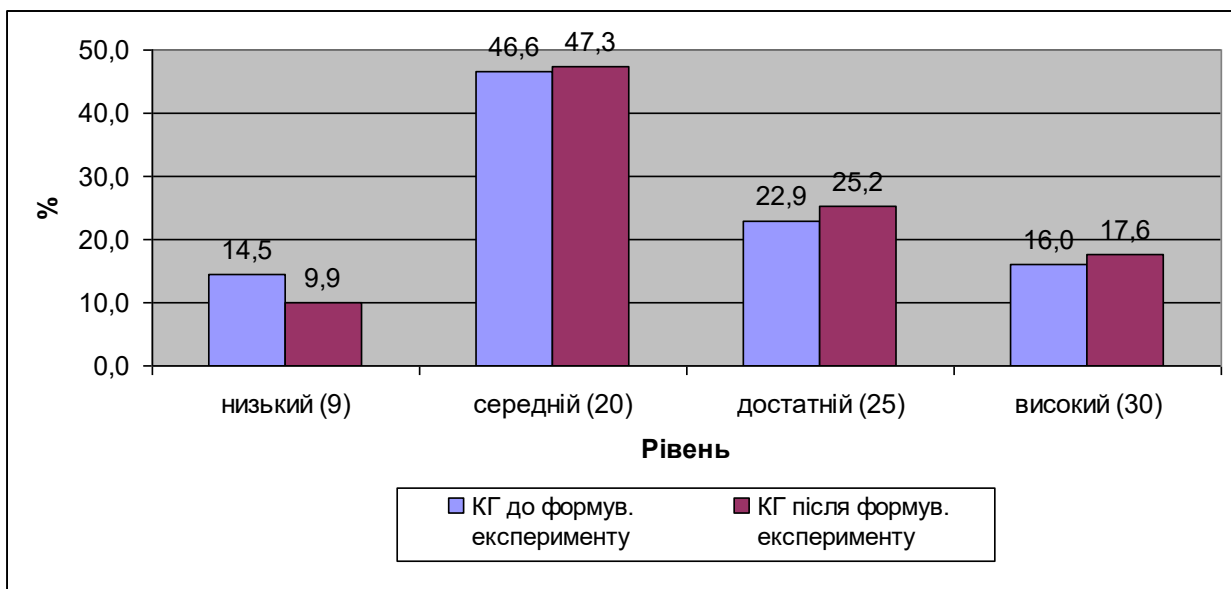

Рис. 3.8. *Діаграми рівнів сформованості здатності до здійснення внутрішнього моніторингу магістрантів – майбутніх директорів закладів дошкільної освіти в КГ до і після формувального експерименту.*

Після формувального експерименту в магістрантів КГ зросла кількість досліджуваних з високим, достатнім та середнім рівнями сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу на 1,6%, 2,3% та 0,7% відповідно. Водночас зменшилась на 4,6% кількість студентів КГ із низьким рівнем сформованості здатності до проведення такого моніторингу. Однак ці позитивні зміни виявилися незначущими.

Унаслідок формувального експерименту в контрольній групі теж відбулись якісні позитивні зміни, хоча і менш значущі, ніж в експериментальній.

У наступній таблиці (табл. 3.17) подано зведені дані про сформованість здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу усіх учасників експерименту після формувального експерименту.

Таблиця 3.17

Зведені емпіричні дані про рівні сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу – учасників експерименту після формувального експерименту

Рівень Групи		Низький		Середній		Достатній		Високий	
		кіль- кість	%	кіль- кість	%	кіль- кість	%	кіль- кість	%
Бака- лаври	КГ	20	16,7	55	45,8	28	23,3	17	14,2
	ЕГ	11	8,9	35	28,5	53	43,1	24	19,5
Магіст- ранти	КГ	13	9,9	62	47,3	33	25,2	23	17,6
	ЕГ	7	5,6	31	24,6	55	43,6	33	26,2

Аналіз результатів педагогічного експерименту підтверджує ефективність запропонованого навчально-методичного інструментарію в системі підготовки студентів – майбутніх директорів закладів дошкільної освіти до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти.

У зв'язку зі змінами, що відбуваються в змісті освіти, у контексті підвищення теоретичного й методологічного рівня організації та проведення освітнього процесу у вищій школі вважаємо доречним удосконалення навчальних планів підготовки майбутнього директора закладу дошкільної освіти на сучасному етапі

розвитку системи педагогічної освіти, а саме впровадження в освітній процес дистанційних спецкурсів [88, с. 205].

Так, для прикладу, розглянемо навчально-методичне забезпечення, а саме декілька спецкурсів, що сприяють підвищенню рівня сформованості здатності директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу, як майбутніх, так і чинних директорів закладів дошкільної освіти.

Спецкурс «Компетентнісний підхід до системи педагогічних вимірювань та управління якістю освіти», розроблений Н. Лісовою та О. Бондаренко [91], рекомендовано для підготовки директорів закладів загальної середньої освіти, проте один із змістових модулів з цього спецкурсу можна використати для підвищення фахової обізнаності й майбутніх директорів та методистів ЗДО. Змістовий модуль «Якість освіти як об'єкт вимірювання та управління» сприяє ознайомленню майбутніх фахівців з поняттям «управління», «якість освіти», «моніторинг» тощо та виробить уміння здійснювати внутрішній моніторинг освітнього процесу. Також спецкурс містить перелік основних понять, що є базовими в теорії та практиці управління освітою. На нашу думку, спецкурс сприяє удосконаленню деяких питань теоретичного спрямування, а також підвищує рівень самоосвіти майбутнього чи теперішнього фахівця.

Спецкурс «Формування професійної культури майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу», що пропонує Ю. Смолянко [233], сприяє підвищенню в студентів професійної та педагогічної культури, формує професійний та науковий світогляд, покращує їхню готовність до розв'язання педагогічних ситуацій, які можуть виникнути в ЗДО. Загалом спецкурс призначено для майбутніх вихователів ЗДО, проте це навчально-методичне забезпечення варто використовувати і під час підготовки майбутнього директора ЗДО, адже педагогічна етика становить вагомий критерій управлінської діяльності як складника ефективної ділової взаємодії.

Довідково-методичне видання «Книга керівника дошкільного навчального закладу» (автори-упорядники О. Копейкіна та Л. Гураш) [82] містить нормативно-правові акти вищих органів влади України у галузі дошкільної

освіти та призначене для керівників, методистів і співробітників закладів дошкільної освіти, студентів педагогічних навчальних закладів. У виданні опубліковано широкий спектр законодавчих документів, з якими має бути ознайомлений майбутній директор ЗДО. Зауважимо, оскільки посібник надрукований у 2006 році, деякі нормативно-правові акти є застарілими та втратили свою чинність.

Корисним для нашого дослідження є посібник «Мистецтво управління ДНЗ» (автор-упорядник Л. Шик) [135], що містить актуальний матеріал для директорів закладів дошкільної освіти. Посібник складається із 7 розділів, які стосуються управлінської діяльності адміністрації ЗДО, формування організаційної структури управління, нормативно-правових питань щодо основної діяльності ЗДО тощо. Кожен розділ доповнено схемами, графіками, циклограмами, прикладами наказів та іншими довідковими матеріалами. Вважаємо, що посібник доречно використовувати в освітньому процесі ЗВО під час ознайомлення майбутніх директорів закладів дошкільної освіти з основами управлінської діяльності.

Не менш важливим навчально-методичним забезпеченням у підготовці майбутнього директора закладу дошкільної освіти є посібник «Керівництво дошкільним навчальним закладом. Інформативно-методичні матеріали на допомогу керівникові ДНЗ», автором якого є Ю. Манилюк [125]. Книга містить 5 розділів, у яких логічно схарактеризовано систему розвитку дошкільної освіти, сутність управління закладом дошкільної освіти, ведення документації, проаналізовано орієнтовні форми внутрішнього контролю та окреслено специфіку роботи з батьками. На нашу думку, це керівництво повною мірою відповідає вимогам для його використання в освітньому процесі ЗВО при підготовці майбутніх директорів ЗДО та може бути використаний діючими директорами ЗДО.

Варто зауважити, що, аналізуючи навчально-методичне забезпечення, ми дійшли висновку, що досить велика кількість сучасної літератури, спецкурсів, навчально-методичних матеріалів представлено у сфері управління закладами

загальної середньої освіти («Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти» (М. Бобровський, С. Горбачов, О. Заплотинська) [17], «Державно-громадське управління розвитком загальної середньої освіти в малих містах України» (Н. Лісова) [109], «Основи управління закладом загальної середньої освіти: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів» (З. Онишків) [157], «Автономія як шлях до ефективного менеджменту школи» (А. Сеїтосманов) [225], «Нові вимоги до компетентностей керівників шкіл в Україні» (Отич О.) [163] та інші). Вважаємо, що у сфері управління дошкільною освітою недостатньо сучасного навчально-методичного забезпечення. Надалі вбачаємо доцільним розроблення дистанційного спецкурсу, який буде спрямовано на розкриття основних аспектів управління, контролю та моніторингу в галузі дошкільної освіти.

Зважаючи на сучасні вимоги до організації освітнього процесу, варто зауважити, що його успішність, ефективність організації й, відповідно, управління, значною мірою залежить від вдалого вибору засобів навчання. Із впровадженням в освітній простір інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та сервісів мережі Internet традиційні засоби навчання поєднують із використанням ІКТ, з дистанційним, мобільним та змішаним навчанням [253].

Аналіз сучасного інтернет-контенту та медійного простору дозволив констатувати, що формуванню управлінських компетентностей та професійному розвитку майбутнього директора закладу дошкільної освіти сприяють різноманітні онлайн-курси на освітніх платформах дистанційного навчання. Зокрема, «ДНК Лідерів» (EdEra), «Ефективні комунікації для освітніх управлінців» (EdEra), «Як ефективно спланувати та провести діалог» (Prometheus), «Менеджмент» (Prometheus), «Медіаграмотність для освітян» (Prometheus), «Управління людьми і проектами» (Освітній Хаб).

Варто зазначити, що інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) та сервіси мережі Internet полегшують роботу викладачам ЗВО та сприяють кращому засвоєнню інформації студентами. Мережа Internet урізноманітнює засоби

спілкування студентів та викладачів (електронна пошта, застосунок Viber, інтернет-платформа тощо), сприяє пошуці потрібної інформації та вмінню працювати з нею. Знання комп'ютера на сьогодні справедливо розглядають як фундаментальний чинник прогресу, що сприяє розвитку людини.

Опрацьовуючи самостійно дистанційні спецкурси, студенти набувають конкретних знань із тем, які запропоновано до вивчення. Контроль якості знань можна забезпечувати за допомогою проведення системи тестів, що реалізуються в дистанційному режимі (Google-тести).

У розрізі нашого дослідження цікавими виявилися ідеї щодо створення та функціонування персональних сайтів директорів закладів дошкільної освіти, які відображають основні аспекти управлінської діяльності керівників. З'ясовано, що протягом останніх років активно функціонують такі віртуальні осередки, як-от: «Персональний сайт завідувача дошкільного навчального закладу (ясел-садка) комбінованого типу № 29 «Барвінок» Білоцерківської міської ради Київської області» (м. Біла Церква, Київська область) [296], «Персональний сайт завідувача дошкільного навчального закладу (центру розвитку дитини) № 18 «Ясочка» (м. Біла Церква, Київська область) [295], «Персональний сайт завідувача ДНЗ № 7 «Орлятко»» (м. Біла Церква, Київська область) [294], «Сайт завідувача ДНЗ «Золотий ключик» (центру розвитку дитини)» (м. Нетішин, Хмельницька область) [299], «Віртуальне методичне об'єднання завідувачів ДНЗ» (м. Кривий Ріг) [285], Віртуальний методичний кабінет Сумського дошкільного навчального закладу (центр розвитку дитини) № 18 «Зірниця» Сумської міської ради (м. Суми) [286], «Віртуальна скарбничка методиста Бутько О. А» (сmt Компаніївка, Кіровоградська область) [284] та інші.

У контексті нашого наукового пошуку цікавими були ті віртуальні осередки, авторами та модераторами яких є директори та вихователі-методисти закладів дошкільної освіти. Наприклад, один із віртуальних осередків, що сприяє обміну досвідом між директорами ЗДО, – «Віртуальне методичне об'єднання завідувачів ДНЗ Криворізького району» [285]. Він містить такі рубрики: «Інформаційний дайджест», «Управлінський квест», «Бенефіс педагога»,

«Педагогічний брифінг», «Нормативно-правові документи», «Презентаційний меседж», «Корисні посилання» та «Зворотній зв'язок». Аналіз сайту дозволяє зробити висновок, що його рубрики та їхнє наповнення сприяє взаємообміну актуальною інформацією у сфері управління дошкільної освіти та є своєрідною енциклопедією інноваційних педагогічних технологій.

Аналізуючи «Персональний сайт завідувача ДНЗ № 7 «Орлятко» [294] ми переконалися, що цей віртуальний осередок ознайомлює відвідувачів з основними нормативно-правовими документами управлінського спрямування (алгоритм контролю в ЗДО, орієнтовні питання щодо тематичного вивчення стану трудового виховання в ньому, критерії аналізу занять у закладі, контроль-аналітична діяльність у ЗДО тощо), документами, що стосуються атестації педагогічних працівників (орієнтовний зміст діяльності керівника під час атестації, вимоги до рівня освіти педагогів на відповідність посаді з присвоєнням кваліфікаційних категорій, критерії відповідності займаній посаді педагога, освітні рівні педагогічних працівників, правовий порадишник з питань атестації), локальними документами (Положення про орган батьківського самоврядування, Положення про експертну комісію ДНЗ № 7, Положення про службу охорони праці ДНЗ №7, Правила внутрішнього трудового розпорядку). Такий віртуальний осередок стане в пригоді для молодих спеціалістів, які прагнуть до нових знань та покращення власного рівня управлінської компетентності.

«Віртуальна скарбничка методиста Бутько О. А» [284] є своєрідною віртуальною скринькою, що спрямована на підвищення рівня методичної компетентності та професійної майстерності директорів та вихователів-методистів закладів дошкільної освіти. Зазначений ресурс містить безліч корисних методичних кейсів для адміністрації ЗДО, а саме плани роботи методичних формувань окремо для вихователів та директорів ЗДО, програми розвитку дітей, форми методичної роботи, алгоритм роботи методиста з дошкільної освіти, методичні рекомендації щодо організації діяльності ЗДО та інше.

Вважаємо за доречне схарактеризувати позитивні характеристики ведення власного віртуального осередку директором чи то вихователем-методистом закладу дошкільної освіти:

- можливість працювати та використовувати інформацію сайту з різних гаджетів (комп'ютера, планшета або мобільного пристрою);
- комфортне використання інформації віртуальних осередків педагогічним колективом ЗДО незалежно від їхнього місця розташування;
- можливість постійного взаємообміну досвідом між директорами та вихователями-методистами ЗДО різних регіонів країни;
- підвищення рівня інформаційно-комунікаційної компетентності педагогічного колективу ЗДО.

Отже, в процесі аналізу віртуальних осередків, авторами та модераторами яких є директори й вихователі-методисти закладів дошкільної освіти, ми дійшли висновку, що сьогодення потребує інноваційного директора закладу дошкільної освіти, який прагне сам розвиватися та розвивати свій колектив.

Також резюмуючи сказане вище, вважаємо, що впровадження в освітній процес авторських дистанційних спецкурсів сприятиме підвищенню рівня професійного зростання та розширення кругозору знань студентів і педагогічних працівників закладів дошкільної освіти.

3.2. Перспективні вектори формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу майбутніх директорів закладів дошкільної освіти в умовах сучасної системи вищої освіти України

На сьогодні досить актуальною є проблема якості дошкільної освіти, яка пов'язана із загальними орієнтирами процесу вдосконалення системи освіти на всіх рівнях та становить один з пріоритетних напрямів в українській освітній системі [87]. Якісну освіту забезпечують належно підготовлені до цього

педагогічні кадри, зокрема майбутні директори закладів дошкільної освіти [64, с. 22].

Проведений теоретичний аналіз науково-методичної літератури, а саме, другої половини ХХ – початку ХХІ ст., узагальнення практичного досвіду викладачів ЗВО, які безпосередньо здійснюють підготовку майбутніх вихователів, вихователів-методистів та директорів закладів дошкільної освіти, уможливили окреслення перспективних векторів досліджуваної проблеми та її модернізації на сучасному етапі євроінтеграційних процесів у вітчизняній освіті.

Перспективні вектори формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу майбутніх директорів закладів дошкільної освіти в умовах сучасної системи вищої освіти України ми вбачаємо у *дворівневій холістичній структурі*: внутрішньоуніверситетській (на рівні кафедр, інститутів/факультетів, університету) та регіональній (рис. 3.9).

Першим напрямом формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу майбутніх директорів закладів дошкільної освіти в умовах сучасної системи вищої освіти України в умовах сучасної системи вищої освіти України на внутрішньоуніверситетському рівні визначимо поетапне виконання різних видів науково-методичної та науково-організаційної роботи закладу вищої освіти на різних рівнях.

Принагідно зазначимо, що умовно формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу майбутніх директорів закладів дошкільної освіти у межах діяльності вишу, можна поділити на кафедральний, факультетський/інститутський та університетський рівні, які перебувають у безпосередній взаємодії, оскільки, по-перше, проблема досліджуваного нами явища розглядається як в теоретичній, так і в практичній площинах. По-друге, управлінці різного рівня (ректор, проректори з навчальної та наукової роботи, декани, директори інститутів, завідувачі кафедр) чітко усвідомлюють значення формування здатності майбутніх директорів закладів дошкільної освіти до здійснення внутрішнього моніторингу, що надалі слугує ефективному

забезпеченню якісної професійної підготовки та перепідготовки академічної спільноти та якісного надання широкого спектру освітніх послуг.

Формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти майбутніх директорів закладів дошкільної освіти *на рівні кафедр* має бути цілісною системою, яка сприяє набуттю відповідних компетенцій та компетентностей здобувачами. Кафедральна освітня підтримка здобувачів – майбутніх директорів ЗДО – має базуватися на опануванні дисциплін управлінського спрямування; розширенні змістових модулів з тем історіографії становлення державного контролю та загальних професійних навичок директорів ЗДО; уведенні сучасних дефініцій управлінського спрямування у відповідні змістові модулі або ж розробленні словника управлінських термінів та понять; урізноманітненні видів практик на ОС «Магістр» (практика, що базується на вивченні та опрацюванні основної документації, якв стосується управлінських аспектів закладу); створенні проблемних ситуацій, які сприяють розвитку здатності до ефективної комунікації й міжособистісної взаємодії, роботи в команді (соціальна компетентність (Soft skills)); організації регіональних кафедральних конференцій із залученням досвідчених управлінців ЗДО, створенні кафедральних блогів (Instagram, Facebook, Telegram тощо), інтернет-платформ; залученні здобувачів до самостійного опрацювання дистанційних спецкурсів, перегляду навчальних вебінарів; уведенні до ОПП факультативних дисциплін, спецсемінірів; організації позааудиторної виховної роботи зі здобувачами (гуртки, екскурсії) тощо.

Принагідно зазначимо, що кафедра, яка надає освітні послуги майбутньому директору ЗДО, на нашу думку, має співпрацювати з кафедрами, які здійснюють підготовку кадрів у сфері управління та адміністрування, а ЗВО загалом має створювати відповідні психолого-педагогічні умови для розвитку управлінської сфери та управлінської компетентності директорів ЗДО в умовах інформаційного простору та розширювати можливості професійного розвитку

здобувачів вищої освіти на всеукраїнському та міжнародному рівнях, одночасно вивчаючи досвід зарубіжних країн та впроваджуючи його у свою систему освіти.

Формування здатності майбутніх директорів закладів дошкільної освіти до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти *на рівні інститутів/факультетів* має комплексно доповнювати рівень кафедральної підготовки здобувачів та охоплювати такі заходи: проведення науково-методичних заходів управлінського змісту; науково-методичний супровід адміністрацією ЗВО здобувачів вищої освіти; залучення до організації освітнього процесу досвідчених управлінців у галузі дошкільної освіти; упровадження передового педагогічного досвіду та інтенсифікація його форм; організація всеукраїнських симпозіумів, конференцій, хакатонів, майстер-класів управлінського спрямування для здобувачів вищої освіти.

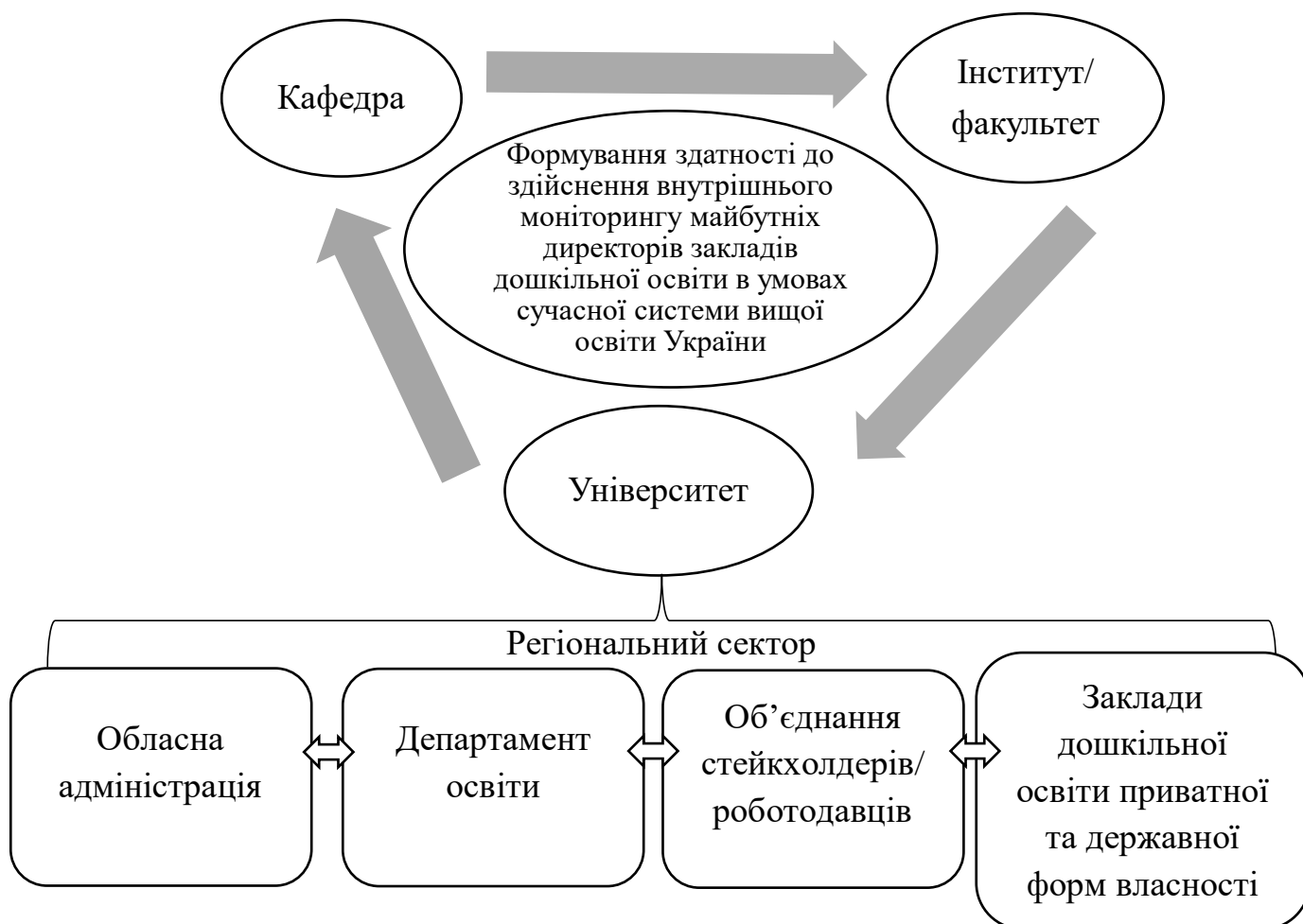

Рис. 3.9. Структура формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу майбутніх директорів закладів дошкільної освіти в умовах сучасної системи вищої освіти України

Наведемо декілька прикладів та тематику орієнтовних науково-методичних заходів на рівні інституту/факультету, що спрямовані на формування здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти (табл. 3.18).

Таблиця 3.18

Тематика науково-методичних заходів управлінського спрямування

№ п/п	Тема	Форма проведення
1.	Проблеми управління та контролю в ЗДО України	Відкрита лекція
2.	Мистецтво і техніка ділового спілкування	Лекція-тренінг
3.	Аналіз впливу навколишнього середовища на навчальні досягнення дітей дошкільного віку	Дискусійна панель
4.	Вплив стилів керівництва директора ЗДО на роботу педагогічного колективу	Майстер-клас
5.	Система внутрішнього забезпечення якості дошкільної освіти	Методична панорама
6.	Управління розвитком конкурентоспроможності сучасного ЗДО	Освітнє кафе
7.	Управління методичною роботою з педагогічним колективом ЗДО	Методична студія
8.	Управління педагогічними конфліктами	Моделювання ситуацій
9.	Управлінські та лідерські вміння директора ЗДО	Телеревію
10.	Державний контроль в управлінні діяльністю сучасних ЗДО	Регіональна конференція

Вважаємо, що заходи, спрямовані на формування здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти, доречно проводити близько чотирьох разів на семестр. Такі заходи сприятимуть розвитку управлінських навичок, лідерського потенціалу та розширенню навичок ефективної соціальної та комунікативної взаємодії.

Формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти майбутніх директорів закладів дошкільної освіти *на рівні університету* має містити такі заходи: моніторингові дослідження (збір та аналіз інформації для виявлення чинників (освітній процес, умови навчання тощо), що впливають на підготовку здобувачів вищої освіти до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти); сприятливе мотиваційне середовище для здобувачів вищої освіти; проведення систематичних опитувань та створення прогнозу щодо вмотивованості здобувачів вищої освіти до майбутньої професійної діяльності; створення інтернет-блогу з обміну досвідом між провідними управлінцями в галузі дошкільної освіти; систематичне проведення міжнародних конференцій, симпозіумів із залученням здобувачів вищої освіти; створення оптимальних умов для академічної мобільності здобувачів (стажування в ЗДО поза межами країни); створення функціонального центру практичної підготовки майбутніх фахівців.

Другий перспективний вектор діяльності сучасного закладу вищої педагогічної освіти в контексті досліджуваної нами проблеми пов'язуємо із упровадженням *компетентнісного підходу* через поетапне впровадження інноваційних форм і методів науково-методичної роботи для розвитку вміння майбутнього директора ЗДО вирішувати як стандартні так і нестандартні проблеми, що виникатимуть у професійній діяльності. Вважаємо, що компетентнісний підхід – це своєрідний перехід від єдиної теорії до поєднання теоретичного складника освітнього процесу з практичним, що сприяє розвитку якостей, які необхідні в професійній діяльності директора ЗДО [81, с. 69–75; 136, с. 11–17; 232]. Ефективність *компетентнісного підходу* для ефективного формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти майбутніх директорів закладів дошкільної освіти в системі вищої освіти України буде залежати насамперед від використання різних форм (індивідуальних, групових, колективних) науково-методичної роботи традиційного та інноваційного змісту.

Варто вказати на не менш важливий *перспективний вектор* формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти майбутніх директорів закладів дошкільної освіти – *збагачення змісту певних дисциплін відповідними змістовими модулями та темами, що стосуються управління в дошкільній освіті.*

Необхідність реалізації цього напряму потрібно забезпечувати і через використання сучасних технологій навчання (інформаційно-комунікаційних, дистанційного та очно-дистанційного навчання, інтерактивної гри, освітнього діалогу, педагогічного діалогу, фокус-групи, тьюторство, корпоративну взаємодію тощо), і через появу нових форм поширення передового педагогічного досвіду закладів дошкільної освіти (педагогічних курсів, педагогічних виставок, педагогічних музеїв, семінарів й конференцій), різноманітних теоретико-практичних розробок, журналів, рекомендацій, які мали б методичний характер та були спрямовані на підвищення фахового рівня педагога дошкільних установ [148, с. 100–106].

Проаналізувавши освітньо-професійні програми, навчальні плани, робочі програми дисциплін низки закладів вищої освіти України (п. 3.1 дисертації), що здійснюють підготовку ОС магістр за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта», ми виокремили дисципліни, *зміст яких пропонуємо доповнити темами, які сприяють формуванню здатності майбутнього директора до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти* (табл. 3.19).

Таблиця 3.19

Формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти на початку XXI століття: орієнтовна тематика

№ п/п	Навчальна дисципліна	Орієнтовна тема
1.	Педагогічний менеджмент	«Якість освітнього процесу як загальна наукова проблема»
2.	Чинники успішного працевлаштування	«Контроль в системі якості освіти»

Продовження таблиці 3.19

3.	Менеджмент в освіті	«Умови організації внутрішнього моніторингу. Види моніторингу. Алгоритм організації моніторингу»
4.	Планування та організація освітнього процесу ЗДО	«Етапи становлення державного контролю за діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні. Організація внутрішнього контролю в закладі дошкільної освіти. Модель вертикальної системи внутрішнього контролю в закладі дошкільної освіти»
5.	Організація та керівництво методичною роботою в дошкільній освіті	«Функції організаторів та учасників внутрішнього моніторингу»
6.	Організаційно-управлінська діяльність у дошкільній освіті	«Поняття «державного контролю». Форми державного контролю. Методи державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО. Принципи державного контролю»
7.	Організація та керівництво процесом дошкільної освіти	«Основні напрями моніторингу якості освіти. Об'єкти моніторингу якості освіти. Етапи організації та проведення моніторингу в освітньому процесі. Загальні вимоги до моніторингу»

Вважаємо, що доповнення саме такими темами навчальних дисциплін покращить рівень формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти майбутніх директорів закладів дошкільної освіти. Варто зауважити, що викладання вище перерахованих дисциплін повинно бути практико-орієнтованим, що і є одним із важливих складників перспективних напрямів формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти майбутніх директорів закладів дошкільної освіти. Під практико-орієнтованим спрямуванням освітнього процесу розуміємо його організацію з використанням практичного досвіду під час вирішення як

стандартних, так і нестандартних проблем, що виникатимуть у професійній діяльності.

Освітній процес у закладах вищої освіти в умовах інформаційно-комунікаційного освітнього середовища передбачає широке застосування ІКТ-технологій. Відповідно *наступним перспективним напрямом* діяльності закладу вищої освіти вбачаємо створення, підтримку й активне функціонування освітнього інформаційно-комунікаційного середовища навчального закладу, зміст якого враховує особливості формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти майбутніх директорів закладів дошкільної освіти.

Для реалізації цього аспекту в діяльності закладів вищої освіти варто використовувати потенційні можливості інформаційно-комунікаційних технологій (комп'ютерних, мультимедійних та телекомунікаційних). Так, для більш ефективної реалізації завдань щодо здійснення формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти майбутніх директорів закладів дошкільної освіти рекомендуємо скористатися ресурсними можливостями створеної авторським колективом кафедри дошкільної освіти ЧНУ імені Богдана Хмельницького освітньої платформи «Педагогічна палітра дошкільної освіти» (<http://surl.li/afour>) як своєрідного навчально-методичного центру інформаційно-комунікаційного простору та неформальної освіти. У рубриці «Наукова робота аспірантів кафедри» розміщено дистанційний спецкурс «Моніторинг якості дошкільної освіти», вивчення якого можливе через опанування інноваційних типів навчального матеріалу, виконання завдань практичного та теоретичного спрямування, самостійне опрацювання додаткової навчально-методичної літератури, засвоєння здобувачами опорних знань з основ комп'ютерної грамотності тощо.

Для відстеження стану та динаміки результативності формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти майбутніх директорів закладів дошкільної освіти варто враховувати *регіональний контекст*. До регіонального осередку зазначеної здатності ми зараховуємо

обласну адміністрацію, департамент освіти, об'єднання стейкхолдерів/роботодавців, заклади дошкільної освіти приватної та державної форм власності. Співпраця ЗВО з описаними раніше структурами, на нашу думку, повинна містити такі форми залучення вищезгаданих структур до процесу формування зазначеної здатності майбутніх директорів закладів дошкільної освіти: надання пропозицій до проєкту ОП; консультування; участь у розробленні плану навчально-наукових заходів управлінського спрямування; участь у цих заходах. Окрім того, вагомим показником співпраці департаменту освіти із ЗВО щодо підготовки управлінців у галузі дошкільної освіти може стати систематичне запровадження «Курсів школи майбутнього директора закладу дошкільної освіти» з подальшим наданням відповідного сертифіката.

Варто зауважити, що не менш цінними будуть й інші форми співпраці, як-от: організація роботи педагогічних фокус-груп у складі стейкхолдерів, роботодавців та здобувачів вищої освіти; організація в галузі дошкільної освіти з лабораторіями управлінських рішень, науково-методичними майстернями сучасних освітніх технологій, кабінетами методичної практико-орієнтованої підготовки фахівців у галузі дошкільної освіти закладів вищої освіти; створення ЗВО регіональних віртуальних осередків, педагогічних спільнот, онлайн-педагогічних клубів щодо презентації індивідуальних траєкторій та програм саморозвитку директорів ЗДО.

Отже виокремлені нами перспективні вектори формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти майбутніх директорів закладів дошкільної освіти спрямовано на якісну практико-орієнтовану підготовку, в основу якої покладено формування високого рівня знань та умінь в межах ЗВО.

ВИСНОВКИ ДО ТРЕТЬОГО РОЗДІЛУ

У третьому розділі схарактеризовано процес формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти майбутніх директорів ЗДО на сучасному етапі розвитку вітчизняної вищої освіти та окреслено перспективні напрями її модернізації.

На основі аналізу літературних джерел останніх років (монографій, дисертацій, посібників) з'ясовано, що актуальними на сьогодні в українській історико-педагогічній науці є такі питання: формування здатності майбутнього директора закладу дошкільної освіти до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти в педагогічному процесі ЗВО; формування предметних (фахових) і загальних компетентностей майбутніх директорів закладів дошкільної освіти під час їхньої професійно-педагогічної підготовки; особливостей використання інформаційних технологій для підвищення ефективності формування здатності майбутніх директорів закладів дошкільної освіти до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти; забезпечення наступності в навчанні та ін.

Проаналізовано навчальні плани, які дозволили схарактеризувати основні складники освітньо-професійного компонента формування здатності майбутніх директорів закладів дошкільної освіти до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти в системі педагогічної освіти.

Проведений аналіз освітньо-професійних програм, навчальних планів в різних університетах України дає підстави для таких висновків: проаналізовані дисципліни певною мірою сприяють формуванню здатності магістрів до здійснення внутрішнього моніторингу, проте на такі дисципліни виділено недостатню кількість годин, що відповідно спричиняє недостатність у студентів відповідних компетентностей; на дисципліні управлінського спрямування варто збільшити кількість академічних годин, що сприятиме вищому рівню формування здатності майбутніх директорів закладів дошкільної освіти до здійснення внутрішнього моніторингу; зміст дисциплін професійної підготовки

необхідно доповнити темами, які розкривають різні аспекти управління закладом дошкільної освіти; до переліку завдань формування здатності майбутнього директора ЗДО варто ввести формування здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу.

Обґрунтовано доцільність використання ІКТ у професійній підготовці майбутнього директора закладу дошкільної освіти у вищій школі. Вказано на актуальність широкого використання в освітньому процесі мережі Internet та веб-технологій.

Провідною метою третього розділу дисертаційної роботи сформульовано розроблення перспективних векторів формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу майбутніх директорів закладів дошкільної освіти.

Для забезпечення майбутніх директорів ЗДО належним рівнем освітнього процесу доцільним було проведення експериментальної перевірки, що мала виявити обізнаність сучасних педагогів (вихователів, вихователів-методистів, директорів ЗДО) і майбутніх вихователів, вихователів-методистів, директорів ЗДО з питанням моніторингу якості дошкільної освіти та питанням державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО. Респондентами експерименту були здобувачі першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти зі спеціальності 012 «Дошкільна освіта».

Педагогічний експеримент за типом «до – після» проведено в три етапи: аналітико-синтетичний, формувальний та контрольний. До нього залучено 243 особи бакалаврів та 257 осіб магістрантів. На аналітико-синтетичному етапі схарактеризовано стан обізнаності студентів щодо питань про реальний стан проблеми державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільної освіти України на сучасному етапі розвитку в закладах вищої освіти, який виявився недостатнім. Проведений кількісний і якісний аналіз отриманих даних спонукав до висновку про необхідність розроблення та впровадження в освітній процес ЗВО матеріалів з проблематики дослідження.

Формувальний етап експерименту передбачав упровадження в навчальний процес розробленого дистанційного спецкурсу «Моніторинг якості дошкільної

освіти» та навчально-довідкового посібника «Тлумачний словник для майбутніх та діючих директорів закладів дошкільної освіти» для студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта».

На контрольному етапі виконано підсумкове діагностування. Для підтвердження ефективності впровадження в освітній процес розроблених матеріалів проаналізовано й зіставлено отримані дані щодо аналітико-синтетичного та формувального етапів дослідницько-експериментальної роботи.

На основі методів математичної статистики (критерій Вілкоксона, критерій Стьюдента) зроблено висновки про наявність достовірно вищого рівня обізнаності бакалаврів, магістрантів щодо сформованості здатності майбутніх директорів ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу після формувального етапу експерименту, ніж до його проведення.

З огляду на отримані результати експерименту, доведено, що запропонований навчально-методичний інструментарій формувального етапу позитивно вплинув на процес підготовки студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта».

Основні результати розділу опубліковано в працях автора [20, 28].

ВИСНОВКИ

Дослідження присвячено аналізу та обґрунтуванню теоретичних і методичних засад проблеми державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільної освіти України (друга половина XX – початку XXI століття). Результати наукового пошуку доводять факт ефективності виконання сформульованих завдань, досягнення мети і слугують підґрунтям для концептуальних висновків.

1. На підставі теоретичного опрацювання проблеми державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільно освіти України (друга половина XX ст.) розкрито стан розроблення окресленої проблеми у вітчизняній теорії та практиці управління освітою, виявлено витoki проблеми державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти, схарактеризовано закономірності його здійснення в Україні впродовж другої половини XX ст.

Конкретизовано теоретико-методологічні засади проведеного історико-педагогічного дослідження, в основу яких покладено системно-хронологічний, парадигмальний, регіональний, джерелознавчий та історіографічний підходи, що є фундаментальними класичними підходами сучасного наукового пізнання та дають змогу краще уявити загальні закономірності історичного розвитку феномену державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти як складника вітчизняної педагогіки в контексті ідей панівної в кожен історичний період парадигми.

Аналіз окреслених підходів до проблеми нашого дослідження дозволив виокремити важливі методологічні принципи, які покладено в основу відтворення історико-педагогічних явищ: історизму, об'єктивності, системності.

З огляду на філософську й психолого-педагогічну літературу проведено системний аналіз базисних понять дослідження, що окреслюють його термінологічне поле та допомагають максимально точно схарактеризувати сутність ключової проблеми. Уточнено зміст базових понять «заклад дошкільної освіти», «контроль», «державний контроль в управлінні діяльністю закладами

дошкільної освіти», «управління у сфері освіти» з позиції науковців за обраний для вивчення період.

На основі опрацьованих історичних даних констатовано, що друга половина ХХ століття обґрунтовується як період, що дав поштовх для розвитку державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні. З'ясовано, що освітні процеси, що проходили в другій половині ХХ століття, були зумовлені подіями, які відбувалися у державі.

У процесі дослідження виявлено основні тенденції генезису проблеми державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільної освіти в Україні другої половини ХХ століття. Виокремлення й характеристика етапів генезису обраної проблеми здійснено відповідно до визначеного критерію (якість діяльності системи дошкільної освіти): перший етап (1943–1959 рр.) – відбудова системи дошкільної освіти; другий етап (1960–1969 рр.) – передбачає становлення системи громадського огляду ЗДО України; третій етап (1970–1989 рр.) – зростання мереж ЗДО, поступове розв'язання проблеми з кількістю закладів дошкільної освіти; четвертий етап (1990–2000 рр.) –радикальні зміни в системі управління дошкільною освітою.

Установлено, що освітні процеси в другій половині ХХ ст. значною мірою підпорядковуються державним впливам і залежать від тих політичних подій, які в той час відбувалися в країні.

Неоднозначність у трактуванні поняття «державний контроль у галузі дошкільної освіти» дозволила запропонувати авторське визначення досліджуваного терміна: державний контроль у галузі дошкільної освіти – це систематичний комплексний процес спостереження та перевірки діяльності закладу дошкільної освіти відповідно до загальноприйнятих норм та законів, що проводять для попередження відхилень від норм та надання закладу подальшого права на провадження своєї діяльності.

2. Проведений аналіз історичних передумов розвитку державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО дозволив розглянути сучасні парадигми державного контролю в управлінні вітчизняними закладами дошкільної освіти

на початку ХХІ ст. та схарактеризувати міжнародний досвід державно-громадського управління розвитком дошкільної освіти.

У процесі дослідження виявлено, що на початку ХХІ століття актуалізувалася тема державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільної освіти України. Науковці починають зосереджено працювати в цьому напрямі та розглядати державний контроль як невід'ємний складник діяльності ЗДО, надаючи великої уваги потенціалу удосконалення змісту і структури системи управління. Підтверджено, що державний контроль є необхідним елементом управлінської діяльності, який забезпечує попередження суперечностей між зазначеною метою та очікуваними результатами.

Проаналізовано наукову парадигму державного контролю та з'ясовано, що цей процес розглядається як сукупність узаємодоповнювальних елементів (процес, результат, дія, протидія, послуга, вплив) і слугує основою для швидкої реакції на будь-які порушення, що можуть виникнути в роботі закладу дошкільної освіти.

На підставі виділеного критерію (якість діяльності системи дошкільної освіти) науково обґрунтовано етапи розвитку державного контролю в управлінні дошкільною освітою в Україні початку ХХІ століття: перший етап (2001–2002 рр.) – відродження дошкільної освіти як такої, що надає свої права та визначає певні обов'язки, утвердження безпосереднього державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО різних типів і форм власності (затверджено наказ про порядок державної атестації); другий етап (2003–2009 рр.) – період посиленої уваги до розвитку управління в галузі дошкільної освіти; третій етап (2010–2016 рр.) – оптимізація, узагальнення, пошук нових ідей, посилення розвитку системи управління та державного контролю за закладами дошкільної освіти; четвертий етап (2017–2020 рр.) – модернізація системи дошкільної освіти та державного контролю (нагляду) за її діяльністю.

Визначено принципи (стратегія контролю, плановість, визначеність, системність, демократичність, об'єктивність, цілеспрямованість, компетентність), що необхідні для здійснення ефективного державного контролю в управлінні

діяльністю закладів дошкільної освіти, а також обґрунтовано форми й методи державного контролю в галузі дошкільної освіти.

Здійснення аналізу наукових джерел, основних форм державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО дозволяє стверджувати, що державний контроль в управлінні системою дошкільної освіти мав різноплановий характер, а саме здійснювався у вигляді перевірок, інспектування, атестації (до 2017 року) та моніторингу якості освіти (з 2020 року). Також виокремлено основні методи управління освітою, специфічні методи державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО та інноваційні методи роботи під час проведення заходів державного контролю в ЗДО.

На підставі результатів вивчення досвіду зарубіжних країн встановлено, що європейські інтеграційні процеси зумовлюють нові вимоги до системи функціонування національної системи державно-громадського управління, що можуть стати ефективним та дієвим засобом державно-громадського управління освітою України та сприяти відкритості, прозорості в розвитку суспільних відносин.

3. На основі аналізу ОПП ЗВО України виокремлено основні тенденції розвитку здатності майбутніх директорів закладів дошкільної освіти до здійснення внутрішнього моніторингу на сучасному етапі розвитку вищої освіти

З'ясовано, що ЗВО намагаються впроваджувати в освітній процес дисципліни управлінського спрямування, хоча в деяких ЗВО годин на їхнє вивчення виділено не достатньо. Нами виділено найбільш поширені навчальні дисципліни, які входять до ОПП (2020 р.) різних ЗВО України, а саме «Менеджмент дошкільної освіти» та «Організація і управління в дошкільній освіті».

У ракурсі проблематики дослідження проаналізовано навчально-методичне забезпечення (спецкурси), що сприяє підвищенню рівня здатності директора закладу дошкільної освіти до здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти. У процесі аналізу з'ясовано, що в галузі дошкільної освіти недостатньо сучасного навчально-методичного забезпечення, тому

зініційовано розроблення дистанційного спецкурсу, який спрямовано на розкриття основних аспектів управління, контролю та моніторингу у сфері дошкільної освіти.

Аналіз матеріалів з досліджуваної теми дозволяє нам запропонувати авторське визначення терміносполуки «здатність майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу», яке ми розуміємо як вміння особистості виконувати функціональні обов'язки щодо систематичного внутрішнього спостереження, прогнозування, виявлення недоліків та сприяння покращенню номенклатури справ у закладі дошкільної освіти.

4. Результати проведеного історико-педагогічного дослідження зумовили проведення експериментальної перевірки ефективності системи формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу на сучасному етапі розвитку вищої освіти та спрогнозувати перспективні вектори формування такої здатності в майбутніх директорів закладів дошкільної освіти.

Результати проведеного історико-педагогічного дослідження стали підґрунтям для розроблення та апробації навчально-методичних матеріалів з проблематики дослідження для студентів закладів вищої освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта», а також для слухачів курсів підвищення кваліфікації закладів системи післядипломної педагогічної освіти.

Дослідницько-експериментальна робота організована поетапно й містила проведення педагогічного експерименту за типом «до – після». Вірогідність і достовірність отриманих результатів підтверджені в процесі експериментальної роботи за допомогою методів математичної статистики (критерій Вілкоксона, критерій Стьюдента).

Результати експериментальної перевірки розроблених навчально-методичних матеріалів (дистанційного спецкурсу, навчально-довідкового посібника) довели їх ефективність, що засвідчує позитивну динаміку поінформованості здобувачів різних освітніх ступенів (бакалаврського, магістерського) і слухачів курсів підвищення кваліфікації в закладах

післядипломної педагогічної освіти щодо стану проблеми державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільної освіти України та здійснення внутрішнього моніторингу якості дошкільної освіти на сучасному етапі розвитку закладів вищої й післядипломної педагогічної освіти.

На основі методів математичної статистики (критерій Вілкоксона, критерій Стюдента) зроблено висновки про наявність достовірно вищого рівня обізнаності бакалаврів, магістрантів щодо ефективності системи формування здатності майбутнього директора ЗДО до здійснення внутрішнього моніторингу після формувального етапу експерименту, ніж до його проведення.

Отже, вирішення завдань дослідження зумовило досягнення його мети щодо вивчення й систематизації історико-педагогічного досвіду проблеми становлення державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільної освіти України (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.) та дало змогу розглянути проблему підготовки майбутніх директорів ЗДО – потенційних підлеглих органів державного та місцевого самоврядування – на сучасному етапі розвитку вищої освіти України.

Нами спрогнозовано перспективні вектори формування здатності до здійснення внутрішнього моніторингу майбутніх директорів закладів дошкільної освіти. Такі вектори в умовах сучасної системи вищої освіти України ми вбачаємо у дворівневій холистичній структурі: внутрішньоуніверситетській (на рівні кафедр, інститутів/факультетів, університету) та регіональній (обласна адміністрація, департамент освіти, об'єднання стейкхолдерів/роботодавців, заклади дошкільної освіти приватної та державної форм власності).

Проведене дослідження не претендує на вичерпний аналіз порушеної проблеми і передбачає подальше вивчення: генезису законодавчої бази державного контролю системи дошкільної освіти щодо діяльності закладів дошкільної освіти; зарубіжної практики державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО; механізму забезпечення державно-громадського контролю як стратегії управління закладами дошкільної освіти в Україні; прогресивних ідей вітчизняного досвіду щодо формування здатності майбутніх директорів закладів

дошкільної освіти України до здійснення внутрішнього моніторингу для обґрунтування можливостей його використання в сучасних умовах реформування української освітньої системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абакумов А. А., Пузырев Ф. И., Литвинов Л. Ф. Народное образование в СССР. Общеобразовательная школа: сборник документов 1917–1973 гг. Москва: Педагогика, 1974. 560 с.
2. Абрамсон С. Г. Дошкільне виховання на Україні до 1917 р. За комуністичне виховання дошкільника. 1940. № 12. С. 1–10.
3. Авер'янов В. Б. Наука управління і держава: доктрина члена-кореспондента НАН України В. В. Цветкова. Вісник національної академії наук України. 2008. № 7. С. 36–38.
4. Амеліна Ю. В. Коли було створено перший дитячий садочок? Прес-центр. 2009. № 11. С. 4.
5. Англійсько-український словник термінів і понять з державного управління / за ред. Г. Райта. Київ: Основи, 1996. 128 с.
6. Андрійко О. Ф. Державний контроль в Україні: організаційно – правові засади. Київ: Наук. думка, 2004. 300 с.
7. Анненкова І. П. Моніторинг якості освіти у ВНЗ. URL: <http://e-learning.onu.edu.ua/stati/pedagog-ka-visho-shkoli/an-nkova-p-mon-toring-jakost-osv-ti-u-vnz.html> (Дата звернення: 10.12.2020).
8. Атаманчук Г. В. Теория государственного управления: курс лекций. Москва, 1997. 400 с.
9. Афанасьев В. Г. Научно-техническая революция, управление, образование. Москва: Политиздат, 1972. 431 с.
10. Барбер М. Обучающая игра: аргументы в пользу революции в образовании. Москва: Просвещение, 2007. 349 с.
11. Батлина Л. В. Становление и развитие общественного дошкольного воспитания в Украинской ССР (1917–1941): автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ: КПИ, 1983. 19 с.
12. Березівська Л. Джерельна основа історико-педагогічних досліджень як методологічна проблема: зб. матеріалів наук.-методолог. семінару

- «Сучасні вимоги до організації та проведення історико-педагогічних досліджень». Київ: ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. 2017. С. 6–7.
13. Березняк Є. С., Стіоса В. Г. Питання інспектування роботи школи і вчителя. Київ: Рад. шк., 1967. 279 с.
14. Березняк Є. С., Черпінський М. В. Керівництво роботою школи. Київ: Рад. шк., 1970. 260 с.
15. Беленька Г. В., Коваленко О. В., Шинкар Т. Ю. Якість дошкільної освіти в Україні та країнах ЄС: параметри виміру та методичний супровід *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. № 72. 2020. С. 33–39.
16. Белова Л. О. Реформування системи управління освітою за умови децентралізації місцевого самоврядування. *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. № 1. С. 109–118.
17. Бобровський М. В., Горбачов С. І., Заплотинська О. О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ: Державна служба якості освіти, 2019. 240 с.
18. Божинський В. С. Державна атестація навчального закладу: нормативно-правові документи. *Практика управління закладом освіти*. 2016. № 2. С. 41–42.
19. Божинський В. С. Організуємо державну атестацію навчального закладу по-новому. *Практика управління дошкільним закладом*. 2015. № 3. С. 7.
20. Босак О. З. Еволюція моделі управління у державному секторі: перехід від державного управління до публічного. *Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи*: матеріали II-ї Міжнародної наукової конференції аспірантів та докторантів з державного управління (м. Одеса, 3 червня, 2011 р.). Одеса, 2011. 272 с.

21. Будник О., Кондур О., Михайлишин Г., Рідей Н. Діагностика управлінсько-квалітологічної компетентності здобувачів освіти у закладах вищої освіти. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*: спецвипуск «Нові педагогічні підходи в STEAM освіті». 2019. С. 23–31.
22. В Україні розпочинається оцінювання якості дошкільної освіти ECERS-3. URL: <https://uied.org.ua/v-ukra%D1%97ni-rozpochina%D1%94tsya-osczynuvannya-yakosti-doshkilno%D1%97-osviti-ecers-3/> (Дата звернення: 15.07.2020).
23. Васильєва С. А. Діахронічний метод як засіб обґрунтування періодизації розвитку дошкільних навчальних закладів різних типів у системі освіти України (друга половина ХХ ст. – початок ХХІ ст.). *Вісник Житомирського державного університету*. 2015. № 1. С. 170–171.
24. Васильєва С. А. Умови становлення та розвитку різних типів дошкільних навчальних закладів в Україні у період 1950-х років – початку ХХІ століття. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/2336/1/S_Vasilyeva_konf_PI.pdf (Дата звернення: 19.09.2020).
25. Ващенко Г. Г. Український ренесанс ХХ століття. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина ХІХ-ХХ ст.): хрестоматія / уклад. Л. Д. Березівська, наук. ред. О. В. Сухомлинська, попереднє слово О. Сухомлинська. Київ: Науковий світ, 2003. 456 с.
26. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. Київ: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
27. Венжик Л. Ф. Общественное дошкольное воспитание в Украинской ССР. Дошкольное воспитание. 1978. № 5. С. 27.
28. Венжик Л. Ф., Таранова Е. А. Довідник дошкільного працівника. Київ: Радянська школа, 1980. 399 с.

29. Гавриш І. В., Кравченко Г. Ю. Управління науково-методичною роботою в інноваційних освітніх закладах як педагогічна проблема. *Сучасні проблеми гуманізації та гармонізації управління: матеріали II-ї Міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції* (м. Харків, 2001 р.). Харків: ХДУ, 2001. С. 158.
30. Гаєвська Л. А. Розвиток державно-громадського управління загальною середньою освітою в Україні (друга половина XIX – початок XX століття): автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр: 25.00.01. Київ, 2010. 36 с.
31. Гаєвська Л. А. Розвиток державно-громадського управління загальною середньою освітою в Україні (друга половина XIX – початок XX століття): дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.01 – теорія та історія державного управління. Київ, 2010. 485 с.
32. Гамаюнов В. Г. Державне управління освітою: механізми і процес. *Удосконалення механізмів державного управління соціально-економічним розвитком підприємств і галузей економіки: зб. наук. праць* (серія «Державне управління»). 2011. Т. XII. № 194. 208 с. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpdduu/du/2011_194/g.htm (Дата звернення: 13.08.2019).
33. Гинзбург Л. И. Основы управления педагогическими системами: учебное пособие. Комсомольск-на-Амуре: Комсом. гос. пед. ун-та, 2001. 97 с.
34. Гмурман В. Е. Теория вероятностей и математическая статистика: учеб. пособие для вузов. Москва: Высшая школа, 2000. 479 с.
35. Головань, М. С. Компетенція і компетентність: досвід теорії, теорія досвіду. *Вища освіта України*. 2008. № 3. С. 23–30.
36. Голубнича Л. Регіональний вимір досліджень із педагогічної історіографії. *Педагогічні науки: зб. наук. пр.* Херсон. держ. ун-т. 2013. № 63. С. 25–30.

37. Гончаренко Л. А. Доцільність використання методу «метаплан» у викладанні гуманітарних дисциплін в умовах профільного навчання *Таврійський вісник освіти*. 2013. № 3 (43). С. 23.
38. Гончарук В. В. Шляхи розвитку сучасного управління освітою у регіоні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2014. № 3. С. 186.
39. Грабовський В. А. Державно-громадське управління загальною середньою освітою на районному рівні: дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 – механізми державного управління. Київ: Національна академія Державного управління при Президентіві України, 2006. 233 с.
40. Гречка Я. Р. Особливості державно-громадського управління освітою в Польщі: автореф. дис. ... канд. наук: 25.00.02. Київ: Академія муніципального управління, 2009. 20 с.
41. Гречка Я. Р. Самоврядування в навчальних закладах Польщі як важливий компонент державно-громадського управління освітою. *Наук. вісн. Акад. муніцип. упр.: державне управління та місцеве самоврядування*. 2008. С. 294–303.
42. Грицяк Л. Д., Калініна Л. М. Державно-громадське управління розвитком освіти на державному, регіональному та інституціональному рівнях. *Стратегічні пріоритети*. 2009. № 3. С. 59–60.
43. Гуз А. А. Система контролю в дошкільному учрежденні: учебно-методическое пособие. Минск, 2010. 178 с.
44. Гурне Б., Шовкун В. Державне управління. Київ: Основа, 1993. 165 с.
45. Гусаров В. Общественное участие: реформы управления в школах Европы. *Народное образование*. 2008. № 2. С. 180–185.
46. Даниленко Л. І. Сучасні наукові підходи до управління загальноосвітніми навчальними закладами. Київ: ЦППО, 2004. 39 с.

47. Дарманський М. М. Соціально-педагогічні основи управління освітою в регіоні: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ: Ін-т педагогіки АПН України, 1999. 27 с.
48. Дейкун Д. І., Дроб'язко П. І. Організація праці інспектора-методиста. Київ: Рад. шк., 1990. 176 с.
49. Денякіна Л. М. Руководство коллективом на демократических основах. *Управление дошкольным образовательным учреждением: научно-практический журнал*. 2012. № 8. С. 40–47.
50. Державне управління: словник-довідник / за ред. В. Д. Бакуменка, Д. О. Безносенка, І. М. Варзари. Київ: УАДУ, 2002. 228 с.
51. Десятов Т. М. Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом: навч. пос. Харків : Основа, 2003. 240 с.
52. Деякі питання Державної служби якості освіти України: постанова Кабінету міністрів України від 14.03.2018 р. № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2018-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 11.08.2020).
53. Дзвінчук Д. І. Державне управління освітою в Україні: тенденції і законодавство. Київ: Нічлава, 2003. 240 с.
54. Дзвінчук Д. І. Розвиток освіти як суспільної цінності: історико-філософський дискурс. *Розвиток сучасної освіти: освітологічні наголоси*: наук. праці за матер. першої Всеукр. наук.-практ. конференції, 9м. Київ, 2011 р). Київ: Київ.ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. 162 с.
55. Доповідна записка: про стан та перспективи розвитку суспільного дошкільного виховання в Україні. *Інформаційний збірник Міністерства освіти України*. 1995. № 11. С. 22.
56. Дорохова Г. А. Законодательство о народном образовании. Москва: Наука, 1985. 156 с.
57. Дьян Г. Д. Управление системами образования в условиях их функционирования и развития. Минск: НИО, 2001. 111 с.

- 58.Енциклопедія освіти / головний редактор: В. Г. Кремень. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
- 59.Єльнікова Г. В. Теоретичні підходи до моделювання державно-громадського управління. *Директор школи*. 2003. № 40–41.
- 60.Єльнікова Г. В. Атестація загальноосвітніх навчальних закладів в Україні: передумови, зміст, експеримент: наук.-метод. посіб. Харків: Гімназія, 1999. 159 с.
- 61.Єльнікова Г. В. Наукові основи управління школою. Харків: ХДПІ, 1991. 170 с.
- 62.Жабенко О. В. Особливості й тенденції розвитку державного управління освітою в Україні (1946 – 2001 рр.): дис. ... канд. наук з держ. управління: 25.00.01 – теорія та історія державного управління. Київ: Нац. академія держ. управління при Президентові України, 2003. 294 с.
- 63.Житко И. В. Планирование работы дошкольного учреждения: пособие для педагогов дошк. учреждений. Минск: Университетское, 2001. 184 с.
- 64.Загородня Л. П. Дослідження сучасного стану підготовки магістрів до забезпечення якості освітнього процесу в закладі дошкільної освіти. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка: педагогічні науки (pedagogical sciences)*. 2019. Випуск 39. С. 22.
- 65.Зайченко О. І. Державно-громадське управління в системі освіти району. *Теорія та методика управління освітою*. 2009. № 2. URL: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/ttmuo/2009_2/09saiesr.pdf. (Дата звернення: 18.07.2019).
- 66.Закон України «Про освіту» № 1060-ХІІ, зі змінами від 11 червня 2008 р. *ВВР*. 2008. № 27. С. 49.
- 67.Згуровський М. З. Про стан дошкільної, середньої, професійно-технічної освіти у 1997 році та завдання щодо подальшого розвитку в 1998. *Освіта України*. 1998. 25 березня. С. 2.

- 68.Здир Я. А. Государственные инспекции в СССР. Москва: Юрнд. лит., 1960. 134 с.
- 69.Инспектирование школы / под ред. В. П. Стрезикозина. Москва: Просвещение, 1977. 303 с.
- 70.Іванова Н. І. Дошкільна освіта в дискурсі філософських рефлексій. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2013. № 27. С. 82.
- 71.Йогансен М. Г. Розширення мережі дитячих садків на Україні Дошкільне виховання. 1954. № 1. С. 7–9.
- 72.Калинина Л. Н. Деятельность районных отделов образования по управлению учебно-воспитательными заведениями в Украине (1917-1994 гг.): дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.01 – общая педагогика и история педагогики. Київ: Ін-т педагогіки АПН України, 1996. 193 с.
- 73.Калініна Л. М. Теоретико-прикладні аспекти формування інформаційної культури керівника загальноосвітнього навчального закладу: монографія. Київ: Педагогічна думка, 2012. 159 с.
- 74.Калува Л., Маркс Э., Петри М. Развитие школы: модели и изменения. Калуга, 1993. 239 с.
- 75.Канівець З. М., Шпак В. П. Організація і методика інспектування шкіл у системі управління освітою в Україні другої половини ХХ ст. Полтава: ПОШПО, 2014. 189 с.
- 76.Капустін Н. П., Шамова Т. І., Третьяков П. М. Управління освітніми системами. Москва: ВЛАДОС, 2008. 320 с.
- 77.Капченко О. Л. Діяльність районних відділів народної освіти з підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в Україні (1945-1990рр.): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки. Київ: Ін-т педагогіки АПН України, 1999. 191 с.
- 78.Карамушка Л. М. Психологія управління закладами середньої освіти: монографія. Київ: Ніка-Центр, 2000. 332 с.

79. Касьянов Г. В. Освітня система України 1990-2014: аналітичний огляд. Київ: Таксон, 2015. 52 с.
80. Касьянова О. М. Контрольно-аналітична діяльність керівника навчального закладу. Харків: Основа, 2014. 192 с.
81. Кідіна Л. М. Формування фахових компетенцій майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу. *Наук. скарбниця освіти Донеччини*. 2010. № 1. С. 69–75.
82. Книга керівника дошкільного навчального закладу: довідково-методичне видання / уклад. О. А. Копейкіна, Л. В. Гураш. Харків: Торсінг плюс, 2006. 512 с.
83. Книшик С. І. Становлення системи державного управління загальною середньою освітою в Україні на засадах європейських стандартів. *Державно-управлінські студії*. 2017. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/deruprs_2017_1_10 (Дата звернення: 28.08.2018).
84. Кнодель Л. Становлення та розвиток освіти в Литві. Київ: Паливода А. В., 2005. 305 с.
85. Коваленко Є. І. Тенденції розвитку дошкільного виховання в Україні у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. *Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя : психолого-педагогічні науки*. 2014. № 1. С. 245–246.
86. Коваленко О. В. Інновації в дошкільній освіті: їх використання та критерії оцінювання. *Вісн. Ін-ту розвитку дитини*. Сер. Філософія, педагогіка, психологія: зб. наук. пр. Київ. 2009. № 5. С. 93–98.
87. Козак Л. В., Швидка І. А. Якість дошкільної освіти на сучасному етапі *Освітологічний дискурс*. 2018. № 3–4 (22–23). URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25257/1/%2BKozak_yakist_osvita.pdf (Дата звернення: 15.09.2020).
88. Козацька І. В. Підготовка майбутніх учителів математики в системі педагогічної освіти України (друга половина ХХ століття): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, 2018. 335 с.

89. Козубняк В. Б. Управління освітою: стан, проблеми, перспективи. *Освіта і управління*. 2003. Т. 6. № 3. С. 67.
90. Козубовська І. В. Моніторинг якості освіти як засіб підвищення ефективності навчально-виховного процесу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія «Педагогіка, соціальна робота»*. 2011. № 22. С. 75.
91. Компетентнісний підхід до системи педагогічних вимірювань та управління якістю освіти: спецкурс / уклад. Н. І. Лісова, О. А. Бондаренко. Черкаси: ЧОПОПП, 2009. 92 с.
92. Кононенко В. В., Лапшин С. А., Пилипенко Т. І. Державно-громадське управління освітою в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 1. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1548> (Дата звернення: 15.10.2020).
93. Кононко О. Л. Запорука особистісного зростання дошкільника. *Дошк. виховання*. 1999. № 10. С. 5.
94. Кононко О. Л., Зайченко А. С. Діагностика сектору дошкільної освіти в Україні: звіт за результатами комплексного дослідження. Київ: Відродження, 2013. 145 с.
95. Корженко В. В. Освітні ініціативи та суспільний поступ. *Актуальні проблеми державного управління*. 2000. № 2. С. 52–57.
96. Короденко М. С. На зміну ДІНЗ прийде Служба якості: коментар голови ДІНЗ Р. Гурака. *Освіта України*. 2017. № 41–42.
97. Кравченко О. В. Особистість в історії доброчинності або чиї імена носили дитячі притулки в Україні у ХІХ – на початку ХХ ст. *Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті*. 2013. № 11. С. 178–188.
98. Красняков Є. В. Формування державної політики в галузі освіти України на загальнодержавному рівні. *Вісник державної служби*. 2010. № 3. С. 19–24.
99. Кремень В. Г. Енциклопедія освіти. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

100. Крисюк С. В. Державне управління освітою: навч. пос. для слухачів, асп., докторантів спец. «Державне управління освітою». Київ: НАДУ, 2009. 220 с.
101. Крутій К. Л. Збірник законодавчих і нормативних актів про дошкільну освіту. Запоріжжя: ЛПС. Лтд., 2003. 246 с.
102. Крутій К. Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі: монографія. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2010. 172 с.
103. Крутій К. Л. Чинники якості освіти: теоретичні надбання чи нагальна потреба? Емоційне благополуччя як критерій якості освіти: спецвипуск за матеріалами Всеукраїнського Дня дошкілля. *Дитячий садок*. 2010. 21–23 червня (549–551) С. 7–14.
104. Кряжев П. В. Модель управління освітою в Україні на межі ХХ-ХХІ ст. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2013. № 3. С. 100–108.
105. Кушнір С. М. Принципи державного контролю за діяльністю освітніх закладів в Україні. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 225–227.
106. Лаврут О. О. Становище дошкільних закладів освіти в перше повоєнне десятиліття у Сталінській області. *Гілея: науковий вісник*. 2014. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gileya_2014_83_14 (Дата звернення: 06.07.2019).
107. Лебідь Є. Державно-громадський тип управління освітою: європейський досвід та українські реалії. *Наука і суспільство*. 2009. № 11/12. С. 9–13.
108. Липовецька О. Г. Зарубіжний досвід управління освітою регіону. *Вісник нац. академії державного управління при Президентіві України*. 2013. № 1. С. 248 с.
109. Лісова Н. І. Державно-громадське управління розвитком загальної середньої освіти в малих містах України: монографія. Черкаси: Пономаренко Р. В, 2018. 360 с.

110. Лісова Н. І. Державно-громадське управління: нормативно-правова база, проблеми, шляхи вирішення. *Педагогічний вісник*. 2010. № 2. С. 14–17.
111. Лісова Н. І. Теоретико-методичні основи державно-громадського управління розвитком загальної середньої освіти в малих містах України: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.06 – теорія і методика управління освітою. Черкаси, 2020. 640 с.
112. Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері дошкільної освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 24.12.2003 р. № 847. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0071-04#Text> (Дата звернення: 22.09.2020).
113. Лохвицька Л. В. Дошкільна освіта: історія і сьогодення: довідник. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 208 с.
114. Лугіна О. В. Розвиток системи дошкільного виховання в Україні у другій половині ХХ століття. *Вісник Черкаського університету*. Серія: «Педагогічні науки». 2010. № 189. С. 120.
115. Луговий В. І. Управління освітою: навч. пос. для слухачів, аспірантів, докторантів спец. «Держ. Управління». Київ: Либідь, 1997. 302 с.
116. Лукашевич О. М. Гуманістичний та психологічний аспекти застосування принципів соціального управління в освіті. *Культурологічний вісник: науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпряни*. 1998. № 4. С. 171–172.
117. Лукіна Т. О. Державне управління якістю загальної середньої освіти в Україні: дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 – механізми держ. упр. Київ: Нац. академія держ. управління при Президентові України, 2005. 526 с.
118. Лунячек В. Е. Розвиток теорії управління освітою в Україні і світі в новітній період (після 1991 р.). *Актуальні проблеми державного управління*. 2014. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2014_1_3 (Дата звернення: 15.07.2020).

119. Луценко Г. В. Теоретико-методологічні основи моніторингу в системі роботи органів державного управління освітою. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Серія: «Педагогічні науки». 2018. № 37. С. 256–264.
120. Мазуркевич О. Р. Освіта ХХІ століття: воскресіння нетлінного, відродження заповітного. *Рідна школа*. 1994. № 7. С. 18.
121. Майоров А. Н. Мониторинг и проблемы информационного обеспечения управления образованием. *Школьные технологии*. 1999. № 1-2. С. 58–60.
122. Максимюк С. П. Педагогіка: навчальний посібник. Київ: Кондор 2009. 670 с.
123. Малиновський В. Я. Державне управління: навчальний посібник. Київ: Атіка, 2003. 576 с.
124. Малиновський В. Я. Словник термінів і понять з державного управління. Київ: Атіка, 2005. 240 с.
125. Манилюк Ю. С. Керівництво дошкільним навчальним закладом: інформативно-методичні матеріали на допомогу керівникові ДНЗ. Київ: Мандрівець, 2010. 168 с.
126. Мануйленко В. В. Організаційно-методичні засади удосконалення управління освітою на районному рівні: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ: Центр. ін.-т післядиплом. пед. освіти, 2006. 20 с.
127. Мармаза О. І. Історіографічні аспекти генези менеджменту в освіті. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 9 (93) С. 87–97.
128. Мартиненко М. М. Основи менеджменту. Київ: Каравела, 2005. 496 с.
129. Мартинець Л. А. Теорія і практика управління освітнім середовищем професійного розвитку вчителів у загальноосвітньому навчальному

- закладі: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.06 – теорія і методика управління освітою. Вінниця, 2018. 513 с.
130. Маслов В. І. Наукові основи та функції процесу управління загальноосвітніми навчальними закладами: навч. пос. Тернопіль: Астон, 2007. 150 с.
131. Мащенко К. С. Фінансування дошкільних навчальних закладів: нормативно-правовий аспект. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Tiru/2010_30_2/Mashenko.pdf (Дата звернення: 14.08.2020).
132. Мельник А. Ф., Оболенський О. Ю., Васіна А. Ю., Гордієнко Л. Ю. Державне управління. Київ: Знання-Прес, 2003. 343 с.
133. Мельничук О. С. Словник іншомовних. URL: <http://slovopedia.org.ua/42/53402-41.html> (Дата звернення: 14.06.2020).
134. Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти: наказ Державної служби якості освіти України від 30.11. 2020 р. № 01-11/71. URL: https://new.sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2021/04/Methodichni_rekomendacii_SQE_2020_ZDO.pdf (Дата звернення: 22.12.2020).
135. Мистецтво управління ДНЗ / уклад. Л. А. Шик. Харків: «Основа», 2013. 441 с.
136. Миськова Н. М. Сучасні підходи до підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти. *Народна освіта*. 2018. № 2. С. 11–17.
137. Михайленко О. В. Державно-громадське управління освітою. *Директор школи України*. 2007. № 1. С. 46–51.
138. Михайлик І. М. Класифікація функцій державного управління системою загальної середньої освіти. *Державне управління та місцеве самоврядування: X Міжнар. наук. конгрес (м. Харків, 26 березня, 2010 р.)*. Харків, 2010. 372 с.

139. Моніторинг якості дошкільної освіти: навчально-методичний посібник /Автор-укладач Ю. О. Соловей. Черкаси, 2019. 118 с.
140. Мунтян Т. М. Моніторинг якості освіти: види та напрямки. *Директор школи*. 2008. № 40. С. 8–10.
141. Нагачевська З. І. Становлення і розвиток суспільного дошкільного виховання в Східній Галичині (1869 – 1939 роки): дис. ... канд.. пед. наук: 13.00.01. Київ, 1995. 204 с.
142. Надежность и валидность ECERS-3. URL: <https://ers.fpg.unc.edu/reliability-and-validity-ecers-3%E2%84%A2> (Дата звернення: 18.11.2020).
143. Нариси історії українського шкільництва (1905–1933): навч. пос. / ред. О. В. Сухомлинська. Київ: Заповіт, 1996. 304 с.
144. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: http://www.meduniv.lviv.ua/files/info/nats_strategia.pdf (Дата звернення: 13.09.2019).
145. Національний класифікатор України. Класифікатор професій ДК 003:2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10#n5> (Дата звернення: 24.11.2020).
146. Нечипорук З. С. Інспектування середньої школи. Київ: Рад. шк., 1958. 174 с.
147. Никитенко В. Н. Основы управления образовательными системами: учебное пособие для студ. учреждений проф. пед. образования. Биробиджан: БГПИ, 2000. 122 с.
148. Ніколаєску І. О. Конструювання передового педагогічного досвіду у сфері державного контролю в управлінні закладами дошкільної освіти: сучасний стан проблеми. *Науковий вісник Львівської академії*. Серія: педагогічні науки. 2020. № 8. С. 100–106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sbfasps_2020_8_16 (Дата звернення: 02.02.2021).

149. Ніколаєску І. О., Степанова Н. М., Соловей Ю. О. Впровадження дистанційного спецкурсу «Моніторинг якості освіти: державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти». *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 80, № 6. С. 91–112.
150. Новак В. В. Організаційно-правові питання соціального партнерства органів державної влади та громадських об'єднань в Україні: стан та перспективи розвитку: автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України. 20 с.
151. Новий тлумачний словник української мови / за ред. В. В. Яременка. Київ: Аконіт, 1999. Т. 2. 910 с.
152. О местном самоуправлении: закон Литовской Республики от 7 июля 1994 г.
URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=mmceorjoi&documentId=40b54e21d87311e49a8e8a8aa8141086&category=TAD> (Дата звернення: 10.05.2020).
153. О развитии общественного дошкольного воспитания в Украинской ССР. *Дошкольное воспитание*. 1982. № 2. С. 5–7.
154. Ожегов, С. И., Шведова Н. Ю. Толковый словарь русского языка. Москва: ИТИ Технологии, 2006. 944 с.
155. Омеляненко Н. В. Моніторинг та інші заходи контролю: повноваження органів управління освітою. *Практика управління дошкільним закладом*. 2019. № 2.
156. Онаць О. М. Взаємозв'язок стилю поведінки керівника і ефективності управління на громадсько-державних засадах. *Рідна школа*. 2012. № 8–9.
157. Онишків З. М. Основи управління закладом загальної середньої освіти: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Київ: Навчальна книга – Богдан, 2018. 192 с.
158. Онишків З. М. Основи школознавства: навч. пос. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2006. 176 с.

159. Орехова І. С. Принципи державного контролю господарської діяльності. *Форум права*. 2009. № 2. С. 309.
160. Орлова О. Організація та проведення експериментальної атестації шкіл України. Харків, Полтава, 1996. 224 с.
161. Орос І. Управління освітою дорослого населення у Великій Британії. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 7 (81). С. 18–21.
162. Островерхова Н. М., Даниленко Л. І. Ефективність управління загальноосвітньою школою: соціально-педагогічний аспект: монографія. Київ: Школяр, 1996. 302 с.
163. Отич О. М., Задорожна Л. К., Рябова З. В., Оліфіра Л. М. Нові вимоги до компетентностей керівників шкіл в Україні: посіб. для слухачів закладів післядипломної педагогічної освіти, керівників закладів загальної середньої освіти, здобувачів вищої освіти за спеціалізаціями «Управління навчальним закладом» та «Управління проектами». Київ, 2018. 74 с.
164. Панасенко Е. А. Експеримент у системі методів наукового дослідження в історико-педагогічній думці радянської доби. *Витоки педагогічної майстерності*. Серія: педагогічні науки. 2011. № 8. Ч 2. С. 213.
165. Панченко А. Г. Державний контроль в системі управління загальноосвітніми навчальними закладами: автореф. дис. ... канд. держ. упр. Запоріжжя, 2010. 23 с.
166. Паращенко Л. І. Державне управління розвитком загальної середньої освіти в Україні: методології, стратегії, механізми: монографія. Київ: Майстер книг, 2011. 536 с.
167. Паращенко Л. І. Теорія і технології формування моделі системи економічних механізмів управління загальною середньою освітою: посібник. Київ, 2014. 197 с.

168. Пекельна В. С., Удод О. А. Управління школою. Дніпропетровськ, 1998. 260 с.
169. Петров А. В. Розвиток моделі державно-громадського управління закладами освіти. *Вересень*. 2014. № 1–2. С. 43.
170. Печенко І. П. Сучасний дошкільний заклад як провідна інституція соціалізації особистості в дошкільному дитинстві. *Рідна школа*. 2008. № 6. С. 65.
171. Пикельная В. С. Теоретические основы управления (школоведческий аспект): метод. пособие. Москва: Высш. шк., 1990. 175 с.
172. Пісоцька Л. С. Аналіз результативності управління розвитком дошкільної освіти в Україні у 60-80-ті рр. ХХ століття. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. № 28. С. 37.
173. Пісоцька Л. С. Організація системи управління в контексті розвитку дошкільної освіти. *Педагогічний дискурс*. 2010. № 8. С. 180.
174. Пісоцька Л. С. Початкові етапи зародження і становлення суспільного дошкільного виховання в Україні. *Педагогічний дискурс*. 2013. № 15. С. 550.
175. Пісоцька Л. С. Соціально-педагогічні умови управління розвитком дошкільної освіти в регіоні: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Київ, 2004. 20 с.
176. Пісоцька Л. С. Сучасні методи управління в контексті діяльності керівника дошкільного навчального закладу. *Гірська школа українських Карпат*. 2013. № 8–9. С. 64.
177. Пісоцька Л. С. Усе починається з керівника. *Дитячий садок*. 2011. № 10. С. 9.
178. Планування роботи в дошкільних навчальних закладах: Лист Міністерства освіти і науки України від 03.07.2009 № 1/9-455. URL:

- <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-455290-09#Text> (Дата звернення: 09.07.2019).
179. Половіна О. А., Ліпчевська І. М. Актуальні проблеми перспективності змісту сучасної дошкільної освіти. *Young Scientist*. № 8.1 (60.1). 2018. С. 89–94.
180. Положення про державну інспекцію закладів освіти при Міністерстві освіти: постанова Кабінету Міністрів від 17.09.1992 р. № 539 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/539-92-%D0%BF> (Дата звернення: 08.09.2019).
181. Положення про дошкільний навчальний заклад: постанова Кабінету Міністрів України від 12 березня 2003 р. № 305. *Все для вчителя*. 2011. № 25-27. С. 17–18.
182. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2006. 455 с.
183. Попиченко С. О. Історія становлення закладів суспільного дошкільного виховання в Україні (кінець XIX – початок XX ст.). *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2009. № 2. С. 276–282.
184. Портнов М. Л. Азбука школьного управління. Москва: Просвещение, 1991. 191 с.
185. Поступна О. В. Теоретичні основи державного управління системою дошкільної освіти в Україні. *Теорія та практика державного управління*. 2011. № 4. С. 87.
186. Поташник М. М. Демократизація управління школою. Москва: Знание, 1990. 80 с.
187. Поташник М. М. Качество образования: проблемы и технологии управления (в вопросах и ответах). Москва: Пед. общество, 2002. 352 с.
188. Поташник М. М. Управление качеством образования: практико ориентированная монография и методическое пособие. Москва: Педагогическое общество, 2000. 448 с.

189. Про «Національну доктрину розвитку освіти»: указ президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (Дата звернення: 18.07.2020 р.).
190. Про визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 30 січня 2015 року № 67: наказ Міністерства освіти і науки України від 15.03.2018 № 244. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0403-18#Text> (Дата звернення: 21.07.2020).
191. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (Дата звернення: 21.11.2020).
192. Про дошкільну освіту. Закон України редакція від 16.07.2019 (стаття 17) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14> (Дата звернення: 21.07.2020).
193. Про затвердження Зміни № 8 до національного класифікатора ДК 003:2010: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 15.02.2019 р. № 259. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0259731-19#n5> (Дата звернення: 15.10.2020).
194. Про затвердження календарного плану організації та проведення дослідження якості дошкільної освіти з використанням міжнародної методики Early Childhood Education Rating Scales (ECERS): наказ Міністерства освіти і науки України від 10.04.2020 № 504. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2020/06/nakaz_504.pdf (Дата звернення: 15.07.2019).
195. Про затвердження Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах дошкільної освіти: наказ Державної служби якості освіти України від 30.11. 2020 р.

- № 01-11/71. URL: <https://osvita.ua/legislation/doshkilna-osvita/77870/>
(Дата звернення: 17.12.2020).
196. Про затвердження Положення про Державну інспекцію закладів освіти при Міністерстві освіти України: наказ Міністерства освіти України від 11.02.93 р. № 34. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0006-93#Text> (Дата звернення: 08.04.2018).
197. Про затвердження Положення про Державну інспекцію навчальних закладів: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2001 р. № 1614. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1614-2001-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 17.10.2020).
198. Про затвердження Положення про дошкільний навчальний заклад: постанова Кабінету міністрів України від 12.03.2003 р. № 305. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/305-2003-п> (Дата звернення: 24.10.2020).
199. Про затвердження Порядку державного інспектування навчальних закладів: постанова Кабінету міністрів України від 3.05.2012 р. № 353. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/353-2012-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 11.08.2020).
200. Про затвердження Порядку державної атестації дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів: наказ Міністерства освіти і науки України від 30.01.2015 р. № 67. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0173-15#Text> (Дата звернення: 19.07.2019).
201. Про затвердження Порядку державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів: наказ Міністерства освіти і науки України від 16.08.2004 р. № 658. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0678-01#Text> (Дата звернення: 22.07.2020).

202. Про затвердження Порядку державної атестації загальноосвітніх, дошкільних та позашкільних навчальних закладів: наказ Міністерства освіти і науки України від 24.07.2001 р. № 553. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0678-01#Text> (Дата звернення: 17.08.2020).
203. Про затвердження Порядку здійснення державного контролю за діяльністю навчальних закладів: наказ Міністерства освіти і науки України від 25.01.2008 № 34. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0077-08#Text> (Дата звернення: 11.07.2018).
204. Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 09.01.2019 р. № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#Text> (Дата звернення: 19.07.2020).
205. Про затвердження Порядку проведення моніторингу якості освіти: наказ Міністерства освіти і науки України від 16.01.2020 р. № 54. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0154-20#Text> (Дата звернення: 19.07.2020).
206. Про затвердження примірного статуту дошкільного навчального закладу: наказ Міністерства освіти і науки України. *Інформаційний збірник*. 2003. № 12. С. 12–15.
207. Про затвердження Санітарного регламенту для дошкільних навчальних закладів: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 24.03.2016 р. № 234. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE28693.html (Дата звернення: 15.09.2018).
208. Про затвердження Типового положення про атестацію педагогічних працівників: наказ Міністерства освіти і науки України від 06.10.2010

- р. № 930. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1255-10/page> (Дата звернення: 21.07.2020).
209. Про заходи подальшому розвитку дитячих дошкільних закладів, поліпшенню виховання і медичного обслуговування дітей дошкільного віку: постанова ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 21.05.1959 р. № 558. Київ: Радянська школа, 1980. С. 17–20.
210. Про методичні рекомендації для проведення державної атестації та внутрішнього контролю навчальних закладів: Лист Міністерства освіти і науки України від 07.08.2013 № 1/9-533. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v-533729-13#Text> (Дата звернення: 14.08.2019).
211. Про організацію та проведення у 2020 році моніторингового дослідження якості дошкільної освіти з використанням міжнародної методики ECERS (Early Childhood Education Rating Scales): наказ Міністерства освіти і науки України від 12.12.2019 №1561. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2020/06/nakaz_1561.pdf (Дата звернення: 04.07.2020).
212. Про освіту. Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: https://kodeksy.com.ua/pro_osvitu.htm (Дата звернення: 18.03.2019).
213. Про проведення Всесоюзного огляду дитячих дошкільних закладів по поліпшенню охорони здоров'я і зниженню захворюваності дітей. *Зб. наказів та розпоряджень Міністерства освіти УРСР*. 1978. № 13. С. 27–32.
214. Про стан та перспективи розвитку суспільного дошкільного виховання. *Інформаційний зб. Міністерства освіти України*. 1995. № 11. С. 22.
215. Про фахову передвищу освіту. Закон України редакція від 06.06.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#n1418> (Дата звернення: 21.11.2020).

216. Прокопенко Л. Л. Становлення державного управління освітою в Україні: історико-теоретичний аспект. Державне будівництво. 2007. № 1(2).
217. Професійна освіта: Словник: навч. посібник / уклад. С. У. Гончаренко; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ: Вища школа, 2000. 380 с.
218. Путча В., Нойман М., Заплотинська О., Софій Н. Підтримка працівників дошкільної освіти на державному рівні: дошкільна освіта в Україні: результати для розвитку. Вашингтон, 2018. 32 с.
219. Розіна К. О. Деякі аспекти державно-громадського управління освітою. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2013. № 2.
220. Романюк І. А. Аналіз, планування, контроль як функції управлінської діяльності керівника дошкільного навчального закладу. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 280 с.
221. Романюк І. А. Гуманістичний підхід до здійснення контрольної функції – запорука успіху керівника дошкільного закладу. *Дитячий садок*. 2010. № 21–23. С. 82–85.
222. Романюк І. А. Діагностика як метод моніторингових досліджень професійної компетентності педагогів дошкільного навчального закладу: навч.-метод. посіб. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2011. 156 с.
223. Саймон Б. Общество и образование. Москва: Прогресс, 1989. 198 с.
224. Саюк В. І. Теоретичні основи методичної роботи та педагогічного дорадництва: метод. реком. Київ: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. 48 с.
225. Сеїтосманов А. С., Фасоля О. І., Мархлевські В. М. Автономія як шлях до ефективного менеджменту школи: методичні рекомендації. Київ, 2019. 47 с.
226. Сергеева В. П. Управление образовательными системами: програм.-метод. пособие. Москва: Дмитриев, 2001. 160 с.

227. Ситечко Н. В. Контроль як функція управління соціально-педагогічними системами. *Директор школи (Перше вересня)*. 2001. № 6. С. 13–14.
228. Скідін О. Л. Управління освітою: теоретико-методологічний аналіз соціальних технологій. Запоріжжя: ЗДУ, 2000. 292 с.
229. Скуратівський Д. Г. Освіта в системі соціалістичного будівництва. *Виробнича думка: тиж. дод. до газ. «Народний учитель»*. 1931. № 41. С. 6–8.
230. Слободяник М. С. Управління розвитком дошкільного навчального закладу.
URL: http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/v_1/67.pdf. (Дата звернення: 18.03.2020).
231. Словник української мови: академічний тлумачний словник (1970–1980), 1972. Т. 3. 532 с.
232. Словник української мови: в 11 т. / ред. А. В. Лагутіна, К. В. Ленець. Київ: Наук. думка, 1975. Т. 6. 832 с.
233. Смолянко Ю. М. Формування професійної культури майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу: навч. посіб. для студентів освіт. ступеня «Магістр» спеціальності 012 «Дошкільна освіта». Чернігів: Десна Поліграф, 2016. 151 с.
234. Соловей Ю. О. Державний контроль в управлінні закладами дошкільної освіти в Україні. *Розвиток професіоналізму сучасного педагога в постнекласичній парадигмі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Черкаси, 9-10 квітня 2019 р.). Черкаси: Видавець Гордієнко Є. І., 2019. С. 36–37.
235. Соловей Ю. О. Державний контроль за діяльністю дошкільних навчальних закладів в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.). *Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: збірник матеріалів I Всеукраїнської науково-практичної конференції* (м. Черкаси, 27 вересня 2016 р.). Черкаси, 2016. С. 137.

236. Соловей Ю. О. Історіографія становлення державного контролю за діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest, 2018. № 180. С. 48–54.
237. Соловей Ю. О. Механізм забезпечення ефективного контролю як стратегії державного управління закладами дошкільної освіти в Україні. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2017. № 6. С. 75–79.
238. Соловей Ю. О. Стан розроблення проблеми державного контролю за діяльністю дошкільних навчальних закладів у вітчизняній теорії й практиці управління освітою. *Вісник Черкаського університету*. Серія: педагогічні науки: наук. журн. Черкаси: Черкас. нац. ун-т, 2017. № 11. С. 109–114.
239. Соловей Ю. О. Чинники ефективної управлінської діяльності директора закладу дошкільної освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». 2018. № 2 (43). С. 265–269.
240. Соловей Ю.О. Зарубіжний досвід управління системою дошкільної освіти. *Освітні обрії*, 2019. № 2 (49). С. 49–54.
241. Соловей Ю.О. Моніторинг якості дошкільної освіти як комплексна система в управлінні закладом дошкільної освіти. *Лабіринти реальності*: збірник наукових праць за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції (Монреаль, 30-31 жовтня 2018 р.). Монреаль: СРМ «ASF», 2018. С. 115-119.
242. Стадник В. В., Йохна М. А. Менеджмент. Київ: Академвидав, 2007. 472 с.
243. Стандарт вищої освіти України, другий магістерський рівень спеціальності 012 «Дошкільна освіта»: наказ Міністерства освіти і науки України від 29.04.2020 р. № 572. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2020/05/2020-zatverd-standart-012-m.pdf> (Дата звернення: 11.12.2020).

244. Степанова Т. М. Проблема навчання в освітньо-виховній роботі дошкільних закладів у 50-І рр. ХХ століття. *Вісник Черкаського університету*. Серія : «Педагогічні науки». 2009. № 166. С. 173.
245. Степанова Т. М. Трансформації змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки: методологія, теорія, практика (кінець ХІХ - ХХ ст.): дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки; 13.00.08 – дошкільна педагогіка. Одеса: ДЗ «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського», 2011. 595 с.
246. Струкова І. І. Новий тип керівника загальноосвітнього закладу на етапі змін. *Вісник Черкаського університету*. 2008. № 119. С. 124.
247. Ступарик Б. М. Національна школа: витоки, становлення. Івано-Франківськ, 1992. 192 с.
248. Сухомлинська О. Методологія дослідження історико-педагогічних реалій другої половини ХХ століття. *Шлях освіти*. 2007. № 4. С. 6–12.
249. Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (28-29 березня 2012 р.). Київ: Київський ун-т ім. Б.Грінченка. 2012. 980 с.
250. Танська В. В. Підготовка майбутнього вчителя біології до екологічної освіти старшокласників: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2006. 20 с.
251. Третьяков П. И. Школа: управления по результатам: практика педагогического менеджмента. Москва: Новая шк., 2001. 320 с.
252. Третьяков П. И., Белая К. Ю. Дошкольное образовательное учреждение: управление по результатам. Москва: Новая школа, 2001. 304 с.
253. Триус Ю. В. Комп'ютерно-орієнтовані методичні системи навчання математичних дисциплін у ВНЗ: проблеми, стан і перспективи.

- Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 2: Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. 2010. № 9. С. 16–29.*
254. Тростянская Г. М. История развития общественного дошкольного воспитания в документах. *Дошкольное воспитание*. 1987. № 11. С. 9.
255. Український педагогічний словник / за ред. С. У. Гончаренко. Київ: Либідь, 1997. 376 с.
256. Улюкаєва І. Г. Дошкільна освіта в Україні у 1991-2010 роках: історія та сучасність. *Імідж сучасного педагога*. 2010. № 6-7. С. 105–106.
257. Улюкаєва І. Г. Історія суспільного дошкільного виховання в Україні: навч. посіб. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. 231 с.
258. Улюкаєва І. Г. Розвиток дошкільної освіти в Україні в 1960–1990 рр. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. 2015. № 3. С. 332.
259. Улюкаєва І. Г. Становлення та розвиток суспільного дошкільного виховання в Україні ХХ – початок ХХІ століття. *Вісник Глухівського державного педагогічного університету*. Серія: педагогічні науки. 2010. № 16. С. 31.
260. Улюкаєва І. Г. Суспільне дошкільне виховання в Україні за часів державної незалежності (1991–2008 р.р.): втрати та здобутки. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2008. № 49. С. 37–38.
261. Управление народным образованием в районе (городе): пособие для работников рай(гор)оно / под ред. М. И. Кондакова. Москва: Просвещение, 1981. 192 с.
262. Философский энциклопедический словарь / редкол.: С. С. Аверинцев, Э. Араб-Оглы, Л. Ф. Ильчев. Москва: Сов. энциклопедия, 1989. 815 с.
263. Фишман Л. И. Обратные связи в управлении педагогическими системами: автореф. дисс. ... д-ра пед. наук: 13.00.01. Санкт Петербург. 1994. 41 с.
264. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Академія, 2002. 528 с.

265. Фроленкова Н. О. Теоретико-пізнавальне осмислення змісту дошкільної освіти у вітчизняному освітньому просторі. *Педагогічний дискурс*. 2013. № 15. С. 724–728.
266. Харківська А. А. Теоретичні та методичні засади управління інноваційним розвитком вищого навчального педагогічного закладу: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.06. Луганськ: Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2012. 44 с.
267. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом. Київ: Знання, 2006. 365 с.
268. Хриков Є. М., Адаменко О. В., Савченко С. В. Методологічні засади педагогічного дослідження: монографія. Луганськ: Луганський національний університет ім. Тараса Шевченка. 2013. 244 с.
269. Чабан А. Ю. Шляхи формування історичної свідомості керівника навчального закладу в умовах створення ефективної системи педагогічної освіти. *Вісник Черкаського університету*. Серія: «Педагогічні науки». 2011. № 211. С. 140.
270. Чала Т. Т. Настільна книга керівника ДНЗ. Харків: Основа, 2009. 508 с.
271. Чала Т. Т. Нормативні документи для завідуючих ДНЗ. Харків: Основа, 2007. 528 с.
272. Чала Т. Т., Швайка Л. А. Планування роботи в ДНЗ. Харків: Основа, 2008. 271 с.
273. Чередніченко С. В. Культурологічна складова змісту дошкільної освіти: ретроспектива і сучасність. *Science and Education a New Dimension: Pedagogy and Psychology*. Vol. 9. 2013. С. 145–148.
274. Чередніченко С. В. Культурологічна складова змісту дошкільної освіти: історичний аспект (1959–1990 рр.). Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2014. № 9. С. 293.

275. Чумак О. В. Парадигма освіти XXI століття: інноваційні аспекти. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konf1/Chumak.pdf (Дата звернення: 13.08.2019).
276. Чумичева Р. М., Платохина Н. А. Управление дошкольным образованием. Москва: Академия, 2011. 400 с.
277. Шамова Т. І., Третяков П. І., Капустін Н. П. Управління освітніми системами. Москва: ВЛАДОС, 2002. 320 с.
278. Швайка Л. А. Як оцінити роботу ДНЗ. Харків: Основа, 2009. 165 с.
279. Шоробура І. М. Зарубіжний досвід державно-громадського управління освітою. *Педагогічний Альманах*. 2020. № 45. С. 173.
280. Шулікін Д. М. Новації атестації. *Освіта України*. 2015. № 10. С. 10.
281. Щодо організації освітньої роботи в дошкільних навчальних закладах у 2016/2017 навчальному році: Лист Міністерства освіти і науки України від 16.06.2016 № 1/9-315. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B3m2TqBM0APKSWVxdTJSOF9VcU0/view?resourcekey=0-YZq9hwyvpLafzxVYYcZ0jA> (Дата звернення: 14.03.2020).
282. Юрчук Л. О. Діалог у державному управлінні освітою: механізм симетричної двосторонньої комунікації. *Управління освітою*. 2013. № 23. С. 6–8.
283. Янко О. В. Організаційно-педагогічні умови управління якістю роботи сучасного дошкільного навчального закладу: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06. Луганськ, 2009. 22 с.
284. Віртуальна скарбничка методиста Бутько О. А. (с.м.т. Компаніївка, Кіровоградська область): веб-сайт. URL: <https://sites.google.com/site/virtualbutkoolenianatoliievni/home> (Дата звернення: 17.11.2020).
285. Віртуальне методичне об'єднання завідувачів ДНЗ Криворізького району: веб-сайт. URL: <https://zaviduyucdnz.ucoz.ua/> (Дата звернення: 23.11.2020).

286. Віртуальний методичний кабінет Сумського дошкільного навчального закладу (центр розвитку дитини) № 18 «Зірниця» Сумської міської ради (м. Суми): веб-сайт. URL: <http://zirnytsia.sumy.in.ua/> (Дата звернення: 25.11.2020).
287. Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка: веб-сайт. URL: <http://new.gnpu.edu.ua/uk/> (Дата звернення: 26.12.2020).
288. Ізмаїльський державний гуманітарний університет: веб-сайт. URL: <http://idgu.edu.ua> (Дата звернення: 27.12.2020).
289. Київський університет імені Бориса Грінченка: веб-сайт. URL: <https://kubg.edu.ua/#> (Дата звернення: 12.12.2020).
290. Комунальний вищий навчальний заклад «Херсонська академія неперервної освіти»: веб-сайт. URL: Херсонської обласної ради <http://academy.ks.ua/> (Дата звернення: 13.12.2020).
291. Львівський національний університет імені Івана Франка: веб-сайт. URL: <https://lnu.edu.ua> (Дата звернення: 01.12.2020).
292. Мукачівський державний університет: веб-сайт. URL: <https://msu.edu.ua> (Дата звернення: 06.11.2020).
293. Національний університет «Чернігівській колегіум» імені Т. Г. Шевченка: веб-сайт. URL: <http://chnpu.edu.ua> (Дата звернення: 19.09.2020).
294. Персональний сайт завідувача ДНЗ № 7 «Орлятко» (м. Біла Церква, Київська область: веб-сайт. URL: <https://sobchukdnz7.at.ua/> (Дата звернення: 21.11.2020).
295. Персональний сайт завідувача дошкільного навчального закладу (центру розвитку дитини) № 18 «Ясочка» (м. Біла Церква, Київська область): веб-сайт. URL: <https://crd18kerivnyuk.ucoz.ua/> (Дата звернення: 27.11.2020).
296. Персональний сайт завідувача дошкільного навчального закладу (ясел-садка) комбінованого типу № 29 «Барвінок» Білоцерківської

- міської ради Київської області» (м. Біла Церква, Київська область): веб-сайт. URL: <https://barvinok29mm.wixsite.com/zavidyvach> (Дата звернення: 01.12.2020).
297. Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського): веб-сайт. URL: <http://poipro.pl.ua/> (Дата звернення: 09.11.2020).
298. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника: веб-сайт. URL: <https://pnu.edu.ua> (Дата звернення: 15.11.2020).
299. Сайт завідувача ДНЗ «Золотий ключик» (центру розвитку дитини)» (м. Нетішин, Хмельницька область): веб-сайт. URL: <https://zaviduvach8dnz.ucoz.ua/> (Дата звернення: 09.11.2020).
300. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка: веб-сайт. URL: <http://tnpu.edu.ua> (Дата звернення: 15.11.2020).
301. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини: веб-сайт. URL: <https://udpu.edu.ua> (Дата звернення: 19.12.2020).
302. Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка: веб-сайт. URL: <https://www.cuspu.edu.ua/ua/> (Дата звернення: 17.12.2020).
303. Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького: веб-сайт. URL: <https://cdu.edu.ua> (Дата звернення: 25.12.2020).
304. Asselberg K., CaubergsL. Early Childhood Care and Education: a priority for the Belgian development cooperation. 2019. 48 p.
305. Caena F. Literary review Teachers core competences: requirements and development (European Commission Directorate-General for Education and Culture. Lifelong learning: policies and programme School education) Comenius. 2011. 28 p.
306. Chychuk A. The system of teacher education management in Great Britain. *Порівняльна, професійна педагогіка*. 2015. №5 (4). P. 80–85.
307. Early Childhood Education and Care Policy in France, 2004. 60 p.

308. Erkki A., Kari P., Pasi S.. Policy Development and Reform Principles of Basic and Secondary Education in Finland since 1968. Washington, D.C.: The World Bank, 2006. 166 p. URL: <https://bit.ly/30tY9ZW>
309. Gerrard J. Public education in neoliberal times: memory and desire. *Journal of Education Policy*. 2015. Vol. 30. № 6. P. 855–868.
310. Jones R., Thompson, W. Zumeta F. Public management for the new millennium: developing relevant and integrated professional curricula? URL: <http://journals.sfu.ca/ipmr/index.php/ipmr/article/download/188/188/>
311. Koster B., Dengerink J. Professional standarts for teachers: how to deal with complexity, ownership and function. *Expriences from the Netherlands: European Journal of Teacher Education*. 2008. P. 135–149.
312. Kurzyna-Chmiel D. The Legal and Organizational Framework of Preschool Education in Poland. *Studia Prawnoustrojowe*. 2021. № 51 p. 121.
313. Morrison K. Management Theories for Educational Change. California: SAGE Publications Ltd, 1998. 256 p.
314. New R., Cochran M. Early childhood education: an international encyclopedia. Westport: Praeger Publishers, 2007. 1419 p.
315. Oberhumer P. Schreyer I., Neuman M. Professionals in early childhood education and care system. European profiles and perspectives. Opladen, Farington Hills, MI: Velgar Barbara Budrich Publidhers. 2010. 525 p.
316. Schreyer I., Oberhuemer P. Poland – Key Contextual Data. In *Workforce Profiles in Systems of Early Childhood Education and Care in Europe*. Munich. 2018. 1285 p.
317. Sheridan S. Professional Development in Early Chidhood Prrograms: Process Issues and Research Needs. *Early Education and Development*. 2009. № 20 (3). P. 377–401.
318. Sheridan S., Williams P., Sandberg A., Vuorinen T. Preschool teaching in Sweden – a profession in change. *Education Research*. Vol. 53. № 4. December. 2011. P. 415–437.

319. UNESCO Statistical Year Book. Paris: UNESCO Publishing, Bergman Press, 1998. p. 2–16.
320. Vandebroek M, Pirard F. New developments in Belgian childcare policy and practice. *European Early Childhood Education Research Journal*. 2009. January. P. 412–415.

АРХІВНІ ДОКУМЕНТИ І МАТЕРІАЛИ

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України

321. ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 8. Спр. 10234. 207 арк.
322. ЦДАВО України. Ф. 2. Оп. 9, т.1. Спр.105. 30–33 арк.
323. ЦДАВО України. Ф.2. Оп. 9, т.1. Спр.105. 35–36 арк.
324. ЦДАВО України. Ф.166. Оп. 15. Спр. 387. 153 арк.
325. ЦДАВО України. Ф.166. Оп.15. Спр.130, 131. 241 арк.

Центральний державний історичний архів України, м. Київ

326. Державний історичний архів, м. Київ Ф.Р.-4. Оп. 2. Спр 558. 3 арк.

Державний архів м. Києва

327. Держархів м. Києва. Ф.Р.-4. Оп. 2. Спр. 3283. 4 арк.
328. Держархів м. Києва. Ф.Р.-4. Оп. 1. Спр. 641. 6 арк.
329. Держархів м. Києва: Анотований реєстр описів. Т.2. Фонди радянського періоду та періоду незалежності України. Київ, 2007. 500 с.

Державний архів Черкаської області

330. ДАЧО. Ф. Р.-2567. Оп. 1. Спр. 8. 2 арк.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

**ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ В
УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В
УКРАЇНІ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХХ–ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ**

№ п/п	Історичний період	Характеристика
1.	1943 – 1959 р. р.	відбудова системи дошкільної освіти
	1943 р.	активізація проблеми відбудови системи дошкільної освіти
	1945 р.	розширення мережі дитячих садків і покращення їх роботи
	1959 р.	розроблення програм для дітей дошкільного віку, яке покладалося на Академію педагогічних наук РСФСР та Академію Медичних наук СРСР
2.	1960 – 1969 р. р.	становлення системи громадського огляду дошкільних закладів України
	1960 р.	зародження державного контролю за діяльністю ЗДО різних типів
	1969 р.	перші нормативно-правові документи, які регламентують діяльність Міністерства освіти СРСР по здійсненню управління та контролю за дошкільними установами різних типів
3.	1970 – 1989 р. р.	зростання мереж дитячих садків, поступове вирішення проблеми з кількістю дошкільних закладів
	1970 р.	реорганізація дошкільних установ

Продовження додатку А

	1978 – 1979 р. р.	надання відділу народної освіти права контролювати діяльність дошкільних навчальних закладів різних типів
	1980 р.	перше впровадження положення про інспектора-методиста з дошкільного виховання
	1989 р.	високий злет рівня розвитку державного контролю за діяльністю ЗДО
4.	1990 – 2000 р. р.	радикальні зміни в системі управління освітою
	1990 – 1992 р. р.	кризовий стан та занепад розвитку системи державного контролю за діяльністю дошкільних закладів
	1993 – 2000 р. р.	пошук нових управлінських підходів
5.	2001-2002 р. р.	розквіт державного контролю за діяльністю ЗДО різних типів (затверджено наказ про порядок державної атестації)
6.	2003 – 2009 р. р.	період посиленої уваги до розвитку управління в галузі дошкільної освіти
7.	2010 – сьогоднішні дні	період оптимізації, пошуку нових ідей, посилений розвиток системи державного управління та контролю за дошкільними закладами різних типів

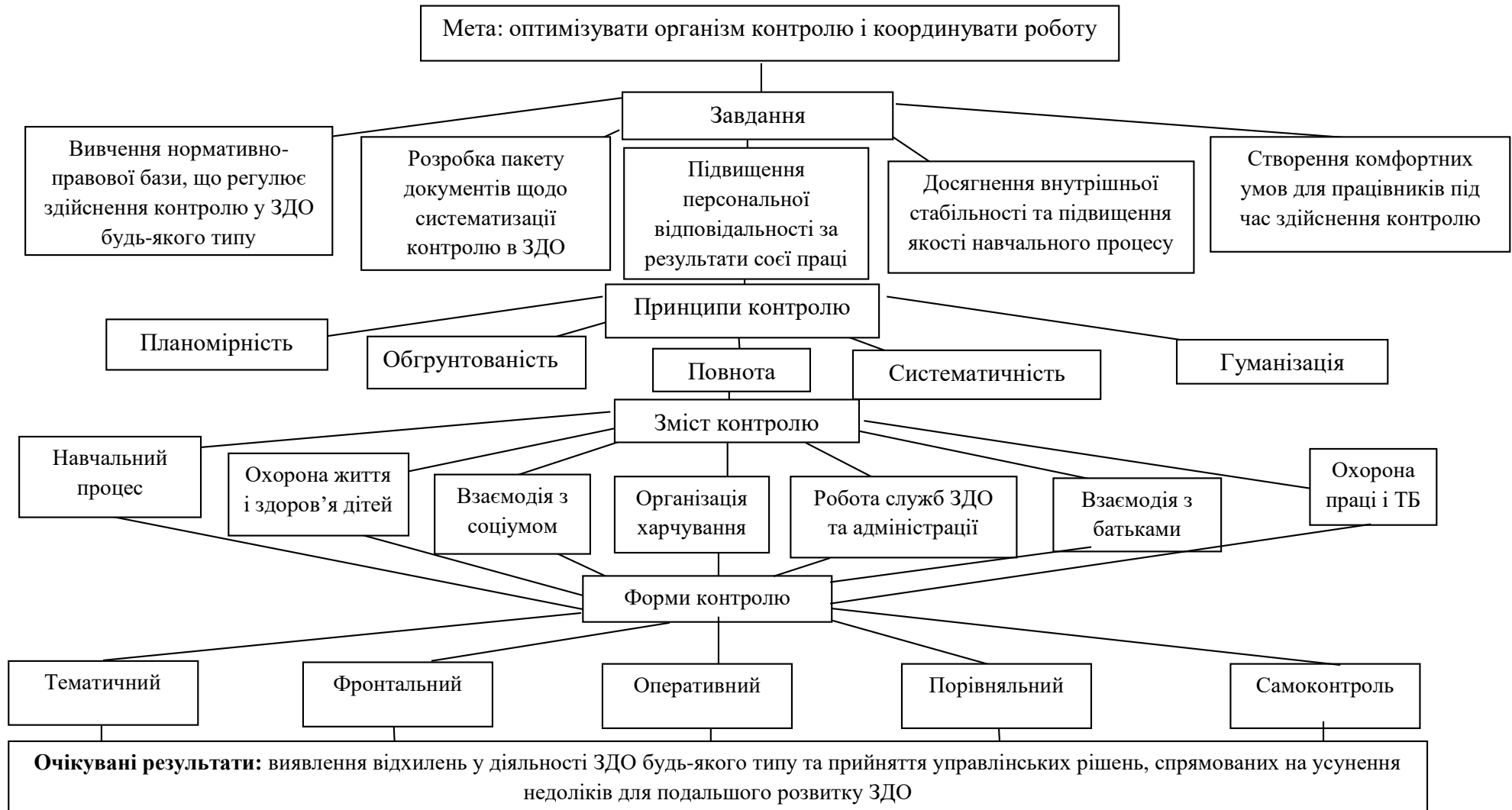
ДОДАТОК Б
СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В ЗДО

ДОДАТОК В

МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

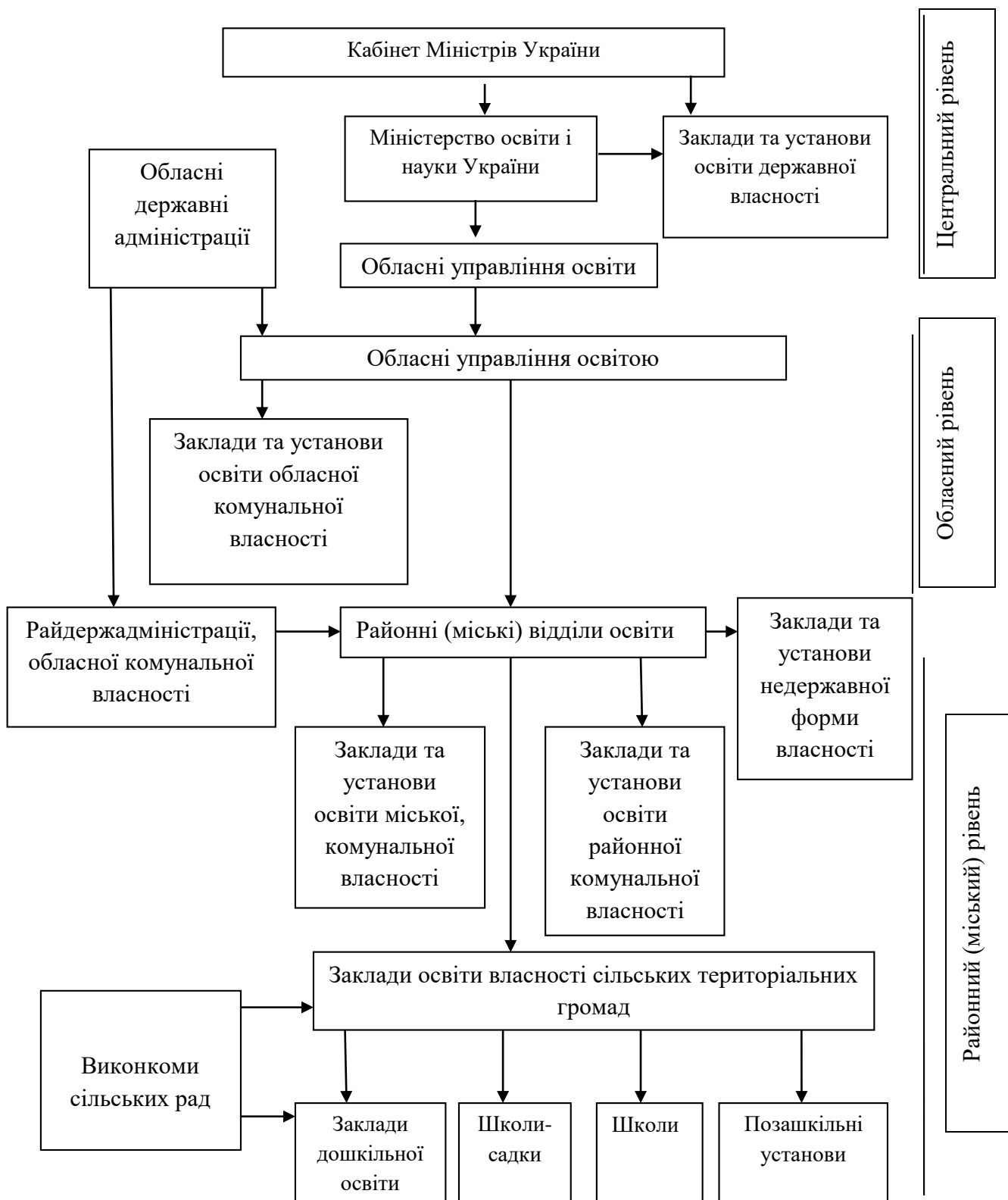
(За Т. Чала «Настільна книга керівника»)

ДОДАТОК Г

ОРГАНІЗАЦІЙНО-СТРУКТУРНА СХЕМА УПРАВЛІННЯ ТА
КОНТРОЛЮ ДОШКІЛЬНОЮ ОСВІТОЮ

(За С. Крисюк «Державне управління освітою»)

ДОДАТОК Д
ШКАЛИ Й ПАРАМЕТРИ МЕТОДИКИ ECERS-3

Шкали	Параметри
Простір і вмеблювання	1. Внутрішній простір
	2. Умеблювання для догляду, ігор і навчання
	3. Облаштування групового простору для ігор і навчання
	4. Місця для усамітнення
	5. Візуальне оформлення простору, пов'язане з дітьми
	6. Простір для розвитку великої моторики
	7. Обладнання для великої моторики
Повсякденні практики особистого догляду	8. Споживання їжі
	9. Туалетно-гігієнічні процедури
	10. Здоров'язберезувальні практики
	11. Безпека
Мовлення та грамотність	12. Допомога дітям у розширенні словника
	13. Заохочення дітей до мовлення
	14. Використання персоналом книжок у роботі з дітьми
	15. Заохочення дітей до користування книжками
	16. Знайомство з друкованим текстом
Види навчальнопізнавальної діяльності	17. Дрібна моторика
	18. Мистецтво
	19. Музика та рух
	20. Кубики
	21. Рольова гра
	22. Природа/наука
	23. Математичні матеріали та види діяльності
	24. Математика в повсякденному житті
	25. Розуміння зображених чисел
	26. Сприяння прийняттю різноманітності

Продовження додатку Д

	27. Правильне використання технологій
Взаємодія	28. Нагляд за діяльністю, пов'язаною з великою моторикою
	29. Індивідуалізоване навчання
	30. Взаємодія персоналу з дітьми
	31. Взаємодія між однолітками
	32. Дисципліна
Структурування програми	33. Зміна діяльності (переходи) та час очікування
	34. Вільна гра
	35. Загальногрупові діяльності: гра та навчання

ДОДАТОК Е
ОРІЄНТОВНА ПРОГРАМА
ЗДІЙСНЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

№	Зміст внутрішнього контролю (форма узагальнення)	Місяці												Документи, що підлягають вивченню, аналізу	
		Вересень	Жовтень	Листопад	Грудень	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	Червень	Липень	Серпень		
1.	Готовність ЗДО до нового навчального року (виробнича нарада, наказ)													В, Н	Перспективний план розвитку матеріально-технічної бази. Річний план роботи закладу на навчальний рік та оздоровчий період. Акт готовності ЗДО до нового навчального року. Акти-дозволи на експлуатацію окремих приміщень та обладнання, майданчиків закладу (спортивного, ігрового); випробувань спортивних споруд, обладнання. Книги наказів
2.	Затвердження річного плану роботи закладу на навчальний рік та оздоровчий період (педагогічна рада, наказ)													П, Н	Річний план роботи закладу на навчальний рік та оздоровчий період. Книга протоколів засідань педагогічної ради закладу. Книги наказів

Продовження додатку Е

3.	Виконання річного плану роботи закладу за навчальний рік та оздоровчий період (виробнича нарада наказ)	В	В	В	В	В	В	В	В	В	В, Н	В	В	Річний план роботи закладу на навчальний рік та оздоровчий період. Плани роботи вихователя-методиста, вихователів, інструктора з фізкультури, музичного керівника, керівника гуртка, практичного психолога (соціального педагога), дефектолога.
4.	Аналіз захворюваності дітей у ЗДО (наказ)					Н							Н	Книга наказів з основних питань діяльності. Журнали обліку: профілактичних щеплень, інфекційних захворювань, щоденного відвідування груп дітьми.
5.	Медогляд працівників ЗДО (наказ)												Н	Книги наказів, обліку особового складу працівників. Медичні книжки працівників. Заходи щодо усунення виявлених недоліків
6.	Організація харчування дітей (наказ)													Книги наказів. Документація з організації харчування дітей. Відомості про облік оплати за харчування дітей. Заяви батьків щодо пільгового харчування дітей

Продовження додатку Е

7.	Дотримання санітарно-гігієнічних норм у ЗДО (виробнича нарада, наказ)	В	В	В	В, Н	В	В	В	В	В	В, Н	В	В	Заходи щодо усунення виявлених недоліків. Книга наказів з основних питань діяльності. Книга записів медико-педагогічного контролю за фізичним розвитком дітей. Режим роботи ЗДО
8.	Забезпечення літнього оздоровлення дітей (виробнича нарада, наказ)									Н	В	В	Н	Річний план роботи закладу на навчальний рік та оздоровчий період. Книга наказів з основних питань діяльності
9.	Готовність ЗДО до роботи в осінньо-зимовий період. Стан протипожежної, каналізаційної, опалювальної систем, котельного господарства, покрівлі, утеплення приміщень (наказ)		Н											Книга наказів з основних питань охорони праці та безпеки життєдіяльності.
10.	Дотримання вимог Базового компоненту дошкільної освіти (довідка, наказ)									Д, Н				Річний план роботи закладу на навчальний рік та оздоровчий період. Довідки, доповідні записки про стан навчально-виховної і методичної роботи та заходи щодо її удосконалення

Продовження додатку Е

11.	Атестація працівників ЗДО (виробнича нарада, педагогічна рада, наказ)		Н	Н			В		П, Н	Н				Матеріали щодо проведення атестації педагогічних та інших працівників закладу (заяви, списки працівників, які атестуються, їх характеристики, графік роботи атестаційної комісії, протоколи її засідань). Перспективний план підвищення кваліфікації та проведення атестації педагогічних працівників. Книги наказів, протоколів засідань педагогічної ради. Атестаційні листи. Особові справи працівників закладу. Матеріали вивчення досвіду роботи працівників
12.	Проходження курсової перепідготовки працівниками ЗДО (виробнича нарада, наказ)					В				В			Н	Графік курсової перепідготовки на рік. Перспективний план підвищення кваліфікації та проведення атестації педагогічних працівників. Книги наказів
13.	Стан фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми (виробнича нарада, наказ)		В, Н				В				Н			Річний план роботи закладу на навчальний рік та оздоровчий період. План роботи інструктора з фізкультури.

Продовження додатку Е

14.	Стан роботи з профілактики дитячого травматизму, охорони життя та здоров'я дітей (виробнича нарада, наказ)	В	В	В	В	В, Н	В	В	В	В	В	В	В, Н	Річний план роботи закладу на навчальний рік та оздоровчий період. Книга наказів з основних п и
15.	Робота методичного кабінету. Науково-методична, дослідницька та експериментальна робота (педрада, наказ)					Н						П, Н		Відповідність наповнення методичного кабінету встановленим вимогам. Картотека матеріалів, обладнання, публікацій періодичних освітніх видань, психолого-педагогічної, методичної літератури, передового педагогічного досвіду.
16.	Взаємодія ЗДО із загальноосвітніми навчальними закладами, сім'єю та громадськістю (виробнича нарада)		В							В				Річний план роботи закладу на навчальний рік та оздоровчий період. Плани відповідних заходів
17.	Дотримання режимів прогулянок та провітрювання (виробнича нарада, наказ)	В		В		В		В		В, Н		В		Річний план роботи закладу на навчальний рік та оздоровчий період. Книга наказів

Продовження додатку Е

18.	Обладнання груп ЗДО (виробнича нарада, наказ)	В, Н								В					Зміст куточків: образотворчої, фізкультурної, музичної діяльності, природи, ручної праці. Список обладнання для сюжетно- ролевих ігор, театралізованої діяльності.
-----	--	-----------------	--	--	--	--	--	--	--	----------	--	--	--	--	---

Умовні скорочення:

В – виробнича нарада;

Н – наказ;

П – педагогічна рад

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСТАНЦІЙНОГО СПЕЦКУРСУ**«МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ»****I. Пояснювальна записка**

Якість дошкільної освіти – це збалансована відповідність усіх аспектів освіти певній меті, потребам, вимогам, нормам і стандартам; це сукупність якостей і характеристик, реалізація яких в педагогічному процесі сприяє різнобічному розвитку дитини, збереженню її здоров'я, успішному переходу до наступного вікового періоду.

Ефективність функціонування і розвитку системи закладу дошкільної освіти тісно пов'язана з відстеженням результатів, тобто освітнім моніторингом, необхідним компонентом якого є педагогічна діагностика.

Пріоритетним напрямом діяльності закладів дошкільної освіти є спрямування освітнього процесу на реалізацію Базового компонента дошкільної освіти та чинних освітніх програм. У сучасному закладі дошкільної освіти актуальними є питання, пов'язані з організацією системи моніторингу якості дошкільної освіти.

Моніторинг – це засіб контролю за освітнім процесом, форма організації збору, зберігання, оброблення та розповсюдження інформації про діяльність педагогічного колективу закладу дошкільної освіти, що забезпечує безперервне стеження за станом освітньої роботи і прогнозування розвитку дошкільної освіти.

Спецкурс «Моніторинг якості дошкільної освіти» є продовженням вивчення психолого-педагогічних дисциплін, поглибленням педагогічних знань, умінь та навичок фахівця. Одним із основних *завдань* спецкурсу є формування у фахівців алгоритму здійснення моніторингу якості дошкільної освіти та застосування результатів моніторингу для підвищення рівня професійної компетентності майбутнього педагога. У межах спецкурсу студенти ознайомлюються з теоретичними основами здійснення моніторингу якості дошкільної освіти.

Метою спецкурсу «Моніторинг якості дошкільної освіти» є теоретично обґрунтувати та впровадити в освітній процес закладів вищої освіти (ЗВО) засади та алгоритм здійснення моніторингу якості дошкільної освіти та визначити можливості практичної діяльності майбутніх керівних кадрів з процесів оцінювання в освітній галузі і застосування практичних навичок у професійно-педагогічній діяльності. Основним результатом даного курсу є формування у студентів контрольної-оцінної компетенції, що ілюструє комплексний інтегративний спосіб реалізації можливостей педагога у сфері самостійної творчої навчально-пізнавальної діяльності.

Основні завдання спецкурсу. Базуючись на досягненнях вітчизняної педагогічної та управлінської думки з цього питання, спецкурс передбачає ознайомлення фахівців з:

- теоретичними основами моніторингу якості дошкільної освіти;
- основними типами та видами моніторингу якості дошкільної освіти;
- особливостями алгоритму здійснення моніторингу якості дошкільної освіти;
- загальними вимогами до моніторингу;
- формами, методами та принципами державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти.

У результаті вивчення курсу «Моніторинг якості дошкільної освіти» фахівець повинен знати:

- основні педагогічні поняття «професіоналізм», «професійна компетентність», «моніторинг», «якість освіти», «технологія», «державний контроль»; «державна атестація», «інституційний аудит»;
- усвідомлення взаємозв'язків між основними педагогічними поняттями;
- умови та закономірності успішного функціонування моніторингу якості в освітньому процесі закладу дошкільної освіти;
- принципи здійснення моніторингу;
- етапи здійснення моніторингу;
- алгоритм організації моніторингу якості дошкільної освіти;
- форми державного контролю;
- методи державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти;
- принципи державного контролю.

Ключовими **компетенціями** фахівця, який опанує курс «Моніторинг якості дошкільної освіти» є:

- здатність самостійно та вільно орієнтуватися в науково-теоретичних засадах здійснення моніторингу якості дошкільної освіти;
- вміння обґрунтовувати власну думку щодо дискусійних проблем розробки та застосування моніторингових технологій у практиці роботи закладів дошкільної освіти;
- вміння прогнозувати, конструювати та моделювати роботу по створенню проектів моніторингу;
- спроможність формувати систему педагогічних поглядів та індивідуального стилю діяльності.
- здатність узагальнювати дидактичні і методичні знання й вміння, проводити контроль і оцінку і синтезувати їх в інтегративну цілісність професійної компетентності.

Для ефективного досягнення мети та завдань спецкурсу пропонується система інтерактивних форм організації навчання, що включає лекції (лекція з елементами евристичної бесіди, лекція-дискусія, проблемна лекція), семінари, практичні, підсумкові та узагальнюючі заняття.

Міждисциплінарні зв'язки. Спецкурс «Моніторинг якості дошкільної освіти» органічно пов'язаний з іншими дисциплінами – «Планування та організація освітнього процесу у закладі дошкільної освіти», «Основи документообігу у закладі дошкільної освіти», «Організація та керівництво методичною роботою у закладі дошкільної освіти».

Досягнення поставленої мети неможливе без самостійної роботи студентів, яка сприяє формуванню управлінських знань та вмінь. Основу самостійної роботи складає вивчення рекомендованої літератури та впровадження різноманітних форм і методів організації і проведення занять, активізація та вдосконалення пізнавальної діяльності студентів, озброєння їх практичними вміннями й навичками, що необхідні для організації моніторингових досліджень в закладі дошкільної освіти.

II. Тематичний план*Орієнтовний розподіл годин за темами спецкурсу*

№ п/п	Назва розділу	Кількість годин					
		Всього	Всього аудитор. н	Лекції	Практичні	Семинарські	Самостійні
1	Вступ до курсу. Якість освітнього процесу як загальна наукова проблема.	26		2	4		20
2	Становлення та розвиток моніторингу якості освіти.	14		2			10
3	Контроль в системі якості освіти			2			
4	Організації та проведення моніторингу в освітньому процесі.	26		4	2		20
5	Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти.	24		2	2		20
	Всього	90		10	10		70

III. Зміст програми спецкурсу**Змістовий модуль I.****Загальні основи моніторингу якості освіти****1. Якість освітнього процесу як загальна наукова проблема.**

Поняття про якість. Якість освіти: поняття і підходи. Критерії якості освіти. Вимірювання якості. Відносність критеріїв оцінки якості освіти. Державний стандарт якості освіти. Поняття «якості дошкільної освіти». Критерії визначення якості освіти в закладі дошкільної освіти. Умови забезпечення якості сучасної дошкільної освіти.

Питання для самоперевірки знань:

1. Розкрийте зміст терміну «якість освіти».
2. Вкажіть складові якості освіти.
3. Проаналізуйте особливості поняття «якості освіти», запропоновані О. Савченко та Н. Виноградовою.
4. Проаналізуйте поняття «оцінювання зовнішніх властивостей якості освіти» та «оцінювання внутрішніх властивостей якості освіти».
5. Схарактеризуйте параметри оцінки якості дошкільної освіти.

Література:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція): наказ: від 22.06.2012 р. № 615. Дошкільне виховання. 2012. № 7. С. 4-19.
2. Вимірювання та управління якістю освіти / упоряд. Т. О. Лукіна. Київ : Проект «Рівний доступ до якісної освіти», 2008. 50 с.

3. Закон України «Про дошкільну освіту». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
4. Клименко М. О., Прищепя А. М., Вознюк Н. М. Моніторинг довкілля: підручник. Київ: Академія, 2006. 360 с.
5. Кравченко Г. Ю., Рябова, З. В. Якість освіти в навчальному закладі. Харків: Ранок, 2013. 176 с.
6. Крутій К. Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі: монографія. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2010. 172
7. Крутій К. Методологічні аспекти моніторингу дошкільної освіти. Вісник СевНТУ. Педагогіка: зб. наук. праць. 2010. Вип. 105. С. 23-26.

2. Становлення та розвиток моніторингу якості освіти.

Моніторинг якості педагогічної освіти: теоретичний аспект. Загальні принципи та організаційні засади моніторингу як засобу управління якістю освіти на різних рівнях. Основні функції моніторингу. Типи моніторингу. Види освітнього моніторингу. Види педагогічного моніторингу.

Питання для самоперевірки знань:

1. Назвіть об'єкт освітнього моніторингу.
2. Назвіть предмет освітнього моніторингу.
3. Визначіть поняття «моніторинг у системі дошкільної освіти».
4. Схарактеризуйте етапи становлення моніторингу якості освіти.
5. Назвіть основні функції моніторингу.
6. Виокреміть типи моніторингу.
7. Проаналізуйте загальні вимоги до моніторингу.

Завдання на практичне заняття:

Ознайомитися та законспектувати схему алгоритму організації та проведення локальних моніторингових досліджень.

Література:

1. Єльнікова Г. В. Моніторинг як ефективний засіб оцінювання якості загальної середньої освіти в навчальному закладі. URL: <http://tme.umo.edu.ua/docs/1/08egvonz.pdf>.
2. Журавльова Ю. А. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти у навчальному закладі URL: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/monitoring-yak-suchasni-zasib-upravlinnya-yakisti.html>
3. Королюк С. В. Особливості громадсько-державного управління в діяльності сучасної школи. *Теорія та методика управління освітою*. 2010. № 3. С. 35-38
4. Лукіна Т.О. Технологія управління якістю освіти державних службовців: метод. посібн. для системи підвищення кваліфікації. Луцьк, 2010. 50 с.
5. Одайник С. Моніторинг якості педагогічної освіти: теоретичний аспект. *Молодь і ринок*. 2010. №9 (68). С. 64-67
6. Поняття моніторингу. Сутність моніторингу якості освіти URL: <https://lektsii.org/14-31831.html>

3. Контроль в системі якості освіти.

Етапи становлення державного контролю за діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні. Організація контролю в закладі дошкільної освіти. Модель вертикальної системи контролю в закладі дошкільної освіти. Умови організації контролю. Види контролю. Алгоритм організації контролю. Орієнтовне положення про посадовий контроль у закладі дошкільної освіти. Контроль і моніторинг. Контроль в системі якості освіти. Ведення документації щодо контролю в закладі дошкільної освіти.

Питання для самоперевірки знань:

1. Проаналізуйте поняття «контроль» та схарактеризуйте його основну мету? Розкрийте значення контролю в управлінні закладом дошкільної освіти.
2. Проаналізуйте модель вертикальної системи контролю в закладі дошкільної освіти.
3. Охарактеризуйте умови організації контролю.
4. Назвіть види контролю.

Завдання на практичне заняття:

Проаналізувати «Інструкцію про ділову документацію в закладі дошкільної освіти». Вивчити перелік документації керівника закладу дошкільної освіти.

Література:

1. Контроль в ДНЗ – важлива функція управління. *Слово методиста*. 2010. №9. С. 3–5.
2. Система контролю в ДНЗ / Упорядник Т. Т. Чала. Харків: Основа, 2008. 160 с.

Змістовий модуль II

Організація і проведення освітнього моніторингу дошкільної освіти

4. Організація та проведення моніторингу в освітньому процесі

Вплив моніторингу на якість освіти. Основні напрями моніторингу якості освіти. Об'єкти моніторингу якості освіти. Етапи організації та проведення моніторингу в освітньому процесі. Загальні вимоги до моніторингу. Взаємозалежність факторів моніторингового дослідження. Функції організаторів та учасників моніторингу.

Питання для самоперевірки знань:

1. Обґрунтуйте результативний та системний підходи моніторингу якості освіти.
2. Назвіть основні види моніторингових досліджень.
3. Назвіть основні функції моніторингу якості загальної середньої освіти.
4. Схарактеризуйте етапи проведення моніторингових досліджень.
5. Проаналізуйте загальні вимоги до моніторингу.
6. Назвіть функції організаторів та учасників моніторингу?

Література:

1. Байназарова О.О., Ракчєєва В. В. Моніторинг та оцінювання якості освіти: методичний. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. 58 с.
2. Вимоги до систем моніторингу ІТ. URL: https://pidruchniki.com/75829/ekonomika/vimogi_sistem_monitoringu.
3. Дем'яненко О. О., Татаринцева Т. В. Моніторинг у процесі аналізу діяльності суб'єктів освітнього середовища. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/4/statti/4demyanenko_tatarinceva/4demyan_tatarin.htm.

4. Моніторинг якості освіти: методи, форми, організаційне забезпечення. Херсон, 2006. 50 с.

5. Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти.

Поняття «державного контролю». Етапи становлення та розвитку державного контролю в управлінні дошкільною освітою в Україні другої половини ХХ– початку ХХІ століття. Форми державного контролю. Алгоритм дій проведення державної атестації закладу дошкільної освіти. Порядок державної атестації дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів. Інституційний аудит закладів освіти. Методи державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО. Принципи державного контролю. Положення про атестацію педагогічних працівників. Порядок державного інспектування навчальних закладів.

Питання для самоперевірки знань:

1. Поняття «державного контролю».
2. Форми державного контролю
 - 2.1. Алгоритм дій проведення державної атестації закладу дошкільної освіти. Порядок державної атестації дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів
 - 2.2. Інституційний аудит закладів освіти
3. Методи державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО
4. Принципи державного контролю
5. Положення про атестацію педагогічних працівників.
6. Порядок державного інспектування навчальних закладів.

Література:

1. Бахрушин В. Атестація vs Інституційний аудит закладів освіти URL: <http://nus.org.ua/articles/atestatsiya-vs-instytutstijnyj-audit-zakladiv-osvity>
2. Божинський В. С. Державна атестація навчального закладу: крок за кроком. *Практика управління закладом освіти*. 2016. № 2. С. 43–45.
3. Гончарук В. В. Шляхи розвитку сучасного управління освітою у регіоні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2014. № 3. С. 186
4. Гуз А. А. Система контролю в дошкільному учрежденні: учебно-методическое пособие. Минск, 2010. 178 с.
5. Державна атестація дошкільного навчального закладу: нормативні документи. URL: <https://www.pedrada.com.ua/article/143-derjavna-atestatsiya-doshklnogo-navchalnogo-zakladu-normativn-dokumenty>.
6. Романюк І. А. Аналіз, планування, контроль як функції управлінської діяльності керівника дошкільного навчального закладу. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 280 с.

Основна література

1. Англійсько-український словник термінів і понять з державного управління / за ред. Г. Райта. Київ: Основа, 1996. 128 с.
2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) : наказ : від 22.06.2012 р. № 615. *Дошкільне виховання*. 2012. № 7. С. 4-19.
3. Байназарова О.О., Ракчаєва В. В. Моніторинг та оцінювання якості освіти: методичний посібник. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. 58 с.
4. Божинський В. С. Державна атестація навчального закладу : крок за кроком. *Практика управління закладом освіти*. 2016. № 2. С. 43–45.

5. Васильченко Л. В. Управлінська культура і компетентність керівника. Харків: Основа, 2007. 176 с.
6. Вимірювання та управління якістю освіти / уряд. Т. О. Лукіна. Київ: Проект «Рівний доступ до якісної освіти», 2008. 50 с.
7. Гуз А. А. Система контролю в дошкільному закладі: учебно-методическое. Минск, 2010. 178 с.
8. Кабаніна Л. А., Толстолуцький Н. П. Управління освітніми системами. Миколаїв: Балашов, 2005. 60 с.
9. Клименко М. О., Прищепа А. М., Вознюк Н. М. Моніторинг довілля: підручник. Київ: Академія, 2006. 360 с.
10. Кононко О. Л., Зайченко А. С. Діагностика сектору дошкільної освіти в Україні : звіт за результатами комплексного дослідження. Київ: Відродження, 2013. 145 с.
11. Крутий К. Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі: монографія. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2010. 172 с.
12. Лукіна Т. О. Моніторинг якості освіти: теорія і практика. Київ: Шкільний світ, 2006. 128 с.
13. Моніторинг стандартів освіти / За ред. Альберта Тайджмана, Т. Невілла Послтвейта. Львів: Літопис, 2003. 328 с.
14. Моніторинг якості освіти: принципи, форми, вимоги: довідник-посібник. Хмельницький: ХОШПО, 2013. 61 с.
15. Моніторинг якості освіти: становлення та розвиток в Україні: рекомендації з освітньої політики / За ред. О. І. Локшиної. Київ: К.І.С., 2004. 160 с.
16. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2006. 455 с.
17. Романюк І. А. Аналіз, планування, контроль як функції управлінської діяльності керівника дошкільного навчального закладу. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 280 с.
18. Система контролю в ДНЗ / Упорядник Т. Т. Чала. Харків: Основа, 2008. 160 с.
19. Хриков Є. М. Управління навчальним закладом: навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 365 с.
20. Чала Т. Т. Настільна книга керівника ДНЗ. Харків: Основа, 2009. 508 с.
21. Чала Т. Т. Нормативні документи [Для завідуючих ДНЗ]. Харків: Основа, 2007. 528 с.
22. Чала Т. Т., Швайка Л. А. Планування роботи в ДНЗ. Харків: Основа, 2008. 271 с.
23. Швайка Л. А. Як оцінити роботу ДНЗ. Харків: Основа, 2009. 165 с.
24. Ярошук Л. Г. Основи педагогічних вимірювань та моніторингу якості освіти: навчальний. Бердянськ: Видавець Ткачук О. В., 2010. 248 с.

ДОДАТОК К
ОПИТУВАЛЬНИК
СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 012 - «ДОШКІЛЬНА ОСВІТА»
ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ БАКАЛАВР

Просимо Вас узяти участь у науковому дослідженні, яке проводиться кафедрою дошкільної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Мета дослідження – визначити рівень володіння інформацією про проблему державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні, з'ясувати рівень усвідомлення проблеми та її актуальності на сьогодні.

Із запропонованих відповідей на питання виберіть ті, які відповідають Вашій думці (відповідь підкреслити іншими кольором), або напишіть свій варіант відповіді. Отримані дані будуть використані лише в узагальненому вигляді.

Дякуємо за участь у дослідженні!

Бланк анкети опитування

1. Курс, група _____
2. Чи знаєте Ви що таке «управління»?
 - а) так, добре обізнаний(а) в даній темі.
 - б) ні, ніколи не чув(ла) такого терміну.
 - в) інший варіант _____
3. Коли Ви вперше почули про поняття «управління»?
 - а) у закладі вищої освіти;
 - б) у засобах масової інформації;
 - в) в колі друзів, знайомих, інше _____
4. Чи знаєте Ви що таке «контроль»?
 - а) так, добре обізнаний(а) в даній темі.
 - б) ні, ніколи не чув(ла) такого терміну.
 - в) інший варіант _____
5. Чи знаєте Ви що таке «державний контроль»?
 - а) так, добре обізнаний(а) в даній темі.
 - б) ні, ніколи не чув(ла) такого терміну.
 - в) інший варіант _____
6. Які форми державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти Ви знаєте?

7. Що таке інституційний аудит?

8. На якому рівні Ви володієте нижче перерахованими темами:

Питання	Достатньо володію інформацією	Не достатньо володію інформацією	Не володію інформацією взагалі	Інформацією володію на високому рівні, можу поділитися матеріалами з цього питання
Якість освітнього процесу. Поняття про якість світи				
Становлення та розвиток моніторингу якості освіти. Організації та проведення моніторингу в освітньому процесі.				
Контроль в системі якості освіти				
Організація контролю в закладі дошкільної освіти.				
Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти. Етапи становлення державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні.				

Продовження додатку К

Алгоритм дій проведення державної атестації закладу дошкільної освіти. Інституційний аудит закладів освіти				
Методи державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО				
Положення про атестацію педагогічних працівників				

ДОДАТОК К.1
ОПИТУВАЛЬНИК
СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 012 - «ДОШКІЛЬНА ОСВІТА»
ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ МАГІСТР

Просимо Вас узяти участь у науковому дослідженні, яке проводиться кафедрою дошкільної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Мета дослідження – визначити рівень володіння інформацією про проблему державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні, з'ясувати рівень усвідомлення проблеми та її актуальності на сьогодні.

Із запропонованих відповідей на питання виберіть ті, які відповідають Вашій думці (відповідь підкреслити іншими кольором), або напишіть свій варіант відповіді. Отримані дані будуть використані лише в узагальненому вигляді.

Дякуємо за участь у дослідженні!

Бланк анкети опитування

1. Курс, група _____
2. Педагогічний стаж (за наявності) _____
3. Чи знаєте Ви що таке «управління»?
 - а) так, добре обізнаний(а) в даній темі.
 - б) ні, ніколи не чув(ла) такого терміну.
 - в) інший варіант _____
4. Коли Ви вперше почули про поняття «управління»?
 - а) у закладі вищої освіти;
 - б) у засобах масової інформації;
 - в) в колі друзів, знайомих, інше _____
5. Чи знаєте Ви що таке «контроль»?
 - а) так, добре обізнаний(а) в даній темі.
 - б) ні, ніколи не чув(ла) такого терміну.
 - в) інший варіант _____
6. Чи знаєте Ви що таке «державний контроль»?
 - а) так, добре обізнаний(а) в даній темі.
 - б) ні, ніколи не чув(ла) такого терміну.
 - в) інший варіант _____
7. Будь ласка, продовжіть речення: управління – це _____

8. Які форми державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти Ви знаєте?

9. Будь ласка, продовжіть речення: інституційний аудит – це

10. Перерахуйте, будь ласка, що у Вашій роботі викликає найбільше проблем чи труднощів. Що, на Вашу думку, потрібно, щоб запобігти цим проблемам та знайти шляхи щодо їх вирішення (з власного досвіду)?

Які фактори, на Вашу думку, впливають на ефективну роботу закладу дошкільної освіти?

11. Які фактори, на Вашу думку, впливають на ефективне проходження закладом дошкільної освіти державного контролю (перевірки)?

12. Які, на Вашу думку, мають бути створені умови для закладу дошкільної освіти при проходженні державного контролю? / Якими, на Вашу думку, мають бути умови організації контролю в управлінні діяльністю сучасних закладів дошкільної освіти?

13. На якому рівні Ви володієте нижче перерахованими темами:

Продовження додатку К.1

Питання	Достатньо володію інформацією	Не достатньо володію інформацією	Не володію інформацією взагалі	Інформацією володію на високому рівні, можу поділитися матеріалами з цього питання
Якість освітнього процесу. Поняття про якість світи				
Становлення та розвиток моніторингу якості освіти. Організації та проведення моніторингу в освітньому процесі.				
Контроль в системі якості освіти				
Організація контролю в закладі дошкільної освіти.				
Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти. Етапи становлення державного контролю в				

Продовження додатку К.1

управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні.				
Алгоритм дій проведення державної атестації закладу дошкільної освіти. Інституційний аудит закладів освіти				
Методи державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО				
Положення про атестацію педагогічних працівників				

ДОДАТОК К.2
ОПИТУВАЛЬНИК
СЛУХАЧІВ КУРСІВ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ,
ВИХОВАТЕЛІВ ІЗ ПЕДАГОГІЧНИМ СТАЖЕМ РОБОТИ НЕ МЕНШЕ 5
РОКІВ

Просимо Вас узяти участь у науковому дослідженні, яке проводиться кафедрою дошкільної освіти Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Мета дослідження – визначити рівень володіння інформацією про проблему державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні, з'ясувати рівень усвідомлення проблеми та її актуальності на сьогодні.

Із запропонованих відповідей на питання виберіть ті, які відповідають Вашій думці (відповідь підкреслити іншими кольором), або напишіть свій варіант відповіді. Отримані дані будуть використані лише в узагальненому вигляді.

Дякуємо за участь у дослідженні!

Бланк анкети опитування

1. Прізвище, ім'я, по-батькові _____
2. Освіта _____
3. Чи маєте Ви фахову освіту? _____
4. Місце роботи _____
5. Посада _____
6. Педагогічний стаж _____
7. Чи є у Вас досвід управлінської діяльності? _____
8. Чи знаєте Ви що таке «контроль»?
 - а) так, добре обізнаний(а) в даній темі.
 - б) ні, ніколи не чув(ла) такого терміну.
 - в) інший варіант _____
9. Чи знаєте Ви що таке «державний контроль»?
 - а) так, добре обізнаний(а) в даній темі.
 - б) ні, ніколи не чув(ла) такого терміну.
 - в) інший варіант _____
10. Будь ласка, продовжіть речення: управління – це _____

11. Які форми державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти Ви знаєте?

12. Будь ласка, продовжіть речення: інституційний аудит – це

13. Перерахуйте, будь ласка, що у Вашій роботі викликає найбільше проблем чи труднощів. Що, на Вашу думку, потрібно, щоб запобігти цим проблемам та знайти шляхи щодо їх вирішення (з власного досвіду)?

14. Які фактори, на Вашу думку, впливають на ефективну роботу закладу дошкільної освіти?

15. Які фактори, на Вашу думку, впливають на ефективне проходження закладом дошкільної освіти державного контролю (перевірки)?

16. Які, на Вашу думку, мають бути створені умови для закладу дошкільної освіти при проходженні державного контролю? / Якими, на Вашу думку, мають бути умови організації контролю в управлінні діяльністю сучасних закладів дошкільної освіти?

17. На якому рівні Ви володієте нижче перерахованими темами:

Питання	Достатньо володію інформацією	Не достатньо володію інформацією	Не володію інформацією взагалі	Інформацією володію на високому рівні, можу поділитися матеріалами з даного питання
Якість освітнього процесу. Поняття про якість світи				
Становлення та розвиток моніторингу якості освіти. Організації та проведення моніторингу в освітньому процесі.				
Контроль в системі якості освіти				
Організація контролю в закладі дошкільної освіти.				
Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти. Етапи становлення державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні.				

Продовження додатку К.2

Алгоритм дій проведення державної атестації закладу дошкільної освіти. Інституційний аудит закладів освіти				
Методи державного контролю в управлінні діяльністю ЗДО				
Положення про атестацію педагогічних працівників				

**СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ ТА
ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ**

Статті в наукових фахових виданнях України

1. **Соловей Ю. О.** Чинники ефективної управлінської діяльності директора закладу дошкільної освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*: зб.наук. пр., 2018. № 2 (43). С. 265–270.
2. **Соловей Ю. О.** Зарубіжний досвід управління системою дошкільної освіти. *Освітні обрії*, 2019. № 2 (49). С.49–54.

**Статті в наукових фахових виданнях України, які входять до міжнародних
наукометричних баз даних**

3. **Соловей Ю. О.** Стан розроблення проблеми державного контролю за діяльністю дошкільних навчальних закладів у вітчизняній теорії й практиці управління освітою. *Вісник Черкаського університету. Серія : Педагогічні науки: наук. журн.* Черкаси: Черкас. нац. ун-т, 2017. № 11. С.109–114 (*Index Copernicus*).
4. **Соловей Ю. О.** Механізм забезпечення ефективного контролю як стратегії державного управління закладами дошкільної освіти в Україні. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*, 2017. № 6. С.75–79 (*Index Copernicus*).
5. **Соловей Ю. О.** Значення емоційної культури директора в управлінні закладом дошкільної освіти. *Bulletin of the Cherkasy Bohdan Khmelnytsky National university. series «Pedagogical Sciences»*, 2018. № 10–11. С. 80–85 (*Index Copernicus*).
6. Ніколаєску І. О., Степанова Н. М., **Соловей Ю. О.** Впровадження дистанційного спецкурсу «Моніторинг якості освіти: державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти». *Інформаційні*

технології і засоби навчання, 2020, Том 80, № 6. С. 91–112 (фахове видання категорії «А» у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка) (*Web of Science (ESCI)*)
DOI: <https://doi.org/10.33407/itlt.v80i6.3739>.

Статті у міжнародних періодичних виданнях

7. Соловей Ю. О. Історіографія становлення державного контролю за діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття). *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest, 2018. № 180. С. 48–54.
DOI: <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-180VI74-12> (*Index Copernicus*).

Матеріали і тези конференцій

8. Соловей Ю. О. Умови організації ефективного контролю за діяльністю сучасних дошкільних навчальних закладів. *Людина та соціум: сучасні проблеми взаємодії (психологічні та педагогічні аспекти)*: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 22–23 вересня 2017 р.) Львів: ГО «Львівська педагогічна спільнота, 2017. С. 52–54.
9. Соловей Ю. О. Типи дошкільних навчальних закладів в Україні в історії та практиці ідей про дошкільне виховання. *Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору*: збірник матеріалів ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Черкаси, 27–28 вересня, 2017 р.). Черкаси, 2017. С. 146–150.
10. Соловей Ю. О. Принципи державного контролю за діяльністю дошкільних навчальних закладів як основної функції управління у галузі дошкільної освіти. *International research and practice conference «Modern methods, innovations and operational experience in the field of psychology and pedagogics»*: Conference proceedings (Lublin, October 20–21, 2017). Lublin: Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2017. С. 132–135.
11. Соловей Ю. О. Проблема впровадження державного контролю за діяльністю дошкільних навчальних закладів у працях відомих науковців.

Наукова дискусія: питання педагогіки та психології: збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 1–2 грудня 2017 р.). Київ, 2017. С. 101–103.

12. **Соловей Ю. О.** Державне управління у галузі дошкільної освіти в Україні: теоретичний аспект. *Сучасне дошкілля у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Черкаси 2–3 жовтня 2018 р.). Черкаси, 2018. С. 90–94.*
13. **Соловей Ю. О.** Моніторинг якості дошкільної освіти як комплексна система в управлінні закладом дошкільної освіти. *Збірник наукових праць (за матеріалами V Міжнародної науково-практичної конференції «Лабіринти реальності»)*. Монреаль: СРМ «ASF», 2018. С.115–118.
14. **Соловей Ю. О.** Державний контроль в управлінні закладами дошкільної освіти в Україні. *Розвиток професіоналізму сучасного педагога в постнекласичній парадигмі: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Черкаси, 9–10 квітня 2019 р.). Черкаси, 2019. С. 36–37.*
15. **Соловей Ю. О.** Сучасні тенденції підготовки майбутніх директорів закладів дошкільної освіти України. *Актуальні проблеми наступності дошкільної і початкової освіти: збірник матеріалів VI Міжнародної науково-практичної конференції. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. С. 210–212.*
16. **Y. Solovey** Professional development of preschool director. *Modern science and practice: the 15 th International scientific and practical conference (Varna, 4–5 May 2020). Varna, Bulgaria, 2020. P. 50–53.*
17. **Соловей Ю. О.** Підготовка магістрів спеціальності «Дошкільна освіта» до управлінської діяльності в дошкільній освіті. *«Освіта і наука: глобальні тренди і перспективи розвитку»: заочна дискусійна панель, (м. Черкаси, 14 травня 2020 р.). Черкаси, 2020. С. 153–156. URL: http://doshkilly.at.ua/avatar/osvita/zbirnik_diskusii-na_panel-2020.pdf*

18. **Соловей Ю.О.** Дистанційний спецкурс «Моніторинг якості дошкільної освіти» як засіб підвищення професіоналізму майбутніх директорів закладів дошкільної освіти. *Modern problems in science: the VIII th International scientific and practical conference* (Prague, 9–12 November, 2020). Prague, Czech Republic, 2020. С. 485–487.

Навчально-методичні посібники

19. Моніторинг якості дошкільної освіти: навчально-методичний посібник / Автор-укладач **Ю. О. Соловей**. Черкаси, 2018. 116 с.

Навчально-довідкові посібники

20. Глумачний словник для майбутніх та діючих директорів закладів дошкільної освіти / уклад.: **Ніколаєску І. О., Соловей Ю. О.** Навчально-довідковий посібник. Черкаси, 2019. 33 с.

ДОВІДКИ ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

Бульвар Т.Шевченка, 81, м. Черкаси, 18031, тел./факс: (0472) 35-44-63, 37-21-42,
e-mail: cic@cdu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02125622

02.07.2020 № 123/04
на № _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження

Соловей Юлії Олександрівни

«Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)», поданого на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 01 – освіта зі спеціальності 011 – освітні, педагогічні науки

Результати дослідження Ю.О. Соловей «Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття)» впроваджено в освітній процес Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького впродовж 2018-2019 рр.

Ю.О. Соловей запропоновано для вивчення студентами спеціальності 012 Дошкільна освіта спецкурс «Моніторинг якості дошкільної освіти», складниками якого є не лише теоретичні основи питання контролю в системі якості освіти, а також історичні матеріали становлення державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні (друга половина ХХ – початок ХХІ століття), окремі теми якого використовують викладачі кафедри дошкільної освіти у процесі викладання педагогічних дисциплін («Планування та організація освітнього процесу ЗДО»/«Організаційно-управлінська діяльність у дошкільній освіті», «Організація та керівництво методичною роботою в дошкільній освіті»). З метою опанування студентами тезаурусу з проблеми управлінської діяльності, моніторингових механізмів щодо контролю в управлінській діяльності керівників ЗДО, особливостей здійснення управлінських діяльності в системі дошкільної освіти здобувачкою запропоновано матеріали навчально-довідкового посібника «Глумачний

словник для майбутніх та діючих директорів закладів дошкільної освіти», що містить визначення та опис основних термінів і понять, найбільш уживаних у теорії та практиці управління дошкільною освітою та розраховано на науковців, викладачів, студентів, вихователів, вихователів-методистів та директорів закладів дошкільної освіти, а також тих, хто цікавиться питаннями управлінської теорії дошкільної освіти.

Впровадження розробок Ю.О. Соловей дало змогу урізноманітнити освітній процес студентів спеціальності 012 «Дошкільна освіта» та сприяло розширенню та поглибленню знань майбутніх фахівців про основи управлінської діяльності.

Результати дисертаційної праці Ю.О. Соловей обговорено на засіданні кафедри дошкільної освіти (протокол № 11 від 26.06.2020 року), отримали схвальні відгуки викладачів кафедри. Наукові положення, новий фактологічний матеріал наукової роботи Соловей Юлії Олександрівни оцінені як позитивні й можуть бути рекомендовані до впровадження в освітній процес закладів вищої освіти.

Проректор з наукової, інноваційної та міжнародної діяльності, професор

С. В. Корновенко

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка

вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, Тел. 3-36-10
 E-mail chnpu @ chnpu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02125674

27.08.2020 № 27

На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Соловей Юлії Олександрівни
«Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти
в Україні (друга половина XX – початок XXI століття)»

Результати дослідження Соловей Юлії Олександрівни «Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні (друга половина XX – початок XXI століття)» впродовж 2018-2019 рр. впроваджено в освітній процес Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Матеріали дослідження використано в процесі викладання навчальних дисциплін факультету дошкільної, початкової освіти і мистецтв та факультету фізичного виховання.

Цінним у поданих матеріалах Ю. О. Соловей є те, що не тільки визначено і проаналізовано сучасні підходи до тлумачення понять «управління», «управлінська компетентність», «якість освіти», «моніторинг якості дошкільної освіти», а й розроблено й апробовано дистанційний спецкурс «Моніторинг якості дошкільної освіти» та матеріали навчально-довідкового посібника «Тлумачний словник для майбутніх та діючих директорів закладів дошкільної освіти». Апробація результатів дослідження підтверджує їх теоретичну спрямованість, доводить доцільність подальшого їх упровадження в освітній процес з метою ефективності формування управлінських навичок у майбутніх директорів закладів дошкільної освіти.

Зважаючи на значущість окресленої проблематики зроблено висновки про доцільність подальшого впровадження результатів дослідження в освітній процес закладів вищої освіти.

Перший проректор
 проректор з науково-педагогічної роботи,
 доктор історичних наук, професор

В.О. Дятлов

Терентьєва Н.О.
 3-14-94

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Ужгородська, 26, м.Мукачево, 89600, телефон/факс (03131) 2-11-09
E-mail: www.msu.edu.ua, info@msu.edu.ua, код ЄДРПОУ 36246368

«02» червень 2020 р. № 932

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження

Соловей Юлії Олександрівни

з теми «Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні (друга половина XX – початок XXI століття)» на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 01 – освіта/педагогіка за спеціальністю 011 – науки про освіту, спеціалізація – теорія і методика управління освітою

Результати дослідження Ю. О. Соловей були апробовані впродовж 2018-2019 р.р. шляхом упровадження дистанційного спецкурсу «Моніторинг якості дошкільної освіти» та навчально-довідкового посібника «Тлумачний словник для майбутніх та діючих директорів закладів дошкільної освіти», в освітній процес Мукачівського державного університету.

В освітньому процесі Мукачівського державного університету було використано теоретичні положення дисертаційної роботи Соловей Ю.О., науково-методичні матеріали для викладачів щодо формування управлінської компетентності майбутніх директорів закладів дошкільної освіти. Педагогічні працівники мали змогу звернути увагу на проблему посилення міжпредметних зв'язків та необхідність формування управлінської компетентності при підготовці майбутніх фахівців у галузі дошкільної освіти.

У ході проведення дослідницько-експериментальної роботи, яка охоплювала академічну спільноту Мукачівського державного університету, на основі запропонованого Соловей Ю. О. методичного інструментарію (спецкурс, навчально-довідковий посібник, опитувальники, тести та ін.) вивчався рівень готовності майбутніх директорів закладів дошкільної освіти до управлінської діяльності.

Матеріали дисертаційної роботи Ю. О. Соловей позитивно сприйняті викладацьким складом кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Мукачівського державного університету та одержали схвальні відгуки колег, які відзначили теоретичну й практичну значущість запропонованого дослідження.

Апробація результатів дисертаційної роботи Юлії Олександрівни Соловей «Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні (друга половина XX – початок XXI століття)» свідчить про її високий теоретико-методологічний рівень та доцільність її впровадження в теорію та практику сучасної педагогічної освіти.

Розглянуто на засіданні кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Мукачівського державного університету, протокол № 17 від 22 червня 2020 року.

Перший проректор

Виконавець: Т. І. Бондар

 В. В. Гоблик

**ПОЛТАВСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМ. М.В. ОСТРОГРАДСЬКОГО**
вул. Соборності, 64-ж, м. Полтава, 36014, тел./факс (+38 0532) 563852,
E-mail: root@poipro.pl.ua, Web: http://www.poipro.pl.ua, Код ЄДРПОУ 22518134

31.12.2020 № 147 На № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження

Соловей Юлії Олександрівни

з теми *«Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні (друга половина XX – початок XXI століття)»*

на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 01 – освіта/педагогіка за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки

Упродовж 2018/2019 н. р. на базі Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського Ю. О. Соловей проводилась науково-дослідницька робота з метою підвищення результативності рівня професійної та управлінської компетентності вихователів-методистів і директорів закладів дошкільної освіти.

Грунтовно розроблений методичний інструментарій дав змогу розширити у вихователів-методистів і директорів закладів дошкільної освіти теоретичні й практичні знання, вміння й навички з питання моніторингу якості дошкільної освіти та державного контролю в управлінні діяльністю закладами дошкільної освіти України.

Результати експериментальної роботи підтвердили ефективність запропонованих автором матеріалів і позитивно схвалені академічною спільнотою інституту.

Розроблені Соловей Ю. О. навчально-методичні продукти у вигляді дистанційного спецкурсу та навчально-методичного посібника до нього «Моніторинг якості дошкільної освіти» та навчально-довідкового посібника «Тлумачний словник для майбутніх та діючих директорів закладів дошкільної освіти» були використані викладачами з метою підготовки до лекційних і практичних занять на курсах підвищення кваліфікації для вихователів-методистів і директорів закладів дошкільної освіти.

Проведена дисертантом науково-дослідницька робота враховувала специфіку діяльності викладачів системи післядипломної педагогічної освіти, а результати дослідження виявили важливість та актуальність проблеми державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні.

Апробація результатів дослідження підтвердила, що вони можуть бути ефективно використані в освітньому процесі закладів післядипломної педагогічної освіти. Розглянуто і обговорено на засіданні кафедри менеджменту освіти ПОІППО ім. М.В. Остроградського (протокол від 14.12.2020 № 16).

Директор

В.В. Зелюк

В.В. Зелюк

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 КОМУНАЛЬНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХЕРСОНСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»
 ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

вул. Покришева, 41, м. Херсон, 73034, тел. (0552) 37-02-00, 41-08-10, 41-08-11, факс 37-05-92
 Web: <http://www.academy.ks.ua> E-mail: info@academy.ks.ua

27.08.2021 № 01-23/298

на № _____ від _____

ДОВІДКА

про впровадження результатів дослідження

Соловей Юлії Олександрівни

з теми *«Державний контроль в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні (друга половина XX – початок XXI століття)»*

на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 01 – освіта/педагогіка за спеціальністю 011 – освітні, педагогічні науки

Результати дисертаційної роботи впроваджувалися в освітній процес Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради впродовж 2018-2019 рр. при викладанні педагогічних дисциплін, складанні дистанційних курсів та навчальних програм щодо підвищення рівня управлінської компетентності вихователів-методистів та директорів закладів дошкільної освіти, і продовжують активно використовуватися викладачами на лекційних й семінарських заняттях, а також у професійній діяльності академічної аудиторії, яка здійснюється у міжкурсовий період.

Вважаємо за доцільне підкреслити, що на сучасному етапі, коли система післядипломної освіти перебуває в постійному пошуку шляхів удосконалення професійної компетентності академічної спільноти та підвищення якості фахової підготовки слухачів курсів підвищення кваліфікації, наукові результати Ю.О. Соловей з питання державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні, у яких представлено сучасні підходи до тлумачення понять «управління», «управлінська компетентність», «державний контроль», «якість освіти», «моніторинг якості дошкільної освіти», набуває актуальності та своєчасності.

Ю.О. Соловей запропоновано для впровадження в освітній процес дистанційний спецкурс «Моніторинг якості дошкільної освіти», складниками якого є теоретичні питання контролю в системі якості освіти, а також історичні матеріали становлення державного контролю в управлінні діяльністю закладів дошкільної освіти в Україні (друга половина XX – початок XXI століття) та матеріали навчально-довідкового посібника «Тлумачний словник для майбутніх та діючих директорів закладів дошкільної освіти», що містить визначення та опис основних термінів і понять, найбільш уживаних у теорії та практиці управління дошкільною освітою.

Відгуки викладачів, студентів-магістрантів та слухачів курсів підвищення кваліфікації свідчать, що запропонований Соловей Юлією Олександрівною методичний інструментарій сприяє підвищенню рівня управлінської компетентності фахівців галузі дошкільної освіти та є доцільним для впровадження у практику роботи закладів вищої освіти та інститутів післядипломної освіти педагогічних працівників.

Перший проректор,
 доктор педагогічних наук,
 професор

І.Я. Жорова